OP Ryhmän toimintakertomus ja tilinpäätös 2017

OP

OP Ryhmän toimintakertomus ja tilinpäätös 1.1.–31.12.2017

Sisällysluettelo

Toimintakertomus
Vuosi 2017 tiivistetysti ... 5
OP Ryhmän avainlukuja ... 5
Johtokunnan puheenjohtaja Tony Vepsäläisen kommentit ... 7
Toimintaympäristö ... 8
Tulos ja tase ... 9
OP Ryhmän strategia ja numeeriset tavoitteet ... 1
Omistaja-asiakkaiden ja toimintaympäristön menestyksen edistäminen ... 2
Muut keskeiset tapahtumat tammi–joulukuussa ... 3
Selvitys muista kuin taloudellisista tiedoista ... 13
Asiakkuudet ja asiakasedut ... 15
Monikanavaiset palvelut ... 16
Uudet liiketoiminnot ... 16
Riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan keskeiset periaatteet ... 16
Vakavaraisuus ... 17
Riskiasema ... 18
Segmenttien tulos ... 22
Pankkitoiminta ... 22
Vahinkovakuutus ... 24
Varallisuudenhoito ... 26
Muu toiminta ... 28
OP Ryhmän rakenteessa tapahtuneet muutokset ... 28
Henkilöstö ja palkitseminen ... 29
Johtokunnan jäsenten ja tarkastusjohtajan toimisuhdetta koskevat tiedot ... 29
OP Osuuskunnan hallinto ... 30
Investoinnit ja palvelukehittäminen ... 31
Vuoden 2018 näkymät ... 31
Osuuspankkien yhteenliittymän ja OP Ryhmän juridinen rakenne ... 31

Tuloslaskelma ... 38
Laajatuloslaskelma ... 38
Tase ... 39
Oman pääoman muutoslaskelma ... 40
Rahavirtalaskelma ... 41
Segmenttiraportointi ... 43

Liitetietojen sisällysluettelo 47
1. Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet 49
2. Riskienhallinnan ja vakavaraisuudenhallinnan periaatteet 76
3. Tilinpäätöksen esittämisen muutokset 96

Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot 97
4. Korkokate 97
5. Vakuutuskate 98
6. Nettopalkkiotuotot 98
7. Sijoitustoiminnan nettotuotot 99
8. Liiketoiminnan muut tuotot 101
9. Henkilöstökulut 101
10. Poistot ja arvonalentumiset 102
11. Liiketoiminnan muut kulut 102
12. Saamisten arvonalentumiset 103
13. OP-bonukset omistaja-asiakkaille 103
14. Tuloverot 103

Varoja koskevat liitetiedot 104
15. Käteiset varat 104
16. Saamiset luottolaitoksilta 104
17. Kaupankäynnin rahoitusvarat 104
18. Johdannaissopimukset 105
19. Saamiset asiakkailta 105
20. Sijoitusomaisuus 106
21. Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat 108
22. Pääomaosuusmenetelmällä käsiteltävät sijoitukset 108
23. Aineettomat hyödykkeet 108
24. Aineelliset hyödykkeet 111
25. Muut varat 112
26. Verosaamiset ja -velat 112

Velkoja ja omaa pääomaa koskevat liitetiedot 114
27. Velat luottolaitoksille 114
28. Johdannaissopimukset 114
29. Velat asiakkaille 115
30. Vakuutusvelka 116
31. Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista 121
32. Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat 121
33. Varaukset ja muut velat 123
34. Lisäosuuspääoma 128
35. Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla 128
36. Oma pääoma 130

Muut tasetta koskevat liitetiedot 133
37. Uudelleen luokitellut saamistodistukset 133
38. Keskuspankkirahoitukseen oikeuttavat saamistodistukset 133
39. Huonommalla etuoikeudella olevat saamistodistukset 134
40. Annetut vakuudet 134
41. Saadut rahoitusvakuudet 134
42. Rahoitusvarojen ja -velkojen luokittelu 135
43. Toistuvasti käypään arvoon arvostettujen erien ryhmittely arvostusmenetelmän mukaisesti 136
Vastuusitoumuksia ja johdannaissopimuksia koskevat liitetiedot 141
44. Taseen ulkopuoliset sitoumukset 141
45. Ehdolliset velat ja varat 141
46. Muut vuokrasopimukset 141
47. Johdannaissopimukset 142
48. Rahoitusvarat ja -velat, jotka on vähennetty toisistaan tai joita koskee toimeenpantavissa oleva yleinen nettoutusjärjestely 147

Muut liitetiedot 148
49. Omistukset tytäryrityksissä, strukturoiduissa yhteisöissä sekä yhteisissä toiminnoissa 148
50. Lähipiiritapahtumat 156
51. Muuttuva palkitseminen 158
52. Tilinpäätöspäivän jälkeiset tapahtumat 161

Riskienhallinnan liitetiedot 162
OP Ryhmän riskiasema 162
53. OP Ryhmän riskitoleranssit 162
54. OP Ryhmän vastuiden maajakauma 164
55. Rahoitusvaroista kirjatut arvonalentumistappiot 165

Pankkitoiminnan riskiasema 166
56. Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta sekä ongelmasa 171
57. Luottotappioiden ja arvonalentumisten kehitys 168
58. OP Ryhmän varainhankinnan rakenne 168
59. Rahoitusvarojen ja -velkojen maturiteettijakauma jäljellä olevan juoksuajan mukaan 169
60. Rahoitusvarojen ja -velkojen maturiteetit erääntymisen tai uudelleenhinnoittelun mukaan 170
61. Korko- ja markkinariskin herkkyysanalyysi 171
62. Likviditeettireservi 171

Vahinkovakuutustoiminnan riskiasema 173
63. Vahinkovakuutustoiminnan riskinottokyky 173
64. Vahinkovakuutustoiminnan riskiherkkyys 173
65. Vakuutusmaksutulon ja vakuutusmäärien luokkajakauma 173
66. Suurvahinkojen kehitys 174
67. Vakuutusliikkeen kannattavuus 175
68. Vakuutusvelan luonnetta kuvaavia tietoja 175
69. Vakuutusvelan arvioitu maturiteettijakauma 176
70. Sijoitustoiminnan riskiasema 176
71. Sijoitusriskien herkkyysanalyysi 177
72. Korkoriski 177
73. Valuuttariski 178
74. Vastapuoliriski 178

Varallisuudenhoidon riskiasema 179
75. Varallisuudenhoidon hallinnoitavat varat 179
76. Henkivakuutustoiminnan luonnetta kuvaavia tietoja ja vakuutusvelan herkkyysanalyysi 179
77. Henkivakuutuksen vakuutusvelan purkautuminen kassavirroiksi 183
78. Henkivakuutuksen liiketoiminnan kannattavuus 185
79. Henkivakuutuksen sijoitusten jakauma 185
80. Henkivakuutuksen sijoitusten herkkyysanalyysi 185
81. Henkivakuutuksen korkosijoitusten riskiasema 186
82. Henkivakuutuksen sijoitusten valuuttariski 187

Vakavaraisuus 188
83. Omat varat 188
84. Kokonaisriski 188
85. Vakavaraisuuden tunnusluvut 189
86. Vähittäisvastuut luottoluokittain (AIRB) 190
87. Yritysvastuut luottoluokittain (FIRB) 192
88. Luottolaitosvastuut luottoluokittain (FIRB) 192
89. OP Ryhmän vakavaraisuus 193

Tilinpäätöslausuma 194

Tilinpäätösmerkintä 195

Tilintarkastuskertomus

Vuosi 2017 tiivistetysti

Tulos kolmannen kerran peräkkäin yli miljarditason, liiketoiminta vakaassa kasvussa

- Tulos ennen veroja oli 1 077 miljoonaa euroa (1 138). Tulos jäi 5 % edellisen vuoden ennätystuloksesta.
- Tuotot kasvoivat yhteensä 4 %. Korkokatteen kasvu oli 3 %, nettopalkkiotuottojen 8 % ja sijoitustoiminnan nettotuottojen 27 %. Vakuutuskate supistui 14 %.
- Kulut kasvoivat 13 %. Kulukasvu johtui pääosin nykyliiketoiminnan uudistamiseen liittyvien kehityspanostusten sekä muiden strategian toteutukseen liittyvien kulujen kasvusta.
- Saamisten arvonalentumiset, 48 miljoonaa euroa (77), olivat matalat ollen vain 0,06 % luotoista ja muista saamisista.
- CET1-vakavaraisuus oli 20,1 % eli edellisen vuoden lopun tasolla.
- **Pankkitoiminta:** Luottokanta kasvoi 5 % ja talletukset 6 %. Pankkitoiminnan korkokate ja palkkiotuotot kasvoivat molemmat 4 %. Tulos ennen veroja kasvoi vahvan tuottokasvun tukemana 16 %.
- **Vahinkovakuutus:** Henkilöasiakkaiden vakuutusmaksutuotot kasvoivat 2 % ja yritysasiakkaiden maksutuotot laskivat hieman. Vahinkovakuutuksen tulos ennen veroja supistui 14 %. Tulosta rasitti diskonttokoron alentaminen syyskuussa 1,5 %:iin sekä edellistä vuotta heikompi vahinkokehitys.
- **Varallisuudenhoito:** Hallinnoitavat varat kasvoivat 5 %. Varallisuudenhoidon tulos ennen veroja kasvoi 9 % vahvan nettopalkkiotuottokehityksen siivittämänä.
- **Muu toiminta:** Tulosta heikensivät erityisesti kasvaneet panostukset palveluiden kehittämiseen ja muu strategian toteutus.
- Pääjohtaja Reijo Karhinen siirtyi johtajasopimuksensa mukaiselle eläkkeelle 31.1.2018. OP Ryhmän uutena pääjohtajana aloittaa 1.3.2018 oikeustieteen maisteri, MBA ja tekniikan tohtori Timo Ritakallio.
- Vuoden 2018 tuloksen ennen veroja arvioidaan muodostuvan samantasoiseksi tai pienemmäksi kuin vuoden 2017 tulos.

Liiketoiminnan kehittämistä ja yhteisöllisyyttä omistaja-asiakkaiden eduksi

- Vuoden 2017 noin 450 miljoonan euron kehittämispanosten painopisteenä oli viranomais- ja lainsäädäntövaatimusten varmistaminen, toiminnan tehokkuuden ja sujuvuuden parantaminen sekä liiketoiminnan kehittäminen.
- Vuoden 2017 aikana avattiin Pohjola Sairaalat Ouluun ja Kuopioon. Turun sairaalan rakentaminen edistyy suunnitellusti.
- Osuuspankkien omistaja-asiakkaiden määrä kasvoi 86 000:lla yli 1,8 miljoonaan ja OP Ryhmän pankki- ja vakuutustoiminnan yhteisten asiakkaiden määrä 40 000:lla lähes 1,8 miljoonaan.
- Marraskuussa järjestettiin Suomen suurimmat sähköiset vaalit. Vaaleissa valittiin edustajistoihin lähes 2 400 omistaja-asiakasta neljäksi seuraavaksi vuodeksi 81 osuuspankissa.
- OP Ryhmän tavoitteena oli lahjoittaa 100-vuotiaalle Suomelle yhteensä 100 vuoden edestä vapaaehtoistyötä. Yhteistyökumppanien kanssa vapaaehtoistyötä tehtiin yhteensä 274 vuoden edestä.
- OP-bonukset kasvoivat 6 %:lla 220 miljoonaan euroon (208).

OP Ryhmän avainlukuja

	1–12/2017	1–12/2016	Muutos, %
Tulos ennen veroja, milj. €	1 077	1 138	-5,4
Pankkitoiminta	666	574	16,0
Vahinkovakuutus	210	244	-13,9
Varallisuudenhoito	247	226	9,2
Muu toiminta	-45	95	
Kertyneet uudet OP-bonukset omistaja-asiakkaille	220	208	5,7
	31.12.2017	**31.12.2016**	**Muutos, %**
CET1-vakavaraisuus, %	20,1	20,1	0,0*
Taloudellisen pääomavaateen tuotto, % **	21,3	22,7	-1,4*
Omien varojen suhde omien varojen vähimmäismäärään (Rava), % ***	148	170	-22*
Saamisten arvonalentumiset luotto- ja takauskannasta, %	0,06	0,09	0,0*
Omistaja-asiakkaat (1 000)	1 833	1 747	4,9

Tuloksen vertailulukuina on käytetty vuoden 2016 vastaavien jaksojen lukuja. Tase- ja muiden poikkileikkaustyyppisten erien vertailulukuina on käytetty lukua vuoden 2016 lopun tilanteesta, ellei toisin mainita.

* suhdeluvun muutos
** 12 kk liukuva
*** Rava-suhdeluku on laskettu vakuutusyhtiöiden osalta niiden vakavaraisuussääntelyyn sisältyvillä siirtymäsäännöillä.

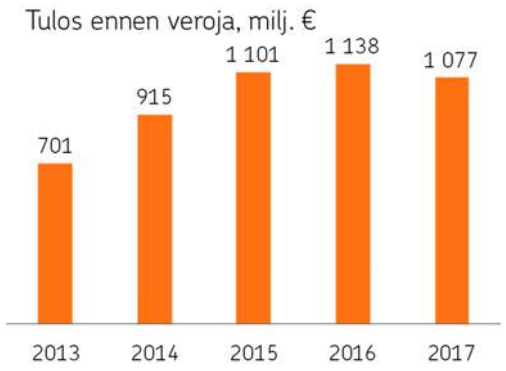
Tulos ennen veroja, milj. €
701
915
1 101
1 138
1 077
2013
2014
2015
2016
2017

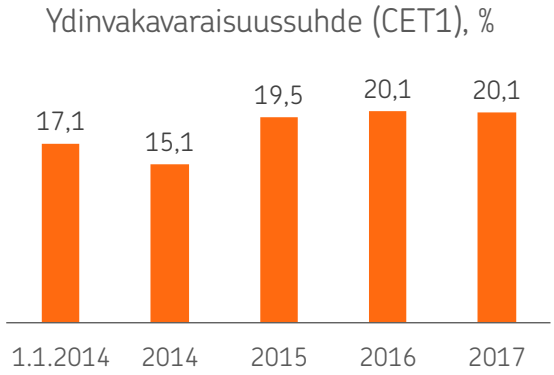
Ydinvakavaraisuussuhde (CET1), %
17,1
15,1
19,5
20,1
20,1
1.1.2014
2014
2015
2016
2017

Johtokunnan puheenjohtaja Tony Vepsäläisen kommentit

OP Ryhmän vuosi 2017 oli monessa mielessä onnistunut. Toimintaamme syvästi uudistavan strategiamme toteutus eteni laajalla rintamalla, taloudellinen asemamme vahvistui edelleen, liiketoiminnan kasvu jatkui kokonaisuutena vakaana ja yhteisöllisessä roolissa saimme aikaan näkyviä, konkreettisia tuloksia.

OPn vuositulos on vakiintunut miljardin euron tasolle. Strategian toteuttamiseen liittyvästä kulukasvusta huolimatta aikaansaatu lähes 1,1 miljardin euron tulos on OP Ryhmän historian kolmanneksi paras. Vahvan tuloksen myötä ryhmän CET1-vakavaraisuus nousi takaisin yli 20 prosentin tasolle.

Tulosta vahvisti tuottojen laaja-alainen kasvu. Niin korkokate, palkkiotuotot kuin sijoitustoiminnan tuotot kasvoivat. Luottosalkun laatu säilyi hyvänä, minkä johdosta luottotappiot jäivät erittäin matalalle tasolle. Luottokannan kasvu jatkui markkinoita nopeampana erityisesti yritysluotoissa ja asuntoyhteisöluotoissa.

Panostimme kehittämiseen vuonna 2017 noin 450 miljoonaa euroa. Valtaosa investoinneista kohdistui toiminnan sääntelynmukaisuuden varmistamiseen sekä mittaviin perusjärjestelmäuudistuksiin ja toiminnan tehostamiseen. Asiakkaillemme näkyvimpiä uudistuksia olivat uudistunut verkkopalvelumme op.fi ja uudet monipuoliset mobiilimaksamisen ratkaisut.

Strategiamme mukaisten uusien palvelukokonaisuuksien rakentamisessa otimme monia askeleita. Avasimme uudet sairaalat Ouluun ja Kuopioon, toimme asiakkaidemme käyttöön uusia liikkumisen palveluita ja avasimme OP Koti -markkinapaikan asumisen palveluiden alustaksi.

Suomen 100-vuotista itsenäisyyttä juhlistimme OP Ryhmälle luonteenomaisesti vapaaehtoistyöllä: kannustimme sekä henkilöstöämme, hallintoamme, asiakkaitamme että kaikkia suomalaisia lahjoittamaan Suomelle vapaaehtoistyöpäivän. OP Ryhmän lahja isänmaalle nousi lopulta kumppanien kanssa 274 vuoteen. Vapaaehtoistyön kohtaamispaikka Hiiop100.fi jatkaa tehtävien ja tekijöiden yhdistämistä tänäkin vuonna.

OP Ryhmä on olemassa asiakkaitaan varten. Ryhmän omistaja-asiakkaiden määrä kasvoi vuonna 2017 yli 86 000:lla. Marraskuussa 2017 järjestimme Suomen suurimmat sähköiset vaalit, joissa vaaleihin osallistuneiden osuuspankkien edustajistoihin valittiin lähes 2 400 jäsentä. Osana perustehtäväämme ja yhteisöllistä rooliamme olemme aktiivisesti edistämässä toimintaympäristön hyvinvointia, yhteisöllisyyttä, vastuullisuutta ja ihmisläheistä yhdessä tekemistä ympäri Suomen.

OP Ryhmässä viidellä vuosikymmenellä toiminut ja ryhmää vuodesta 2007 pääjohtajana luotsannut Reijo Karhinen siirtyi johtajasopimuksensa mukaiselle eläkkeelle tammikuun lopussa 2018. Reijo Karhisen ura OP Ryhmässä hakee vertaistaan. Hänen pääjohtajakaudellaan OP nousi Suomen johtavaksi finanssiryhmäksi, palasi täysin asiakkaidensa omistamaksi sekä uudistui rohkeasti ja vastuullisesti. Kiitämme Reijoa lämpimästi ainutlaatuisesta elämäntyöstä. OP Ryhmän uudistuminen ja asiakasomisteisen perustehtävän toteuttaminen jatkuu. Toivotamme maaliskuun alussa uutena pääjohtajana aloittavan Timo Ritakallion tervetulleeksi OP Ryhmän johtoon – onnea ja yhdessä menestymistä!

Toimintaympäristö

Suhdannekehitys vahvistui selvästi vuonna 2017. Luottamus talouteen koheni edelleen vuoden loppua kohti. Maailmantalous kasvoi ennakkotietojen mukaan nopeimmin yli viiteen vuoteen. Euroalueen talouskasvu ylsi viime vuonna parhaaseen vauhtiinsa kuluvalla vuosikymmenellä.

Inflaatio säilyi maltillisena suotuisasta talouskehityksestä huolimatta. Euroopan keskuspankki (EKP) jatkoi elvyttävää politiikkaansa. EKP osti arvopapereita markkinoilta koko vuoden ajan 60 miljardilla eurolla kuukaudessa, ja ohjauskorot pysyivät ennallaan.

Euribor-korot säilyivät negatiivisina. 12 kuukauden Euribor-korko laski hieman runsaan likviditeetin vuoksi, mutta kolmen kuukauden Euribor-korko pysyi ennallaan. Pidemmät korot nousivat hieman vuoden aikana.

Suomessa talous kasvoi vahvasti laajalla rintamalla. Vienti elpyi kovimpaan vauhtiin kuluvalla vuosikymmenellä. Yritykset lisäsivät investointejaan parantuneen kannattavuuden ja lisäkapasiteetin tarpeen myötä.

Kuluttajien luottamus nousi suotuisan työllisyyskehityksen tukemana ennätystasolle, mikä siivitti kulutuksen hyvään kasvuun. Rakentaminen oli runsasta, asuntokauppa vilkastui, ja asuntojen hinnat nousivat keskimäärin hieman.

Talouskehitys jatkuu lähiaikoina myönteisenä niin euroalueella kuin Suomessa. Rahapolitiikka alkaa kiristyä vuoden aikana, mutta lyhyet korot nousevat vain vähän. Lähiaikojen suurimmat riskit liittyvät rahoitusmarkkinoiden epävarmuuden lisääntymiseen sekä poliittiseen ympäristöön.

Kotitalouksien luottokanta kasvoi edellisestä vuodesta 2,7 prosenttia. Kulutusluottoja nostettiin viime vuotta vilkkaammin. Uusien nostettujen asuntoluottojen keskikorko laski edelleen ja päätyi alle prosenttiin. Yritys- ja asuntoyhteisöluotot lisääntyivät 4,3 prosenttia vuoden takaisesta. Kotitalous- ja yritysluottojen kysynnän odotetaan vilkastuvan edelleen.

Talletuskannan vuosikasvu kiihtyi 6,1 prosenttiin, ja kotitalouksien talletuskannan kasvuvauhti hidastui 3,3 prosenttiin. Yritystalletukset lisääntyivät 8,0 prosenttia vuoden takaisesta julkisyhteisötalletusten kasvun jatkuessa vilkkaana.

Suomeen rekisteröityjen sijoitusrahastojen arvo kasvoi vuonna 2017 8,9 prosenttia 116,2 miljardiin euroon. Kasvusta 4,5 miljardia euroa oli peräisin nettomerkinnöistä, ja 5,1 miljardia euroa johtui suotuisasta markkinakehityksestä.

Kansantalouden hyvä vire ja sijoitusmarkkinoiden myönteinen kehitys tukivat vakuutusalaa. Vuoden jälkimmäisellä puoliskolla kiristynyt hintakilpailu sekä henkilöasiakkaissa että yritys- ja yhteisövakuutuksissa kuitenkin painoi maksutulon kehitystä.

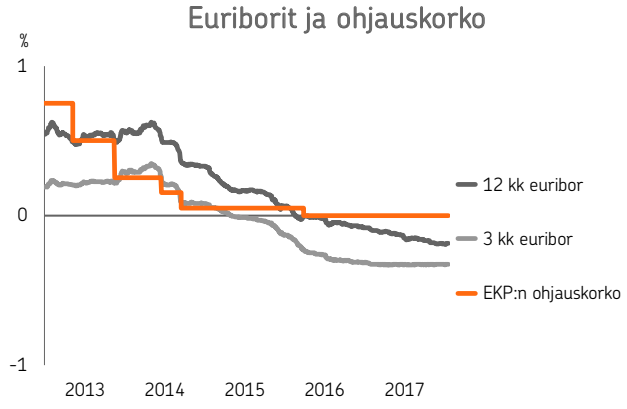

Lähde: Suomen Pankki

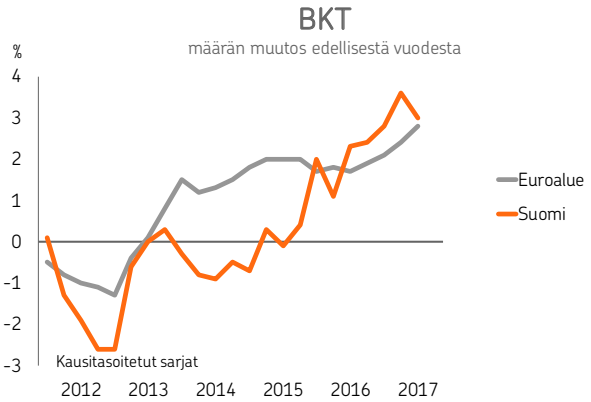

Lähteet: Eurostat, Tilastokeskus

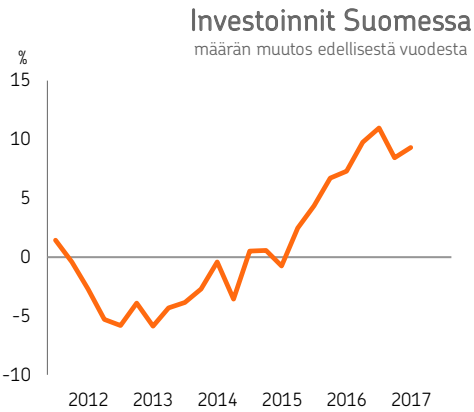

Lähde: Tilastokeskus

Lähteet: Suomen Pankki, Suomen Sijoitustutkimus Oy

Tulos ja tase

Tulosanalyysi, milj. €	1–12/2017	1–12/2016	Muutos, %
Tulos ennen veroja	**1 077**	**1 138**	**-5,4**
Pankkitoiminta	666	574	16,0
Vahinkovakuutus	210	244	-13,9
Varallisuudenhoito	247	226	9,2
Muu toiminta	-45	95	
Tuotot			
Korkokate	1 094	1 058	3,4
Vakuutuskate	478	558	-14,4
Nettopalkkiotuotot	928	859	8,0
Sijoitustoiminnan nettotuotot	495	390	26,9
Liiketoiminnan muut tuotot	94	122	-23,3
Osuus osakkuusyritysten tuloksesta	27	1	
Tuotot yhteensä	**3 115**	**2 989**	**4,2**
Kulut			
Henkilöstökulut	758	762	-0,6
Poistot ja arvonalentumiset	246	160	54,2
Liiketoiminnan muut kulut	769	646	19,0
Kulut yhteensä	**1 773**	**1 567**	**13,1**
Saamisten arvonalentumiset	**48**	**77**	**-38,0**
Kertyneet uudet OP-bonukset omistaja-asiakkaille	**220**	**208**	**5,7**

Taseen avainlukuja, milj. €	31.12.2017	31.12.2016	Muutos, %
Saamiset asiakkailta	82 240	78 604	4,6
Sijoitusomaisuus	22 506	25 105	-10,3
Velat asiakkaille	65 549	60 077	9,1
Vakuutusvelka	9 950	10 586	-6,0
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	26 841	28 287	-5,1
Oma pääoma	11 121	10 237	8,6
Tase yhteensä	**137 242**	**133 747**	**2,6**

Tammi–joulukuu

OP Ryhmän tulos ennen veroja ylitti kolmannen kerran peräkkäin miljardin euron tason ja oli 1 077 miljoonaa euroa (1 138). Tulos supistui vuoden 2016 ennätystuloksesta 5,4 prosenttia strategian toteutuksen aiheuttamasta kulukasvusta johtuen. Tulosta pienensivät myös vakuutuskatteen ja kertaluonteisten tuottojen supistuminen. Tilikauden tulokseen sisältyi kertaluonteisia tuottoja 41 miljoonaa euroa (76). Korkokate, nettopalkkiotuotot ja sijoitustoiminnan nettotuotot puolestaan kasvoivat vertailukaudesta.

Korkokate kasvoi 3,4 prosenttia 1 094 miljoonaan euroon. Pankkitoiminnan korkokate kasvoi 4,4 prosenttia, mutta koko ryhmän korkokatetta supisti Muu toiminta -segmentin korkokatteen pieneneminen. Vakuutuskate supistui 14,4 prosenttia 478 miljoonaan euroon erityisesti vertailukautta suuremman diskonttokoron laskun ja heikomman vahinkokehityksen johdosta. Diskonttokoron lasku kasvatti korvauskuluja 102 miljoonaa euroa (55). Nettopalkkiotuotot olivat 928 miljoonaa euroa eli 69 miljoonaa euroa suuremmat kuin vuotta aiemmin. Rahastojen palkkiotuotot kasvoivat 12 miljoonaa euroa ja omaisuudenhoidon tuottopalkkiot 33 miljoonaa euroa. Maksuliikkeen nettopalkkiotuotot kasvoivat 11 miljoonaa euroa palkkiokulujen supistuttua 29 miljoonaa euroa. Yhteensä palkkiokulut supistuivat 24 miljoonaa euroa.

Sijoitustoiminnan nettotuotot kasvoivat 26,9 prosenttia 495 miljoonaan euroon. Myytävissä olevien varojen oman pääoman ehtoisten sijoitusten tuotot kasvoivat yhteensä 172 miljoonaa euroa vertailukaudesta. Myyntivoitot olivat yhteensä 263 miljoonaa euroa (201). Arvonalennukset myytävissä olevista varoista supistuivat 13 miljoonaa euroa. Markkinamuutoksista johtuvat johdannaisten luotto- ja vastapuoliriskin arvonmuutokset kasvattivat arvopaperikaupan nettotuottoja yhteensä 33 miljoonaa euroa vertailukaudesta. Henkivakuutuksen lyhytaikaiset korkotäydennykset laskivat sijoitustoiminnan nettotuottoja 67 miljoonaa euroa vertailukaudesta.

Liiketoiminnan muut tuotot supistuivat vertailukaudesta 23,3 prosenttia 94 miljoonaan euroon. Kertaluonteisia arvonlisäverojen palautuksia kirjattiin korkoineen aikaisemmilta vuosilta yhteensä 22 miljoonaa euroa. OP Ryhmä myi korttimaksujen tilitys- ja maksupäätepalveluiden sopimus- ja maksupäätelaitekantansa Netsille toisella vuosineljänneksellä. Liiketoiminnan muihin tuottoihin kirjattiin kaupasta kertaluonteista tuottoa 25 miljoonaa euroa. Kauppaan liittyviä ylimääräisiä poistoja ja muita kuluja kirjattiin 6 miljoonaa euroa. Vertailukaudella kirjattiin Visa Europe Ltd:n kaupasta kertaluonteista tuottoa 76 miljoonaa euroa. Osakkuusyhtiöiden tulos parani vertailukaudesta 26 miljoonaa euroa osakkuusyhtiöiksi OP Ryhmässä yhdisteltävien yhtiöiden määrän kasvettua.

Kulut kasvoivat 13,1 prosenttia 1 773 miljoonaan euroon (1 567). Kulujen kasvun selittää pääosin nykyliiketoiminnan kehittämisen kulujen, uusien liiketoimintojen kulujen sekä poistojen ja arvonalentumisten kasvu. OP Ryhmän merkittävät panostukset palveluiden kehittämiseen kasvattivat kehittämisen kuluja 62,2 prosenttia. Suorat kehittämisen kulut olivat yhteensä 219 miljoonaa euroa (135). Uusien liiketoimintojen osuus kokonaiskulujen kasvusta oli 30 miljoonaa euroa. Suunnitelman mukaiset poistot kasvoivat 24,5 prosenttia 191 miljoonaan euroon. Poistojen kasvu oli valtaosin seurausta kehittämispanostusten kasvusta. Arvonalentumiset kasvoivat vertailukaudesta 49 miljoonaa euroa 55 miljoonaan euroon. Oman käytön kiinteistöistä kirjattiin arvonalentumisia yhteensä 39 miljoonaa euroa (6). Henkilöstökulut, 758 miljoonaa euroa (762), supistuivat vertailukaudesta.

Tulosta heikentäviä, eri tuloslaskelmaeriin kohdistuneita arvonalentumisia luotoista ja saamisista sekä sijoituksista kirjattiin yhteensä 89 miljoonaa euroa (136), josta 48 miljoonaa euroa (77) kirjattiin luotoista ja muista saamisista. Nettomääräiset arvonalentumiset luotoista ja muista saamisista olivat erittäin matalalla 0,06 prosentin tasolla (0,09) luotto- ja takauskannasta.

OP Ryhmän tilikauden tuloverot olivat 223 miljoonaa euroa (223). Efektiivinen verokanta oli 20,7 prosenttia (19,6).

OP Ryhmän oma pääoma kasvoi 8,6 prosenttia 11,1 miljardiin euroon (10,2). Omaa pääomaa kasvattivat tilikauden tulos ja Tuotto-osuudet. Omaan pääomaan sisältyi Tuotto-osuuksia 2,9 miljardia euroa (2,7), josta irtisanottujen Tuotto-osuuksien osuus oli 0,3 miljardia euroa (0,3). Tuotto-osuuksien tuottotavoite vuosille 2017 ja 2018 on 3,25 prosenttia. Tilikaudella kertyneen Tuotto-osuuksille maksettavan koron arvioidaan olevan yhteensä 90 miljoonaa euroa. Vuodelta 2016 korkoja maksettiin yhteensä 83 miljoonaa euroa kesäkuussa 2017. Käyvän arvon rahasto supistui 142 miljoonaa euroa 176 miljoonaan euroon.

Tuloslaskelman pääerät vuosineljänneksittäin

				2017	2017	2016	Muutos
Milj. €	**1–3**	**4–6**	**7–9**	**10–12**	**1–12**	**1–12**	**%**
Korkokate	258	272	285	279	1 094	1 058	3,4
Vakuutuskate	117	145	80	137	478	558	-14,4
Nettopalkkiotuotot	237	220	217	254	928	859	8,0
Sijoitustoiminnan nettotuotot	122	113	170	90	495	390	26,9
Muut tuotot	36	45	14	25	121	123	-2,0
Tuotot yhteensä	**770**	**795**	**765**	**784**	**3 115**	**2 989**	**4,2**
Henkilöstökulut	202	191	171	193	758	762	-0,6
Muut kulut	215	246	244	310	1 015	806	26,0
Kulut yhteensä	**417**	**437**	**415**	**504**	**1 773**	**1 567**	**13,1**
Saamisten arvonalentumiset	8	15	5	20	48	77	-38,0
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	51	55	55	56	217	206	5,4
Tulos ennen veroja	**295**	**288**	**290**	**204**	**1 077**	**1 138**	**-5,4**

OP Ryhmän strategia ja numeeriset tavoitteet

Kesäkuussa 2016 vahvistetun strategian mukaisesti OP Ryhmän tavoitteena on muuttua asteittain puhtaasta finanssitoimijasta digitaalisen ajan monialaiseksi palveluyritykseksi, jolla on vahva finanssiosaaminen. Strategiassa korostuu asiakaskokemuksen kehittäminen palveluita ja toimintoja digitalisoimalla. OP Ryhmä aikoo tulevina vuosina rakentaa terveys- ja hyvinvointipalveluista neljännen liiketoiminta-alueen pankki-, vahinkovakuutus- ja varallisuudenhoitoliiketoimintojen rinnalle.

OP Ryhmässä on käynnissä mittava kehitysohjelma, jolla ryhmän palveluiden digitalisoitumista vauhditetaan. Strategia viedään käytäntöön systemaattisesti johdettujen hankkeiden kautta. Nykyisen ja uuden liiketoiminnan kehittämisinvestointeihin käytetään vuosina 2016–2020 jopa 2 miljardia euroa. Liiketoiminnan uudistamisen ja toiminnan tehostamisen edellyttämät investoinnit lisäävät ryhmän kuluja ja heikentävät kannattavuutta, ennen kuin niiden hyödyt realisoituvat taloudellisten tunnuslukujen parantumisena.

Strategian mukaisesti ryhmän kehittämispanostukset kasvoivat tilikaudella merkittävästi, ja ne olivat noin 44 prosenttia suuremmat kuin vuotta aiemmin. Panostuksista valtaosa kohdistui nykyliiketoiminnan kehittämiseen, mutta uusien liiketoimintojen osuus kasvaa tulevaisuudessa. Vuoden 2017 kehittämispanostukset olivat yli 450 miljoonaa euroa.

Kehittämisinvestoinneilla varmistetaan nykyisen liiketoiminnan kilpailukykyisyys ja jatkuvuus sekä toiminnan säädöstenmukaisuus ja luodaan edellytyksiä uusille asiakaslähtöisille liiketoimintamalleille.

Tilikauden aikana jatkettiin ICT-arkkitehtuurin ja liiketoimintasegmenttien perusjärjestelmien uudistamista ryhmän kilpailukyvyn parantamiseksi sekä uusien digitaalisten palveluiden mahdollistamiseksi. Tilikauden keskeisimmät panostukset kohdistuivat ryhmätasoisen ICT-alustan, maksuliike- ja korttijärjestelmien sekä vahinkovakuutuksen järjestelmien uudistamiseen. Myös varallisuudenhoidon sähköistä myyntiä ja asiointia kehitettiin.

Tilikaudella tuotiin markkinoille uudistetut henkilö- ja yritysasiakkaiden verkkopalvelut (op.fi). OP-mobiiliin ja Pivoon lanseerattiin useita uusia toiminnollisuuksia. Tilikaudella otettiin käyttöön myös ensimmäiset täysin digitaaliset finanssipalvelut, kun OP Nano -palveluperheen kotivakuutus lanseerattiin toukokuussa ja matkavakuutus syyskuussa. Markkinoille tuotiin useita uusia tuotteita, esimerkiksi uusi liikennevakuutus, asuntoluottojen korkosuojatuotteet, monivaluuttakonsernitili ja kybervakuutus.

Tilikaudella oli käynnissä mittavia viranomais- ja lainsäädäntölähtöisiä hankkeita, joista merkittävimmät liittyivät tietosuoja- ja rahanpesusääntelyn muutoksiin, uuteen maksupalveludirektiiviin (PSD2) sekä varallisuudenhoitoon (MiFID II ja T2S) ja taloushallintoon (IFRS9).

OP Ryhmä on panostanut toiminnan tehostamiseen monella rintamalla. Vuonna 2017 robotiikan avulla mahdollistettiin 9 miljoonan euron (1) kustannussäästöt.

Uusissa liiketoiminnoissa avattiin Ouluun ja Kuopioon sairaalat ja otettiin käyttöön uusia liikkumisen ja kaupankäynnin palveluita. Lisäksi ensimmäisiä uusia asumisen palveluita otettiin pilottikäyttöön. Uusien liiketoimintojen kehittämisen lähtökohtana on niiden luontainen kytkeytyminen olemassa olevaan liiketoimintaan.

OP Ryhmän numeeriset tavoitteet	31.12.2017	31.12.2016	Tavoite 2019
Asiakaskokemus, NPS (-100-+100)			
Bränditaso	21,5	22,7	25
Kohtaamistaso	58	53	70, yli ajan 90
CET1-vakavaraisuus, %	20,1	20,1	22
Taloudellisen pääomavaateen tuotto, % (12 kk liukuva)	21,3	22,7	22
Nykyliiketoiminnan kulut (12 kk liukuva), milj. €	1 661	1 532	Kulut 2020 vuoden 2015 tasolla (1 500)
Omistaja-asiakkaat, miljoonaa	1,8	1,7	2,1 (2019)

Hallintoneuvosto täsmensi 26.10.2017 OP Ryhmän tehokkuustavoitetta. Aiempi tavoite oli, että OP Ryhmän nykyliiketoiminnan kulut ovat vuonna 2019 enintään samalla tasolla kuin vuonna 2015. Uusi tavoite on, että OP Ryhmän nykyliiketoiminnan kulut ovat vuonna 2020 vuoden 2015 tasolla.

Omistaja-asiakkaiden ja toimintaympäristön menestyksen edistäminen

OP Ryhmän toiminta perustuu osuustoiminnallisiin arvoihin, vahvaan vakavaraisuuteen, osaavaan riskienhallintaan ja asiakkaiden kunnioittamiseen. Ryhmän arvot ovat ihmisläheisyys, vastuullisuus ja yhdessä menestyminen. OP Ryhmän perustehtävänä on luoda vahvan vakavaraisuutensa ja tehokkuutensa avulla kestävää taloudellista menestystä, turvallisuutta ja hyvinvointia omistaja-asiakkailleen ja toimintaympäristölle.

Osuustoiminnallisena yrityksenä OP Ryhmän toimintaa ohjaa kaksoisrooli. Liiketoiminnallisessa roolissa ryhmä tarjoaa asiakkaille kilpailukykyisiä tuotteita ja palveluita sekä huolehtii toimintansa kannattavuudesta ja vakavaraisuuden kehittämisestä. Yhteisöllisessä roolissa OP edistää yhteisön pitkän tähtäimen menestystä ja hyvinvointia edustamalla positiivista muutosvoimaa toimintaympäristössä. Yhteisöllinen rooli merkitsee vaikuttavia tekoja yhteisön hyväksi niin paikallisesti kuin valtakunnallisesti – digitaalisesti ja fyysisesti. Ryhmän menestystä mitataan onnistumisilla molemmissa rooleissa.

Tammi–joulukuu

Tilikaudella OP Ryhmä jatkoi aiemmin päätettyjen #Suominousuun-avausten toteutusta. #Suominousuun-avausten tavoitteena on tuoda lisää liikkumavaraa ja taloudellista toimeliaisuutta OPn laajaan asiakaskuntaan ja koko Suomeen.

Yritysten kasvupotentiaalia rahoittamassa

OP Ryhmä on välittäjänä kahdessa Euroopan investointirahaston (EIR) takaamassa pk-yritysten rahoitusohjelmassa, jotka mahdollistavat yhteensä 300 miljoonan euron rahoituksen. EIR antaa luotoille 50 prosentin riskinjakotakauksen. Ohjelmat on suunnattu kasvavien ja innovatiivisten yritysten hankkeisiin sekä investointeihin. Ensimmäisen rahoitusohjelman sopimus allekirjoitettiin maaliskuussa 2016, ja ohjelma on tarkoitettu alle 500 henkilöä työllistäville yrityksille. Tammikuussa 2017 allekirjoitetun sopimuksen kohderyhmää puolestaan ovat alle 250 henkilöä työllistävät yritykset. OP on myöntänyt ohjelmien puitteissa jo yli 300 yrityslainaa, yhteensä 180 miljoonaa euroa. Rahoittamalla yrityksiä, joilla on kasvupotentiaalia, OP Ryhmä on mukana tukemassa tulevaisuuden talouskasvua ja työllisyyttä.

Marraskuussa OP Ryhmä solmi Euroopan investointipankin (EIP) kanssa sopimuksen uudesta takausohjelmasta suurille ja keskisuurille yrityksille. Sopimuksen myötä OP toi keskisuurten suomalaisyritysten saataville 300 miljoonan euron rahoituspaketin.

#Perheenlisä-avauksella tukea vauvaperheille

OP Ryhmä tarjosi vuoden 2016 toukokuusta vuoden 2017 loppuun saakka vauvaperheille perheen arkea helpottavia tuotteita ja palveluita. #Perheenlisä-avaukseen kuului syntymättömän lapsen terveys- ja toimeentulovakuutus sekä alle vuoden ikäisten lasten vanhemmille NewLife-henkivakuutus vuodeksi veloituksetta. Lisäksi laina-asiansa sopimuksen mukaisesti hoitaneilla perheillä, joille syntyi lapsi vuoden 2017 loppuun mennessä, oli mahdollisuus enintään 12 kuukauden mittaiseen asuntoluottojen lyhennysvapaaseen ilman toimitusmaksuja.

Terveysvakuutuksia myönnettiin kampanja-aikana yli 26 600 syntyvälle lapselle – eli lähes joka kolmas Suomeen syntyvä vauva sai terveysvakuutuksen lahjaksi. Edun arvo kampanja-aikana oli yhteensä noin 12 miljoonaa euroa. NewLife-vakuutuksia myönnettiin kampanja-aikana yli 13 300 kappaletta. Lisäksi lyhennysvapaata hyödynnettiin noin 29 500 lainaan.

Hiiop – OP Ryhmän lahja 100-vuotiaalle Suomelle

Suomen 100-vuotisjuhlavuonna OP Ryhmä halusi lahjoittaa Suomelle 100 vuotta vapaaehtoistyötä ja madaltaa kynnystä vapaaehtoistyön tekemiseen. Kaikki suomalaiset kutsuttiin mukaan tekemään hyvää yhdessä, ja OP avasi kaikille avoimen vapaaehtoistyön kohtaamispaikan osoitteeseen Hiiop100.fi. Kaikki OPn 12 000 työntekijää saivat tehdä päivän vapaaehtoisena työajallaan. Juhlavuoden aikana OP Ryhmän työntekijät ja hallinto tekivät ympäri Suomen yhdessä kumppaneiden ja suomalaisten kanssa yli 274 vuotta vapaaehtoistyötä.

Suomen suurimmat sähköiset vaalit

OP Ryhmän 81 osuuspankissa järjestettiin marraskuussa sähköiset edustajiston vaalit, joissa omistaja-asiakkaat valitsivat keskuudestaan edustajiston omaan pankkiinsa seuraavaksi neljäksi vuodeksi. Äänioikeutettuja omistaja-asiakkaita oli 1,5 miljoonaa. Äänistä 66 % annettiin sähköisesti ja 34 % postiäänestyksellä. Edustajistoihin valittiin yhteensä lähes 2 400 jäsentä yli 5 600 ehdokkaasta.

Tuloksen käyttö

Perustaltaan osuustoiminnallisena toimijana OP Ryhmän tavoitteena ei ole voiton maksimointi omistajille, vaan osuuskunnan omistaja-asiakkaiden tarvitsemien palvelujen tuottaminen mahdollisimman tehokkaasti. Yhteinen menestys

käytetään omistaja-asiakkaiden hyväksi keskittämisetuina ja muina taloudellisina etuina sekä palvelukyvyn ylläpitona ja kehittämisenä.

Arvio OP Ryhmän tilikauden tuloksen käytöstä, joka vahvistetaan tilikauden päättymisen jälkeen:

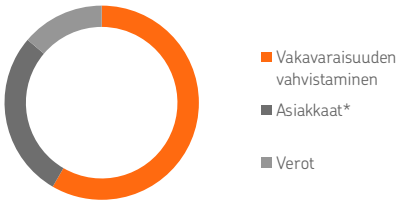

*) Asiakkaat = asiakasbonukset, vakuutusalennukset ja korot omistaja-asiakkaiden sijoituksille

OPn perustehtävän menestyksekäs toteuttaminen vaatii vahvaa vakavaraisuutta, jota edellyttävät myös kasvavat viranomaisvaatimukset. Liiketoiminnan tuloksesta valtaosa käytetään vakavaraisuuden kasvattamiseen. Se vaatii ryhmältä tehokkuutta ja tuloksentekokykyä myös jatkossa.

Merkittävä osa tuloksesta palautetaan omistaja-asiakkaille OP-bonuksina ja erilaisina etuina ja alennuksina. Osuustoiminnallisen yrityksen perusperiaatteen mukaisesti hyöty jaetaan sen mukaan, kuinka paljon kukin jäsen osuuskunnan palveluita käyttää. Etukokonaisuuden muodostavat suhteessa asioinnin määrään miltei kaikesta asioinnista kertyvät OP-bonukset sekä pankkipalveluista ja vahinkovakuuttamisen ja varallisuudenhoidon tuotteista annettavat edut ja alennukset. Lisäksi tiettyjä palvelukokonaisuuksia tarjotaan ainoastaan omistaja-asiakkaille. Omistaja-asiakkailla on myös mahdollisuus sijoittaa omaan osuuspankkiinsa Tuotto-osuuksien kautta. Tuotto-osuuksille maksetaan vuosittain korkoa pankkien voitonjakona.

Tuloksesta maksetuilla veroilla mitattuna OP Ryhmä on yksi Suomen suurimmista veronmaksajista. Maksamalla verot Suomeen ryhmä on edistämässä koko Suomen menestystä.

Muut keskeiset tapahtumat tammi–joulukuussa

EKP tarjosi euroalueen luottolaitoksille neljä kohdennettua neljän vuoden mittaista pitempiaikaista rahoitusoperaatiota (TLTRO-II), joilla se pyrkii ensisijaisesti tukemaan kasvua. Pankit voivat lainata TLTRO-II-operaatioista määrän, joka vastaa enintään 30 prosenttia niiden vuoden 2016 tammikuun lopun lainakannasta euroalueen yrityksille ja kotitalouksille lukuun ottamatta kotitalouksien asuntolainoja. Ylläpitääkseen vahvaa kasvua OP Ryhmä osallistui tilikaudella TLTRO-II-operaatioihin 1 miljardilla eurolla. OP Ryhmä on osallistunut TLTRO-II-operaatioihin yhteensä 4 miljardilla eurolla.

OP Ryhmä sai 2.2.2017 EKP:n päätöksen asettaa OP Ryhmän vähittäisvastuille riskipainolattiat 18 kuukauden määräajaksi. Päätöksen taustalla ovat EKP:n havaitsemat puutteet OP Ryhmän vakavaraisuuden laskennassa käyttämän IRBA-menetelmän (Internal Ratings Based Approach) hallinnointi- ja validointiprosessissa, erityisesti validointien viivästyminen. Keskeisimmät puutteet on korjattu. Jäljellä olevien puutteiden korjaaminen etenee suunnitellusti.

Finanssivalvonta antoi 7.3.2017 Helsingin Seudun Osuuspankille julkisen varoituksen ja 400 000 euron seuraamusmaksun selonottovelvollisuuteen liittyvistä puutteellisuuksista sijoitusneuvonnassa. Korjaavat toimenpiteet on tehty, eikä asiakkaille ole aiheutunut taloudellista haittaa. Varoitus perustuu Finanssivalvonnan syksyllä 2015 useille eri toimijoille suorittamaan tarkastukseen.

OP Ryhmä ja Nets allekirjoittivat 5.4.2017 liiketoimintakauppasopimuksen, jonka mukaisesti OPn korttimaksujen tilitys- ja maksupäätepalveluiden sopimus- ja maksupäätelaitekanta siirtyi 28.6.2017 Netsille. Tilitys- ja maksupäätepalveluiden avulla kauppiaat voivat ottaa vastaan korttimaksuja ostosten maksutapana. Kaupan myötä OPlta siirtyi Netsille noin 15 000 kauppiaan korttitilitys- ja maksupäätepalvelusopimukset. OP ja Nets ovat tehneet yhteistyötä kaupan kohteena olevissa palveluissa vuodesta 2011 lähtien. OP Ryhmä kirjasi kaupasta kertaluonteista positiivista tulosvaikutusta 19 miljoonaa euroa tilikaudella.

OP Ryhmä on toimittanut vastauksensa Kilpailu- ja kuluttajavirastolta vuonna 2015 saatuun selvityspyyntöön. Viranomaiset selvittävät OP Ryhmän markkina-asemaa vähittäispankkipalveluissa ja vahinkovakuutustuotteiden hinnoittelua. Asia on edelleen viranomaisselvityksessä.

Selvitys muista kuin taloudellisista tiedoista

OP Ryhmän tavoitteena on olla vastuullisuuden edelläkävijä. Vastuullisuuden perustan muodostavat perustehtävä, yhteiset arvot, vahva vakavaraisuus ja osaava riskienhallinta, joita asiakasomisteinen liiketoimintamalli tukee. Osuustoiminnallisena yrityksenä OPn toimintaa ohjaa kaksoisrooli: liiketoimintaroolissa huolehditaan tuloksesta, vakavaraisuudesta ja toiminnan tehokkuudesta. Yhteisöllisessä roolissa OPn tehtävänä on edistää asiakkaiden ja toimintaympäristön hyvinvointia ja menestystä.

OP Ryhmän liiketoimintasegmentit ovat Pankkitoiminta, Vahinkovakuutus ja Varallisuudenhoito. Terveys ja hyvinvointi -liiketoiminta sisältyy vahinkovakuutus-liiketoimintasegmenttiin. Yksityiskohtaisempaa tietoa OP Ryhmän liiketoimintamallista sisältyy tämän toimintakertomuksen liiketoimintasegmenttikohtaisiin osioihin.

OP on sitoutunut noudattamaan lakien ja määräysten lisäksi myös kansainvälisiä, toimintaa ohjaavia sitoumuksia. OP allekirjoitti vuonna 2011 YK:n Global Compact -aloitteen ja sitoutui noudattamaan aloitteen kymmentä periaatetta ihmisoikeuksista, työelämän oikeuksista, ympäristöperiaatteista ja korruption torjunnasta. Global Compact -periaatteet on viety osaksi OPn uusia toimittajasopimuksia.

OP Ryhmän yhteiskuntavastuun tavoitteita ohjaa ja koordinoi vastuullisuusohjelma, joka kokoaa yhteen ryhmätasoisesti yhteiskuntavastuun tuloksia keskeisiltä vaikutusalueilta. Vastuullisuusohjelma päivitettiin vuoden 2017 aikana, ja sen kattoteema on ”vastuullisuudesta positiivista muutosvoimaa”. Ohjelma rakentuu neljän teeman ympärille: 1) Edistämme kestävää taloutta, 2) Tuemme alueellista elinvoimaisuutta, 3) Toimimme ihmisläheisesti ja osallistaen ja 4) Edistämme terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia. Vastuullisuusohjelman teemat on johdettu olennaisuusanalyysin pohjalta.

OP allekirjoitti YK:n Vastuullisen sijoittamisen periaatteet vuonna 2009 ensimmäisten suomalaisten varainhoitajien joukossa. Tämän jälkeen vastuullisen sijoittamisen toimintatapoja on kehitetty entistä määrätietoisemmin ja samalla on osallistuttu alan laajempaan kehittämiseen. OP on yksi Suomen vastuullisen sijoittamisen yhdistyksen (FINSIF ry) perustajajäsenistä. Kansainvälisten normien seurannassa hyödynnämme puolueetonta yhteistyökumppania, joka tuottaa sijoitustoiminnan käyttöön jatkuvaa analyysia kansainvälisten normien toteutumisesta sijoituskohteissa. Lisäksi kumppani käy OPn varainhoito- ja rahastoyhtiöiden sijoitukset läpi kaksi kertaa vuodessa kansainvälisten normirikkomusten varalta. Seulonta kattaa OPn varainhoitoyhtiön hallinnoimat suorat ja aktiiviset osake- ja yrityslainasijoitukset.

OP julkaisee vuoden 2017 vastuullisuusraportin osana vuosikatsausta helmikuussa 2018. Raportointiviitekehyksenä noudatetaan GRI-standardeja (GRI Standards).

Ympäristöön liittyvät näkökulmat

OPn tavoitteena on rakentaa kestävää taloutta sekä tukea ilmastonmuutoksen hillintää ja siihen sopeutumista. OP kehittää tuotteita ja palveluita, jotka kannustavat asiakkaita vastuulliseen ja ympäristöystävälliseen toimintaan, ja huomioi toiminnan vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen. OP haluaa pienentää ilmastonmuutoksen aiheuttamaa riskiä asiakkailleen ja tarjoaa tietoa ilmastonmuutoksesta ja ratkaisuja sen negatiivisiin vaikutuksiin. Vuonna 2017 päivitetyt Hyvän liiketavan periaatteet sisältävät OPn keskeisimmät ympäristö- ja ilmastotavoitteet.

Vuonna 2017 päivitetyssä vastuullisuusohjelmassa asetettiin tavoitteeksi hiilipositiivisuus vuoteen 2025 mennessä. Merkittävimmät suorat ja epäsuorat päästövaikutukset aiheutuvat toimitilojen lämpö- ja sähköenergian käytöstä. OP kehittää toimitilojaan vähäpäästöisemmiksi esimerkiksi tuottamalla ja hyödyntämällä uusiutuvaa energiaa.

Päästölaskenta tehdään GHG-protokollan (Greenhouse Gas Protocol) mukaisesti, ja kasvihuonekaasut ilmoitetaan CO2-ekvivalentteina. Vuonna 2017 suorat (scope1) ja epäsuorat (scope2) päästöt olivat 20 964 CO2e-tonnia. OP arvioi ilmastonmuutoksen vaikutuksia vuosittain CDP:n ilmastonmuutoskyselyssä.

OP aiheuttaa kasvihuonekaasupäästöjä myös välillisesti toimintaympäristönsä kautta. Sijoittajien käyttöön OP tarjoaa uuden hiiliriskiä kuvaavan tunnusluvun rahastovalinnan tueksi julkaisemalla OP-osakerahastojen hiili-intensiteettiluvun ja hiilijalanjäljen puolivuosittain. Vuonna 2017 tarjoamaan lisättiin OP-osakerahastoista julkistettavat rahastokohtaiset vastuullisuusanalyysit, joista ilmenee muun muassa kunkin rahaston positiivinen ympäristövaikutus.

OPlla on käytössä WWF:n Green Office -järjestelmä. Green Officea sovelletaan Vallilan korttelin lisäksi kolmessa osuuspankissa. Green Office on yksi keino lisätä henkilöstön ympäristötietoutta. Käytännön työkaluina toimitiloissa ovat lisäksi energianseurantajärjestelmät, jäteraportointi ja rakennusten ympäristösertifioinnit (LEED). Energiatehokkuusdirektiivin mukaisesti OP on laatinut suuren yrityksen energiakatselmuksen.

Sosiaaliset näkökulmat, henkilöstöön ja ihmisoikeuksiin liittyvät näkökulmat

OP toteuttaa perustehtäväänsä sekä liiketoimintaroolin että yhteisöllisen roolin kautta. Yhteisöllisessä roolissa OP kantaa vastuuta niin omistaja-asiakkaista kuin laajemmin yhteiskunnasta ja paikallisyhteisöistä. Paikallisen toimintaympäristön pitkäjänteinen ja -aikainen tunteminen mahdollistaa kotitalouksien ja yrityksien rahoittamisen myös haastavina aikoina. Paikallisen yritystoiminnan rahoittaminen on yksi pitkäaikaisen alueellisen hyvinvoinnin tärkeimmistä edellytyksistä. OP onkin johtava asunto- ja yritysrahoittaja Suomessa.

Vuonna 2017 OPn lahja 100 vuotiaalle Suomelle oli Hiiop – 100 vuotta vapaaehtoistyötä. Juhlavuoden aikana OP Ryhmän työntekijät ja hallinto tekivät ympäri Suomen yhdessä kumppaneiden ja suomalaisten kanssa yli 274 vuotta vapaaehtoistyötä. Vapaaehtoistyötä tehtiin laajasti eri kolmannen sektorin järjestöjen kanssa monimuotoisten kohderyhmien hyväksi. Hyväntekeväisyyslahjoitukset vuonna 2017 olivat yhteensä 2,3 miljoonaa euroa, josta noin 870 000 euroa kohdentui yliopistoille.

Taloustaitohankkeessa OP Ryhmän vapaaehtoiset työntekijät vetävät taloustaitojen ryhmäkoulutuksia nuorisotyön kautta löytyneille nuorille ympäri Suomen. Lisäksi osa pankkien vapaaehtoisista toimii henkilökohtaisina talousmentoreina yksittäisille nuorille. Taloustaitohanke tavoittaa erityisesti nuoria, joilla on vaikeuksia taloudenhallinnassa. Vuonna 2017 Taloustaitohankkeeseen osallistui 130 OPn työntekijää. Taloustaitohanketta koordinoi Helsingin Diakonissalaitos.

OP Ryhmän tavoitteena on olla finanssialan vetovoimaisin työnantaja ja yksi arvostetuimmista suurista työnantajista Suomessa. Henkilöstoasioissa painopisteitä ovat osaamisen, johtamisen ja kulttuurin uudistaminen sekä kehittäminen. Osaava ja motivoitunut henkilöstö luo ryhmälle menestystekijän, jolla vastataan muuttuvan toimintaympäristön ja digitalisaation tuomiin haasteisiin. Finanssialalla tapahtuva muutos ja osaamisen uudistamisen vaatimukset yhdessä sääntelyvaatimusten kanssa lisäävät osaamisen kehittämisen tarvetta, mikä näkyy myös kasvaneena koulutustarjontana. OP Ryhmässä käytettiin kouluttautumiseen vuonna 2017 keskimäärin 15 tuntia henkilöä kohden. Sääntely ja viranomaisvalvonta edellyttävät meiltä useiden asioiden osaamista, ja lisäksi OP Ryhmässä on sisäisesti määritetty sisältöjä, jotka jokaisen on hallittava. Näiden asioiden osaamista valvotaan ja raportoidaan eri tarpeiden mukaan verkkokurssisuorituksilla. Kaikille OP Ryhmän työntekijöille yhteisiä verkkokursseja ovat mm. Rahanpesun estäminen, Hyvän liiketavan periaatteet, Työpaikan tietoturva ja Turvallisuusperehdytys.

OP Ryhmässä monimuotoisuus nähdään voimavarana, ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien, oikeuden ja kohtelun tarjoaminen kaikille on tärkeää. OP liittyi FIBSin Monimuotoisuusverkoston jäseneksi vuonna 2017 ja on sitoutunut edistämään monimuotoisuutta arvoketjussaan. Monimuotoisuuden edistämiseksi OPn tavoitteena on molempien sukupuolien osuus määritellyissä johtajatehtävissä vähintään 40 prosenttia. Vuoden 2017 lopussa naisten osuus näissä tehtävissä oli 21 prosenttia. Työntekijöitä kohdellaan tasavertaisesti mm. palkkauksessa, rekrytoinnissa ja etenemismahdollisuuksissa. Henkilöstön jakautumista eri tehtäväryhmissä mm. sukupuolen,

palkkauksen ja iän mukaan seurataan vuosittain. Turvallisuus huomioidaan OPn kaikessa henkilöstöön ja työolosuhteisiin liittyvässä toiminnassa. Vuoden 2017 lopussa OP Ryhmässä oli 12 269 työntekijää, joista 30 prosenttia miehiä ja 70 prosenttia naisia.

Henkilötietojen huolellinen ja varovainen käsittely on OP Ryhmässä ensisijaista. Henkilötietoja käsitellään aina tietosuojalainsäädännön sekä hyvän tiedonhallinta- ja käsittelytavan mukaan. Toiminta on hyvän pankki- ja vakuutustavan mukaisesta.

OP kunnioittaa ihmisoikeuksia ja pyrkii ehkäisemään syrjintää kaikessa toiminnassaan. OPn omaan toimintaan ei liity välittömästi merkittäviä ihmisoikeusriskejä tai -vaikutuksia. Välillisesti tällaisia vaikutuksia voi kuitenkin liittyä toimitusketjuun tai sijoitus- ja rahoituskohteiden toimintaan. OP pyrkii tukemaan lapsityövoiman ja pakkotyön poistamista toiminnassaan sekä toimitusketjussaan. Ihmisoikeusnäkökulmat sisältyvät OP Varallisuudenhoidon kansainvälisten normien seuranta- ja vaikuttamisprosessiin. Hankintasopimuksissa on määritelty toimittajien yhteiskuntavastuun vaatimukset. OP-Rahastoyhtiö Oy:n omistajapolitiikka ottaa kantaa yhtiökokousvaikuttamisen osalta myös ihmisoikeuksia koskeviin aiheisiin.

Korruption ja lahjonnan torjunta

Joulukuussa 2017 päivitetty Hyvän liiketavan periaatteet sisältää OP Ryhmän vastuullisuusperiaatteet, joiden mukaisesti kaikkien OP Ryhmässä työskentelevien tulee toimia roolista, asemasta tai toimipaikasta riippumatta. Yksityiskohtaisemmat säännöt ja ohjeet täydentävät Hyvän liiketavan periaatteita. Hyvän liiketavan periaatteet -ohjeen toteutumisen varmistamiseksi on toteutettu koko OP Ryhmän henkilöstölle pakollinen verkkokurssi. Vuoden 2017 lopussa Hyvän liiketavan periaatteet-verkkokurssin oli suorittanut 89 prosenttia Suomen henkilöstöstä. Eturistiriitojen hallinta OP Ryhmässä -ohjeella pyritään estämään korruptiotapaukset.

Kaikki OP Ryhmän yhteisöt vastaavat osaltaan eturistiriitojen ja korruption estämiseen liittyvän ohjeistuksen noudattamisesta yhteisössä. Jokaisen yhteisöissä toimivan johto- ja toimihenkilön tulee tuntea ohjeistus. Vastuu ohjeistuksen noudattamisen valvonnasta on jokaisella esimiehellä, ja viime kädessä valvonnasta vastaa kunkin yhteisön toimitusjohtaja ja hallitus. Eturistiriitojen hallintaa koskeva ohjeistus tulee käsitellä yhteisössä ja sen henkilöstön keskuudessa säännöllisin väliajoin sekä aina perehdytettäessä henkilö uuteen tehtävään. OPlla on väärinkäytöksien torjuntaan osoitettu turvallisuushenkilökunta, joka käsittelee ryhmän sisäiset ja ulkoiset väärinkäytökset. Rikoksen tunnusmerkit täyttävistä tapahtumista tehdään aina tutkintapyyntö ja väärinkäytöksiin liittyvistä asioista raportoidaan kulloinkin asianomaiselle viranomaiselle, esimerkiksi Finanssivalvonnalle, sekä sisäisesti OPn johtokunnalle. OPlla on rahanpesulain mukaiset asiakkaan tuntemisen ja jatkuvan seurannan menetelmät sekä henkilöstön koulutuksen, ohjeistuksen ja suojelun. Epäilyttävistä tapahtumista raportoidaan rahanpesun selvittelykeskukselle lainsäädännön vaatimusten mukaisesti.

Riskit ja niiden hallinta muiden kuin taloudellisten tietojen selvityksen osalta

Riskienhallinta ja compliance -toiminto valvoo myös ei-taloudellisiin seikkoihin liittyviä riskejä ja vaatimustenmukaisuutta. Ympäristöasioita, sosiaalisia ja henkilöstöasioita, ihmisoikeuksien rikkomista, korruptiota ja lahjontaa koskevien riskien toteutuminen heikentäisi OP Ryhmän mainetta ja aiheuttaisi mahdollisesti vahinkoa asiakas- ja sidosryhmäsuhteissa. Tämän kaltaisia ei-taloudellisia riskejä hallitaan muun muassa kiinnittämällä näihin riskeihin huomiota liiketoiminnan riskikartoituksissa ja uusista tuotteista, palveluista ja toimintamalleista tehtävissä riskiarvioissa sekä varmistamalla, että niissä tunnistetut riskit pyritään mahdollisuuksien mukaan poistamaan. Osaltaan riskiä pienennetään myös huolehtimalla siitä, että henkilöstö on tietoinen ja noudattaa edellä mainittuihin asioihin liittyvää ohjeistusta.

Asiakkuudet ja asiakasedut

OP Ryhmän omistaja-asiakkaiden määrä kasvoi tammi–joulukuussa 86 000:lla yli 1,8 miljoonaan.

Osuuspankkien omistaja-asiakkaiden sijoitukset osuuspankkien Tuotto- ja jäsenosuuksiin olivat joulukuun lopussa yhteensä 3,1 miljardia euroa (2,9).

OP Ryhmän asiakasmäärä kasvoi tammi–joulukuussa nettomääräisesti 38 000:lla. Joulukuun lopussa asiakkaita oli 4 395 000. Henkilöasiakkaiden määrä oli 3 950 000 ja yritysasiakkaiden määrä 445 000. Pankki- ja vahinkovakuutustoiminnan yhteisten asiakkaiden määrä kasvoi tammi–joulukuussa 40 000:lla lähes 1,8 miljoonaan.

Osuuspankkien omistaja-asiakkaiden pankki-, vahinkovakuutus- ja varallisuudenhoitoasioinnista kertyy OP-bonuksia. Asioinnin keskittämisestä omistaja-asiakkaille tammi–joulukuussa kertyneiden uusien bonusten arvo oli yhteensä 220 miljoonaa euroa (208). Bonuksia käytettiin pankki- ja varallisuudenhoitopalveluihin yhteensä 103 miljoonaa euroa (101) ja vahinkovakuutustuotteiden vakuutusmaksuihin 114 miljoonaa euroa (107). OP-bonuksia käytettiin 2 315 000 vakuutuslaskuun (2 200 000), joista 327 000 laskua (297 000) maksettiin kokonaan bonuksilla.

Omistaja-asiakkaille annettiin tilikaudella 70 miljoonaa euroa (67) vahinkovakuutuksen keskittämisalennuksia. Lisäksi omistaja-asiakkaat ostivat, myivät ja vaihtoivat suurinta osaa rahastoista

ilman erillisiä kuluja. Edun arvo oli tilikaudella 5 miljoonaa euroa (3).

Tilikaudella kertyneen Tuotto-osuuksille maksettavan koron arvioidaan olevan yhteensä 90 miljoonaa euroa (83). Tuotto-osuuksille maksetaan vuodelta 2017 3,25 prosentin korko (3,25).

Monikanavaiset palvelut

Ryhmän monikanavainen palveluverkosto koostuu konttori-, verkko-, puhelin- ja mobiilipalveluista. Henkilökohtaista asiakaspalvelua tarjotaan sekä konttoreissa että digitaalisesti. Ryhmän tavoitteena on tarjota toimialan paras monikanavainen asiakaskokemus luomalla jatkuvia ja merkityksellisiä kohtaamisia kaikissa kanavissa.

OP-mobiili oli joulukuussa asiakkaiden päivittäisasioinnin pääkanava lähes 18 miljoonalla käynnillä (13) yhden kuukauden aikana. Verkkopalveluiden käyntien määrä oli noin 9 miljoonaa (10). Pivo-mobiilisovelluksen käyntien määrä oli joulukuussa yli 2,5 miljoonaa (1,8). Vuonna 2016 lanseeratussa OP-yritysmobiilissa oli joulukuussa 360 000 käyntiä (41 000).

Tilikauden aikana asiakkaille lanseerattiin useita uusia mobiilimaksutapoja: Pivon kaverimaksu, Pivon maksunappi sekä Siirto-maksut Pivossa ja OP-mobiilissa. Pivon kaverimaksun ja Siirto-maksun avulla asiakkaat voivat siirtää rahaa toiselle henkilölle maksun vastaanottajan puhelinnumeroa käyttäen. OPn asiakkaita on rekisteröitynyt Siirto-maksun piiriin jo yli 333 000. Pivon maksunapilla asiakkaat voivat maksaa verkkokaupoissa ostoksiaan ilman avainlukulistaa tai kortin tunnuslukua. Pivon maksunappi on maksutapavaihtoehtona jo yli 4 000 verkkokaupassa.

OP vahvisti yrityksille suunnattua mobiilimaksutarjontaa syyskuussa ostamalla Payment Highway -palvelun. Palvelun avulla OPn yritysasiakkaat voivat tarjota asiakkailleen esimerkiksi Pivon ja Siirron kaltaiset uudet mobiilimaksutavat sekä luottokortilla tehtävät toistuvaismaksut. Palvelua voidaan hyödyntää esimerkiksi ruuan tilaamiseen verkosta tai kortittomaan tankkaukseen.

OPn verkkopalvelu op.fi on uudistunut, ja se palvelee pankkiasioissa sekä henkilö- että yritysasiakkaita ja vakuutusasioissa henkilöasiakkaita. Uutta palvelua on alusta asti kehitetty yhdessä asiakkaiden kanssa, ja kehitystyötä ohjaavaa asiakaspalautetta kerätään edelleen.

Verkko- ja mobiilipalveluiden kasvusta huolimatta OP Ryhmällä on edelleen maan kattavin konttoriverkosto, johon kuuluu 407 toimipaikkaa (442) ympäri maata. Oman konttoriverkoston toimintaa tukee lisäksi laaja asiamies- ja kumppanuusverkosto, jonka merkitys on erityisen suuri vahinkovakuutusten myynnissä.

OP Ryhmä on laajasti läsnä yleisimmissä sosiaalisen median kanavissa, joissa sillä on yhteensä lähes 370 000 seuraajaa (300 000). Ryhmän valtakunnallisten some-tilien lisäksi monilla osuuspankeilla on omat Facebook-sivut, joilla ne jakavat paikalliselle asiakaskunnalle suunnattuja julkaisuja. Maaliskuussa avattiin op.media, OPn omistaja-asiakkaiden ja yritysasiakkaiden uusi yhteisöllinen verkkomedia. Palvelussa käy kuukausittain noin 350 000 kävijää.

Uudet liiketoiminnot

Terveys ja hyvinvointi

Pohjola Terveys Oy:n sairaalaverkosto täydentyi tilikaudella kahdella uudella Pohjola Sairaalalla. Helsingissä sijaitseva Pohjola Sairaala ja vuonna 2016 avattu Tampereen sairaala saivat rinnalleen toukokuussa avatun Oulun sairaalan ja elokuussa Kuopioon perustetun sairaalan. Kaikki neljä Pohjola Sairaalaa tarjoavat kattavat perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon palvelut, tutkimukset, leikkauspalvelut sekä kuntoutuksen. Sairaalaverkosto valmistuu toukokuussa 2018 avautuvan Turun Pohjola Sairaalan myötä.

Hallintoneuvosto käsitteli kokouksessaan 28.9.2017 terveys- ja hyvinvointiliiketoiminnan strategian mukaisen laajentumisen seuraavia vaiheita. Tulevina vuosina liiketoimintaa on tarkoitus laajentaa muun muassa valtakunnallisen lääkäriasemaverkoston rakentamisen kautta. Lisäksi selvitetään palvelutarjonnan laajentamista ikääntyvien hoivapalveluihin.

Asiakkaat ovat olleet tyytyväisiä Pohjola Sairaaloiden palveluun. Leikkausasiakkaiden antama NPS-luku oli tammi–joulukuussa 97 (96).

Liikkuminen

OP otti marraskuussa 2016 ensiaskeleensa liikkumisen palveluissa lanseeraamalla OP Kulku -palvelun pääkaupunkiseudulla. Palvelun tavoitteena on madaltaa kynnystä sähköautoilun aloittamiseen tarjoamalla kuluttajille ja pienyrityksille mahdollisuuden sähköautoiluun kuukausihinnalla. OP Kulku laajeni kevään ja kesän aikana Tampereelle ja Turkuun sekä niiden lähialueille. Heinäkuussa julkistettiin OP Kulku -palvelun yhteiskäyttöautoratkaisu, jossa kaupungit voivat hankkia työntekijöidensä tai kuntalaisten yhteiskäyttöön sähköautoja, jotka ovat käytettävissä myös vapaa-ajalla. Kotkassa käynnistyi tähän perustuva kaupunkiautokokeilu marraskuussa.

OP julkisti huhtikuussa rakentavansa yhdessä Fortumin kanssa noin sata sähköautojen latauspistettä eri puolille Suomea. Uudet latauspisteet sijoitetaan osuuspankkien toimipisteiden yhteyteen, ja niiden rakentaminen on käynnissä.

Toukokuussa OP toi Suomeen DriveNow-yhteiskäyttöautot. DriveNow-palveluun rekisteröityneillä käyttäjillä on käytettävissä 150 autoa Helsingissä ja sen lähialueilla ajominuutteihin perustuvalla maksulla. Kolmannen vuosineljänneksen aikana DriveNow-palveluun tuotiin uusia ominaisuuksia kuten tuntipaketit ja dynaaminen hinnoittelu. Joulukuun lopussa DriveNow'lla oli Suomessa jo yli 16 000 asiakasta.

Elokuun lopussa OP lanseerasi minuuttipohjaisen DriveNow'n ja pitkäaikaiseen vuokraukseen perustuvan OP Kulku -palvelun rinnalle OP Kausiauto -palvelun, jossa minimivuokra-aika on yksi kuukausi.

Riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan keskeiset periaatteet

Strategisena tavoitteena on varmistaa ryhmän riskinottokyky kaikissa olosuhteissa ja riskinoton pitäminen maltillisena suhteessa riskinottokykyyn. Jokainen ryhmän yhteisö keskittyy

toteuttamaan palvelu- ja riskinottokykynsä mukaista rooliaan ryhmän yhteisten liiketoimintamallien mukaisesti.

Riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan tavoitteena on turvata OP Ryhmän ja sen yhteisöjen riskinottokyky ja varmistaa siten toiminnan jatkuvuus. Riskinottokyky muodostuu toiminnan laajuuteen ja vaativuuteen suhteutetusta laadukkaasta riskienhallinnasta sekä kannattavaan liiketoimintaan perustuvasta riittävästä vakavaraisuudesta ja likviditeetistä.

Riskien- ja vakavaraisuudenhallinta sisältää riskien tunnistamisen, mittaamisen, arvioinnin ja rajaamisen. Lisäksi siihen kuuluu eri riskilajien ja liiketoimintojen edellyttämän pääoma- ja likviditeettitarpeen määrittäminen luotettavasti ja riippumattomasti sekä pääoman ja likviditeetin kohdentaminen suunnitelmallisesti liiketoimintasegmenteittäin nykyisen ja suunnitellun riskinoton mukaan.

OP Osuuskunta (keskusyhteisö) vastaa OP Ryhmän riskien- ja vakavaraisuudenhallinnasta sekä riskienhallintajärjestelmän riittävyydestä ja ajanmukaisuudesta. Keskusyhteisö antaa ryhmään kuuluville yhteisöille ohjeita riskienhallinnan turvaamiseksi ja valvoo, että ne toimivat viranomaissäännösten, omien sääntöjensä, keskusyhteisön antamien ohjeiden ja OP Ryhmän sisäisten sekä asiakassuhteissa asianmukaisten ja eettisesti hyväksyttävien menettelytapojen mukaisesti. OP Ryhmään kuuluvat yhteisöt vastaavat omasta riskien- ja vakavaraisuudenhallinnastaan toimintansa laajuuden ja luonteen mukaisesti.

OP Ryhmässä mitattavissa olevat riskit rajoitetaan toleransseilla, limiiteillä ja valvontarajoilla, jotka ohjaavat toimintaa niin ryhmätasolla kuin osuuspankeissa ja OP Osuuskunta -konsernin yhteisöissä. Keskusyhteisön hallintoneuvosto on asettanut riskitoleranssit vuodelle 2017 OP Ryhmän vakavaraisuudelle, riskinottohalulle, keskittymäriskeille sekä luotto-, likviditeetti-, markkina- ja vakuutusriskeille.

OP Ryhmän riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan periaatteet on kuvattu tarkemmin tilinpäätöksen liitteessä 2 "OP Ryhmän riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan periaatteet".

Vakavaraisuus

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuus

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän (Rava) valvonnasta annetun lain mukaan lasketut OP Ryhmän omat varat ylittivät laissa määritellyn vähimmäismäärän 3,6 miljardilla eurolla (4,3). Puskuria laskivat valvojan arvion perusteella EKP:n määräämä Pilari 2 -pääomavaatimus (P2R) 1,75 prosenttia yhdistettynä pankkitoiminnan kasvun aiheuttamaan pääomavaatimuksen nousuun, sekä EKP:n asettamat riskipainolattiat. P2R-vaatimus nosti luottolaitosvakavaraisuuden pääomavaatimuksen 12,5 prosentista 14,3 prosenttiin riskipainotetuista eristä laskettuna. Ryhmän omien varojen määrä suhteessa vähimmäispääomavaatimukseen oli 148 prosenttia (170). P2R-vaatimus alensi suhdelukua 16 prosenttiyksikköä. Suhdeluku oli 162 prosenttia ilman EKP:n asettamia riskipainolattioita. Pankkitoiminnan lisäpääomavaatimusten ja vakuutusyhtiöiden pääomavaatimusten seurauksena Rava-vakavaraisuuden minimitaso 100 prosenttia kuvaa tasoa, jonka puitteissa ryhmittymä voi toimia ilman puskurien alituksesta seuraavia viranomaisvelvoitteita.

Luottolaitosvakavaraisuus

OP Ryhmän CET1-vakavaraisuus oli 20,1 prosenttia (20,1). EKP:n asettamat riskipainolattiat laskivat vakavaraisuutta 2,0 prosenttiyksikköä. Ydinpääomien kasvu ylitti luottokannan kasvusta johtuvan kokonaisriskin kasvun. Etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden (IAS 19) laskennallisten oikaisujen vaikutus ryhmän CET1-vakavaraisuuteen oli noin -1,0 prosenttiyksikköä, eli hieman pienempi kuin vuoden 2016 lopussa.

OP Ryhmän luottolaitostoiminnan vakavaraisuus on vahva suhteessa lakisääteiseen ja viranomaisen asettamiin vakavaraisuusvaatimuksiin. Lakisääteinen minimi vakavaraisuussuhteelle on 8 prosenttia ja CET1-vakavaraisuudelle 4,5 prosenttia. Luottolaitoslain mukainen 2,5 prosentin kiinteä lisäpääomavaatimus, 2 prosentin O-SII-lisäpääomavaatimus ja EKP:n P2R-vaatimus nostavat käytännössä alarajan vakavaraisuussuhteelle 14,3 prosenttiin ja CET1-vakavaraisuudelle 10,8 prosenttiin.

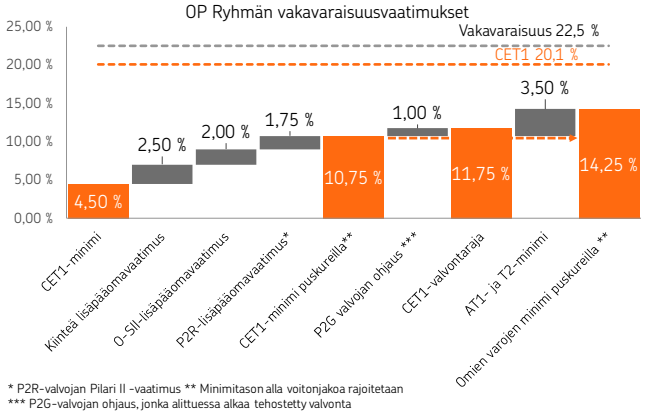

Ryhmän luottolaitostoiminnan ydinpääoma oli 9,9 miljardia euroa (8,9). Ydinpääomaa kasvattivat pankkitoiminnan tulos, Tuotto-osuuksien liikkeeseenlaskut sekä osingot ryhmän vakuutusyhteisöiltä. Ydinpääomista vähennetyt IAS 19 -oikaisut laskivat hieman vuodenvaihteen 2016 tasosta. Tuotto-osuuksien määrä ydinpääomissa oli 2,8 miljardia euroa (2,6). Tammikuussa 2018 palautettuja Tuotto-osuuksia, 0,1 miljardia euroa, ei ole luettu ydinpääomaan.

Kokonaisriski oli 49,2 miljardia euroa (44,1), eli 11,6 prosenttia suurempi kuin viime vuoden lopussa. Vuoden 2016 lopun luvussa ei ole huomioitu EKP:n asettamaa riskipainoalarajaa, jonka osuus kasvusta on 88 prosenttia. EKP:n asettama vähittäisvastuiden riskipainoalaraja oli 4,5 miljardia euroa, jota ilman kokonaisriski oli 44,7 miljardia euroa ja kasvu vuodenvaihteesta 1,4 prosenttia. Yritysvastuiden keskimääräiset riskipainot laskivat hieman luottokannan laadun parannuttua ja laskennan optimoinnin seurauksena. Vähittäisvastuiden keskimääräiset riskipainot nousivat hieman.

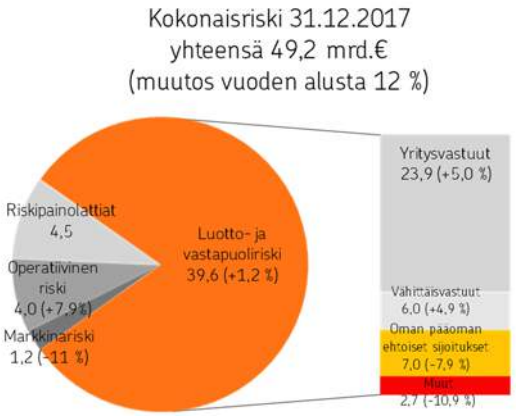

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän sisäiset vakuutusyhtiösijoitukset käsitellään riskipainotettuina erinä EKP:n luvan mukaisesti. Oman pääoman ehtoisiin sijoituksiin sisältyy ryhmän sisäisiä vakuutusyhtiöomistuksia riskipainotettuina erinä 6,5 miljardia euroa noin 280 prosentin riskipainolla.

Finanssivalvonta tekee makrovakauspäätöksen neljännesvuosittain. Finanssivalvonta päätti joulukuussa 2017 edelleen olla asettamatta pankeille syklisyyttä vähentävää lisäpääomavaatimusta. Asuntolainoille tuli voimaan 15 prosentin riskipainoalaraja vuoden 2018 alusta alkaen vähintään kahdeksi vuodeksi. Riskipainolattialla varaudutaan Finanssivalvonnan mukaan kasvaneeseen kotitalouksien velkaantuneisuuden aiheuttamaan järjestelmäriskiin. Riskipainoalarajalla ei ole vaikutusta OP Ryhmän kokonaisriskiin EKP:n asettamat vähittäisvastuiden riskipainoalarajat huomioiden. Ilman EKP:n riskipainoalarajaa Finanssivalvonnan asuntoluottojen 15 prosentin riskipainoalaraja heikentäisi CET1-vakavaraisuutta arviolta 1,2 prosenttiyksikköä.

Tulevassa EU-tason sääntelyssä on mukana velkaantumisastetta kuvaava vaatimus eli vähimmäisomavaraisuusaste (Leverage Ratio). OP Ryhmän pankkitoiminnan vähimmäisomavaraisuusaste on nykytulkintojen mukaan arviolta 7,9 prosenttia (7,4) tilikauden lopun luvuilla laskettuna. Säännösluonnosten mukainen minimitaso on 3 prosenttia.

Valtiovarainministeriö on valmistelemassa järjestelmäriskipuskurin lisäämistä luottolaitoslakiin. Luonnosten mukaan Finanssivalvonta voisi asettaa järjestelmäriskipuskurin 0–5 prosenttiin. Puskuri vaikuttaisi OP Ryhmään vain, jos se ylittäisi OP Ryhmän O-SII-puskurin, joka on tällä hetkellä 2 prosenttia.

Vahinko- ja henkivakuutus

Vahinkovakuutuksen ja henkivakuutuksen omat varat laskivat osingonmaksujen seurauksena. Vakuutusyhtiöiden vakavaraisuusasema säilyi hyvällä tasolla.

	Vahinkovakuutus*		Henkivakuutus	
	31.12. 2017	31.12. 2016	31.12. 2017	31.12. 2016
Omat varat, milj. € **	902	983	1 317	1 455
Pääomavaade, milj. €**	666	687	674	742
Solvenssisuhde, % **	135	143	195	196
Solvenssisuhde, % (ilman siirtymäsäännöstä)	135	127	151	149

* Vahinkovakuutuksen vertailuluvusta on poistettu OVY Oy (entinen OVY Vakuutus Oy)
** siirtymäsäännökset huomioiden

EKP:n valvonta

OP Ryhmä on EKP:n valvonnassa. EKP on asettanut OP Ryhmälle valvojan arviointiin (SREP) perustuvan pääomavaatimuksen. EKP:n asettama 1.1.2017 voimaan tullut lisäpääomavaatimus (P2R) oli 1,75 prosenttia. Lisäksi EKP on määrittänyt vakavaraisuusohjeistuksen (P2G), jonka määrä oli 1,0 prosenttia ja jonka rikkoutuminen ei vaikuttaisi esimerkiksi voitonjakoon. EKP antoi 1.1.2018 voimaan tulleen päätöksen, joka asettaa samat pääomavaatimukset myös vuodelle 2018.

EKP:n asettamat relevantit vähittäisvastuiden riskipainoalarajat ovat 15,4 prosenttia kiinteistövakuudellisille ja 32,7 prosenttia muille henkilöasiakkaiden vastuille. Riskipainoalarajat ovat päätöksen mukaan voimassa vähintään vuoden 2018 kolmannelle vuosineljännekselle asti.

Kriisinratkaisusta annetun lain mukaiset velat

Luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten kriisinratkaisua koskevan sääntelyn mukaan kriisinratkaisuviranomaisella on oikeus puuttua pankin liikkeeseen laskemien sijoitustuotteiden ehtoihin sijoittajan asemaan vaikuttavalla tavalla. OP Ryhmän kriisinratkaisuviranomainen on Brysselissä toimiva EU:n kriisinratkaisuneuvosto (Single Resolution Board). Kriisinratkaisuviranomainen on määrittämässä kriisinratkaisulain mukaisten velkojen (MREL) minimimäärää OP Ryhmän tasolla.

Riskiasema

OP Ryhmän riskiasema on säilynyt vakaana. Riskinottokyky on vahva ja turvaa ryhmän liiketoiminnan edellytykset.

Vahva riskinottokyky ja maltillinen tavoiteriskitaso pitivät luottoriskiaseman vakaana.

OP Ryhmän rahoitus- ja maksuvalmius on hyvä. Rahoituksen saatavuus on säilynyt hyvänä. Tilikauden aikana OP Ryhmä laski liikkeelle pitkäaikaisia joukkovelkakirjalainoja yhteensä 4,0 miljardin euron edestä. Lisäksi OP Ryhmä osallistui EKP:n kohdennettujen pitempiaikaisten rahoitusoperaatioiden toiseen sarjaan (TLTRO-II) 1 miljardilla eurolla. Talletusten osuus luottokannasta on säilynyt vakaana tilikauden ajan.

OP Ryhmän markkinariskiasema oli tilikaudella vakaa. Ryhmän markkinariskiä mittaava VaR-tunnusluku oli tilikauden lopulla 156 miljoonaa euroa (188).
VaR-tunnusluku sisältää vakuutusyhteisöjen kokonaistaseen, trading-toiminnan, likviditeettireservin ja sisäisen pankin korkoriskiposition.

* Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Suomesta siirtynyt eriytetty tase (eläkevakuutuskanta) on mukana luvuissa Q3/16 alkaen.

Operatiivisten riskien arvioidaan olevan tavoitteen mukaisesti maltillisella tasolla. Toiminnan ja palveluiden kehittämisen nopeus asettaa kuitenkin lähivuosina riskienhallinnalle lisähaasteita.

Etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden riskit liittyvät korko- ja markkinariskiin, eläkkeiden tuleviin korotuksiin sekä elinajanodotteen pitenemiseen. Eläkevelvoitteen diskonttauksessa käytettävän korkotason muutoksella on olennainen vaikutus eläkevelvoitteen määrään. Tilikaudella muihin laajan tuloksen eriin kirjattu etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden nettovelan supistuminen paransi tilikauden laajaa tulosta ennen veroja 48 miljoonaa euroa. Nettovelkaa supisti sijoitustoiminnan hyvä tuotto ja työeläkkeiden tulevien eläkkeiden korotusoletuksen aleneminen. Vakuutuslautakunnan suosituksen perusteella tehdyt vapaakirjaeläkkeiden määrän korotukset ja työtuomioistuimen antama tuomio rahoitusalan työehtosopimuksen määräyksiä koskien, kasvattivat lisäeläkkeiden nettovelkaa yhteensä 45 miljoonaa euroa. Vertailukaudella etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden nettovelan kasvu heikensi laajaa tulosta ennen veroja 329 miljoonaa euroa.

Vuonna 2017 compliance-toiminnon yksi keskeinen painopiste oli vuonna 2018 voimaantulleiden sääntelyvaatimusten mukaisuuden varmistaminen OP Ryhmässä.

Pankkitoiminta

Pankkitoiminnan keskeiset riskit ovat asiakasliiketoiminnasta syntyvä luottoriski sekä markkinariski.

Pankkitoiminnan luottoriskiasema säilyi vakaana ja riskitasoltaan maltillisena. Ongelmasaamisten yhteismäärä oli 2,9 miljardia euroa (2,6), joista terveiden lainanhoitojoustojen osuus oli 1,9 miljardia euroa (1,7). Ongelmasaamisten kasvu aiheutui lainanhoitojoustojen käytön lisäyksestä sekä osin myös luottoluokitteluasteikon päivityksestä johtuvasta luottoluokkien heikentymisestä. Ongelmasaamisilla tarkoitetaan yli 90 päivää erääntyneitä saamisia, muita riskillisiksi luokiteltuja saamisia sekä saamisia, joihin kohdistuu asiakkaan taloudellisista vaikeuksista johtuva lainanhoitojousto. Lainanhoitojoustot ovat asiakkaan aloitteesta sovittuja helpotuksia alkuperäiseen maksuohjelmaan ja niillä pyritään auttamaan asiakasta selviytymään väliaikaisista maksuvaikeuksista. Osuuspankit pyrkivät toiminnallaan aktiivisesti löytämään ratkaisuja asiakkaiden väliaikaisten maksuvaikeuksien ylittämiseksi. Muista kuin asiakkaan taloudellisista vaikeuksista johtuneita maksuohjelmamuutoksia ei luokitella ongelmasaamisiksi. Arvonalentumisten määrä pysyi alhaisena ja oli 0,06 prosenttia (0,09) luotto- ja takauskannasta.

Luotto- ja takauskanta kasvoi tilikaudella 3,5 miljardia euroa 84,8 miljardiin euroon (81,3). Henkilöasiakkaiden osuus luotto- ja takauskannasta oli 58,9 prosenttia (60,2). Henkilöasiakkaiden vastuiden kuudesta pääluokasta kahteen parhaimpaan luokkaan kuului 83,5 prosenttia (84,2) ja kahteen heikoimpaan luokkaan 3,6 (3,5) prosenttia vastuista. Yritysasiakkaiden (ml. asuntoyhteisöt) osuus luotto- ja takauskannasta oli 38,5 prosenttia (37,5). Yritysasiakkaiden vastuista parhaimpiin luottoluokkiin 1–5,5 luokiteltujen vastuiden osuus oli 55,4 prosenttia (55,2) ja kahden heikoimman luottoluokan vastuut olivat 554 miljoonaa euroa (526) eli 1,2 prosenttia (1,2).

Yhdenkään asiakkaan asiakasriski ei vähennyserien ja muiden luottoriskin vähentämistekniikoiden jälkeen ylittänyt kymmentä prosenttia omista varoista. Asiakasriskejä kattavat pankkitoiminnan omat varat olivat 11,0 miljardia euroa (10,4).

Yritys- ja asuntoyhteisövastuissa merkittävimmät toimialat vastuiden määrällä mitattuna olivat asuntojen vuokraus ja hallinta 18,1 prosenttia (17,7), energia 9,8 prosenttia (9,1) sekä muiden kiinteistöjen hallinta 9,3 prosenttia (10,2). Asuntojen vuokraus ja hallinta -toimialan vastuista 93,5 prosenttia oli asuntoyhteisöjen vastuita ja 13,1 prosenttia oli julkisyhteisöjen takaamia.

Pankkitoiminnan vastuiden seurannassa siirryttiin käyttämään vastuuryhmiä aikaisemmin käytettyjen asiakassektorien sijaan. Vertailutiedot on oikaistu uuden seurannan mukaisiksi.

Pankkitoiminnan korkoriski mitattuna yhden prosenttiyksikön koronlaskun vaikutuksena 12 kuukauden korkokatteeseen oli joulukuun lopussa -81 miljoonaa euroa. Vuonna 2017 mittausmenetelmää on muutettu siten, että se huomioi kuluttajansuojalakiin hyväksytyt muutokset asuntoluottojen viitekoron nollalattioista.

OP Ryhmässä hallinnoitavien talletussuojan piiriin kuuluvien talletusten yhteismäärä tilikauden lopussa oli 34,3 miljardia euroa (32,6). Talletussuojarahastosta korvataan enintään 100 000 euroa yhtä OP Ryhmän asiakasta kohden.

Vahinkovakuutus

Vahinkovakuutuksen keskeiset riskit ovat vahinkokehitykseen liittyvät vakuutustekniset riskit, vakuutusvelan katteena olevien sijoitusten markkinariskit, eläkemuotoisen vakuutusvelan edunsaajien eliniän ennakoitua nopeampi kasvu, vakuutusvelan arvostamisessa käytetty korkotaso sekä vakuutusvelan diskonttokoron ja markkinakorkojen välinen ero.

Ennustettujen elinikien piteneminen yhdellä vuodella kasvattaisi eläkemuotoista vakuutusvelkaa 45 miljoonaa euroa. Vakuutusvelan arvostamisessa käytetyn korkotason laskeminen

0,1 prosenttiyksiköllä kasvattaisi vakuutusvelkaa 27 miljoonaa euroa.

Vahinkovakuutuksen vakuutusteknisissä riskeissä ei tapahtunut merkittäviä muutoksia. Vahinkovakuutuksen merkittävin markkinariski on markkinakorkojen laskun vakuutusvelan arvoa ja pääomavaadetta nostava vaikutus.

Sijoitusten riskiasema oli tilikaudella vakaa. Riskiä mittaava VaR-tunnusluku oli tilikauden lopulla 52 miljoonaa euroa (57). Sijoitussalkun omaisuuslajijakaumassa ei tapahtunut merkittäviä muutoksia. Vakuutusvelan korkoriskiä on suojattu korkojohdannaisten lisäksi joukkovelkakirjalainoin. Salkun korko- ja luottoriski säilyi vakaana. Vakuutusvelan korkoriskin suojausaste on pidetty vakaana.

Varallisuudenhoito

Varallisuudenhoidon keskeisimmät riskit ovat henkivakuutuksen sijoitusomaisuuden markkinariskit, vakuutusvelan arvostamisessa käytetty korkotaso sekä vakuutettujen elinajanodotteen ennakoitua nopeampi kasvu.

Ennustettujen elinikien piteneminen yhdellä vuodella kasvattaisi vakuutusvelkaa 27 miljoonaa euroa. Vakuutusvelan arvostamisessa käytetyn korkotason laskeminen 0,1 prosenttiyksiköllä kasvattaisi vakuutusvelkaa 32 miljoonaa euroa. Suomi-yhtiöstä siirtyneiden eriytettyjen vakuutuskantojen sijoitus- ja asiakaskäyttäytymisriskejä on puskuroitu. Puskuri riittää kattamaan merkittävän negatiivisen sijoitusomaisuuden tuoton eriytetyille kannoille, minkä jälkeen OP Ryhmä kantaa kantojen riskit.

Henkivakuutuksen vakuutusteknisissä riskeissä asiakaskäyttäytymisriskiä on suojattu jälleenvakuutussopimuksella, jonka johdosta asiakaskäyttäytymisriski on alempana kuin viime vuoden aikana.

Sijoitusten riskiasema oli vuoden aikana vakaa. Riskiä mittaava VaR-tunnusluku oli tilikauden lopulla 61 miljoonaa euroa (68). Sijoitussalkun omaisuuslajijakaumassa ei tapahtunut merkittäviä muutoksia. Vakuutusvelan korkoriskiä on suojattu korkojohdannaisten lisäksi joukkovelkakirjalainoin. Salkun korko- ja luottoriski säilyi vakaana. Vakuutusvelan korkoriskin suojausaste on hieman korkeampi kuin vuoden alussa.

Muu toiminta

Muun toiminnan keskeiset riskit ovat likviditeettireservin luotto- ja markkinariskit sekä likviditeettiriskit. Markkinariski on merkitykseltään suurin likviditeettireserviin sisältyvissä saamistodistuksissa.

Likviditeettireservin saamistodistusten markkina-arvoon suhteutettu markkinariski (VaR 95 %) pysyi vakaana tilikaudella. Sijoitusten määrä laski hieman, ja omaisuuslajijakaumassa ei tapahtunut merkittäviä muutoksia.

OP Ryhmä turvaa maksuvalmiutensa likviditeettireservillä, joka muodostuu pääasiassa talletuksista keskuspankkiin ja keskuspankkirahoituksen vakuudeksi kelpaavista saamisista. Likviditeettireservi ja muut varautumissuunnitelman mukaiset lisärahoituslähteet riittävät kattamaan vähintään kahden vuoden rahoitustarpeen tilanteessa, jossa tukkuvarainhankinta ei toimisi ja talletuskanta supistuisi maltillisesti.

Vakuuskelpoisten saamistodistusten määrän laskuun vaikutti muun muassa niiden käyttäminen vakuutena TLTRO-II-rahoitusoperaatiossa.

OP Ryhmän maksuvalmiutta ja likviditeettireservin riittävyyttä seurataan muun muassa maksuvalmiusvaatimusta mittaavalla LCR-suhdeluvulla. Siirtymäsäännösten mukaan LCR-suhdeluvun on oltava vähintään 80 prosenttia vuonna 2017 ja vähintään 100 prosenttia vuoden 2018 alusta alkaen. OP Ryhmän LCR-suhdeluku oli joulukuun lopussa 123 prosenttia.

Likviditeettireservi

Mrd. €	31.12.2017	31.12.2016	Muutos, %
Talletukset keskuspankissa	12,8	9,3	37,2
Vakuuskelpoiset saamistodistukset	9,1	11,2	-18,7
Vakuuskelpoiset yritysluotot		0,1	
Yhteensä	**21,9**	**20,6**	**6,2**
Ei-vakuuskelpoiset saamiset	1,5	1,4	5,8
Likviditeettireservi markkina-arvoin	**23,3**	**22,0**	**6,2**
Vakuuden aliarvostus (Haircut)	-0,7	-0,7	2,5
Likviditeettireservi vakuusarvoin	**22,7**	**21,3**	**6,3**

Likviditeettireservi sisältää hyvän luottoluokituksen omaavien valtioiden, kuntien, rahoituslaitosten ja yritysten liikkeeseen laskemia saamistodistuksia, arvopaperistettuja saamisia ja vakuuskelpoisia luottoja. Likviditeettireserviin kuuluvat saamistodistukset on reservilaskelmassa arvostettu markkinoilta saataviin noteerauksiin.

Luottoluokitukset

Luokituslaitos	Lyhyt varain-hankinta	Näkymä	Pitkä varain-hankinta	Näkymä
Standard & Poor's	A-1+	Vakaa	AA-	Vakaa
Moody's	P-1	Vakaa	Aa3	Vakaa

OP Yrityspankki Oyj:llä on luottoluokitukset Standard & Poor's Credit Market Services Europe Limitedistä ja Moody's Investors Service Ltd:stä. OP Yrityspankin luottokelpoisuutta arvioidessaan luottoluokituslaitokset ottavat huomioon koko OP Ryhmän taloudellisen aseman.

Luottoluokitukset eivät muuttuneet tilikaudella.

Standard & Poor's vahvisti heinäkuussa 2017 OP Yrityspankki Oyj:n pitkien luottojen luokituksen AA- ja lyhyiden luottojen luokituksen A-1+ ja säilytti näkymät vakaina.

Segmenttien tulos

OP Ryhmän liiketoimintasegmentit ovat Pankkitoiminta, Vahinkovakuutus ja Varallisuudenhoito. Terveys- ja hyvinvointiliiketoiminta sisältyy Vahinkovakuutus-liiketoimintasegmenttiin. Liiketoimintasegmentteihin kuulumaton toiminta esitetään segmentissä "Muu toiminta". Segmenttiraportointi laaditaan noudattaen OP Ryhmän tilinpäätöksen laatimisperiaatteita.

Pankkitoiminta

- Tulos ennen veroja oli 666 miljoonaa euroa (574).
- Tuotot kasvoivat 6,8 prosenttia. Korkokate, nettopalkkiotuotot ja sijoitustoiminnan nettotuotot kasvoivat vertailukaudesta. Kulut kasvoivat 5,3 prosenttia kehittämisen kulujen ja volyymikasvun johdosta.
- Luottokanta kasvoi vuodessa 4,6 prosenttia ja talletuskanta 5,8 prosenttia. Nostettujen yritysluottojen määrä kasvoi 1,6 prosenttia ja nostettujen asuntoluottojen määrä laski 2,4 prosenttia vertailukaudesta.
- Arvonalentumisten määrä, 47 miljoonaa euroa (76), oli 0,06 prosenttia (0,09) luotto- ja takauskannasta.
- Pankkitoiminnan merkittävimmät kehityspanostukset kohdistuivat rahoituksen ja maksamisen järjestelmien uudistamiseen. Asuntoluottoihin liitettävät korkosuojausratkaisut ja mobiilimaksamisen välineet on otettu positiivisesti vastaan.

Pankkitoiminnan avainlukuja

Milj. €	**1–12/2017**	**1–12/2016**	**Muutos, %**
Korkokate	1 184	1 134	4,4
Nettopalkkiotuotot	631	605	4,3
Sijoitustoiminnan nettotuotot	18	-15	
Muut tuotot	37	27	37,0
Tuotot yhteensä	**1 870**	**1 751**	**6,8**
Henkilöstökulut	354	378	-6,2
Poistot ja arvonalentumiset	51	44	15,0
Liiketoiminnan muut kulut	565	499	13,1
Kulut yhteensä	**970**	**921**	**5,3**
Saamisten arvonalentumiset	47	76	-38,3
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	187	180	4,1
Tulos ennen veroja	**666**	**574**	**16,0**
Kulu–tuotto-suhde, %	**51,9**	**52,6**	**-0,7**
Milj. €			
Nostetut asuntoluotot	6 954	7 125	-2,4
Nostetut yritysluotot	7 389	7 275	1,6
Välitetyt asunto- ja kiinteistökaupat, kpl	13 080	12 664	3,3
Mrd. €			
Luottokanta	**31.12.2017**	**31.12.2016**	**Muutos, %**
Asuntoluotot	37,5	36,8	1,8
Yritysluotot	19,7	19,0	4,0
Asuntoyhteisöt ja muut luotot	25,0	22,8	9,7
Luottokanta yhteensä	**82,2**	**78,6**	**4,6**
Takauskanta	2,6	2,8	-6,5
Talletukset			
Käyttely- ja maksuliiketalletukset	40,1	37,1	8,1
Sijoitustalletukset	17,9	17,7	1,0
Talletukset yhteensä	**58,0**	**54,8**	**5,8**

Luottokanta kasvoi vuoden aikana 4,6 prosenttia 82,2 miljardiin euroon.

Talletuskanta kasvoi vuodessa 5,8 prosenttia 58,0 miljardiin euroon. Sijoitustalletusten määrä kasvoi 179 miljoonaa euroa eli 1,0 prosenttia vuoden aikana. Käyttely- ja maksuliiketalletusten määrä kasvoi vuodessa 8,1 prosenttia.

OP Ryhmän Kiinteistökeskusten välittämien asunto- ja kiinteistökauppojen määrä kasvoi 3,3 prosenttia vertailukaudesta. OP Ryhmä kehittää uusia digitaalisia palveluita myös asumiseen. Kesällä 2017 avattiin OP Koti -verkkopalvelu, joka on esiaskel asumisen ekosysteemiin.

Asiakkaiden kiinnostus asuntoluottojen ja asuntoyhteisöluottojen suojaamiseen korkojen nousulta on kasvanut, ja korkosuojien tuotot viisinkertaistuivat vertailukaudesta 34 miljoonaan euroon (7).

Opintotukiuudistus tuli voimaan 1.8.2017, ja sen myötä valtion takaamaa opintolainaa voi nostaa kuukaudessa jopa yli 60 prosenttia aiempaa enemmän. OP Ryhmässä opintolainoja nostettiin elo–syyskuussa ennätysmäärä, yhteensä 98 miljoonaa euroa. Vuonna 2017 opintoluottoja nostettiin yhteensä 253 miljoonaa euroa (184).

OP Ryhmä allekirjoitti tilikaudella Euroopan investointipankin (EIP) kanssa sopimuksen riskinjakotakausrahoitusmallista suurille ja keskisuurille yrityksille. Sopimuksen myötä OP Ryhmä toi keskisuurten suomalaisyritysten saataville 300 miljoonan euron rahoituspaketin. Riskinjakotakaus kohdennetaan OP Ryhmän keskisuurten yritysten sopiviin rahoitushankkeisiin. Lisäksi käynnissä on kaksi muuta Euroopan investointirahaston (EIR) takausohjelmaa: SME InnovFin ja SME Initiative. Ohjelmien avulla on tuettu asiakkaiden investointeja 180 miljoonan euron edestä.

Syyskuussa käynnistettiin OP Joukkorahoitus: täysin digitaalinen palvelu, joka yhdistää rahoitusta tarvitsevat yritykset ja sijoittajat. OP toimii palvelussa rahoituksen välittäjänä. Palvelu on yrityksille uudenlainen kasvun rahoitusmuoto ja sijoittajille tapa tukea arvojensa mukaista toimintaa ja paikallisia yrityksiä. OP Ryhmä järjesti kaksi rahoituskierrosta tilikaudella. Parhaimmillaan joukkorahoitus luo uutta kasvua ja työtä Suomeen, ja sopii siksi rahoitusmuotona OPn yhteisölliseen toimintaan.

Keväällä otettiin käyttöön Siirto-palvelu OP-mobiilissa ja Pivossa, jonka myötä puhelinnumerolla maksaminen on yleistynyt asiakkaiden keskuudessa. Pivo maksutapana tuotiin verkkokauppoihin, ja mobiiliavaimen vaiheittainen käyttöönotto aloitettiin OP-mobiilissa.

OP Ryhmä sai tunnustusta tuotteista ja palveluista tilikaudella. OP Ryhmä saavutti suomalaisten pankkien ykkössijan Global Financen World's Best Bank -kilpailussa.

Pankkiasiakkaita oli joulukuun lopussa yli 3,7 miljoonaa. OP Ryhmä sai tammi–joulukuussa 143 000 uutta pankkiasiakasta eli 9,3 prosenttia vähemmän kuin vuotta aiemmin, jolloin vuoden 2016 toinen ja kolmas neljännes olivat poikkeuksellisen hyviä asiakasmäärän kasvun kannalta.

Pankkitoiminnan tulos

Pankkitoiminnan tulos ennen veroja oli 666 miljoonaa euroa (574) eli 16,0 prosenttia suurempi kuin vertailukaudella. Tuotot kasvoivat 6,8 prosenttia ja kulut kasvoivat 5,3 prosenttia. Tuottojen kasvun seurauksena kulu–tuotto-suhde vahvistui ja oli 51,9 prosenttia (52,6). Arvonalentumisten määrä oli matalalla tasolla, 47 miljoonaa euroa (76), eli 0,06 (0,09) prosenttia luotto- ja takauskannasta.

Korkokate kasvoi 4,4 prosenttia luottokannan kasvun ja varainhankintakustannusten laskun seurauksena 1 184 miljoonaan euroon (1 134).

Pankkitoiminnan nettopalkkiotuotot kasvoivat 26 miljoonaa euroa 631 miljoonaan euroon (605) korkosuojauspalkkioiden ja asunnonvälitykseen liittyvien palkkioiden kasvettua.

Sijoitustoiminnan nettotuotot yhteensä kasvoivat 33 miljoonaa euroa. Sijoitustoiminnan nettotuottoja kasvatti korkojen muutoksista ja muista markkinamuutoksista aiheutunut positiivinen CVA-arvostus, joka oli 21 miljoonaa euroa positiivinen, kun se vertailukaudella oli 12 miljoonaa euroa negatiivinen.

Liiketoiminnan muita tuottoja kasvattivat korttimaksujen tilitys- ja maksupäätepalveluiden myyntiin liittyneet 4 miljoonan euron tuotot sekä varainhankintakustannusten 9 miljoonan euron hyvitys Muu toiminta -segmentistä.

Kulut kasvoivat 5,3 prosenttia 970 miljoonaan euroon (921). Henkilöstökulut pienenivät 23 miljoonaa euroa 354 miljoonaan euroon (378). Liiketoiminnan muut kulut kasvoivat 13,1 prosenttia. ICT-kulujen kasvu oli 51 miljoonaa euroa. ICT-kuluja kasvattivat panostukset kehittämiseen sekä volyymien kasvu.

Vahinkovakuutus

- Tulos ennen veroja oli 210 miljoonaa euroa (244). Sijoitustoiminnan nettotuotot olivat 179 miljoonaa euroa (97). Tulos käyvin arvoin ennen veroja oli 119 miljoonaa euroa (311).
- Vakuutusmaksutuotot kasvoivat 0,9 prosenttia (1,6). Sijoitustaseen nettotuotto käyvin arvoin oli 135 miljoonaa euroa (85).
- Eläkevastuiden diskonttokorko laskettiin syyskuussa 1,5 prosenttiin. Diskonttokoron alentaminen kasvatti korvauskuluja 102 miljoonaa euroa (55).
- Operatiivinen yhdistetty kulusuhde oli 96,1 prosenttia (87,6) ja operatiivinen liikekulusuhde 20,3 prosenttia (18,5). Yhdistetty kulusuhde oli 97,6 prosenttia (89,1). Diskonttokoron lasku ja heikko vahinkokehitys heikensivät yhdistettyjä kulusuhteita.
- OP Ryhmä myy Baltiassa toimivan tytäryhtiönsä Seesam Insurance AS:n koko osakekannan Latvian ja Liettuan sivuliikkeineen Vienna Insurance Groupille (VIG). Kauppakirja osapuolten välillä on allekirjoitettu 18.12.2017.
- Vahinkovakuutuksen perusjärjestelmän uudistus on aloitettu. Tilikaudella lanseerattiin uusi liikennevakuutus ja täysin digitaalisen OP Nano -palveluperheen kotivakuutus ja matkavakuutus.

Vahinkovakuutuksen avainlukuja

Milj. €	1–12/2017	1–12/2016	Muutos, %
Vakuutusmaksutuotot	1 432	1 420	0,9
Korvauskulut	970	883	9,8
Muut kulut	3	3	4,3
Vakuutuskate	**459**	**534**	**-14,0**
Sijoitustoiminnan nettotuotot	179	97	84,7
Muut nettotuotot	-25	-33	-24,9
Tuotot yhteensä	**614**	**598**	**2,7**
Henkilöstökulut	116	115	0,8
Poistot ja arvonalentumiset	50	41	22,6
Liiketoiminnan muut kulut	236	196	20,0
Kulut yhteensä	**402**	**352**	**14,1**
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	2	2	5,0
Tulos ennen veroja	**210**	**244**	**-13,9**
Yhdistetty kulusuhde, %	97,6	89,1	
Operatiivinen yhdistetty kulusuhde, %	96,1	87,6	
Operatiivinen vahinkosuhde, %	75,8	69,1	
Operatiivinen liikekulusuhde, %	20,3	18,5	
Operatiivinen riskisuhde, %	69,3	63,3	
Operatiivinen toimintakulusuhde, %	26,9	24,3	
Solvenssisuhde, %*	135	143	
Suurvahinkojen omalla vastuulla oleva korvausmeno	78	61	
Muutokset aiempina vuosina tapahtuneisiin vahinkoihin kohdistuviin varauksiin (run off -tulos)	35	60	

* siirtymäsäännökset huomioiden.

Henkilöasiakkaiden ja Baltian vakuutusmaksutuotot kasvoivat. Yritysasiakkaiden vakuutusmaksutuotot jäivät vertailukautta pienemmäksi. Lisääntynyt hintakilpailu erityisesti liikennevakuutuksessa ja yritysvakuutuksissa heijastui tuottojen kehitykseen niin henkilö- kuin yritysasiakkaissa. Vahinkokehitys oli selvästi vertailukautta heikompi.

Verkko- ja mobiiliasioinnin kehittäminen niin vakuutus- kuin korvauspalvelussa on vahinkovakuutuksen keskeisiä painopisteitä.

Uusien vahinkoapu.op.fi-sivuston ja OP-mobiilin vahinkoilmoituspalvelun käyttö on ollut runsasta. Henkilöasiakkaiden vahingoista lähes 70 prosenttia (70) ilmoitetaan sähköisten kanavien kautta. Tilikaudella ryhmä julkaisi uuden, täysin digitaalisen OP Nano -palveluperheen, jonka kotivakuutus lanseerattiin toukokuussa ja matkavakuutus syyskuussa.

Vuoden 2017 aikana avattiin vahinkovakuutussegmenttiin kuuluvat Pohjola Sairaalat Ouluun ja Kuopioon. Turun sairaalan rakentaminen edistyy suunnitellusti.

OP Ryhmä myy Baltiassa toimivan tytäryhtiönsä Seesam Insurance AS:n koko osakekannan Latvian ja Liettuan sivuliikkeineen Vienna Insurance Groupille (VIG). Kauppakirja

osapuolten välillä on allekirjoitettu 18.12.2017. Yrityskaupan on tarkoitus toteutua vuoden 2018 aikana, mikäli kaupalle saadaan viranomaisten hyväksyntä ja kaupan edellytykset muutoin täyttyvät.

Vahinkovakuutuksen tulos

Tulos ennen veroja oli 210 miljoonaa euroa (244). Vakuutuskate laski 14,0 prosenttia 459 miljoonaan euroon pääosin diskonttokoron laskun seurauksena. Tuloslaskelmaan kirjatut sijoitusten nettotuotot kasvoivat 82 miljoonaa euroa. Sijoitusten myyntivoitot olivat 132 miljoonaa euroa (55). Tulos käyvin arvoin ennen veroja oli 119 miljoonaa euroa (311).

Operatiivinen yhdistetty kulusuhde oli 96,1 prosenttia (87,6). Operatiiviset tunnusluvut sisältävät diskonttokoron muutosten vaikutukset, mutta eivät sisällä poistoja yrityskauppojen yhteydessä syntyneistä aineettomista hyödykkeistä.

Vakuutusmaksutuotot

Milj. €	1–12/2017	1–12/2016	Muutos, %
Henkilöasiakkaat	786	771	1,9
Yritysasiakkaat	584	591	-1,3
Baltia	62	58	8,2
Yhteensä	**1 432**	**1 420**	**0,9**

Korvauskulut ilman diskonttokoron laskua kasvoivat 4,8 prosenttia. Uusista omaisuuden ja toiminnan suurvahingoista aiheutuva korvausmeno oli vertailukautta suurempi. Tammi–joulukuussa kirjattiin 85 (78) uutta omaisuuden ja toiminnan suurvahinkoa, joiden omalla vastuulla oleva korvausmeno oli yhteensä 78 miljoonaa euroa (61). Tähän luokkaan kuuluvat yli 0,3 miljoonan euron vahingot. Lakisääteisten eläkkeiden korvausvastuun muutos oli vertailukautta pienempi. Tammi–joulukuussa eläkkeiden korvausvastuun muutos oli -8 miljoonaa euroa (10). Diskonttokorko laskettiin syyskuun lopussa 1,5 prosenttiin. Vuoden 2016 lopussa keskimääräinen diskonttokorko oli 1,97 prosenttia. Diskonttokoron lasku kasvatti korvauskuluja 102 miljoonaa euroa (55) ja heikensi operatiivista yhdistettyä kulusuhdetta 7,1 prosenttiyksikköä (3,9).

Muutokset aiempina vuosina tapahtuneisiin vahinkoihin ilman diskonttokoron muutoksen vaikutusta paransivat vakuutusteknistä katetta 35 miljoonaa euroa (60). Operatiivinen vahinkosuhde oli 75,8 prosenttia (69,1). Operatiivinen riskisuhde ilman korvausten välillisiä hoitokuluja oli 69,3 prosenttia (63,3).

Kulut kasvoivat 14,1 prosenttia ICT-kulujen kasvun sekä terveys- ja hyvinvointiliiketoiminnan laajentumisen johdosta ja olivat 50 miljoonaa euroa suuremmat kuin vertailukaudella. Operatiivinen liikekulusuhde oli 20,3 prosenttia (18,5). Operatiivinen toimintakulusuhde, joka sisältää myös korvausten välilliset hoitokulut, oli 26,9 prosenttia (24,3).

Operatiivinen vakuutustekninen kate ja yhdistetty kulusuhde (CR)

	1–12/2017		1–12/2016	
	Kate, milj. €	CR, %	Kate, milj. €	CR, %
Henkilöasiakkaat	93	88,1	130	83,1
Yritysasiakkaat	-41	107,0	41	93,1
Baltia	3	95,3	5	91,1
Yhteensä	**55**	**96,1**	**176**	**87,6**

Diskonttokoron lasku heikensi sekä henkilö- että erityisesti yritysasiakkaiden vakuutusteknistä kannattavuutta. Yritysasiakkaiden kate ilman suunnitelman ylittävää diskonttokoron muutosta oli 4 miljoonaa euroa negatiivinen. Heikko vahinkokehitys rasitti suurasiakkaiden kannattavuutta.

Sijoitustoiminta

Vahinkovakuutuksen sijoitustaseen nettotuotto käyvin arvoin oli 135 miljoonaa euroa (85). Sijoitustaseen nettotuotto on laskettu vähentämällä koko sijoitusomaisuuden tuotoista markkinaehtoisen vakuutusvelan arvonmuutos.

Sijoituskannan jakauma

%	31.12.2017	31.12.2016
Joukkolainat ja korkorahastot	68,0	74,4
Vaihtoehtoiset sijoitukset	4,7	3,2
Osakkeet	8,5	8,1
Pääomasijoitukset	1,9	2,9
Kiinteistöt	8,3	9,8
Rahamarkkinat	8,5	1,9
Yhteensä	**100**	**100**

Tilikaudella sijoituskannan jakaumassa matalariskiset epälikvidit kiinteistövakuudelliset rahastot on siirretty joukkolainoista ja korkorahastoista vaihtoehtoiset sijoitukset -ryhmään. Taulukon vertailutiedot on oikaistu.

Vahinkovakuutustoiminnan sijoituskanta oli raportointikauden lopussa 3 903 miljoonaa euroa (3 876). Investointitasolle luokiteltujen sijoitusten osuus oli 95 prosenttia (91) ja 66 prosenttia (62) sijoituksista oli vähintään A– -luokitelluissa saamisissa. Tilikauden lopussa korkosijoitusten modifioitu duraatio oli 5,1 (5,4).

Suorien joukkovelkakirjalainasijoitusten keskimääräinen tuotto oli eräpäivään instrumenttien hankintahinnalla laskettuna (running yield) 1,8 prosenttia (1,7).

Varallisuudenhoito

- Tulos ennen veroja oli 247 miljoonaa euroa (226). Tulos käyvin arvoin ennen veroja oli 163 miljoonaa euroa (262).
- Nettopalkkiotuotot kasvoivat 16,6 prosenttia vertailukaudesta. Erityisesti omaisuudenhoidon tuottopalkkiot, nettomyynti ja hallinnoitavien varojen bruttomäärä kasvoivat vertailukaudesta.
- Henkivakuutuksen sijoitustoiminnan nettotuotot pienenivät 41 miljoonaa euroa eli 36,9 prosenttia. Lyhytaikaiset korkotäydennykset laskivat sijoitustoiminnan nettotuottoja 67 miljoonaa euroa vertailukaudesta. Sijoitustaseen nettotuotto käyvin arvoin oli 96 miljoonaa euroa (78).
- Hallinnoitavien varojen bruttomäärä kasvoi vuodessa 4,6 prosenttia 78,0 miljardiin euroon.
- Tilikaudella valmistauduttiin sääntelymuutoksiin, ja MiFID II:n mukaiset toimintamallit otettiin käyttöön vuoden vaihteessa. Lisäksi tilikaudella jatkettiin sähköisen myynnin ja asioinnin kehittämistä.

Varallisuudenhoidon avainlukuja

Milj. €	1–12/2017	1–12/2016	Muutos, %
Nettopalkkiotuotot			
Rahastoista ja omaisuudenhoidosta	276	225	22,7
Henkivakuutuksesta	174	169	2,7
Kulut	64	64	0,7
Nettopalkkiotuotot yhteensä	**385**	**330**	**16,6**
Henkivakuutuksen riskiliikkeen nettotuotot	27	24	10,0
Henkivakuutuksen sijoitustoiminnan nettotuotot	70	111	-36,9
Muut tuotot	25	17	45,1
Tuotot yhteensä	**507**	**483**	**5,0**
Henkilöstökulut	75	89	-15,4
Poistot ja arvonalentumiset	28	25	10,3
Liiketoiminnan muut kulut	130	119	9,0
Kulut yhteensä	**233**	**233**	**-0,1**
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	28	25	14,8
Tulos ennen veroja	**247**	**226**	**9,2**
Mrd. €	**31.12.2017**	**31.12.2016**	**Muutos, %**
Hallinnoitavat varat (brutto)			
Sijoitusrahastot	24,6	23,5	4,7
Instituutioasiakkaat	24,2	24,6	-1,7
Private Banking	19,1	17,3	10,5
Sijoitussidonnaiset vakuutussäästöt	10,2	9,2	10,3
Hallinnoitavat varat (brutto) yhteensä	**78,0**	**74,5**	**4,6**
Milj. €	**1–12/2017**	**1–12/2016**	**Muutos, %**
Nettomyynti			
Sijoittaja- ja säästäjäasiakkaat	711	327	
Private Banking -asiakkaat	563	437	28,8
Instituutioasiakkaat	623	434	43,5
Nettomyynti yhteensä	**1 897**	**1 198**	**58,3**

Maailmantalouden kasvunäkymien parantuminen heijastui positiivisesti sijoitusmarkkinaan, minkä seurauksena varallisuudenhoidon tuotteiden kysyntä jatkoi kasvuaan ja hallinnoitavien varojen arvo kasvoi. Nettomyynti oli 1 897 miljoonaa euroa (1 198) ja hallinnoitavien varojen bruttomäärä kasvoi vuodessa 4,6 prosenttia 78,0 miljardiin euroon (74,5). Hallinnoitavat varat sisälsivät noin 13 miljardia euroa OP Ryhmään kuuluvien yritysten varoja.

OP Ryhmä on poistanut omistaja-asiakkailtaan pysyvästi rahastojen kaupankäyntikuluja. Rahastoedut kiinnostavat asiakkaita, sillä OP-Rahastojen osuudenomistajien määrä kasvoi tilikaudella bruttona lähes 62 000:lla. Sijoittaja- ja säästäjäasiakkaiden kokonaismäärä kasvoi tilikaudella noin 17 000:lla ja oli joulukuun lopussa noin 783 000.

OP-Rahastojen Morningstar-luokitus oli 2,9 (3,1).

Tilikaudella jatkettiin varallisuudenhoidon sähköisen myynnin ja asioinnin kehittämistä. Sähköisten sopimusten osuus on jo 51 prosenttia (38) varallisuudenhoidon uusista sopimuksista. Sijoitusrahastotoimeksiannoista tehtiin 80 prosenttia (74)

sähköisesti. Lisäksi tilikaudella on edistetty sääntelymuutoksiin, kuten MiFID II ja T2S, liittyviä kehityshankkeita. Panostuksilla luodaan valmiudet liiketoiminnan jatkuvalle kehittämiselle uudessa sääntely-ympäristössä.

Varallisuudenhoidon tulos

Tulos ennen veroja kasvoi 247 miljoonaan euroon (226). Tuloskasvua tuki erityisesti omaisuudenhoidon palkkiotuottojen hyvä kehitys. Myös osakkuusyhtiöiden tulos oli vertailukautta korkeampi. Myyntivoitot kasvoivat vertailukaudesta 11 miljoonaa euroa 113 miljoonaan euroon. Tulos käyvin arvoin oli 163 miljoonaa euroa (262).

Nettopalkkiotuotot kasvoivat vertailukaudesta 16,6 prosenttia ja olivat 385 miljoonaa euroa (330). Nettopalkkiotuotot olivat 0,50 prosenttia hallinnoitavien varojen bruttomäärästä.

Henkivakuutuksen sijoitustaseen nettotuotto käyvin arvoin oli 96 miljoonaa euroa (78). Sijoitustaseen nettotuotto on laskettu vähentämällä koko sijoitusomaisuuden tuotoista markkinaehtoisen vakuutusvelan arvonmuutos. Sijoitustase ei sisällä Suomi-yhtiöstä siirtyneitä ns. eriytettyjä taseita.

Kulut pysyivät lähes vertailukauden tasolla muihin liiketoimintakuluihin sisältyvien ICT-kulujen kasvettua 11 miljoonaa euroa (kehittämiskulujen osuus kasvusta 5 miljoonaa euroa), poistojen kasvettua 3 miljoonaa euroa ja henkilöstökulujen laskettua 14 miljoonaa euroa. Kulut olivat 0,29 prosenttia hallinnoitavien varojen bruttomäärästä.

Vakuutusvelan korkoriskiä on suojattu korkotäydennyksillä ja korkojohdannaisilla. Lyhytaikaisten korkotäydennysten nettokasvu tilikaudella oli 51 miljoonaa euroa (-16). Vertailukaudella lyhytaikaisten korkotäydennysten nettomuutos pienensi vakuutusvelkaa. Vakuutusvelan kertyneet korkotäydennykset (ilman eriytettyjä taseita) olivat tilikauden lopussa 405 miljoonaa euroa (432). Korkotäydennyksistä 87 miljoonaa euroa (36) oli lyhytaikaisia.

Henkivakuutuksen sijoitusomaisuus ilman sijoitussidonnaisen vakuutuksen katteena olevaa omaisuutta, vakuutusvelkaa suojaavia korkojohdannaisia sekä eriytettyjä taseita oli 3 830 miljoonaa euroa (4 100). Investointitasolle luokiteltujen sijoitusten osuus korkosalkusta oli 95 prosenttia (93). Tilikauden lopussa korkosijoitusten modifioitu duraatio oli 4,4 (4,9). Suorien joukkovelkakirjalainasijoitusten (ilman eriytettyjä taseita) keskimääräinen tuotto oli eräpäivään instrumenttien hankintahinnalla laskettuna (running yield) 1,7 prosenttia (1,6).

Sijoituskannan jakauma

%	31.12.2017	31.12.2016
Joukkolainat ja korkorahastot	69,5	76,2
Vaihtoehtoiset sijoitukset	9,3	7,1
Osakkeet ja osakerahastot	6,1	6,3
Kiinteistöt	6,9	7,2
Rahamarkkinat	8,2	3,2
Yhteensä	**100**	**100**

Henkivakuutuksen eriytettyjen taseiden sijoitustoiminnan tuotto

Suomi-yhtiöstä vuosina 2015 ja 2016 siirretyistä vakuutuskannoista muodostettiin kannanluovutusten yhteydessä eriytetyt taseet, joilla on muusta henkivakuutustoiminnasta poikkeava voitonjakopolitiikka.

Yksilöllisen henkivakuutuskannan eriytetyn taseen sijoitusomaisuuden määrä ilman vakuutusvelkaa suojaavia korkojohdannaisia oli tilikauden lopussa 891 miljoonaa euroa (1 066). Nettotuotto käyvin arvoin oli 19 miljoonaa euroa (17). Nettotuotto on laskettu vähentämällä sijoitusomaisuuden tuotoista markkinaehtoisen vakuutusvelan arvonmuutos.

Sijoituskannan jakauma: yksilöllisen henkivakuutuskannan eriytetty tase

%	31.12.2017	31.12.2016
Joukkolainat ja korkorahastot	78,5	81,1
Vaihtoehtoiset sijoitukset	9,4	7,7
Osakkeet ja osakerahastot	1,0	2,9
Kiinteistöt	6,6	6,7
Rahamarkkinat	4,4	1,6
Yhteensä	**100**	**100**

Yksilöllisen eläkevakuutuskannan eriytetyn taseen sijoitusomaisuuden määrä ilman vakuutusvelkaa suojaavia korkojohdannaisia oli tilikauden lopussa 2 573 miljoonaa euroa (3 049). Nettotuotto käyvin arvoin oli 86 miljoonaa euroa. Nettotuotto on laskettu vähentämällä sijoitusomaisuuden tuotoista markkinaehtoisen vakuutusvelan arvonmuutos.

Sijoituskannan jakauma: yksilöllisen eläkevakuutuskannan eriytetty tase

%	31.12.2017	31.12.2016
Joukkolainat ja korkorahastot	75,8	71,4
Vaihtoehtoiset sijoitukset	12,3	1,4
Osakkeet ja osakerahastot	0,7	2,4
Kiinteistöt	7,4	6,1
Rahamarkkinat	3,8	18,7
Yhteensä	**100**	**100**

Muu toiminta

Muu toiminta -segmentin avainlukuja

Milj. €	1–12/2017	1–12/2016	Muutos, %
Korkokate	-75	-61	23,6
Nettopalkkiotuotot	-63	-59	6,4
Sijoitustoiminnan nettotuotot	230	199	15,7
Liiketoiminnan muut tuotot	632	572	10,4
Osuus osakkuusyritysten tuloksesta	7	-6	
Tuotot yhteensä	**732**	**646**	**13,3**
Henkilöstökulut	213	180	18,0
Poistot ja arvonalentumiset	118	50	
Liiketoiminnan muut kulut	446	321	38,9
Kulut yhteensä	**777**	**552**	**40,9**
Saamisten arvonalentumiset	0	0	
Tulos ennen veroja	**-45**	**95**	

Muu toiminta -segmentin tulos

Muu toiminta -segmentin tulos ennen veroja oli -45 miljoonaa euroa (95). Tulosta heikensivät kulujen kasvaminen kasvaneiden kehittämispanostusten johdosta sekä oman käytön kiinteistöjen arvonalennusten kasvu. Tuotot yhteensä kasvoivat 13,3 prosenttia 732 miljoonaan euroon.

Muu toiminta -segmentin korkokate oli -75 miljoonaa euroa (-61). Sijoitustoiminnan nettotuotot kasvoivat 15,7 prosenttia 230 miljoonaan euroon. Johdannaistoiminta laski korkokatetta ja kasvatti sijoitustoiminnan nettotuottoihin sisältyviä arvopaperikaupan nettotuottoja. OP Ryhmän kirjauskäytännön mukaisesti johdannaisinstrumenttien tuottoja sisältyy sekä korkokatteeseen että arvopaperikaupan nettotuottoihin. Tuottojen jakautuminen näiden tuloslaskelmaerien kesken saattaa vaihdella merkittävästi riippuen positionhoidossa kulloinkin käytettävistä johdannaisinstrumenteista. Lisäksi sijoitustoiminnan nettotuottoja kasvatti myytävissä olevien varojen nettotuottojen kasvu 5 miljoonaa euroa. Nettopalkkiotuotot supistuivat 4 miljoonaa euroa -63 miljoonaan euroon palkkiotuottojen supistuttua.

Liiketoiminnan muut tuotot kasvoivat 60 miljoonaa euroa 632 miljoonaan euroon OP Ryhmän sisäisten veloitusten kasvettua. Muu toiminta -segmentille kirjattiin kertaluonteisia arvonlisäverojen palautuksia korkoineen aikaisemmilta vuosilta yhteensä 22 miljoonaa euroa. OP Ryhmä myi korttimaksujen tilitys- ja maksupäätepalveluiden sopimus- ja maksupäätelaitekantansa Netsille toisella vuosineljänneksellä. Muu toiminta -segmentille kirjattiin kaupasta kertaluonteista tuottoa 20 miljoonaa euroa. Kauppaan liittyviä ylimääräisiä poistoja kirjattiin 3 miljoonaa euroa ja muita kuluja 3 miljoonaa euroa. Vertailukaudella kirjattiin Visa Inc:n Visa Europe Ltd:n ostosta kertaluonteista tuottoa 76 miljoonaa euroa liiketoiminnan muihin tuottoihin.

Muu toiminta -segmentin kuluja kasvattivat merkittävät panostukset palveluiden kehittämiseen ja arvonalentumiset. Lisäksi segmentin kulujen kasvuun on vaikuttanut osuuspankkien taustapalveluiden keskittäminen. Kulut yhteensä kasvoivat 225 miljoonaa euroa 777 miljoonaan euroon. Henkilöstökulut kasvoivat 18,0 prosenttia 213 miljoonaan euroon. Liiketoiminnan muut kulut kasvoivat 38,9 prosenttia 446 miljoonaan euroon. Poistot ja arvonalentumiset aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä kasvoivat 68 miljoonaa euroa 118 miljoonaan euroon. Arvonalentumisia oman käytön kiinteistöistä kirjattiin 37 miljoonaa euroa vertailukautta enemmän.

OP Ryhmän senior-ehtoisen tukkuvarainhankinnan, TLTRO-II-varainhankinnan sekä katettujen joukkovelkakirjalainojen keskimarginaali oli joulukuussa 19 korkopistettä (31). TLTRO-II-rahoituksen käyttö sekä korkeampaan kustannustasoon tehdyn varainhankinnan erääntyminen madaltavat tukkuvarainhankinnan kustannusta. Katetut joukkovelkakirjalainat raportoidaan osana Pankkitoiminta-segmenttiä.

OP Ryhmän rakenteessa tapahtuneet muutokset

OP Ryhmän tilinpäätökseen yhdistellään tilikauden lopussa yhteensä 167 osuuspankkia (173) ja OP Osuuskunta -konserni.

OVY Vakuutus Oy:n vakuutustoiminta lopetettiin ja yhtiö luopui vapaaehtoisesti vakuutusyhtiön toimiluvastaan, missä yhteydessä yhtiön toiminimeksi muutettiin OVY Oy. Yhtiö siirtyi täysin OP Osuuskunnan omistukseen 21.12.2017.

Tilikaudella osuuspankkien lukumäärää pienensivät osuuspankkien fuusiot.

Pielisen Osuuspankki sulautui Pohjois-Karjalan Osuuspankkiin. Sulautuminen rekisteröitiin 31.3.2017.

Karjalan Osuuspankki sulautui Mynämäen-Nousiaisten Osuuspankkiin. Sulautuminen rekisteröitiin 30.4.2017.

Vetelin Osuuspankki sulautui Kaustisen Osuuspankkiin. Toiminimi muuttui sulautumisen yhteydessä Perhonjokilaakson Osuuspankiksi. Sulautuminen rekisteröitiin 31.5.2017.

Vetelin Ylipään Osuuspankki sulautui Halsuan Osuuspankkiin. Toiminimi muuttui sulautumisen yhteydessä Halsua-Ylipään Osuuspankiksi. Sulautuminen rekisteröitiin 30.6.2017.

Oriveden Osuuspankki sulautui Mäntän Seudun Osuuspankkiin. Toiminimi muuttui sulautumisen yhteydessä Pohjois-Hämeen Osuuspankiksi. Sulautuminen rekisteröitiin 30.6.2017.

Kuhmoisten Osuuspankki sulautui Järvi-Hämeen Osuuspankkiin. Sulautuminen rekisteröitiin 31.7.2017.

Pohjois-Savon Osuuspankki, Leppävirran Osuuspankki ja Suonenjoen Osuuspankki ovat 10.8.2017 hyväksyneet sulautumissuunnitelman, jonka mukaan Leppävirran Osuuspankki ja Suonenjoen Osuuspankki sulautuvat Pohjois-Savon Osuuspankkiin. Sulautumisen täytäntöönpanon suunniteltu rekisteröintiajankohta on 28.2.2018.

Paattisten Osuuspankki, Auran Osuuspankki, Marttilan Osuuspankki, Pöytyän Osuuspankki ja Tarvasjoen Osuuspankki ovat 10.8.2017 hyväksyneet sulautumissuunnitelman, jonka mukaan Auran Osuuspankki, Marttilan Osuuspankki, Pöytyän Osuuspankki ja Tarvasjoen Osuuspankki sulautuvat Paattisten Osuuspankkiin. Sulautumisen yhteydessä Paattisten Osuuspankin toiminimi muuttuu Auranmaan Osuuspankiksi. Sulautumisen täytäntöönpanon suunniteltu rekisteröintipäivä on 31.3.2018.

Suur-Savon Osuuspankki, Haukivuoren Osuuspankki, Heinäveden Osuuspankki, Hirvensalmen Osuuspankki ja Sulkavan Osuuspankki ovat 20.9.2017 hyväksyneet sulautumissuunnitelman, jonka mukaan Haukivuoren Osuuspankki, Heinäveden Osuuspankki, Hirvensalmen Osuuspankki ja Sulkavan Osuuspankki sulautuvat Suur-Savon Osuuspankkiin. Sulautumisen täytäntöönpanon suunniteltu rekisteröintipäivä on 31.3.2018.

OP Vakuutus Oy myy Baltiassa toimivan tytäryhtiönsä Seesam Insurance AS:n koko osakekannan Latvian ja Liettuan sivuliikkeineen Vienna Insurance Groupille (VIG). Kauppakirja osapuolten välillä on allekirjoitettu 18.12.2017. Yrityskaupan on tarkoitus toteutua vuoden 2018 aikana, mikäli kaupalle saadaan viranomaisten hyväksyntä ja kaupan edellytykset muutoin täyttyvät.

Henkilöstö ja palkitseminen

OP Ryhmän palveluksessa oli tilikauden lopussa 12 269 henkilöä (12 227). Henkilöstöä oli keskimäärin 12 212 (12 271). Henkilöstö väheni vuoden aikana osuuspankeissa.

Tilikauden aikana OP Ryhmän palveluksesta siirtyi eläkkeelle 357 henkilöä (388). Eläkkeelle siirtyneiden keski-ikä oli 62,1 vuotta (61,7).

OP Ryhmä rakentaa toimintamallia henkilöstön osaamisen uudistamiseen. Mallilla ennakoidaan muutosta, jossa digitalisaatio ja automatisaatio tulevat jatkossa hävittämään osan finanssialan nykyisistä tehtävistä. Samalla ne synnyttävät uudenlaista työtä, joka vaatii uudenlaista osaamista. Osaamisen uudistamisen toimintamallilla rohkaistaan ja ohjataan työntekijöitä pitämään huolta omasta työmarkkina-arvostaan. OPn tavoitteena on tarjota tukea kouluttautumiseen ja uudenlaisen työn löytämiseen niille työntekijöille, joiden työ tulevaisuudessa loppuu tai muuttuu merkittävästi. Ensimmäiset mallin mukaiset toimet otetaan käyttöön vuonna 2018. Niistä osaa on jo pilotoitu.

Pääjohtaja Reijo Karhinen jäi johtajasopimuksensa mukaiselle eläkkeelle 31.1.2018. Reijo Karhinen toimi OP Ryhmän pääjohtajana vuodesta 2007 lähtien. OP Ryhmän keskusyhteisön hallintoneuvosto nimitti 20.9.2017 oikeustieteen maisteri, MBA ja tekniikan tohtori Timo Ritakallion OP Ryhmän uudeksi pääjohtajaksi. Timo Ritakallio siirtyy OP Ryhmään Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisen toimitusjohtajan paikalta. Hän aloittaa OP Ryhmässä 1.3.2018. Johtokunnan puheenjohtajan ja pääjohtajan tehtäviä hoitaa uuden pääjohtajan tehtävään siirtymiseen asti Tony Vepsäläinen.

Johtokunnan jäsen Jouko Pölönen eroaa OP Ryhmän keskusyhteisön johtokunnan jäsenyydestä 30.4.2018 siirtyäkseen Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisen toimitusjohtajaksi. Jouko Pölönen on ollut OP Ryhmän palveluksessa vuodesta 2001 lähtien ja vastannut vuodesta 2014 alkaen Pankkiliiketoiminta-segmentistä.

OP Ryhmän muuttuva palkitseminen jakautuu lyhyen aikavälin yrityskohtaiseen palkitsemiseen sekä ryhmätasoiseen pitkän aikavälin palkitsemiseen. OP Ryhmän ryhmätasoinen pitkän aikavälin palkitsemisjärjestelmä muodostuu johdolle tarkoitetusta kannustinjärjestelmästä sekä muulle henkilöstölle tarkoitetusta henkilöstörahastosta.

Vuosille 2017–19 on vahvistettu uusi johdon pitkän aikavälin palkitsemisjärjestelmä. Lisäksi henkilöstölle suunnattu OP Ryhmän henkilöstörahaston palkitsemisjärjestelmä jatkuu vuoden ansaintajaksoin.

Kannustinjärjestelmiä laadittaessa on otettu huomioon finanssi- ja rahoitusalan palkitsemisjärjestelmiä koskeva sääntely. Palkitsemisjärjestelmä 2017–19 noudattelee edellisen kolmivuotisen ansaintajakson pääperiaatteita.

Pitkän aikavälin tavoitemittareiksi OP Osuuskunnan hallintoneuvosto on asettanut OP Ryhmän tuloksen ennen veroja, asiakaskokemuksen sekä digitaalisen asioinnin. Ryhmätasoiset tavoitteet ovat yhtenevät johdon kannustinjärjestelmässä ja OP Ryhmän henkilöstörahastossa.

Johtokunnan jäsenten ja tarkastusjohtajan toimisuhdetta koskevat tiedot

OP Osuuskunnan johtokunnan jäsenten sekä tarkastusjohtajan palkasta, palkkioista ja muista eduista päättää Keskusyhteisökonsernin johdon nimitysvaliokunta. Kunkin em. henkilön toimisuhteen ehdot on määritelty kirjallisessa johtajasopimuksessa, jonka hallintoneuvosto on hyväksynyt.

Vakavaraisuusasetuksen edellyttämät tiedot OP Ryhmän riskiasemaan vaikuttavien henkilöiden palkitsemisesta julkaistaan vuosittain OP Ryhmän verkkosivuilla.

OP Ryhmän pääjohtajalle maksettiin vuonna 2017 palkkaa 760 913 euroa ja luontoisetuja 17 400 euroa sekä vuodelta 2016 kertyneitä lyhyen aikavälin palkkioita 187 575 euroa eli yhteensä 965 888 euroa. Vuosilta 2011, 2012, 2013 kertyneitä lyhyen ja pitkän aikavälin palkkioita maksettiin vuonna 2017 viivästettynä 593 944 euroa.

Muiden johtokunnan jäsenten ja tarkastusjohtajan palkat olivat 3 345 842 euroa ja luontoisedut 157 198 euroa sekä vuosilta 2011–16 kertyneet lyhyen ja pitkän aikavälin maksetut palkkiot 1 974 778 euroa eli yhteensä 5 477 819 euroa.

Palkat ja palkkiot sisältävät sekä vuodelta 2013 että vuodelta 2016 ansaituista tulospalkkioista vuonna 2017 maksetun osuuden. Pääjohtajan ja johtokunnan jäsenten vuodelta 2016 ansaitsemista lyhyen aikavälin tulospalkkioista ei ole lykätty eriä myöhemmin maksettavaksi. Lykkäämismenettely perustuu luottolaitostoiminnasta annetun lain (610/2014) mukaiseen menettelyyn, joka on kuvattu OP Ryhmän IFRS-tilinpäätöksen 2017 muuttuvaa palkitsemista koskevassa liitteessä 51.

Pääjohtaja Reijo Karhisen ja muiden johtokunnan jäsenten ja tarkastusjohtajan eläkeikä on 63 vuotta. Eläke-etuudet määräytyvät eläkelakien ja OP Ryhmän omien eläkejärjestelmien mukaisesti.

Vuoden 2017 osalta lisäeläkevakuutuksen maksut olivat 71 337 euroa. Johtokunnan lisäeläkejärjestelmän muutosten vuoksi osa vuodelle 2017 kohdistuvista kustannuksista tulevat maksettavaksi vuonna 2018.

Pääjohtaja kuuluu OP Eläkesäätiön lisäeläketurvan piiriin. Säätiössä karttuneen eläkkeen voi ottaa maksuun myös ennen sääntöjen mukaista vanhuuseläkettä ns. vapaakirjaeläkkeenä, jos työsuhde OP Ryhmässä päättyy. Pääjohtaja jäi johtajasopimuksensa mukaiselle eläkkeelle täyttäessään 63 vuotta tammikuussa 2018. Pääjohtajan eläkevastuun kasvusta on tehty 450 000 euron varaus vuodelle 2017.

Lisäeläkekustannukset on julkistettu Euroopan pankkiviranomaisen EBA:n vuosittain keräämissä palkitsemista koskevissa tiedoissa Euroopan parlamentin ja neuvoston vakavaraisuusasetuksen 575/2013 ja direktiivin 2013/36 mukaisesti.

Sekä pääjohtajan että muiden johtokunnan jäsenten ja tarkastusjohtajan osalta työnantajan noudattama irtisanomisaika on 6 kuukautta. Työsuhteen päättyessä johtajasopimuksissa erikseen määritellyissä tilanteissa pääjohtajalle maksetaan irtisanomisajan palkan lisäksi enintään 12 kuukauden rahapalkkaa vastaava summa ja muille johtokunnan jäsenille ja tarkastusjohtajalle enintään 6 kuukauden rahapalkkaa vastaava summa.

	Säännöllinen rahapalkka	Luontoisedut	Vuodelta 2016 ansaittu lyhyen aikavälin tulospalkkio	2017 maksetut palkat, palkkiot ja luontoisedut yhteensä	Vuodelta 2013 ansaitun tulospalkkion lykätystä osuudesta vuonna 2017 maksettu osa sekä pitkän aikavälin palkitsemisjärjestelmästä vuosilta 2011–2013 ansaitun palkkion vuonna 2017 maksettu osuus (*	2017 maksetut palkat, palkkiot ja luontoisedut sekä maksettu lykätty ja pitkän aikavälin järjestelmän palkkio yhteensä
Reijo Karhinen	760 913	17 400	187 575	965 888	593 944	1 559 832
Tony Vepsäläinen	608 021	12 548	97 990	718 558	465 591	1 184 150
Jouko Pölönen	394 921	11 760	48 000	454 681	143 107	597 789
Olli Lehtilä	304 658	35 416	52 000	392 074	129 530	521 604
Karri Alameri	303 012	12 240	36 000	351 252	112 111	463 363
Harri Nummela	342 977	11 400	49 770	404 147	160 183	564 330
Jari Himanen	291 450	22 542	48 000	361 992	92 173	454 165
Harri Luhtala	252 562	14 993	41 000	308 555	126 537	435 092
Erik Palmén	242 940	-	18 726	261 666	105 803	367 469
Carina Geber-Teir	212 424	12 180	32 410	257 014	92 394	349 408
Outi Taivainen	202 239	12 780	24 000	239 019	-	239 019
Leena Kallasvuo	190 638	11 340	22 268	224 246	77 185	301 430
Yhteensä	**4 106 755**	**174 598**	**657 739**	**4 939 092**	**2 098 558**	**7 037 650**

*) Sisältää vuonna 2017 maksetun osuuden vuodelta 2013 ansaituista tulospalkkioista sekä vuonna 2017 maksetun osuuden vuosina 2011–2013 ansaituista pitkän aikavälin palkkioista. Lykättyjen erien maksaminen edellyttää erillistä päätöstä.

OP Osuuskunnan hallinto

OP Ryhmän keskusyhteisön (OP Osuuskunta) varsinainen osuuskunnan kokous pidettiin 21.3.2017.

Hallintoneuvostoon valittiin seuraavat erovuorossa olleet hallintoneuvoston jäsenet uudelleen kolmivuotiskaudeksi, joka päättyy vuonna 2020: terveyskeskuslääkäri Tertti Hällfors, toimitusjohtaja Timo Laine ja professori Jaakko Pehkonen.

Uusiksi hallintoneuvoston jäseniksi vuonna 2020 päättyväksi kolmivuotiskaudeksi valittiin koordinaattori Mervi Hinkkanen ja toimitusjohtaja Juha Luomala.

Hallintoneuvoston jäsenyydestä kesken kauden eroavien henkilöiden tilalle hallintoneuvostoon valittiin vuonna 2018 päättyväksi toimikaudeksi uusina jäseninä toimitusjohtaja Olli Koivula ja Senior Manager Anssi Mäkelä.

Lisäksi hallintoneuvostoon valittiin OP Ryhmän ulkopuolisina, uusina jäseninä varatuomari Tiina Bäckman, talousjohtaja Riitta Palomäki ja toimitusjohtaja Arto Ylimartimo. Heidän toimikautensa päättyy vuonna 2020. Hallintoneuvostossa on kaikkiaan 36 jäsentä.

Järjestäytymiskokouksessaan hallintoneuvosto valitsi hallintoneuvoston puheenjohtajiston. Puheenjohtajaksi valittiin uudelleen kansantaloustieteen professori Jaakko Pehkonen ja varapuheenjohtajiksi markkinoinnin lehtori Mervi Väisänen ja toimitusjohtaja Olli Tarkkanen.

Puheenjohtajiston rinnalla hallintoneuvoston viidellä valiokunnalla on keskeinen rooli hallintoneuvoston työskentelyssä. Hallintoneuvoston työvaliokunnan, palkitsemisvaliokunnan ja keskusyhteisökonsernin johdon nimitysvaliokunnan puheenjohtajana toimii hallintoneuvoston puheenjohtaja. Hallintoneuvoston tarkastusvaliokunnan puheenjohtajana toimii professori Jarna Heinonen ja riskienhallintavaliokunnan puheenjohtajana insinööri Ola Eklund.

Keskusyhteisön osuuskunnan kokous päätti 21.3.2017 muuttaa osuuskunnan sääntöjä siten, että johtokunnan varajäsenyys poistetaan säännöistä. Päätöksellä ei ole vaikutuksia johtokunnan tämänhetkiseen kokoonpanoon.

Tilintarkastajaksi tilikaudeksi 2017 valittiin varsinaisessa osuuskunnan kokouksessa tilintarkastusyhteisö KPMG Oy Ab. KPMG Oy Ab:n nimeämänä päävastuullisena tilintarkastajana toimii KHT Raija-Leena Hankonen.

Investoinnit ja palvelukehittäminen

Keskusyhteisö tytäryhtiöineen vastaa OP Ryhmän palvelutoiminnan kehittämisestä. Palvelutoiminnan kehittämiseen liittyvistä kustannuksista merkittävä osa muodostuu ICT-investoinneista ja niihin liittyvistä määrittelyistä.

OP Ryhmän kehittämismenot olivat tammi–joulukuussa 454 miljoonaa euroa (315). Niihin sisältyvät lisenssimaksut, ostetut palvelut, muut hankkeisiin liittyvät ulkoiset kustannukset sekä omaa työtä. Kehittämismenoista 234 miljoonaa euroa (180) on aktivoitu.

Yksityiskohtaisempaa tietoa ryhmän investoinneista sisältyy tämän toimintakertomuksen liiketoimintasegmenttikohtaisiin osioihin sekä osioon ”OP Ryhmän strategia ja numeeriset tavoitteet”.

Vuoden 2018 näkymät

Euroalueen talouskasvu ylsi viime vuonna parhaaseen vauhtiin kuluvalla vuosikymmenellä. Inflaatio säilyi silti maltillisena ja Euroopan keskuspankin politiikka elvyttävänä. Suomessa talouskasvu jatkui ripeänä ja laaja-alaisena. Investoinnit lisääntyivät voimakkaasti, ja yritysten kannattavuus koheni. Kuluttajien luottamus säilyi korkeana, ja työllisyyden kasvu nopeutui. Talouskehitys jatkuu lähiaikoina myönteisenä niin euroalueella kuin Suomessa. Rahapolitiikka kiristyy vähitellen vuoden aikana, mutta lyhyiden korkojen nousun odotetaan olevan maltillista. Lähiaikojen suurimmat riskit liittyvät rahoitusmarkkinoiden epävarmuuden lisääntymiseen sekä poliittiseen ympäristöön. Pidemmällä ajalla riskinä on talouskasvun jääminen vaatimattomaksi, jos taloutta ei kyetä uudistamaan riittävästi väestön ikääntyessä ja digitalisaation edetessä.

Finanssiala on sopeutunut varsin hyvin uudenlaiseen matalien korkojen toimintaympäristöön. Matala markkinakorkotaso on hidastanut pankkien korkokatteen kasvua ja heikentänyt vakuutusyhteisöjen korkosijoitusten tuottoja mutta parantanut myös asiakkaiden luotonhoitokykyä. Arvonalentumiset ovat pysyneet matalalla tasolla huolimatta jo vuosia jatkuneesta hitaan kasvun vaiheesta. Finanssialan merkittävimmät strategiset riskit liittyvät tällä hetkellä asiakaskäyttäytymisen muuttumiseen, toimintaympäristön digitalisoitumiseen ja monimutkaistuvaan sääntelyyn. Toimialamurros uhkaa tulevina vuosina hidastaa kasvua ja rapauttaa tuottokertymää. Finanssialaa kohtaa lähivuosina voimakas uudistumisen tarve. Toimintaympäristön muutokset korostavat pitkäjänteisen uudistumisen välttämättömyyttä sekä kannattavuuden ja vakavaraisuuden johtamisen merkitystä.

OP Ryhmän vuoden 2018 tuloksen ennen veroja arvioidaan muodostuvan samantasoiseksi tai pienemmäksi kuin vuoden 2017 tulos. Merkittävimmät tuloksen epävarmuustekijät liittyvät korko- ja sijoitusympäristön muutoksiin, markkinoiden kasvuvauhtiin, kilpailutilanteen muutoksiin sekä arvonalentumisiin. Vuoden 2018 alussa käyttöön otettu IFRS 9 -standardin arvioidaan lisäävän lyhyen aikavälin tulosvolatiliteettiä.

Kaikki tässä toimintakertomuksessa esitetyt ennusteet ja arviot perustuvat tämänhetkiseen näkemykseen talouden kehityksestä. Toteutuvat tulokset voivat olla merkittävästi erilaiset.

Osuuspankkien yhteenliittymän ja OP Ryhmän juridinen rakenne

Osuuspankkien yhteenliittymä ja OP Ryhmä

OP Ryhmään kuuluvien osuuspankkien yhteenliittymän muodostavat yhteenliittymän keskusyhteisö OP Osuuskunta, sen konsolidointiryhmään kuuluvat yritykset, keskusyhteisön jäsenluottolaitokset sekä niiden konsolidointiryhmiin kuuluvat yritykset sekä sellaiset luottolaitokset, rahoituslaitokset ja palveluyritykset, joiden äänivallasta edellä mainitut yhteisöt yhdessä omistavat yli puolet.

OP Ryhmän muodostavat osuuspankkien yhteenliittymä sekä sellaiset yhteenliittymän ulkopuoliset yritykset, joiden äänivallasta yhteenliittymään kuuluvat yhteisöt omistavat yli puolet. OP Ryhmän laajuus eroaa osuuspankkien yhteenliittymän laajuudesta siten, että OP Ryhmään kuuluu myös muita yrityksiä kuin luottolaitoksia, rahoituslaitoksia tai palveluyrityksiä. Näistä merkittävimpiä ovat vakuutusyhtiöt, joiden kanssa yhteenliittymä muodostaa rahoitus- ja vakuutusryhmittymän. Lisäksi OP Ryhmään kuuluu sairaalatoimintaa harjoittava Pohjola Terveys Oy.

Osuuspankkien yhteenliittymän ohjaus, riskienhallinta ja vakavaraisuus

Yhteenliittymälain mukaan yhteenliittymään kuuluvien yritysten yhdisteltyä omien varojen määrää ja maksuvalmiutta valvotaan konsolidoidusti yhteenliittymän tasolla. Keskusyhteisöllä on velvollisuus valvoa jäsenluottolaitosten toimintaa, antaa niille

niiden maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden turvaamiseksi ohjeita riskienhallinnasta, luotettavasta hallinnosta ja sisäisestä valvonnasta sekä antaa niille ohjeita yhtenäisten tilinpäätösperiaatteiden noudattamiseksi yhdistellyn tilinpäätöksen laatimisessa. Keskusyhteisö voi lisäksi säännöissään määrätyllä tavalla vahvistaa jäsenluottolaitoksille yleisiä toimintaperiaatteita noudatettaviksi näiden yhteenliittymän kannalta merkittävässä toiminnassa.

Ohjeidenanto- ja valvontavelvollisuus ei kuitenkaan anna keskusyhteisölle valtaa määrätä jäsenluottolaitoksen liiketoiminnasta. Jokainen jäsenluottolaitos harjoittaa itsenäisesti liiketoimintaansa omien voimavarojensa ja keskusyhteisön ohjeiden puitteissa.

Yhteenliittymään kuuluva yritys ei saa ottaa toiminnassaan niin suurta riskiä, että siitä aiheutuu olennaista vaaraa yhteenliittymään kuuluvien yritysten yhdistellylle vakavaraisuudelle tai maksuvalmiudelle. Keskusyhteisöllä on lain mukaan oltava yhteenliittymän tehokkaan riskienhallinnan mahdollistava luotettava hallinto sekä yhteenliittymän toimintaan nähden riittävä sisäinen valvonta ja riskienhallintajärjestelmät. Osuuspankkien yhteenliittymän riskienhallinnassa noudatettavat periaatteet sisältyvät OP Ryhmän riskinotto ja riskitoleranssijärjestelmä -dokumenttiin, ja niitä on kuvattu yksityiskohtaisemmin muualla toimintakertomuksessa sekä OP Ryhmän IFRS-tilinpäätöksessä.

Yhteenliittymän on täytettävä laissa säädetyt yhteenliittymän taloudellista asemaa koskevat vaatimukset. Yhteenliittymällä on oltava omia varoja vähintään luottolaitostoiminnasta annetun lain 10 luvun 1 §:ssä tarkoitettu määrä.

Jäsenluottolaitoksen vakavaraisuus ja sen valvonta

Yhteenliittymälain mukaan valvoja voi antaa keskusyhteisölle luvan päättää omien varojen määrään ja vaatimuksiin, asiakasriskeihin ja maksuvalmiuteen sekä riskien laadulliseen hallintaan liittyvistä poikkeuksista jäsenluottolaitoksilleen.

Keskusyhteisö ei saa antaa poikkeusta säännöksistä sellaiselle jäsenluottolaitokselle, joka on merkittävästi tai toistuvasti laiminlyönyt keskusyhteisön antamia yhteenliittymälain 17 §:ssä tarkoitettuja ohjeita taikka jäsenluottolaitokselle 23 §:ssä säädettyjä tai valvojan ko. säännöksen nojalla antaman luvan mukaisia velvollisuuksia. Poikkeus voidaan antaa enintään kolmeksi vuodeksi. Keskusyhteisö on antanut poikkeuksia jäsenluottolaitoksien asiakasriskeihin, maksuvalmiuteen ja riskien laadulliseen hallintaan liittyviin kohtiin.

Jäsenluottolaitoksella ei ole velvollisuutta julkistaa luottolaitostoiminnasta annetun lain 12 luvun 12 §:n mukaista osavuosikatsausta. Jäsenluottolaitoksella ei ole velvollisuutta julkistaa vakavaraisuutta koskevia tietoja (ns. Pilari III -tiedot) kokonaisuudessaan, vaan ne julkistetaan OP yhteenliittymästä.

Osuuspankkien yhteenliittymään liittyminen ja siitä eroaminen

Keskusyhteisön jäseninä voivat olla luottolaitokset, joiden säännöt tai yhtiöjärjestys vastaavat sitä, mitä yhteenliittymälaissa säädetään, ja joiden säännöt tai yhtiöjärjestyksen keskusyhteisö on hyväksynyt. Jäseneksi ottamisesta päättää keskusyhteisön hallintoneuvosto.

Jäsenluottolaitoksella on oikeus erota keskusyhteisön jäsenyydestä. Yhteenliittymään kuuluvien yritysten omien varojen yhdistellyn määrän on jäsenluottolaitoksen eroamisesta huolimatta säilyttävä yhteenliittymälain edellyttämällä tasolla.

Jäsenluottolaitos voidaan myös erottaa keskusyhteisön jäsenyydestä osuuskuntalain mukaisesti. Lisäksi jäsenluottolaitos voidaan erottaa, jos tämä on laiminlyönyt keskusyhteisön yhteenliittymälain 17 §:n nojalla antamia ohjeita tavalla, joka merkittävästi vaarantaa maksuvalmiuden tai vakavaraisuuden hallintaa taikka tilinpäätöksen laatimista koskevien yhtenäisten periaatteiden soveltamista tai niiden noudattamisen valvontaa yhteenliittymässä. Erottaminen on mahdollista myös, jos jäsenluottolaitos toimii olennaisesti keskusyhteisön vahvistamien yhteenliittymän yleisten toimintaperiaatteiden vastaisesti.

Mitä yhteenliittymälaissa säädetään jäsenluottolaitoksen maksuvelvollisuudesta, sovelletaan myös luottolaitokseen, joka on eronnut tai erotettu keskusyhteisön jäsenyydestä, jos sen kalenterivuoden päättymisestä, jolloin jäsenluottolaitos on eronnut tai erotettu, on kulunut vähemmän kuin viisi vuotta silloin, kun maksuvelvollisuutta koskeva vaatimus esitetään jäsenluottolaitokselle.

OP Ryhmän tilinpäätös ja tilintarkastus

Yhteenliittymälain mukaan OP Ryhmän tilinpäätös on laadittava noudattaen kirjanpitolaissa tarkoitettuja kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja. Finanssivalvonta on antanut yksityiskohtaisempia määräyksiä OP Ryhmän tilinpäätöksen laatimisesta. Tilinpäätöksessä noudatetut laadintaperiaatteet on esitetty OP Ryhmän tilinpäätöksen liitetiedoissa.

Keskusyhteisöllä on velvollisuus antaa ohjeita jäsenluottolaitoksille yhtenäisten tilinpäätösperiaatteiden noudattamiseksi OP Ryhmän tilinpäätöksen laatimisessa. Jäsenluottolaitoksilla on velvollisuus antaa keskusyhteisölle OP Ryhmän tilinpäätöksen yhdistelyä varten tarpeelliset tiedot. Keskusyhteisön tilintarkastajilla on oikeus saada OP Ryhmän tilinpäätöksen tarkastamista varten jäljennös jäsenluottolaitoksen tilintarkastusta koskevista asiakirjoista.

Keskusyhteisön tilintarkastajat tarkastavat OP Ryhmän tilinpäätöksen noudattaen soveltuvin osin luottolaitoslain säädöksiä. Tilinpäätös esitellään ja annetaan tiedoksi keskusyhteisön varsinaiselle osuuskunnan kokoukselle.

Osuuspankkien yhteenliittymän valvonta

Keskusyhteisöä ja osuuspankkien yhteenliittymää valvoo Euroopan keskuspankki (EKP). Keskusyhteisön jäsenluottolaitoksia valvovat EKP ja keskusyhteisö.

Keskusyhteisö valvoo, että yhteenliittymään kuuluvat yritykset toimivat rahoitusmarkkinoita koskevien lakien, asetusten, viranomaisten antamien määräysten, sääntöjensä ja yhtiöjärjestystensä sekä keskusyhteisön yhteenliittymälain 17 §:n nojalla antamien ohjeiden mukaisesti. Lisäksi keskusyhteisö valvoo yhteenliittymään kuuluvien yritysten taloudellista asemaa.

EKP valvoo, että keskusyhteisö ohjaa ja valvoo jäsenluottolaitosten toimintaa yhteenliittymälain säännösten mukaisesti ja että yhteenliittymään kuuluvat yritykset täyttävät niille laissa asetetut vaatimukset.

Keskusyhteisön ja sen jäsenluottolaitosten tarkastusta suorittaa OP Ryhmän pääjohtajan alainen Tarkastus-toiminto. Sen tehtäviin kuuluvat keskusyhteisön jäsenluottolaitosten ja niiden konsolidointiryhmiin kuuluvien yritysten sekä keskusyhteisön ja sen tytäryhtiöiden sisäinen tarkastus.

OP Ryhmän Tarkastus-toiminnon Sisäinen tarkastus -osastojen suorittama sisäinen tarkastus on riippumatonta ja objektiivista arviointi- ja varmistus- sekä konsultointitoimintaa, joka on luotu tuottamaan lisäarvoa OP Ryhmälle ja parantamaan sen toimintaa. Sisäinen tarkastus tukee OP Ryhmää sen tavoitteiden saavuttamisessa tarjoamalla järjestelmällisen lähestymistavan organisaation riskienhallinta-, valvonta- sekä johtamis- ja hallintoprosessien tehokkuuden arviointiin ja kehittämiseen. Pääpaino on riskitekijöiden tunnistamisessa ja sisäisen valvonnan toimivuuden arvioinnissa. Sisäinen tarkastus suosittaa raporteissaan parannuksia havaittuihin epäkohtiin.

Tarkastukset suoritetaan noudattaen sisäisen tarkastuksen kansainvälisiä ammattistandardeja ja hyvää tarkastustapaa.

Keskusyhteisön maksuvelvollisuus ja jäsenluottolaitosten keskinäinen vastuu

Keskusyhteisö on velvollinen suorittamaan yhteenliittymälaissa tarkoitettuna tukitoimena jäsenluottolaitokselle määrän, joka on tarpeen jäsenluottolaitoksen selvitystilan estämiseksi. Lisäksi keskusyhteisö vastaa jäsenluottolaitoksen niistä veloista, joita ei saada suoritetuksi jäsenluottolaitoksen varoista.

Jäsenluottolaitos on velvollinen suorittamaan keskusyhteisölle osuutensa määrästä, jonka keskusyhteisö on suorittanut joko toiselle jäsenluottolaitokselle tukitoimena taikka toisen jäsenluottolaitoksen velkojalle maksuna erääntyneestä velasta, johon velkoja ei ole saanut suoritusta jäsenluottolaitokselta. Jäsenluottolaitoksella on lisäksi keskusyhteisön maksukyvyttömyystilanteessa osuuskuntalaissa tarkoitettu rajaton lisämaksuvelvollisuus keskusyhteisön veloista.

Jäsenluottolaitoksen vastuu määrästä, jonka keskusyhteisö on jonkin jäsenluottolaitoksen puolesta tämän velkojalle suorittanut, jakautuu jäsenluottolaitosten kesken niiden viimeksi vahvistettujen taseiden loppusumman mukaisessa suhteessa. Jäsenluottolaitokselta toisen jäsenluottolaitoksen selvitystilan ehkäisemiseksi käytettäviin tukitoimiin perittävien maksujen vuotuinen yhteenlaskettu määrä saa kunakin tilikautena olla yhteensä enintään viisi tuhannesosaa kunkin jäsenluottolaitoksen viimeksi vahvistetun taseen loppusummasta.

Talletussuojarahaston ja sijoittajien korvausrahaston suoja

Talletussuojarahastoa koskevan lainsäädännön mukaan osuuspankkien yhteenliittymään kuuluvia talletuspankkeja pidetään talletussuojan osalta yhtenä pankkina. Talletussuojarahaston varoista korvataan tallettajan saamiset osuuspankkien yhteenliittymään kuuluvilta talletuspankeilta yhteensä enintään 100 000 euroon asti.

Myös sijoittajien korvausrahastoa koskevan lainsäädännön mukaan osuuspankkien yhteenliittymää pidetään korvaussuojan osalta yhtenä pankkina. Korvaussuojarahaston varoista korvataan sijoittajan saamiset osuuspankkien yhteenliittymään kuuluvilta yhteisöiltä yhteensä enintään 20 000 euroon saakka.

Talletussuojasta vastaa Rahoitusvakausvirasto, joka hallinnoi valtion talousarvion ulkopuolista rahoitusvakausrahastoa. Rahasto muodostuu vakausmaksuina kartutettavasta kriisinratkaisu-rahastosta ja talletussuojamaksuina kartutettavasta talletussuojarahastosta.

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymä

OP Ryhmä muodostaa rahoitus- ja vakuutusryhmittymien valvonnasta annetussa laissa (RavaL) määritellyn rahoitus- ja vakuutusryhmittymän. Yhteenliittymän keskusyhteisö toimii RavaL:n 3 §:n perusteella ryhmittymän johdossa olevana yrityksenä.

RavaL:ssa säädetään rahoitus- ja vakuutusryhmittymälle oma vakavaraisuusvaatimus. OP Ryhmän vakavaraisuus ilmoitetaan vähimmäispääoman ylittävänä omien varojen määränä sekä omien varojen kokonaismäärän suhteena omien varojen vähimmäismäärään.

RavaL:ssa säädetään myös rahoitus- ja vakuutusryhmittymän asiakasriskeistä. Lisäksi OP Ryhmän muodostamaan rahoitus- ja vakuutusryhmittymään sovelletaan, mitä yhteenliittymälain 21 §:ssä säädetään yhteenliittymän asiakasriskeistä.

RavaL:n tilinpäätöstä koskevaa normistoa ei sovelleta lain 30 §:n perusteella OP Ryhmään, koska ryhmän tilinpäätös laaditaan noudattaen kansainvälisiä IFRS-tilinpäätösstandardeja.

Keskeiset tuloslaskelma- ja tase-erät sekä taloudelliset tunnusluvut

Milj. €	2017	2016	2015	2014
Keskeiset tuloslaskelmaerät, milj. €				
Korkokate	1 094	1 058	1 026	1 043
Vakuutuskate	478	558	528	481
Nettopalkkiotuotot	928	859	855	853
Sijoitustoiminnan nettotuotot	495	390	432	321
Muut tuotot	121	123	54	55
Henkilöstökulut	758	762	781	741
Muut kulut	1 015	806	739	814
Saamisten arvonalentumiset	48	77	78	88
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	217	206	196	195
Tulos ennen veroja	1 077	1 138	1 101	915
Keskeiset tase-erät – vastaavaa, milj. €				
Käteiset varat	12 937	9 471	8 619	3 942
Johdannaissopimukset	3 412	4 732	5 072	5 998
Saamiset luottolaitoksilta	504	337	425	686
Saamiset asiakkailta	82 240	78 604	75 192	70 683
Sijoitusomaisuus	22 506	25 105	20 784	16 153
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat	10 126	9 168	8 640	7 492
Aineettomat ja aineelliset hyödykkeet	2 353	2 345	2 238	2 113
Muut erät	3 163	3 985	3 484	3 360
Vastaavaa yhteensä	137 242	133 747	124 455	110 427
Keskeiset tase-erät – vastattavaa, milj. €				
Velat luottolaitoksille	5 157	4 669	1 673	1 776
Johdannaissopimukset	3 026	4 044	4 678	5 499
Velat asiakkaille	65 549	60 077	58 220	51 163
Vakuutusvelka	9 950	10 586	7 705	6 386
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista	10 158	9 205	8 666	7 513
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjalainat	26 841	28 287	27 706	24 956
Muut vieraan pääoman erät	5 440	6 642	6 483	5 921
Oma pääoma	11 121	10 237	9 324	7 213
Vastattavaa yhteensä	137 242	133 747	124 455	110 427
Tunnusluvut				
Oman pääoman tuotto, ROE, %	8,0	9,4	10,3	8,1
Oman pääoman tuotto (ROE) käyvin arvoin, %	6,4	7,8	13,2	5,7
Koko pääoman tuotto, ROA, %	0,6	0,7	0,7	0,6
Kulujen osuus tuotoista, %	57	52	53	56
Henkilöstömäärä keskimäärin	12 212	12 271	12 174	12 548
Ydinpääoman (CET1) vakavaraisuussuhde, %	20,1	20,1	19,5	15,1
Vakavaraisuussuhde, %	22,5	23,1	22,9	17,3
Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuus, % *	148	170	191	158

*Vertailuvuodet on esitetty Solvenssi II:n mukaan. Luvuissa on huomioitu siirtymäsäännökset.

Tunnuslukujen laskentakaavat

Euroopan arvopaperimarkkinaviranomaisen (ESMA) uudet ohjeet vaihtoehtoisista tunnusluvuista tulivat voimaan 3.7.2016. Vaihtoehtoisia tunnuslukuja esitetään kuvaamaan liiketoiminnan taloudellista kehitystä ja parantamaan vertailukelpoisuutta eri raportointikausien välillä. Vaihtoehtoisia tunnuslukuja ei tulisi pitää korvaavina mittareina verrattuna IFRS-tilinpäätösnormistossa määriteltyihin tunnuslukuihin.

Käytettyjen vaihtoehtoisten tunnuslukujen laskentakaavat on esitetty alla ja ne vastaavat sisällöltään aikaisemmin esitettyjä tunnuslukuja.

VAIHTOEHTOISET TUNNUSLUVUT:

Oman pääoman tuotto (ROE), %

$$\frac{\text{Tilikauden tulos}}{\text{Oma pääoma (tilikauden alun ja lopun keskiarvo)}} \times 100$$

Oman pääoman tuotto (ROE) käyvin arvoin, %

$$\frac{\text{Tilikauden laaja tulos}}{\text{Oma pääoma (tilikauden alun ja lopun keskiarvo)}} \times 100$$

Koko pääoman tuotto (ROA), %

$$\frac{\text{Tilikauden tulos}}{\text{Taseen loppusumma keskimäärin (tilikauden alun ja lopun keskiarvo)}} \times 100$$

Kulujen osuus tuotoista, %

$$\frac{\text{Kulut yhteensä}}{\text{Tuotot yhteensä}} \times 100$$

Saamisten arvonalentumiset luotto- ja takauskannasta, %

$$\frac{\text{Saamisten arvonalentumiset}}{\text{Luotto- ja takauskanta tilikauden lopussa}} \times 100$$

Vahinkovakuutuksen tunnusluvut:

Vahinkosuhde (ilman perustekorkokulua), %

$$\frac{\text{Korvaukset ja korvausten hoitokulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (netto)}} \times 100$$

Liikekulusuhde, %

$$\frac{\text{Liikekulut + poistot/oikaisut yrityskaupan yhteydessä syntyneistä aineettomista hyödykkeistä}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (netto)}} \times 100$$

Riskisuhde (ilman perustekorkokulua), %

$$\frac{\text{Korvaukset pl. korvausten selvittelykulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (netto)}} \times 100$$

Yhdistetty kulusuhde (ilman perustekorkokulua), %

Vahinkosuhde + liikekulusuhde

Riskisuhde + toimintakulusuhde

Toimintakulusuhde, %

$$\frac{\text{Liikekulut ja korvausten selvittelykulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (netto)}} \times 100$$

Operatiivinen vahinkosuhde, %

$$\frac{\text{Korvauskulut pl. laskuperustemuutokset}}{\text{Vakuutusmaksutuotot pl. laskuperustemuutokset (netto)}} \times 100$$

Operatiivinen liikekulusuhde, %

$$\frac{\text{Liikekulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot pl. laskuperustemuutokset (netto)}} \times 100$$

Operatiivinen yhdistetty kulusuhde, %

Operatiivinen vahinkosuhde + operatiivinen liikekulusuhde

Operatiivinen riskisuhde + operatiivinen toimintakulusuhde

Operatiivinen riskisuhde (ilman perustekorkokulua), %

$$\frac{\text{Korvaukset pl. korvausten selvittelykulut ja laskuperustemuutokset}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (netto) pl. laskuperustemuutokset}} \times 100$$

Operatiivinen toimintakulusuhde, %

$$\frac{\text{Liikekulut ja korvausten selvittelykulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (netto) pl. laskuperustemuutokset}} \times 100$$

ERILLISLASKENTAAN PERUSTUVAT TUNNUSLUVUT

Vakavaraisuussuhde, %

$$\frac{\text{Omat varat yhteensä}}{\text{Kokonaisriski}} \times 100$$

Tier 1 -vakavaraisuussuhde, %

$$\frac{\text{Ensisijainen pääoma (Tier 1)}}{\text{Kokonaisriski}} \times 100$$

Ydinpääoman (CET1) vakavaraisuussuhde, %

$$\frac{\text{Ydinpääoma (CET 1)}}{\text{Kokonaisriski}} \times 100$$

Solvenssisuhde, %

$$\frac{\text{Omat varat}}{\text{Vakavaraisuuspääomavaatimus (SCR)}} \times 100$$

Vähimmäisomavaraisuusaste (leverage ratio), %

$$\frac{\text{Ensisijainen pääoma (T1)}}{\text{Vastuiden määrä}} \times 100$$

Maksuvalmiusvaatimus (LCR), %

$$\frac{\text{Likvidit varat}}{\text{Likviditeetin ulosvirtaukset - likviditeetin sisään virtaukset stressitilanteessa}} \times 100$$

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuussuhde

$$\frac{\text{Ryhmittymän omat varat yhteensä}}{\text{Ryhmittymän omien varojen vähimmäismäärä yhteensä}} \times 100$$

Taloudellisen pääomavaateen tuotto, %

$$\frac{\text{Tulos + asiakasbonukset verojen jälkeen (12 kk liukuva)}}{\text{Keskimääräinen taloudellinen pääomavaade}} \times 100$$

Vahinkovakuutuksen operatiivinen tulos, milj. €	1–12/2017	1–12/2016	Muutos, %
Vakuutusmaksutuotot	1 432	1 420	0,9
Korvauskulut	970	883	9,8
Muut vahinkovakuutuksen erät	3	3	4,3
Vakuutuskate	**459**	**534**	**-14,0**
Sijoitustoiminnan nettotuotot	179	97	84,7
Muut nettotuotot	-25	-33	-24,9
Tuotot yhteensä	**614**	**598**	**2,7**
Henkilöstökulut	116	115	0,8
Poistot ja arvonalentumiset	50	41	22,6
Liiketoiminnan muut kulut	236	196	20,2
Kulut yhteensä	**402**	**352**	**14,1**
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	2	2	5,0
Tulos ennen veroja	**210**	**244**	**-13,9**

Vahinkovakuutuksen tunnuslukujen laskennassa käytetään vahinkovakuutusyhtiöiden toimintokohtaisia kuluja, joita ei esitetä samalla periaatteella konsernin tuloslaskelmassa.

Tuloslaskelma

Milj. €	Liite	2017	2016
Korkokate	4	1 094	1 058
Vakuutuskate	5	478	558
Nettopalkkiotuotot	6	928	859
Sijoitustoiminnan nettotuotot	7	495	390
Liiketoiminnan muut tuotot	8	94	122
Osuus osakkuusyritysten tuloksesta		27	1
Tuotot yhteensä		**3 115**	**2 989**
Henkilöstökulut	9	758	762
Poistot ja arvonalentumiset	10	246	160
Liiketoiminnan muut kulut	11	769	646
Kulut yhteensä		**1 773**	**1 567**
Saamisten arvonalentumiset	12	48	77
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	13	217	206
Tulos ennen veroja		**1 077**	**1 138**
Tuloverot	14	223	223
Tilikauden tulos		**854**	**915**
Jakautuminen:			
Omistajien osuus tilikauden tuloksesta		849	913
Määräysvallattomien omistajien osuus tilikauden tuloksesta		6	2
Yhteensä		**854**	**915**

Laaja tuloslaskelma

Milj. €	Liite	2017	2016
Tilikauden tulos		**854**	**915**
Erät, joita ei siirretä tulosvaikutteisiksi			
Etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden uudelleen määrittämisestä johtuvat voitot/(tappiot)	33	48	-329
Uudelleenarvostusrahaston muutos		17	
Erät, jotka saatetaan myöhemmin siirtää tulosvaikutteisiksi			
Käyvän arvon rahaston muutos			
Käypään arvoon arvostamisesta	36	-146	176
Rahavirran suojauksesta	36	-32	-35
Muuntoerot		0	0
Tuloverot			
Eristä, joita ei siirretä tulosvaikutteisiksi			
Etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden uudelleen määrittämisestä johtuvista voitoista/(tappioista)	26	-10	66
Uudelleenarvostusrahaston muutos		-4	
Eristä, jotka saatetaan myöhemmin siirtää tulosvaikutteisiksi			
Käypään arvoon arvostamisesta	36	29	-35
Rahavirran suojauksesta	36	6	7
Tilikauden laaja tulos		**764**	**764**
Tilikauden laajan tuloksen jakautuminen:			
Omistajien osuus tilikauden laajasta tuloksesta		759	726
Määräysvallattomien omistajien osuus tilikauden laajasta tuloksesta		5	38
Yhteensä		**764**	**764**

Tase

Milj. €	Liitetieto	31.12.2017	31.12.2016
Käteiset varat	15	12 937	9 471
Saamiset luottolaitoksilta	16	504	337
Kaupankäynnin rahoitusvarat	17	590	692
Johdannaissopimukset	18	3 412	4 732
Saamiset asiakkailta	19	82 240	78 604
Sijoitusomaisuus	20	22 506	25 105
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat	21	10 126	9 168
Osuudet osakkuusyrityksissä	22	228	91
Aineettomat hyödykkeet	23	1 555	1 474
Aineelliset hyödykkeet	24	798	871
Muut varat	25	2 131	2 992
Verosaamiset	26	214	210
Varat yhteensä		**137 242**	**133 747**
Velat luottolaitoksille	27	5 157	4 669
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat		1	0
Johdannaissopimukset	28	3 026	4 044
Velat asiakkaille	29	65 549	60 077
Vakuutusvelka	30	9 950	10 586
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista	31	10 158	9 205
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	32	26 841	28 287
Varaukset ja muut velat	33	3 150	4 226
Verovelat	26	890	894
Lisäosuudet	34	0	77
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla	35	1 400	1 445
Velat yhteensä		**126 122**	**123 509**
Oma pääoma			
OP Ryhmän omistajien osuus			
Osuuspääoma			
Jäsenosuudet		191	182
Tuotto-osuudet		2 906	2 719
Käyvän arvon rahasto		176	318
Muut rahastot		2 173	2 108
Kertyneet voittovarat		5 573	4 808
Määräysvallattomien omistajien osuus		**101**	**102**
Oma pääoma yhteensä	36	**11 121**	**10 237**
Velat ja oma pääoma yhteensä		**137 242**	**133 747**

Oman pääoman muutoslaskelma

	Omistajille kuuluva oma pääoma						
Milj. €	Osuus-pääoma	Käyvän arvon rahasto**	Muut rahastot	Kertyneet voittovarat	Yhteensä	Määräys-vallattomien omistajien osuus	Oma pääoma yhteensä
Oma pääoma 1.1.2016	**2 656**	**242**	**2 085**	**4 271**	**9 254**	**70**	**9 324**
Tilikauden laaja tulos		77		650	**726**	38	**764**
Tilikauden tulos				913	**913**	2	**915**
Muut laajan tuloksen erät		77		-263	**-187**	36	**-151**
Voitonjako				-71	**-71**		**-71**
Jäsen- lisä- ja tuotto-osuuksien lisäykset	245*			-16*	**229**		**229**
Rahastosiirrot			23	-23	**0**		**0**
Muut				-2	**-2**	-6	**-8**
Oma pääoma 31.12.2016	**2 901**	**318**	**2 108**	**4 808**	**10 135**	**102**	**10 237**

* Oman pääoman sisäisiä eliminointeja on oikaistu, jonka seurauksena osuuspääoman jäsenosuuksien määrä kasvoi 16 miljoonaa euroa ja voittovarat vähenivät saman verran.

	Omistajille kuuluva oma pääoma						
Milj. €	Osuus-pääoma	Käyvän arvon rahasto**	Muut rahastot	Kertyneet voittovarat	Yhteensä	Määräys-vallattomien omistajien osuus	Oma pääoma yhteensä
Oma pääoma 1.1.2017	**2 901**	**318**	**2 108**	**4 808**	**10 135**	**102**	**10 237**
Tilikauden laaja tulos		-142	14	887	**759**	5	**764**
Tilikauden tulos				849	**849**	6	**854**
Muut laajan tuloksen erät		-142	14	38	**-90**	0	**-90**
Voitonjako				-89	**-89**		**-89**
Jäsen- lisä- ja tuotto-osuuksien lisäykset	196				**196**		**196**
Osakkuusyhtiösiirrot				19	**19**		**19**
Rahastosiirrot			51	-51	**0**		**0**
Muut				-1	**-1**	-6	**-7**
Oma pääoma 31.12.2017	**3 097**	**176**	**2 173**	**5 573**	**11 020**	**101**	**11 121**

** Liite 36

Rahavirtalaskelma

Milj. €	Liitetieto	2017	2016
Liiketoiminnan rahavirta			
Tilikauden tulos		854	915
Oikaisut tilikauden tulokseen		289	577
Liiketoiminnan varojen lisäys (-) tai vähennys (+)		**-1 520**	**-8 573**
Saamiset luottolaitoksilta	16	40	99
Kaupankäynnin rahoitusvarat	17	-185	-28
Johdannaissopimukset	18	-41	32
Saamiset asiakkailta	19	-3 680	-3 531
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat	21	-594	-150
Sijoitusomaisuus	20	2 059	-4 166
Muut varat	25	881	-827
Liiketoiminnan velkojen lisäys (+) tai vähennys (-)		**5 134**	**7 500**
Velat luottolaitoksille	27	605	3 025
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat		0	0
Johdannaissopimukset	28	-2	-36
Velat asiakkaille	29	5 473	1 857
Vakuutusvelka	30	29	3 061
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista	31	124	-185
Varaukset ja muut velat	33	-1 095	-222
Maksetut tuloverot		-205	-248
Saadut osingot		123	91
A. Liiketoiminnan rahavirta yhteensä		**4 674**	**263**
Investointien rahavirta			
Eräpäivään asti pidettävien rahavarojen lisäykset		0	-3
Eräpäivään asti pidettävien rahavarojen vähennykset		52	19
Tytär- ja osakkuusyritysten hankinnat hankintahetken rahavaroilla vähennettynä	22	-96	-3
Tytär- ja osakkuusyritysten myynnit myyntihetken rahavaroilla vähennettynä		10	0
Investoinnit aineellisiin ja aineettomiin hyödykkeisiin	23, 24	-352	-308
Aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden luovutukset	23, 24	51	50
B. Investointien rahavirta yhteensä		**-335**	**-246**
Rahoituksen rahavirrat			
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla, lisäykset	32, 35	0	0
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla, vähennykset	32, 35	0	-144
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat, lisäykset	32	24 051	26 164
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat, vähennykset	32	-24 747	-25 303
Osuus- ja osakepääoma, lisäykset		838	1 317
Osuus- ja osakepääoman vähennykset		-718	-1 118
Maksetut osingot ja osuuspääoman korot		-89	-71
C. Rahoituksen rahavirta yhteensä		**-666**	**845**
Rahavarojen nettomuutos (A+B+C)		**3 674**	**863**
Rahavarat tilikauden alussa		**9 571**	**8 708**
Rahavarat tilikauden lopussa		**13 245**	**9 571**

Milj. €		2017	2016
Saadut korot		**2 066**	**2 362**
Maksetut korot		**-992**	**-1 325**
Tilikauden tulokseen tehdyt oikaisut			
Erät, joihin ei liity maksutapahtumaa ja muut oikaisut			
Saamisten arvonalentumiset		63	92
Vakuutustoiminnan realisoitumaton nettotulos		-169	102
Kaupankäynnin käyvän arvon muutos		-229	-2
Valuuttatoiminnan realisoitumaton nettotulos		-38	-98
Muiden sijoitusten käyvän arvon muutos		123	-19
Suunnitelman mukaiset poistot		246	160
Osuus osakkuusyritysten tuloksista		-21	5
OP-bonukset omistaja-asiakkaille		217	205
Maksetut tuloverot		205	248
Saadut osingot		-123	-91
Muut		27	-24
Erät, jotka esitetään muualla kuin liiketoiminnan rahavirrassa			
Myyntivoitot, investointien rahavirtaan kuuluva osuus		-13	-2
Osuuspääoman korot		0	1
Oikaisut yhteensä		**289**	**577**
Rahavarat			
Käteiset varat	15	12 937	9 471
Vaadittaessa maksettavat saamiset luottolaitoksilta		307	100
Yhteensä		**13 245**	**9 571**

Segmenttiraportointi

Liiketoimintasegmentit
OP Ryhmän liiketoimintasegmentit ovat Pankkitoiminta, Vahinkovakuutus ja Varallisuudenhoito. Liiketoimintasegmentteihin kuulumaton toiminta esitetään ryhmässä "Muu toiminta". Segmenttiraportointi laaditaan noudattaen OP Ryhmän tilinpäätöksen laatimisperiaatteita. Segmenttijako ja esittämistapa perustuvat johdon raportointiin. Segmenttien tulosta ja kannattavuutta seurataan tulos ennen veroja tasolla. Osuuspankkien tuloserät on kohdistettu eri segmenteille. Tuotot ja kulut on jaettu aiheuttamisperiaatteella tai jakosäännöillä segmenteille.

Yhtiöinä pankkitoiminta-segmenttiin sisältyvät OP-Korttiyhtiö Oyj, OP-Asuntoluottopankki Oyj sekä OP Yrityspankki-konsernin pankkitoiminta-segmentti.

Korkokate on merkittävin pankkitoiminnan tuottoerä. Tuottoja kertyy myös palkkiotuottoina ja sijoitustoiminnasta. Kulut muodostuvat pääosin henkilöstö- ja ict-kuluista sekä toimipaikkaverkoston aiheuttamista kuluista sekä palautuksista omistaja-asiakkaille. Liiketoiminnan merkittävin riskilaji on luottoriski, mutta liiketoimintaan sisältyy myös markkinariskejä ja operatiivisia riskejä.

Varallisuudenhoitosegmentti muodostuu ryhmän henki- ja eläkevakuutusliiketoimintaa harjoittavista OP-Henkivakuutus Oy:stä, rahastoliiketoimintaa harjoittavasta OP-Rahastoyhtiö Oy:stä, OP Varainhoito Oy:stä ja sen tytäryhtiöistä sekä OP Yrityspankki Oyj:n pankkiiriliiketoiminnasta. Varallisuudenhoitosegmentin merkittävimmät tuottoerät ovat henkivakuutuksen korko- ja riskiliikkeen nettotuotot sekä henkivakuutus-, varainhoito- ja rahastoliiketoiminnan palkkiotuotot. Varallisuudenhoitosegmentin palkkiotuotot muodostuvat varainhoito- ja rahastoliiketoiminnan sekä henkivakuutusten palkkioista.

Vahinkovakuutus-segmenttiin sisältyy OP Ryhmän vahinkovakuutusyhtiöiden eli OP Vakuutus Oyj:n, Vahinkovakuutusosakeyhtiö Eurooppalaisen, A-Vakuutus Oy:n, Baltiassa toimivan Seesam-yhtiön liiketoiminta sekä vahinkovakuutusta tukevien palveluyhtiöiden toiminta.

Vahinkovakuutuksen tuotteisiin kuuluvat yritys- ja yksityisasiakkaille myytävät vahinkovakuutukset. Liiketoiminnan nettotuotot muodostuvat pääosin vakuutusmaksuista ja sijoitustoiminnan tuotoista. Vahinkovakuutusliiketoiminnan merkittävimmät riskit ovat vakuutusriskit sekä sijoitusriskit. Vahinkovakuutus-segmenttiin kuuluu myös Pohjola Terveys Oy, jonka tulos syntyy lääkäripalkkioista sekä toimenpiteiden, diagnostiikan ja työterveyspalveluiden laskutuksesta.

Muu toiminta sisältää segmenttejä tukevat toiminnot, erityisesti OP Osuuskunnan, OP-Palvelut Oy:n ja OP Asiakaspalvelut Oy:n (entinen OP Prosessipalvelut Oy) toiminnat sekä OP Yrityspankki-konsernin keskuspankkitoiminnot, Marketsin korko- ja valuuttatrading sekä joukkovelkakirjalainakaupankäynnin. Lisäksi OVY Oy, sekä uudet liiketoiminnot Pivo Wallet Oy, Checkout Finland Oy ja OP Co-ride Oy raportoidaan Muun toiminnan segmentissä. Liiketoimintasegmenttejä tukevien palveluiden kustannukset kohdistuvat segmenteille palveluveloituksina. Muu toiminta -segmentin tuotot koostuvat pääosin OP Ryhmän keskuspankkitoiminnan sijoitustoiminnan nettotuotoista ja liiketoiminnan muihin tuottoihin kirjattavista OP Ryhmän sisäisistä veloituksista.

Segmenttiraportoinnin laatimisperiaatteet
Segmenttiraportointi noudattaa OP Ryhmän tilinpäätöksen laatimisperiaatteita. Segmenteille on kohdistettu ne tuotot, kulut, varat ja velat, joiden on katsottu välittömästi kuuluvan ja olevan järkevällä perusteella kohdistettavissa segmenteille. Ne tuotot, kulut, sijoitukset ja pääomat, joita ei ole kohdistettu segmenteille sekä segmenttien väliset konsernieliminoinnit raportoidaan sarakkeessa "Konsernieliminoinnit".

Segmenttien tulosta ja kannattavuutta seurataan tulos ennen veroja tasolla. Segmenttien pääomitus perustuu luottolaitoslain mukaiseen OP Ryhmän vakavaraisuuslaskelmaan. Vakavaraisuuslaskennan mukaiset pääomavaateet on jaettu toimintasegmenteille. Pankkitoiminnalle on kohdistettu pääomia siten, että Ydinvakavaraisuus (CET1) on 19 prosenttia (18). Vahinkovakuutustoiminnalle on kohdistettu pääomia siten, että Solvenssisuhde (SII) on 120 prosenttia ja henkivakuutustoiminnassa 130 prosenttia. Pääomien allokoinnilla on vaikutusta segmentin maksamiin konsernin sisäisiin korkoihin. Oman pääoman kohdistus liiketoimintasegmenteille suoritetaan muuhun toimintaan sisältyvän sisäisen pankin avulla, jolloin tavoitetasosta poikkeavien omien pääomien tulosvaikutus näkyy muun toiminnan tuloksessa.

Tulos tammi–joulukuu 2017, milj. €	Pankki-toiminta	Vahinko-vakuutus	Varalli-suuden-hoito	Muu toiminta	Konserni-eliminoinnit	OP Ryhmä
Korkokate	1 184	-15	1	-75	-1	1 094
josta sisäiset nettotulokset ennen veroja	-17	-12	1	28		
Vakuutuskate		459	27		-8	478
Nettopalkkiotuotot	631	-25	385	-63	-1	928
Sijoitustoiminnan nettotuotot	18	179	70	230	-3	495
Liiketoiminnan muut tuotot	36	12	8	632	-595	94
Osuus osakkuusyritysten tuloksesta	1	3	15	7	0	27
Tuotot yhteensä	**1 870**	**614**	**507**	**732**	**-608**	**3 115**
Henkilöstökulut	354	116	75	213	-1	758
Poistot ja arvonalentumiset	51	50	28	118		246
Liiketoiminnan muut kulut	565	236	130	446	-608	769
Kulut yhteensä	**970**	**402**	**233**	**777**	**-609**	**1 773**
Saamisten arvonalentumiset	47	0		0	1	48
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	187	2	28		0	217
Tulos ennen veroja	**666**	**210**	**247**	**-45**	**0**	**1 077**

Baltian maista nettotuotot olivat yhteensä 10 miljoonaa euroa.

Tulos tammi–joulukuu 2016, milj. €	Pankki-toiminta	Vahinko-vakuutus	Varalli-suuden-hoito	Muu toiminta	Konserni-eliminoinnit	OP Ryhmä
Korkokate	1 134	-20	6	-61	-1	1 058
josta sisäiset nettotulokset ennen veroja	-18	-17	5	30		
Vakuutuskate		534	24		0	558
Nettopalkkiotuotot	605	-23	330	-59	5	859
Sijoitustoiminnan nettotuotot	-15	97	111	199	-3	390
Liiketoiminnan muut tuotot	25	8	8	572	-491	122
Osuus osakkuusyritysten tuloksesta	2	1	3	-6	0	1
Tuotot yhteensä	**1 751**	**598**	**483**	**646**	**-489**	**2 989**
Henkilöstökulut	378	115	89	180	0	762
Poistot ja arvonalentumiset	44	41	25	50	0	160
Liiketoiminnan muut kulut	499	196	119	321	-490	646
Kulut yhteensä	**921**	**352**	**233**	**552**	**-490**	**1 567**
Saamisten arvonalentumiset	76	0		0	1	77
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	180	2	25		0	206
Tulos ennen veroja	**574**	**244**	**226**	**95**	**0**	**1 138**

Baltian maista nettotuotot olivat yhteensä 6 miljoonaa euroa.

Tase 31.12.2017, milj. €	Pankki-toiminta	Vahinko-vakuutus	Varalli-suuden-hoito	Muu toiminta	Konserni-eliminoinnit	OP Ryhmä
Käteiset varat	104	318	438	12 807	-729	12 937
Saamiset luottolaitoksilta	9 727	6	84	9 615	-18 928	504
Kaupankäynnin rahoitusvarat	-4			596	-3	590
Johdannaissopimukset	335	10	83	3 320	-336	3 412
Saamiset asiakkailta	83 070	0	1	-19	-812	82 240
Sijoitusomaisuus	531	3 532	7 088	16 740	-5 384	22 506
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat			10 126			10 126
Osuudet osakkuusyrityksissä	9	10	64	30	114	228
Aineettomat hyödykkeet	64	677	364	453	-3	1 555
Aineelliset hyödykkeet	409	42	26	333	-12	798
Muut varat	305	727	296	1 294	-490	2 131
Verosaamiset	112	18	29	43	11	214
Varat yhteensä	**94 661**	**5 341**	**18 599**	**45 213**	**-26 572**	**137 242**
Velat luottolaitoksille	9 460			14 204	-18 506	5 157
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat			0	1		1
Johdannaissopimukset	223	15	31	3 097	-339	3 026
Velat asiakkaille	59 228		0	7 839	-1 518	65 549
Vakuutusvelka		3 143	6 807		0	9 950
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista			10 158			10 158
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	11 974			15 696	-829	26 841
Varaukset ja muut velat	1 568	548	275	1 248	-489	3 150
Verovelat	376	76	69	369	0	890
Osuuspääoma	19				-19	0
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla	82	135	245	1 391	-452	1 400
Velat yhteensä	**82 929**	**3 917**	**17 585**	**43 844**	**-22 153**	**126 122**
Oma pääoma						**11 121**

Baltian maista nettovarat olivat 74 miljoonaa euroa.

Tase 31.12.2016, milj. €	Pankki-toiminta	Vahinko-vakuutus	Varalli-suuden-hoito	Muu toiminta	Konserni-eliminoinnit	OP Ryhmä
Käteiset varat	113	90	459	9 329	-520	9 471
Saamiset luottolaitoksilta	6 351	6	53	10 180	-16 253	337
Kaupankäynnin rahoitusvarat	-4		0	698	-2	692
Johdannaissopimukset	458	26	125	4 582	-459	4 732
Saamiset asiakkailta	79 144	0		683	-1 223	78 604
Sijoitusomaisuus	580	3 755	7 909	17 705	-4 843	25 105
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat			9 168		0	9 168
Osuudet osakkuusyrityksissä	10	2	28	27	25	91
Aineettomat hyödykkeet	62	689	374	353	-3	1 474
Aineelliset hyödykkeet	480	46	25	332	-12	871
Muut varat	292	708	336	2 104	-448	2 992
Verosaamiset	103	12	12	62	21	210
Varat yhteensä	**87 588**	**5 334**	**18 490**	**46 054**	**-23 719**	**133 747**
Velat luottolaitoksille	9 565			10 533	-15 428	4 669
Johdannaissopimukset	168	17	21	4 297	-460	4 044
Velat asiakkaille	54 693		3	6 815	-1 434	60 077
Vakuutusvelka		3 008	7 578		0	10 586
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista			9 205			9 205
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	10 522			18 790	-1 026	28 287
Varaukset ja muut velat	1 856	553	285	2 094	-562	4 226
Verovelat	355	95	87	338	19	894
Osuuspääoma	93				-17	77
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla	82	135	245	1 436	-452	1 445
Velat yhteensä	**77 334**	**3 809**	**17 424**	**44 303**	**-19 360**	**123 509**
Oma pääoma						**10 237**

Baltian maista nettovarat olivat 66 miljoonaa euroa.

Tilinpäätöksen liitetiedot

Liitetietojen sisällysluettelo

1. Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet 49
2. Riskienhallinnan ja vakavaraisuudenhallinnan periaatteet 76
3. Tilinpäätöksen esittämisen muutokset 96

TULOSLASKELMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT
4. Korkokate 97
5. Vakuutuskate 98
6. Nettopalkkiotuotot 98
7. Sijoitustoiminnan nettotuotot 99
8. Liiketoiminnan muut tuotot 101
9. Henkilöstökulut 101
10. Poistot ja arvonalentumiset 102
11. Liiketoiminnan muut kulut 102
12. Saamisten arvonalentumiset 103
13. OP-bonukset omistaja-asiakkaille 103
14. Tuloverot 103

VAROJA KOSKEVAT LIITETIEDOT
15. Käteiset varat 104
16. Saamiset luottolaitoksilta 104
17. Kaupankäynnin rahoitusvarat 104
18. Johdannaissopimukset 105
19. Saamiset asiakkailta 105
20. Sijoitusomaisuus 106
21. Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat 108
22. Pääomaosuusmenetelmällä käsiteltävät sijoitukset 108
23. Aineettomat hyödykkeet 108
24. Aineelliset hyödykkeet 111
25. Muut varat 112
26. Verosaamiset ja -velat 112

VELKOJA JA OMAA PÄÄOMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT
27. Velat luottolaitoksille 114
28. Johdannaissopimukset 114
29. Velat asiakkaille 115
30. Vakuutusvelka 116
31. Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista 121
32. Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat 121
33. Varaukset ja muut velat 123
34. Lisäosuuspääoma 128
35. Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla 128
36. Oma pääoma 130

MUUT TASETTA KOSKEVAT LIITETIEDOT
37. Uudelleen luokitellut saamistodistukset 133
38. Keskuspankkirahoitukseen oikeuttavat saamistodistukset 133
39. Huonommalla etuoikeudella olevat saamistodistukset 134
40. Annetut vakuudet 134
41. Saadut rahoitusvakuudet 134
42. Rahoitusvarojen ja -velkojen luokittelu 135
43. Toistuvasti käypään arvoon arvostettujen erien ryhmittely arvostusmenetelmän mukaisesti 136

VASTUUSITOUMUKSIA JA JOHDANNAISSOPIMUKSIA KOSKEVAT LIITETIEDOT
44. Taseen ulkopuoliset sitoumukset 141
45. Ehdolliset velat ja varat 141
46. Muut vuokrasopimukset 141
47. Johdannaissopimukset 142
48. Rahoitusvarat ja -velat, jotka on vähennetty toisistaan tai joita koskee toimeenpantavissa oleva yleinen nettoutusjärjestely 147

MUUT LIITETIEDOT
49. Omistukset tytäryrityksissä, strukturoiduissa yhteisöissä sekä yhteisissä toiminnoissa 148
50. Lähipiiritapahtumat 156
51. Muuttuva palkitseminen 158
52. Tilinpäätöspäivän jälkeiset tapahtumat 161

RISKIENHALLINNAN LIITETIEDOT
OP Ryhmän riskiasema 162
53. OP Ryhmän riskitoleranssit 162
54. OP Ryhmän vastuiden maajakauma 164
55. Rahoitusvaroista kirjatut arvonalentumistappiot 165

PANKKITOIMINNAN RISKIASEMA
56. Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta sekä ongelmasaamiset 166
57. Luottotappioiden ja arvonalentumisten kehitys 168
58. OP Ryhmän varainhankinnan rakenne 168
59. Rahoitusvarojen ja -velkojen maturiteettijakauma jäljellä olevan juoksuajan mukaan 169
60. Rahoitusvarojen ja -velkojen maturiteetit erääntymisen tai uudelleenhinnoittelun mukaan 170
61. Korko- ja markkinariskin herkkyysanalyysi 171
62. Likviditeettireservi 171

VAHINKOVAKUUTUSTOIMINNAN RISKIASEMA
63. Vahinkovakuutustoiminnan riskinottokyky 173
64. Vahinkovakuutustoiminnan riskiherkkyys 173
65. Vakuutusmaksutulon ja vakuutusmäärien luokkajakauma 173
66. Suurvahinkojen kehitys 174
67. Vakuutusliikkeen kannattavuus 175
68. Vakuutusvelan luonnetta kuvaavia tietoja 175
69. Vakuutusvelan arvioitu maturiteettijakauma 176
70. Sijoitustoiminnan riskiasema 176
71. Sijoitusriskien herkkyysanalyysi 177
72. Korkoriski 177
73. Valuuttariski 178
74. Vastapuoliriski 178

VARALLISUUDENHOIDON RISKIASEMA
75. Varallisuudenhoidon hallinnoitavat varat 179
76. Henkivakuutustoiminnan luonnetta kuvaavia tietoja ja vakuutusvelan herkkyysanalyysi 179
77. Henkivakuutuksen vakuutusvelan purkautuminen kassavirroiksi 183
78. Henkivakuutuksen liiketoiminnan kannattavuus 185
79. Henkivakuutuksen sijoitusten jakauma 185
80. Henkivakuutuksen sijoitusten herkkyysanalyysi 185
81. Henkivakuutuksen korkosijoitusten riskiasema 186
82. Henkivakuutuksen sijoitusten valuuttariski 187

VAKAVARAISUUS
83. Omat varat 188
84. Kokonaisriski 188
85. Vakavaraisuuden tunnusluvut 189
86. Vähittäisvastuut luottoluokittain (AIRB) 190
87. Yritysvastuut luottoluokittain (FIRB) 192
88. Luottolaitosvastuut luottoluokittain (FIRB) 192
89. OP Ryhmän vakavaraisuus 193

Liite 1. OP Ryhmän IFRS-tilinpäätöksen laatimisperiaatteet

Yleistä

OP Ryhmä on talletuspankkien yhteenliittymästä annetun lain 9 §:ssä tarkoitettu taloudellinen kokonaisuus. OP Ryhmän tilinpäätös on laadittu OP Osuuskunnan ja sen tytäryhtiöiden ja jäsenluottolaitosten tilinpäätösten ja konsernitilinpäätösten yhdistelmänä.

OP Ryhmä ei muodosta kirjanpitolaissa määriteltyä konsernia, koska OP Osuuskunnalla ja sen jäsenosuuspankeilla ei ole toisiinsa nähden yleisten konsernilaskentaperiaatteiden tarkoittamaa määräysvaltaa. Tämän vuoksi OP Ryhmälle on määritelty tekninen emoyhtiö.

OP Osuuskunta toimii koko OP Ryhmän strategisena omistusyhteisönä sekä ryhmäohjauksesta ja valvonnasta vastaavana keskusyhteisönä.

Laissa talletuspankkien yhteenliittymästä määrätään, että OP Ryhmän keskusyhteisön OP Osuuskunnan on laadittava OP Ryhmän yhdistelty tilinpäätös. OP Osuuskunnan johtokunta on vastuussa tilinpäätöksen laatimisesta sitä koskevien säännösten mukaisesti.

OP Osuuskunnan kotipaikka on Helsinki, ja sen rekisteröity osoite on Gebhardinaukio 1, 00510 Helsinki.

Jäljennös OP Ryhmän tilinpäätöksestä on saatavissa internet-osoitteesta www.op.fi tai ryhmän toimitiloista käyntiosoitteesta Gebhardinaukio 1, 00510 Helsinki.

OP Osuuskunnan johtokunta hyväksyi OP Ryhmän tilinpäätöstiedotteen julkaistavaksi 8.2.2018.

1 Laatimisperusta

OP Ryhmän tilinpäätös on laadittu kansainvälisten IFRS-standardien (International Financial Reporting Standards) mukaisesti. Tilinpäätöksen laadinnassa noudatetaan niitä IAS- ja IFRS-standardeja ja SIC- ja IFRIC-tulkintoja, jotka olivat voimassa 31.12.2017. Kansainvälisillä tilinpäätösstandardeilla viitataan niihin standardeihin ja tulkintoihin, jotka on hyväksytty Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1606/2002 mukaisesti. OP Ryhmän velvollisuus laatia tilinpäätös kansainvälisten tilinpäätösstandardien mukaisesti perustuu lakiin talletuspankkien yhteenliittymästä. OP Ryhmän liitetiedot ovat myös suomalaisten, IFRS-säännöksiä täydentävien kirjanpito- ja yhteisölainsäädännön vaatimusten mukaiset.

Vuoden 2017 alusta lähtien Osuuspankkien tuloserät on kohdistettu Pankkitoiminta, Vahinkovakuutus, Varallisuudenhoito ja Muu toiminta segmenteille. Osuuspankkien tuotot ja kulut oli aikaisemmin esitetty Pankkitoiminta -segmentissä. Tuotot ja kulut on jaettu aiheuttamisperiaatteella tai jakosäännöillä segmenteille. (Liite: 3 Tilinpäätöksen esittämisen muutokset).

OP Ryhmä otti käyttöön vuonna 2017 seuraavat standardit ja tulkinnat:

- IAS 7 Rahavirtavirtalaskelmat standardiin tuli muutos, joka astui voimaan 1.1.2017. Muutos edellyttää esittämään kuvauksen rahoituksen rahavirroiksi luokiteltavien rahoitusvelkojen muutoksista. Uusi liitetietotaulukko on esitetty liitetiedossa 32 (Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat). Standardi ei edellytetä vertailutietojen esittämistä muutosta ensimmäistä kertaa sovellettaessa.

- IFRS-standardeihin tehdyt vuosittaiset parannukset 2014–2016 (sovellettava pääosin 1.1.2017 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla). Annual Improvements -menettelyn kautta standardeihin tehtävät pienemmät muutokset kerätään yhdeksi kokonaisuudeksi ja toteutetaan kerran vuodessa. Muutosten vaikutukset vaihtelevat standardeittain, mutta ne eivät ole merkittäviä.

- Lisäksi IAS 12 Tuloverot -standardiin on tehty muutoksia, jotka tulivat voimaan 1.1.2017. Muutoksilla ei ole ollut merkittävää vaikutusta OP Ryhmän tilinpäätökseen.

OP Ryhmän yhdistelty tilinpäätös on laadittu alkuperäisiin hankintamenoihin perustuen lukuun ottamatta käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavia rahoitusvaroja ja -velkoja, myytävissä olevia rahoitusvaroja, suojauskohteita käyvän arvon suojauksessa (suojatun riskin osalta) ja sijoituskiinteistöjä, jotka on arvostettu käypään arvoon.

Tilinpäätöstiedot esitetään miljoonina euroina. Liitetaulukoiden erissä esitetty numero nolla tarkoittaa sitä, että erä sisältää saldoa, mutta se pyöristyy nollaan. Mikäli erässä ei esitetä mitään (tyhjä), erän saldo on nolla.

Talletuspankkien yhteenliittymälain sekä tilinpäätöksen laatimisperiaatteita, kirjanpidollisten arvioiden muutoksia ja virheitä käsittelevän IAS 8 -standardin periaatteiden mukaisesti OP Osuuskunnan johtokunnan on vahvistettava sellaiset sovellettavat tilinpäätösperiaatteet, joihin ei ole saatavissa ohjausta kansainvälisistä tilinpäätösstandardeista. Tämän mukaisesti OP Osuuskunnan johtokunta on vahvistanut periaatteen, jonka mukaan OP Ryhmän laskentatekninen emoyhtiö muodostuu jäsenosuuspankeista.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 575/2013 mukaiset Pilari 3 -vakavaraisuustiedot esitetään erillisessä OP Yhteenliittymän vakavaraisuusraportissa vuodelta 2017.

2 Arvioiden käyttö

Tilinpäätöksen laatiminen IFRS-standardien mukaisesti edellyttää johdolta arvioiden tekemistä ja harkintaa

laatimisperiaatteiden soveltamisessa. Johdon arvioita ja harkintaa edellyttäviä laatimisperiaatteita on käsitelty jäljempänä yksityiskohtaisemmin kohdassa 19 "Johdon harkintaa edellyttävät laatimisperiaatteet ja arvioihin sisältyvät keskeiset epävarmuustekijät".

3 Yhdistelyperiaatteet

3.1 Laskentatekninen emoyhtiö

Laissa talletuspankkien yhteenliittymästä määrätään, että OP Ryhmän yhdistelty tilinpäätös on laadittava keskusyhteisö OP Osuuskunnan ja sen jäsenluottolaitosten tilinpäätösten tai konsernitilinpäätösten yhdistelmänä. Yhdistelty tilinpäätös käsittää myös sellaiset yhteisöt, joissa edellä tarkoitetuilla yhteisöillä yhdessä on kirjanpitolaissa tarkoitettu määräysvalta. OP Ryhmän osuuspääoma muodostuu osuuspankkien jäsenten sellaisista osuusmaksuista, joita pankilla on ehdoton oikeus kieltäytyä lunastamasta. Edellä mainittujen periaatteiden mukaan OP Ryhmälle on muodostettu ns. laskentatekninen emoyhtiö.

Laskentateknisen emoyhtiön keskinäinen omistus, sisäiset liiketapahtumat, keskinäiset saamiset ja velat, sisäinen voitonjako ja sisäiset katteet eliminoidaan.

3.2 Tytäryhtiöt, osakkuus- ja yhteisjärjestelyt

OP Ryhmän tilinpäätökseen yhdistellään laskentateknisen emoyhtiön sekä sen määräysvallassa olevien yhtiöiden tilinpäätökset. OP Ryhmällä on määräysvalta yrityksessä, jos OP Ryhmä olemalla osallisena yrityksessä altistuu sen muuttuvalle tuotolle tai on oikeutettu sen muuttuvaan tuottoon ja OP Ryhmä pystyy vaikuttamaan tähän tuottoon käyttämällä yritystä koskevaa valtaansa (strukturoidut yhteisöt mukaan luettuina). Suurin osa tytäryrityksistä on täysin OP Ryhmän omistuksessa, jolloin ryhmän määräysvalta perustuu äänivaltaan.

OP Ryhmä toimii sijoittajana ja sijoitusrahastojen hallinnoijana erilaisissa sijoitusrahastoissa saadakseen sijoitustuottoja sekä erilaisia palkkiotuottoja. Rahastot, jotka on luokiteltu strukturoiduiksi yhteisöiksi, on konsolidoitu ryhmän tilinpäätökseen silloin, kun OP Ryhmän määräysvalta ei perustu äänioikeuksiin, vaan merkityksellisten toimintojen ohjaamiseen, altistumiseen rahaston muuttuviin tuottoihin sekä rahaston hallinnon järjestämiseen. Määräysvallan muutoksia OP Ryhmään yhdistellyissä erilaisissa rahastosijoituksissa seurataan neljännesvuosittain. Määräysvallan tarkastelussa otetaan huomioon sijoittajan valta ohjata sijoituskohteen merkityksellisiä toimintoja sekä sijoittajan altistumista muuttuville tuotoille. Kun OP Ryhmän määräysvalta lakkaa, jäljelle jäävä omistusosuus arvostetaan määräysvallan menettämispäivän käypään arvoon ja kirjanpitoarvon muutos kirjataan tulosvaikutteisesti. Tämä käypä arvo toimii alkuperäisenä kirjanpitoarvona, kun jäljelle jäävää osuutta myöhemmin käsitellään osakkuusyrityksenä, yhteisyrityksenä tai rahoitusvaroina. Lisäksi asianomaisesta rahastosta aiemmin muihin laajan tuloksen eriin kirjattuja määriä käsitellään ikään kuin OP Ryhmä olisi suoraan luovuttanut niihin liittyvät varat ja velat. Tämä voi tarkoittaa, että aiemmin muihin laajan tuloksen eriin kirjatut määrät siirretään tulosvaikutteisiksi.

OP Ryhmän keskinäinen omistus on eliminoitu hankintamenetelmällä. Luovutettu vastike ja hankitun yhtiön yksilöitävissä olevat varat ja vastattavaksi otetut velat arvostetaan käypään arvoon hankintahetkellä. Nettovarat ylittävä osuus hankintamenosta esitetään liikearvona. Mikäli hankintameno on pienempi kuin nettovarojen käypä arvo, erotus kirjataan tulosvaikutteisesti.

Hankintaan liittyvät menot kirjataan toteutuessaan kuluksi. Mahdollinen lisäkauppahinta arvostetaan käypään arvoon ja luokitellaan joko velaksi tai omaksi pääomaksi. Velaksi luokiteltu lisäkauppahinta arvostetaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti raportointikauden päättymispäivänä.

Osakkuusyhtiöt, joissa OP Ryhmään kuuluvilla yhtiöillä on huomattava vaikutusvalta, yhdistellään pääomaosuusmenetelmällä. Huomattava vaikutusvalta syntyy pääsääntöisesti silloin, kun ryhmä omistaa 20–50 prosenttia toisen yhtiön äänivallasta tai kun ryhmällä muutoin on huomattava vaikutusvalta, mutta ei määräysvaltaa. Pääomaosuusmenetelmää sovellettaessa sijoitus kirjataan alun perin hankintamenon määräisenä ja sitä lisätään tai vähennetään kirjaamalla sijoittajan osuus sijoituskohteen hankinta-ajankohdan jälkeisistä voitoista tai tappioista. OP Ryhmän osuudet osakkuusyrityksissä sisältävät myös hankinta-ajankohtana määritetyn liikearvon. Jos konsernin osuus osakkuusyhtiön tappioista ylittää sijoituksen kirjanpitoarvon, sijoitus merkitään taseeseen nolla-arvoon eikä kirjanpitoarvon ylittäviä tappioita yhdistellä, ellei OP Ryhmä ole sitoutunut osakkuusyhtiön velvoitteiden täyttämiseen. Osakkuusyrityksinä käsitellyt pääomasijoitusrahastot on arvostettu käypään arvoon IAS 28:n salliman tavan mukaisesti.

Yhteisjärjestely on järjestely, jossa kahdella tai useammalla osapuolella on yhteinen määräysvalta. Yhteinen määräysvalta on järjestelyä koskevan määräysvallan pitämistä yhteisenä sopimukseen perustuen, ja se vallitsee vain silloin, kun merkityksellisiä toimintoja koskevat päätökset edellyttävät määräysvallan jakavien osapuolten yksimielistä hyväksymistä. Yhteisjärjestely on joko yhteinen toiminto tai yhteisyritys. Yhteisyritys on järjestely, jossa OP Ryhmällä on oikeuksia järjestelyn nettovarallisuuteen, kun taas yhteisessä toiminnossa OP Ryhmällä on järjestelyyn liittyviä varoja koskevia oikeuksia ja velkoja koskevia velvoitteita. Kiinteistöyhtiöt yhdistellään OP Ryhmän tilinpäätökseen yhteisinä toimintoina yhdistelemällä OP Ryhmän omistusosuutta vastaava osuus kiinteistöyhtiön omaisuuseristä ja veloista.

Tilikauden aikana hankitut tytär-, osakkuus- tai yhteisjärjestelyt yhdistellään siitä hetkestä lähtien, kun OP Ryhmä on saanut määräysvallan, yhteisen määräysvallan tai huomattavan vaikutusvallan. Vastaavasti tilikauden aikana myydyt tytär-, osakkuus- tai yhteisjärjestelyt yhdistellään siihen saakka, kunnes määräysvalta tai huomattava vaikutusvalta lakkaa.

Sisäiset liiketapahtumat, saamiset, velat ja voitonjako eliminoidaan tilinpäätöstä laadittaessa.

3.3 Määräysvallattomien omistajien osuudet

Tilikauden tuloksen jakautuminen laskentateknisen emoyhtiön omistajien osuuteen ja määräysvallattomien omistajien osuuteen esitetään tuloslaskelmassa, ja laajan tuloksen jakautuminen esitetään erillisessä laajassa tuloslaskelmassa. Tilikauden tulos sekä laaja tulos kohdistetaan määräysvallattomille siinäkin tapauksessa, että se johtaisi siihen, että määräysvallattomien omistajien osuudesta tulisi negatiivinen. Määräysvallattomien omistajien osuus omasta pääomasta esitetään taseessa osana omaa pääomaa. Mikäli sijoituskohteen pääoma ei täytä IAS 32:n mukaisia oman pääoman kriteereitä, esitetään määräysvallattomien osuus nettovarallisuudesta velkana.

Määräysvallattomien omistajien osuus hankinnan kohteessa arvostetaan joko käypään arvoon tai suhteellisena osuutena hankinnan kohteen nettovarallisuudesta. Arvostamisperiaate määritetään erikseen kullekin hankinnalle.

4 Ulkomaan rahan määräiset erät

OP Ryhmän tilinpäätös laaditaan euroina, joka on emoyhtiön toiminta- ja esittämisvaluutta. Ulkomaan rahan määräiset liiketoimet kirjataan euromääräisiksi tapahtumapäivän kurssiin tai kirjauskuukauden keskikurssiin. Tilinpäätöspäivänä ulkomaan rahan määräiset monetaariset tase-erät muutetaan euroiksi tilinpäätöspäivän kurssiin. Ei-monetaariset tase-erät, jotka arvostetaan alkuperäiseen hankintamenoon, esitetään tapahtumapäivän kurssiin.

Ulkomaan rahan määräisten liiketapahtumien ja monetaaristen tase-erien muuttamisesta euroiksi syntyvät kurssierot kirjataan valuuttakurssivoittoina tai -tappioina tuloslaskelman erään Sijoitustoiminnan nettotuotot.

5 Rahoitusinstrumentit

5.1 Käyvän arvon määräytyminen

Käypä arvo on se hinta, joka saataisiin omaisuuserän myynnistä tai maksettaisiin velan siirtämisestä markkinaosapuolten välillä arvostuspäivänä toteutuvassa tavanmukaisessa liiketoimessa.

Rahoitusinstrumentin käypä arvo määritellään joko toimivilta markkinoilta saatavien hintanoteerauksien avulla tai, jos toimivia markkinoita ei ole, omia arvostusmenetelmiä käyttäen. Markkinoiden katsotaan olevan toimivat, jos hintanoteerauksia on helposti ja säännönmukaisesti saatavissa ja ne kuvastavat todellisia ja säännönmukaisesti toistuvia, toisistaan riippumattomien osapuolten välisiä markkinatransaktioita. Rahoitusvarojen noteerattuna markkinahintana käytetään senhetkistä ostokurssia.

Mikäli markkinoilla on vakiintunut arvostuskäytäntö rahoitusinstrumentille, jolle ei saada suoraan markkinahintaa (esim. OTC-johdannaiset), niin käypä arvo perustuu markkinoilla yleisesti käytettyyn markkinahinnan laskentamalliin ja mallin käyttämien syöttötietojen markkinanoteerauksiin.

Mikäli arvostuskäytäntö ei ole markkinoilla vakiintunut, käytetään markkina-arvon määrityksessä asianomaiselle tuotteelle laadittua omaa arvostusmallia. Arvostusmallit pohjautuvat yleisesti käytettyihin laskentamenetelmiin ja kattavat kaikki ne osatekijät, jotka markkinaosapuolet ottaisivat huomioon hintaa asettaessaan sekä ovat yhdenmukaisia rahoitusinstrumenttien hinnoittelussa käytettävien hyväksyttyjen taloudellisten menetelmien kanssa.

Arvostusmenetelminä käytetään markkinatransaktioiden hintoja, diskontattujen rahavirtojen menetelmää sekä toisen olennaisilta osin samanlaisen instrumentin tilinpäätöshetken käypää arvoa. Arvostusmenetelmissä otetaan huomioon arvio luottoriskistä, käytettävistä diskonttauskoroista, ennenaikaisen takaisinmaksun mahdollisuudesta ja muista sellaisista tekijöistä, jotka vaikuttavat rahoitusinstrumentin käyvän arvon määrittämiseen luotettavasti.

Rahoitusinstrumenttien käyvät arvot jaetaan kolmeen eri hierarkiatasoon sen mukaan, miten käypä arvo on määritelty:

- täysin samanlaisille varoille tai veloille toimivilla markkinoilla noteeratut käyvät arvot (taso 1)
- käyvät arvot, jotka on määritetty käyttäen syöttötietoina muita kuin tason 1 noteerattuja hintoja, jotka ovat todennettavissa varoille tai veloille, joko suoraan (esim. hintoina) tai välillisesti (esim. johdettuina hinnoista) (taso 2)
- käyvät arvot on määritetty käyttäen varoille tai veloille syöttötietoja, jotka eivät perustu todennettavissa oleviin markkinahintoihin (taso 3).

Se käypien arvojen hierarkian taso, jolle tietty käypään arvoon arvostettu erä on kokonaisuudessaan luokiteltu, on määritetty koko kyseisen käypään arvoon arvostetun erän kannalta merkittävän alimmalla tasolla olevan syöttötiedon perusteella. Syöttötiedon merkittävyys on arvioitu kyseisen käypään arvoon arvostetun erän suhteen kokonaisuudessaan.

Epälikvideille tuotteille on tyypillistä, että hinnoittelumallilla laskettu hinta poikkeaa toteutuneesta kauppahinnasta. Toteutunut kauppahinta on kuitenkin paras osoitus tuotteen käyvästä arvosta. Toteutuneen kauppahinnan ja markkinahintoja käyttävän hinnoittelumallin avulla lasketun hinnan erotuksena saatu tulos, Day 1 profit/loss, jaksotetaan tuloslaskelmaan sopimuksen voimassaoloajalle. Jaksottamatta oleva osuus tuloutetaan kuitenkin heti, mikäli tuotteelle on saatavilla aito markkinahinta tai markkinoille muodostuu vakiintunut hinnoittelukäytäntö.

OP Ryhmä taseessa ei ole merkittävää määrää epälikvidejä rahoitusvaroja.

Ryhmän henkivakuutustoimintaan liittyvät epälikvidit rahoitusvelat (sijoitussopimukset) arvostetaan IAS 39:n perusteella käypään arvoon. Sijoitussopimusten käyvän arvon laskennassa käytetään arvostusmenetelmää, joka ottaa huomioon mm. rahan aika-arvon ja katteena olevien rahoitusvarojen käyvän arvon. Velan arvo ei voi kuitenkaan

alittaa sopimuksen takaisinostoarvoa. Nämä sopimukset on luokiteltu tasolle 3 käyvän arvon hierarkiassa.

5.2 Rahoitusvarojen arvonalentuminen

Jokaisen raportointikauden päättyessä arvioidaan, onko objektiivista näyttöä siitä, että muun kuin käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettavan rahoitusvaroihin kuuluvan erän arvo on alentunut.

Rahoitusvaroihin kuuluvan erän arvo on alentunut, jos arvonalentumisesta on objektiivista näyttöä yhden tai useamman omaisuuserän alkuperäisen kirjaamisen jälkeen toteutuneen tapahtuman seurauksena ja tällä on luotettavasti arvioitavissa oleva vaikutus rahoitusvaroista tulevaisuudessa saataviin arvioituihin rahavirtoihin.

Arvonalentumisen objektiivisena näyttönä voidaan pitää mm:

- merkittävää heikkenemistä liikkeeseenlaskijan tuloksessa, luottoluokituksessa, taseessa, maksukäyttäytymisessä tai liiketoimintasuunnitelmissa sekä epäedullisia muutoksia liikkeeseenlaskijan taloudellisessa tai toiminnallisessa ympäristössä
- bona fide -tarjousta ostaa sama tai samanlainen sijoitus markkinoilta alle hankinta-arvon
- tapahtumia tai olosuhteita, jotka heikentävät merkittävästi liikkeeseenlaskijan toimintamahdollisuuksia ja jatkuvuutta (going concern), esim. toiminnasta aiheutuneet negatiiviset kassavirrat, pääomien riittämättömyys, käyttöpääoman vähäisyys
- velallisen konkurssi tai muu uudelleenjärjestely tulee todennäköiseksi
- velallisen sopimusrikkomusta
- velalliselle annettua myönnytystä
- aikaisemmin kirjattua arvonalennusta
- rahoitusinstrumentin toimivien markkinoiden häviämistä.

Lisäksi oman pääoman ehtoisen instrumentin osalta merkittävä tai pitkäaikainen arvonalentuminen alle sen hankintamenon on objektiivinen näyttö arvonalentumisesta.

Arvonalentumisten kirjaamista on käsitelty tarkemmin eri rahoitusinstrumenttiryhmien kohdalla.

5.3 Arvopapereiden osto- ja myyntisopimukset

Molempia osapuolia velvoittavin takaisinmyyntiehdoin ostettujen arvopapereiden ostohinta merkitään taseeseen saamiseksi vastapuolen mukaan määräytyvään tase-erään. Ostohinnan ja takaisinmyyntihinnan erotus jaksotetaan korkotuotoksi sopimuksen voimassaoloajalle.

Molempia osapuolia velvoittavin takaisinostoehdoin myytyjen arvopapereiden myyntihinta kirjataan rahoitusvelaksi vastapuolen mukaan määräytyvään tase-erään. Myyntihinnan ja takaisinostohinnan erotus jaksotetaan korkokuluksi sopimuksen voimassaoloajalle.

5.4 Rahoitusinstrumenttien luokittelu ja kirjaaminen OP Ryhmän taseessa

Rahoitusvarat ja -velat luokitellaan alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä seuraaviin ryhmiin: käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat ja -velat, lainat ja muut saamiset, eräpäivään asti pidettävät sijoitukset, myytävissä olevat rahoitusvarat sekä muut rahoitusvelat. Luokittelu riippuu siitä, mihin tarkoitukseen kyseiset rahoitusvarat ja -velat on hankittu. Lainat ja muut saamiset, eräpäivään asti pidettävät sijoitukset ja muut rahoitusvelat arvostetaan jaksotettuun hankintamenoon efektiivisen koron menetelmällä.

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavien rahoitusvarojen ja -velkojen, eräpäivään asti pidettävien sijoitusten ja myytävissä olevien rahoitusvarojen ostot ja myynnit kirjataan taseeseen kaupantekopäivänä eli päivänä, jolloin sitoudutaan ostamaan tai myymään kyseinen rahoitusvaroihin tai velkoihin kuuluva erä. Lainat ja muut saamiset -ryhmään luokitellut saamistodistukset kirjataan rahoitusvaroiksi kaupantekopäivänä ja annetut lainat sinä päivänä, jolloin asiakas nostaa lainan.

Ne rahoitusvarat ja -velat, joissa OP Ryhmällä on tarkasteluhetkellä laillisesti toimeenpantavissa oleva kuittausoikeus tavanomaisessa liiketoiminnassa sekä laiminlyönti-, maksukyvyttömyys- ja konkurssitapauksissa ja se aikoo toteuttaa suoritukset nettomääräisesti, nettoutetaan taseessa. Taseessa nettoutetaan keskusvastapuoliselvityksessä olevat OTC-korkojohdannaiset, jotka selvitetään päivittäisessä selvitysprosessissa London Clearing Housen kanssa.

Rahoitusvarat kirjataan pois taseesta, kun sopimusperusteinen oikeus rahoitusvaroihin kuuluvan erän rahavirtoihin lakkaa tai kun oikeudet on siirretty toiselle osapuolelle niin, että omistukseen liittyvät riskit ja edut on siirretty olennaisilta osin. Rahoitusvelat kirjataan pois taseesta, kun niiden velvoitteet on täytetty ja niiden voimassaolo on lakannut.

5.4.1 Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat ja -velat

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavia tase-eriä ovat kaupankäynnin rahoitusvarat ja -velat, kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät johdannaissopimukset, alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi määritetyt rahoitusvarat sekä velat vakuutusyhtiöiden myöntämistä sijoitussopimuksista, joilla ei ole oikeutta harkinnanvaraiseen lisäetuun. Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat kirjataan alun perin käypään arvoon ja transaktiomenot kirjataan kuluksi tuloslaskelmaan. Myöhempi käyvän arvon muutos samoin kuin myyntivoitot ja -tappiot, korkotuotot ja -kulut sekä osinkotuotot kirjataan tuloslaskelmaan luonteensa mukaiseen erään.

5.4.1.1 Kaupankäynnin rahoitusvarat ja -velat sekä johdannaissopimukset

Kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviin varoihin luokitellaan saamistodistukset sekä osakkeet ja osuudet, jotka on hankittu tarkoituksena hyötyä lyhyen aikavälin markkinahintojen muutoksista. Kaupankäyntivelat ovat velvoitteita toimittaa vastapuolelle arvopapereita, jotka on myyty, mutta joita ei ole ollut omistuksessa myyntihetkellä (lyhyeksimyynnit). Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävinä erinä käsitellään myös kaikki johdannaissopimukset, paitsi tehokkaaseen suojaussuhteeseen määritetyt johdannaiset ja takaussopimusjohdannaiset.

5.4.1.2 Alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviksi luokitellut rahoitusvarat

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviksi rahoitusvaroiksi luokitellaan rahoitusvarat, jotka alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä peruuttamattomasti määritellään sellaisiksi.

Alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi määritetään ne joukkovelkakirjalainat, joita hallinnoidaan ja joiden tuloksellisuutta arvioidaan OP Ryhmän riskienhallintaperiaatteiden mukaisesti käyvin arvoin mahdollisimman oikean ja ajantasaisen kuvan saamiseksi sijoitustoiminnasta. Raportointi OP Ryhmän johdolle tehdään käyvin arvoin. Liiketoiminnan luonne on pitkän aikavälin sijoitustoimintaa, joten rahoitusvarat esitetään erillään kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä rahoitusvaroista.

Henkivakuutustoiminnan sijoitussidonnaisten vakuutusten katteena olevat sijoitukset luokitellaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviksi, koska vastaava vakuutusvelka tai sijoitussopimusten velka kirjataan käypään arvoon tulosvaikutteisesti.

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattujen rahoitusvarojen ryhmään luokitellaan myös sellaiset yhdistetyt instrumentit, joissa kytketyn johdannaisen käypää arvoa ei pystytä määrittämään erikseen sekä sijoitussidonnaisiin vakuutuksiin liittyvät sijoitukset.

5.4.2 Lainat ja muut saamiset

Lainoiksi ja saamisiksi luokitellut rahoitusvarat ovat muita kuin johdannaisvaroihin kuuluvia rahoitusvaroja, joilla on kiinteät tai määriteltävissä olevat maksuvirrat ja joita ei noteerata aktiivisilla markkinoilla. Vakuutussopimuksiin, korvaustenhoitosopimuksiin sekä sijoitusten myyntiin liittyvät saamiset esitetään tässä ryhmässä.

Lainat ja muut saamiset merkitään niitä alun perin kirjanpitoon kirjattaessa hankintamenoon, joka on annetun vastikkeen käypä arvo, johon on lisätty välittömästi kohdistettavissa olevat transaktiomenot. Alkuperäisen kirjaamisen jälkeen lainat ja muut saamiset arvostetaan jaksotettuun hankintamenoon.

Lainojen ja muiden saamisten arvonalentumisia kirjataan saamiskohtaisesti ja saamisryhmäkohtaisesti. Arvonalentumiset arvioidaan saamiskohtaisesti, mikäli asiakkaan vastuiden määrä on merkittävä. Muilta osin arvonalentumiset arvioidaan saamisryhmäkohtaisesti.

Arvonalentuminen kirjataan silloin, kun on saatu objektiivista näyttöä siitä, että saamista ei saada perityksi täysimääräisesti. Saamisen arvo on alentunut, jos sen arvioitujen vastaisten rahavirtojen nykyarvo – vakuus huomioon otettuna – on pienempi kuin luoton ja sen maksamattomien korkojen yhteenlaskettu kirjanpitoarvo. Tulevat rahavirrat diskontataan lainan alkuperäisellä efektiivisellä korolla. Jos laina on vaihtuvakorkoinen, diskonttauskorkona käytetään tarkasteluhetken sopimuksen mukaista korkoa. Tulosvaikutteisesti kirjattavan arvonalentumistappion suuruus on lainan kirjanpitoarvon ja sitä alhaisemman vastaisten rahavirtojen nykyarvon erotus.

Arvonalentumisen arviointiprosessi on kaksivaiheinen. Arvonalentumista arvioidaan saamiskohtaisesti lainoista ja saamisista. Jos lainoihin ja saamisiin kuuluvista rahoitusvaroista ei ole tarpeen tehdä saamiskohtaista arvonalentumista, ne tulevat saamisryhmäkohtaisen arvonalennuslaskennan piiriin. Ryhmäkohtaisina arvonalentumisina kirjataan syntyneet mutta ei vielä raportoidut tappiot, joita ei vielä voida kohdistaa tietylle asiakaslainalle. Ryhmäkohtainen arvonalentuminen perustuu taloudellisen pääomavaateen laskennassa käytettävään tilastolliseen malliin. Malli on johdettu vakavaraisuuslaskennassa käytetystä odotetun tappion mallista, johon on tehty oikaisuja vastaamaan IFRS-vaatimuksia. Taloudellisen pääomavaateen mallissa käytetyistä PD- ja LGD-estimaateista on purettu vakavaraisuudelle asetetut viranomaisrajat sekä pitkän aikavälin suhdannesopeutusta, jotta ne vastaavat paremmin nykyistä suhdannevaihetta. Mallissa tappion aiheuttavan tapahtuman toteutuminen mitataan ns. havainnointiviiveen avulla. Havainnointiviive perustuu asiakas-segmenteittäin OP Ryhmän arvonalentumisprosessiin. Havainnointiviive kuvastaa tappion aiheuttamasta tapahtumasta johtuvaa aikavaikutusta luoton saamiskohtaiseen arvonalentumistestaukseen. Lisäksi mallissa saamiset on luokiteltu asiakassegmenteittäin luottoriskiominaisuuksiltaan samankaltaisiin ryhmiin. Ryhmäkohtainen arvonalentuminen lasketaan asiakassegmenteittäin odotetun tappion perusteella, jonka lisäksi laskennassa huomioidaan havainnointiviive sekä vakuuksien diskontatut nykyarvot.

Jos luoton maksusuunnitelmaa muutetaan, muutoksen syy ja vakavuusaste luokitellaan sisäisellä asteikolla. Osa maksusuunnitelmien muutoksista tehdään asiakassuhteiden hoidon perusteella eivätkä ne johdu asiakkaan maksukyvyn heikkenemisestä. Nämä muutokset eivät vaikuta arvonalentumisen kirjaamiseen. Joissakin tapauksissa asiakkaan heikentyneestä maksukyvystä johtuen annetaan myönnytys lainaehtoihin esim. lyhennysvapaa rajoitetuksi ajaksi tai muu luoton uudelleenjärjestely, jolla pyritään turvaamaan asiakkaan maksukyky ja rajoittamaan vastuiden luottoriskiä. Tällaiset uudelleenneuvotellut luotot raportoidaan ongelmasaamisina. Maksusuunnitelman muutokset, jotka johtuvat asiakkaan heikentyneestä maksukyvystä vaikuttavat yhdessä muiden kriteerien kanssa asiakkaan luottoluokitusta heikentävästi ja

siten lisäävät ryhmäkohtaisen arvonalennuksen määrää. Lisäksi niillä on vaikutusta luoton ohjautumiseen saamiskohtaisen arvonalentumistestauksen piiriin. Jos asiakas on pysynyt uudessa maksusuunnitelmassa eikä asiakkaan vastuista ole kirjattu saamiskohtaista arvonalennusta, se poistuu ongelmasaamisten ryhmästä kahden vuoden kuluttua. Maksusuunnitelmien muutosten kehitystä raportoidaan säännöllisesti johdolle asiakkaiden maksukykyä ennakoivana mittarina.

Lainat ja saamiset luokitellaan liitetiedoissa luoton laadun arvioimiseksi myös sen perusteella, miten velallisen arvioidaan suoriutuvan tulevista maksuvelvoitteistaan. Laina luokitellaan järjestämättömäksi ("non-performing") silloin, kun sen maksut ovat erääntyneet yli 90 päivää, asiakas on luokiteltu ryhmän sisäisessä 12-portaisessa ratingluokittelussa kahteen heikoimpaan luokkaan (11 tai 12) tai lainaan on tehty saamiskohtainen arvonalentuminen. Muissa tilanteissa laina luokitellaan terveeksi ("performing").

Saamiskohtainen sekä ryhmäkohtainen arvonalentuminen kirjataan erillisille vähennystileille, jotka esitetään saamisten tase-erän vähennyksenä. Arvonalentumiset kirjataan tuloslaskelmassa erään Saamisten arvonalentumiset. Arvonalentumisen jälkeen koron tulouttamista jatketaan arvonalennetulle määrälle.

Laina kirjataan pois taseesta, kun kaikki perintätoimet on suoritettu loppuun tai lainan ehtoja muutetaan merkittävästi (esim. uudelleenrahoitus). Taseesta pois kirjaamisen jälkeen saadut suoritukset kirjataan saamisten arvonalentumisten oikaisuiksi. Mikäli asiakkaan maksukyvyn palautumisesta saadaan objektiivista näyttöä, aiemmin kirjattujen arvonalentumisten määrä arvioidaan uudelleen ja maksukyvyn parantumisesta aiheutuvat muutokset kirjataan tuloslaskelmaan.

5.4.3 Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset

Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset ovat muita kuin johdannaisvaroihin kuuluvia rahoitusvaroja, joilla on kiinteät tai määriteltävissä olevat maksuvirrat ja jotka on hankittu aikomuksella pitää ne eräpäivään saakka. Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset kirjataan alun perin käypään arvoon, johon lisätään transaktiomenot. Myöhemmin ne käsitellään kirjanpidossa jaksotetun hankintamenon määräisinä.

Eräpäivään asti pidettävien sijoitusten arvonalentumista tarkastellaan samojen periaatteiden mukaisesti kuin lainojen ja saamisten arvonalentumista. Saamistodistuksen arvonalentumisena kirjataan sen kirjanpitoarvon ja sitä alhaisemman vastaisten rahavirtojen nykyarvon erotus.

Eräpäivään asti pidettävien rahoitusvarojen ryhmästä myydään sijoituksia ennen niiden eräpäivää vain IAS 39 -standardissa mainituissa poikkeustilanteissa.

5.4.4 Myytävissä olevat rahoitusvarat

Myytävissä olevat rahoitusvarat ovat muita kuin johdannaisvaroihin kuuluvia rahoitusvaroja, joita ei sisällytetä edellä mainittuihin rahoitusvarojen luokkiin, mutta jotka saatetaan myydä ennen eräpäivää. Myytävissä olevat rahoitusvarat koostuvat saamistodistuksista, osakkeista ja osuuksista.

Myytävissä olevat rahoitusvarat kirjataan ostohetkellä taseeseen hankintamenoon, joka on niistä maksetun vastikkeen käypä arvo lisättynä hankintaan suoraan kohdistettavilla transaktiomenoilla. Myytävissä olevat rahoitusvarat arvostetaan taseessa käypään arvoon. Arvonmuutokset kirjataan muihin laajan tuloksen eriin, josta ne kirjataan tuloslaskelmaan, kun omaisuuserä kirjataan pois taseesta tai on objektiivista näyttöä siitä, että sen arvo on alentunut.

Myytävissä olevien rahoitusvarojen kohdalla objektiiviseksi näytöksi katsotaan saamistodistusten osalta esimerkiksi liikkeeseenlaskijan luottoriskiluokituksen huomattava negatiivinen muutos tai oman pääoman ehtoisen instrumentin osalta sen käyvän arvon merkittävä tai pitkäaikainen aleneminen alle sen hankintamenon.

Jos arvopaperin markkina-arvo arvonalentumiskirjauksen jälkeen edelleen alentuu, kirjataan arvonalennus tuloslaskelmaan.

Jos myytävissä oleviin rahoitusvaroihin luokitellun, arvonalentuneen saamistodistuksen käypä arvo myöhemmin nousee ja nousun voidaan objektiivisesti todeta liittyvän arvonalentumistappiokirjauksen jälkeiseen tapahtumaan, arvonalentumistappio peruutetaan ja kirjataan tuloslaskelmaan. Jos arvonalentuneen oman pääoman ehtoisen instrumentin käypä arvo myöhemmin nousee, arvonnousu kirjataan muihin laajan tuloksen eriin.

Kiinteäkorkoisten joukkovelkakirjalainojen nimellisarvon ja hankintahinnan välinen erotus jaksotetaan korkotuottoihin lainan arvioidulle juoksuajalle efektiivisen koron menetelmää käyttäen.

5.5 Rahavarat

Rahavarat koostuvat käteisistä varoista ja vaadittaessa maksettavista saamisista luottolaitoksilta.

5.6 Muut rahoitusvelat

Muut rahoitusvelat -luokkaan sisällytetään muut kuin käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi luokitellut rahoitusvelat. Muita rahoitusvelkoja ovat talletukset ja muut velat luottolaitoksille ja asiakkaille sekä liikkeeseen lasketut velkakirjat ja muut rahoitusvelat. Muut rahoitusvelat kirjataan taseeseen selvityspäivänä ja käsitellään kirjanpidossa alkuperäisen kirjaamisen jälkeen jaksotetun hankintamenon määräisinä.

Kiinteäkorkoisten joukkovelkakirjalainojen nimellisarvon ja hankintahinnan välinen erotus jaksotetaan korkokuluihin lainan arvioidulle juoksuajalle.

5.7 Johdannaissopimukset

Johdannaissopimukset luokitellaan suojaaviin ja kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviin ja ne sisältävät korkojohdannaiset, valuuttajohdannaiset, osakejohdannaiset, hyödykejohdannaiset ja luottojohdannaiset. Johdannaiset arvostetaan aina käypään arvoon.

Keskusvastapuoliselvityksessä olevien OTC-korkojohdannaisten käyvät arvot selvitetään päivittäin käteissuorituksella. Taseessa nämä selvitetyt johdannaiset netotetaan ja ne näkyvät nettona käteisvarojen muutoksena. Muut johdannaiset esitetään taseessa bruttoperiaatteella, jolloin positiiviset arvonmuutokset esitetään Johdannaisvaroina ja negatiiviset arvonmuutokset Johdannaisvelkoina.

5.7.1 Suojaavat johdannaiset

OP Ryhmässä on laadittu suojauslaskennassa käytettävät menetelmät ja sisäiset periaatteet, joiden mukaisesti rahoitusinstrumentti voidaan määritellä suojaavaksi. Suojausperiaatteiden mukaisesti OP Ryhmässä voidaan suojautua korkoriskiltä, valuuttakurssiriskiltä ja hintariskiltä soveltamalla käyvän arvon tai rahavirran suojausta. Käyvän arvon suojauksella suojaudutaan suojattavan kohteen käyvän arvon muutoksilta ja rahavirran suojauksella suojaudutaan tulevien rahavirtojen vaihtelulta.

Sopimuksia ei käsitellä suojauslaskennan sääntöjen mukaisesti kirjanpidossa, mikäli IAS 39:n edellyttämä suojausinstrumentin ja siihen liittyvän suojauskohteen välinen suojaussuhde ei täytä standardin kriteerejä. OP Ryhmässä tehdään myös johdannaissopimuksia, joilla tosiasiassa suojaudutaan taloudellisilta riskeiltä, mutta jotka eivät täytä näitä kriteerejä.

5.7.2 Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät johdannaiset

Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä koronvaihtosopimuksista saatujen ja niistä maksettujen korkojen erotus merkitään korkokatteeseen ja niitä vastaavat siirtyvät korot muihin varoihin ja muihin velkoihin. Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävien johdannaisten arvonmuutokset kirjataan tuloslaskelman erään Sijoitustoiminnan nettotuotot. Johdannaissopimuksista taseeseen merkityt positiiviset arvonmuutokset kirjataan varoiksi erään Johdannaissopimukset, varat ja negatiiviset erään Johdannaissopimukset, velat.

Liikkeeseen laskettuihin strukturoituihin lainoihin ja tiettyihin luottosopimuksiin liittyvät ns. kytketyt johdannaiset erotetaan pääsopimuksesta ja arvostetaan taseessa käypään arvoon. Näiden kytkettyjen johdannaisten ja niitä suojaavien johdannaisten käypien arvojen muutokset kirjataan Korkokatteeseen.

5.8 Suojauslaskenta

Suojauslaskennalla todennetaan, että suojaussuhteessa olevan suojaavan instrumentin käyvän arvon tai rahavirtojen muutokset kumoavat suojatun kohteen vastaavat muutokset kokonaan tai osittain. Henkivakuutuksen suojauslaskennasta on kerrottu kappaleessa 11.3.2.

Suojaavien ja suojattavien instrumenttien välinen yhteys dokumentoidaan määrämuotoisesti. Dokumentaatio sisältää tiedot riskienhallinnan periaatteista, suojausstrategiasta ja menetelmistä, joilla suojauksen tehokkuus osoitetaan. Suojauksen tehokkuus osoitetaan suojauksen tekohetkellä ja suojausperiodin aikana vertailemalla suojaavan ja suojattavan instrumentin käypien arvojen tai rahavirtojen muutoksia keskenään. Suojaus katsotaan tehokkaaksi, kun suojaavaan instrumentin käyvän arvon tai rahavirtojen muutos eliminoi suojauksen kohteena olevan sopimuksen tai portfolion käyvän arvon tai rahavirtojen muutoksesta 80–125 prosenttia.

5.8.1 Käyvän arvon suojauslaskenta

Korkoriskin käyvän arvon suojaus kohdistuu pitkäaikaisiin, kiinteäkorkoisiin velkoihin (kuten omat emissiot ja eräät määräaikaistalletusten emissiot), yksittäisiin joukkovelkakirjalaina- ja luottoportfolioihin sekä yksittäisiin luottoihin. Käyvän arvon portfoliosuojausmallia sovelletaan tiettyjen kiinteäkorkoisten tai korkokatollisten avista-ehtoisten käyttely- ja säästötilien korkoriskin suojaukseen. Suojausinstrumentteina käytetään koronvaihtosopimuksia sekä koron- ja valuutanvaihtosopimuksia (OTC swap-sopimuksia). Osake- ja valuuttariskin suojaus kohdistuu vahinko- ja henkivakuutuksen osakerahastosijoituksiin.

Johdannaissopimusten, jotka on dokumentoitu käypää arvoa suojaaviksi ja jotka ovat suojauksena tehokkaita, käyvän arvon muutokset kirjataan tuloslaskelmaan. Myös suojauksen kohteena olevat omaisuus- ja velkaerät arvostetaan suojauksen aikana suojatun riskin osalta käypään arvoon ja käyvän arvon muutokset kirjataan tuloslaskelmaan.

Käyvän arvon suojauslaskennassa suojaavan ja suojattavan instrumentin arvonmuutokset kirjataan pankkitoiminnassa tuloslaskelman Korkokatteeseen (luotot ja omat emissiot) ja Sijoitustoiminnan nettotuottoihin (myytävissä oleviin rahavaroihin sisältyvät joukkovelkakirjalainat). Vahinko- ja Henkivakuutuksissa ne kirjataan sijoitustoiminnan nettotuottoihin (myytävissä oleviin rahoitusvaroihin sisältyvät rahastosijoitukset).

5.8.2 Rahavirran suojauslaskenta

Rahavirran suojauksella suojataan vaihtuvakorkoisten velkakirjalainojen tai muiden vaihtuvakorkoisten varojen ja velkojen korkorahavirtoja. Lisäksi rahavirran suojausta käytetään korkosidonnaisuuksittain määritellyn luottokannan tulevien korkovirtojen suojaukseen. Suojaavina instrumentteina käytetään pääasiassa koronvaihtosopimuksia.

Johdannaissopimukset, jotka on dokumentoitu rahavirtaa suojaaviksi ja jotka ovat suojauksessa tehokkaita, arvostetaan käypään arvoon. Käyvän arvon muutoksesta tehokkaan suojauksen osuus kirjataan muihin laajan tuloksen eriin. Tehoton osuus kirjataan tulokseen. Omaan pääomaan kertyneet käyvän arvon muutokset kirjataan tulokseen sille tilikaudelle, jona suojauksen kohteena olevat rahavirrat toteutuvat.

6 Sijoituskiinteistöt

Sijoituskiinteistö on maa-alue ja/tai rakennus tai rakennuksen osa, joka omistetaan vuokratuoton tai omaisuuden arvonnousun hankkimiseksi. Myös sellaiset kiinteistöt, joista vähäinen osuus on omistajayhtiön omassa tai sen henkilökunnan käytössä luetaan sijoituskiinteistöiksi. Omassa tai henkilökunnan käytössä olevaa osuutta ei kuitenkaan lueta sijoituskiinteistöksi silloin, kun tämä osa on myytävissä erikseen. OP Ryhmän taseessa sijoituskiinteistöt esitetään sijoitusomaisuutena.

Sijoituskiinteistöt merkitään taseeseen alun perin hankintamenoon, joka sisältää transaktiomenot. Alkuperäisen kirjaamisen jälkeen sijoituskiinteistöt arvostetaan käypään arvoon. Myös rakenteilla olevat sijoituskiinteistöt arvostetaan käypään arvoon edellyttäen, että käypä arvo on luotettavasti määritettävissä. Käyvän arvon muutokset kirjataan tuloslaskelmaan sijoitustoiminnan nettotuottojen sijoituskiinteistöjen nettotuottoihin.

Jos vertailukelpoista markkinatietoa arvioitavaa kohdetta vastaavien kiinteistöjen toteutuneista kauppahinnoista ei ole saatavilla, käytetään liike-, toimisto- ja teollisuuskiinteistöjen käyvän arvon määrittelyn pohjana tuottoarvolaskentaa ja kohdekohtaiseen nettotuottoon perustuvia sisäisiä laskentamalleja. Tuottoarvon laskennassa hyödynnetään OP Ryhmän sisäistä ja ulkoista tietoa. Kohteen nettotuotto muodostuu vuokratuottojen ja hoitokulujen erotuksesta ja perustuu voimassa olevien vuokrasopimusten mukaiseen tuottoon tai, sikäli kuin kun voimassa olevaa vuokrasopimusta ei ole, keskimääräisiin markkinavuokriin. Tuotoista vähennettävät kulut perustuvat pääosin toteutuneisiin kuluihin. Laskennassa huomioidaan myös oletus kohteen vajaakäytöstä. Tuottoarvon laskentaa varten markkinavuokra- ja kustannustasoista hankitaan tietoa OP Ryhmän oman asiantuntemuksen lisäksi ulkopuolisista lähteistä. Sijoituskiinteistöjen tuottovaatimukset määräytyvät kohteen käyttötarkoituksen, sijainnin ja kunnon/ajanmukaisuuden perusteella ja ne perustuvat riippumattoman ulkopuolisen asiantuntijan toimittamiin markkinatietoihin.

Asuntojen ja maa-alueiden käypä arvo arvioidaan pääasiassa kauppa-arvomenetelmällä perustuen vastaavanlaisten kohteiden toteutuneisiin kauppahintatietoihin ja OP Ryhmän sisäiseen asiantuntemukseen. Rakentamattomien tonttien arvossa on huomioitu arviointihetken kaavoitus- ja markkinatilanne. Merkittävimpien kohteiden käypä arvo perustuu ulkopuolisten, AKA-auktorisoitujen arvioitsijoiden laatimiin arviokirjoihin. Ulkopuoliset arvioitsijat käyttävät arviointinsa pohjana kassavirta-analyysia.

7 Aineettomat hyödykkeet

7.1 Liikearvo

1.1.2010 jälkeen tapahtuneiden liiketoimintojen yhdistämisissä syntyvä liikearvo kirjataan määrään, jolla luovutettu vastike, määräysvallattomien omistajien osuus käyvin arvoin hankinnan kohteessa ja aiemmin omistettu osuus yhteenlaskettuna ylittävät OP Ryhmän osuuden hankitun nettovarallisuuden käyvästä arvosta.

Aiemmin tapahtuneissa hankinnoissa liikearvo vastaa sitä osaa hankintamenosta, joka ylittää OP Ryhmän osuuden hankittujen yksilöitävissä olevien varojen, velkojen ja ehdollisten velkojen nettomääräisestä käyvästä arvosta hankinta-ajankohtana.

Liikearvo testataan vuosittain mahdollisen arvonalentumisen varalta. Arvonalentumistestausta varten liikearvo kohdistetaan rahavirtaa tuottaville yksiköille, jotka ovat joko liiketoimintasegmenttejä tai niihin kuuluvia yrityksiä. Liikearvo arvostetaan alkuperäiseen hankintamenoon vähennettynä kertyneillä arvonalentumistappioilla.

7.2 Hankitun vakuutuskannan arvo

Hankitusta vakuutuskannasta kirjataan hankitun vakuutuskannan arvoa vastaava aineeton hyödyke silloin, kun vakuutuskanta hankitaan joko suoraan toiselta vakuutusyhtiöltä tai tytäryhtiön hankinnan kautta. Hankittujen vakuutussopimusten käypä arvo määritetään arvioimalla tulevien rahavirtojen nykyarvo hankintahetken vakuutuskannan mukaan. Alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä hankittujen vakuutussopimusten käypä arvo jaetaan kahteen osaan eli vakuutussopimuksiin liittyvään velkaan, joka arvostetaan siihen hankintahetkellä sovellettavia periaatteita noudattaen, sekä aineettomaan hyödykkeeseen. Hankinnan jälkeen aineeton hyödyke kirjataan liiketoiminnasta riippuen joko etupainotteisina poistoina tai tasapoistoina kuluksi hankittujen sopimusten arvioituna vaikutusaikana. Vaikutusaika tarkistetaan vuosittain ja arvo poistetaan vahinkovakuutuksessa 1–4 vuodessa ja henkivakuutuksessa 10–15 vuodessa. Aineeton hyödyke testataan vuosittain vakuutussopimuksiin liittyvän velan riittävyystestin yhteydessä.

7.3 Vakuutussopimusten aktivoidut hankintamenot

OP Ryhmässä aktivoidaan Baltian vahinkovakuutustoiminnassa palkkio- ym. menoja, jotka liittyvät uusien vakuutussopimusten hankintaan tai olemassa olevien sopimusten uudistamiseen. Syntyvä aineeton hyödyke poistetaan tasapoistoin sopimusten vaikutusaikana. Aineeton hyödyke arvioidaan vuosittain arvonalentumisen varalta vakuutussopimuksiin liittyvän velan riittävyystestin yhteydessä.

7.4 Asiakassuhteet

Liiketoimintojen yhdistämisissä hankitut yksilöitävissä olevat asiakassuhteet arvostetaan hankinnan yhteydessä käypään arvoon. Asiakassuhteista muodostuva aineeton hyödyke

kirjataan tasapoistoina kuluksi arvioidun taloudellisen vaikutusajan kuluessa. OP Ryhmässä hankittujen asiakassuhteiden taloudelliseksi vaikutusajaksi on arvioitu 5–13 vuotta.

7.5 Tuotemerkit

Liiketoimintojen yhdistämisissä hankitut yksilöitävissä olevat tuotemerkit arvostetaan hankinnan yhteydessä käypään arvoon. Tuotemerkkien taloudellinen vaikutusaika on arvioitu rajoittamattomaksi, koska ne vaikuttavat rahavirtojen kerryttämiseen määrittelemättömän ajan. Tuotemerkkien arvoa testataan vuosittain arvonalentumisen varalta.

7.6 Muut aineettomat hyödykkeet

Muut aineettomat hyödykkeet arvostetaan poistoilla ja arvonalentumisilla vähennettyyn hankintamenoon. Ohjelmistojen ja lisenssien osalta poistoaika on pääsääntöisesti 4 vuotta ja muiden aineettomien hyödykkeiden osalta 5 vuotta.

Sisäisesti aikaansaatujen aineettomien hyödykkeiden (ohjelmistot) kehittämisestä johtuvat menot aktivoidaan siitä lähtien, kun on todettu, että ohjelmistosta saadaan tulevaisuudessa taloudellista hyötyä. Aktivoitaviin menoihin sisältyvät mm. lisenssimaksut, ostetut palvelut, muut hankkeisiin liittyvät ulkoiset kustannukset sekä omaa työtä. Hyödykettä poistetaan siitä lähtien, kun se on valmis käytettäväksi. Hyödyke, joka ei ole vielä valmis käytettäväksi, arvioidaan vuosittain arvonalentumisen varalta.

8 Aineelliset hyödykkeet

Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet arvostetaan poistoilla ja arvonalentumisilla vähennettyyn hankintamenoon. Hyödykkeet poistetaan tasapoistoin arvioidun taloudellisen vaikutusajan kuluessa. Maa-alueista ei tehdä poistoja. Hyödykkeeseen liittyvät alkuperäisen hankinnan jälkeen syntyvät menot aktivoidaan hyödykkeen kirjanpitoarvoon vain, jos on todennäköistä, että hyödykkeestä kertyy alun perin arvioitua suurempaa taloudellista hyötyä.

Arvioidut taloudelliset vaikutusajat ovat pääosin seuraavat:

Rakennukset	20–50 vuotta
Varavoimalaitteet ja generaattorit	15 vuotta
Koneet ja kalusto	3–10 vuotta
ICT-laitteistot	3–5 vuotta
Autot	5–6 vuotta
Muut aineelliset hyödykkeet	3–10 vuotta

Hyödykkeiden jäännösarvo ja taloudellinen vaikutusaika tarkistetaan jokaisessa tilinpäätöksessä ja tarvittaessa oikaistaan kuvastamaan taloudellisen hyödyn odotuksissa tapahtuneita muutoksia.

8.1 Aineellisen ja aineettoman omaisuuden arvonalentumiset

Jokaisen tilinpäätöksen yhteydessä arvioidaan, onko omaisuuden arvonalentumisesta viitteitä. Jos viitteitä on, arvioidaan kyseisestä omaisuuserästä kerrytettävissä oleva rahamäärä. Viitteiden olemassaolosta riippumatta kerrytettävissä oleva rahamäärä arvioidaan vuosittain keskeneräisistä hyödykkeistä, liikearvosta ja niistä aineettomista hyödykkeistä, joiden taloudellinen vaikutusaika on rajoittamaton (tuotemerkit). Jos omaisuuserän kirjanpitoarvo on suurempi kuin arvio sen tulevaisuudessa kerryttämästä rahamäärästä, ylittävä osa kirjataan kuluksi.

Kerrytettävissä oleva rahamäärä on omaisuuserän käypä arvo vähennettynä myynnistä johtuvilla menoilla (nettomyyntihinta) tai sitä korkeampi käyttöarvo. Kerrytettävissä oleva rahamäärä pyritään lähtökohtaisesti määrittämään omaisuuserän nettomyyntihinnan kautta. Jos nettomyyntihintaa ei voida määrittää, omaisuuserälle määritellään käyttöarvo. Käyttöarvo on niiden vastaisten rahavirtojen nykyarvo, jonka omaisuuserän odotetaan kerryttävän. Diskonttauskorkona käytetään ennen veroa määritettyä korkoa, joka kuvastaa markkinoiden näkemystä rahan aika-arvosta ja omaisuuserään liittyvistä erityisriskeistä. Edellä mainittujen vuosittain testattavien omaisuuserien arvonalentumistarve määritellään aina käyttöarvon laskennan kautta.

Mikäli omaisuuserälle ei voida määrittää nettomyyntihintaa eikä se kerrytä itsenäistä, muista eristä riippumatonta rahavirtaa, määritellään arvonalentumistarve sen rahavirtaa tuottavan yksikön eli liiketoimintasegmentin tai siihen kuuluvan yrityksen kautta, johon omaisuuserä kuuluu. Tällöin verrataan yksikköön sisältyvien omaisuuserien kirjanpitoarvoja koko rahavirtaa tuottavan yksikön kerrytettävissä olevaan rahamäärään.

Arvonalentumistappio peruutetaan, jos olosuhteissa on tapahtunut muutos ja hyödykkeen kerrytettävissä oleva rahamäärä on muuttunut arvonalentumisen kirjaamisajankohdasta. Arvonalentumistappiota ei peruuteta enempää kuin mikä hyödykkeen kirjanpitoarvo olisi ilman arvonalentumistappion kirjaamista. Liikearvosta kirjattua arvonalentumistappiota ei peruuteta missään tilanteessa.

Omassa käytössä olevien kiinteistöjen osalta arvioidaan tilinpäätöksen yhteydessä, onko viitteitä siitä, että jonkin kiinteistön arvo on alentunut. Viitteitä arvon alentumisesta ovat merkittävä markkina-arvon alentuminen sekä todisteet epäkuranttiudesta tai fyysisestä vahingoittumisesta. Jos omassa käytössä olevan kiinteistön todennäköisesti tulevaisuudessa kerryttämän tulon arvioidaan olevan vielä poistamatonta hankintamenoa pienempi, erotus kirjataan arvonalennuksena kuluksi.

9 Vuokrasopimukset

Vuokrasopimukset samoin kuin eri järjestelyihin sisältyvät vuokrasopimukset luokitellaan sopimuksen syntymisajankohtana rahoitusleasingsopimuksiksi tai muiksi vuokrasopimuksiksi liiketoimen tosiasiallisen sisällön mukaan.

Vuokrasopimus on rahoitusleasingsopimus, mikäli se siirtää vuokralaiselle olennaisilta osin omistamiselle ominaiset riskit ja edut. Muutoin se on muu vuokrasopimus. Vuokrasopimukset luokitellaan sopimuksen syntymisajankohtana.

Rahoitusleasingsopimuksilla vuokralle annetut hyödykkeet esitetään taseessa saamisina asiakkailta. Saaminen kirjataan määrään, joka on yhtä suuri kuin vuokrasopimuksen nettosijoitus. Sopimuksesta saatava rahoitustuotto kirjataan korkotuottoihin siten, että se tuottaa vuokralle antajan jäljellä olevalle nettosijoitukselle kultakin tilikaudelta samansuuruisen tuottoasteen.

Rahoitusleasingsopimuksella vuokralle otetut hyödykkeet esitetään aineellisissa hyödykkeissä ja vastaava rahoitusleasingvelka muissa veloissa. Vuokralle otetut hyödykkeet merkitään sopimuksen alkamisajankohtana taseeseen varoiksi ja veloiksi määrään, joka on yhtä suuri kuin vuokratun hyödykkeen käypä arvo tai sitä alempi vähimmäisvuokrien nykyarvo. Poistot aineellisiin hyödykkeisiin kirjatuista varoista tehdään taloudellisen pitoajan tai lyhyemmän vuokra-ajan kuluessa. Rahoitusmenot kirjataan korkokuluihin siten, että jäljellä olevalle velalle tulee kullakin tilikaudella samansuuruinen korkoprosentti.

Muulla vuokrasopimuksella vuokralle annetut hyödykkeet esitetään aineellisissa hyödykkeissä ja ne poistetaan tasapoistoin vuokra-ajan kuluessa. Vuokratuotot esitetään liiketoiminnan muissa tuotoissa, ja ne kirjataan tasaerinä vuokra-ajan kuluessa. Muulla vuokrasopimuksella otettujen hyödykkeiden vuokrat merkitään tuloslaskelmaan kuluiksi liiketoiminnan muihin kuluihin tasasuuruisina erinä vuokra-ajan kuluessa.

10 Työsuhde-etuudet

10.1 Eläke-etuudet

OP Ryhmän yhtiöiden työntekijöiden lakisääteinen eläketurva hoidetaan OP-Eläkekassassa. Eräät OP Ryhmän yritykset ovat järjestäneet työntekijöille lisäeläketurvan joko OP-Eläkesäätiön tai vakuutusyhtiön kautta.

OP-Eläkekassassa hoidetut eläkejärjestelyt työkyvyttömyys- ja vanhuuseläkkeiden rahastoiduilta osin ovat etuuspohjaisia järjestelyjä. Vakuutusyhtiöissä hoidetut järjestelyt voivat olla joko etuus- tai maksupohjaisia. OP-Eläkesäätiössä hoidetut järjestelyt ovat kokonaisuudessaan etuuspohjaisia.

Eläkejärjestelyistä johtuvat kulut kirjataan tuloslaskelman erään ”Henkilöstökulut”. Maksupohjaisissa järjestelyissä vakuutusmaksut maksetaan vakuutusyhtiölle ja kirjataan kuluksi sille tilikaudelle, jota veloitus koskee. Maksupohjaisissa järjestelyissä muita maksuvelvoitteita ei ole. Etuuspohjaisen eläkejärjestelyn muuttaminen tai supistaminen kirjataan tulosvaikutteisesti tapahtumahetkellä.

Etuuspohjaiset järjestelyt vakuutusyhtiöissä, OP-Eläkekassassa ja OP-Eläkesäätiössä rahoitetaan suorituksilla, jotka perustuvat vakuutusmatemaattisiin laskelmiin.

Etuuspohjaisissa järjestelyissä velkaeränä esitetään järjestelystä johtuvien velvoitteiden nykyarvo tilinpäätöspäivänä vähennettynä järjestelyyn kuuluvien varojen käyvällä arvolla.

Etuuspohjaisten eläkejärjestelyjen velvoitteet on laskettu kustakin järjestelystä erikseen. Laskenta on suoritettu ennakoituun etuusoikeusyksikköön perustuvalla menetelmällä (projected unit credit method). Eläkemenot kirjataan kuluksi henkilöiden palvelusajalle auktorisoitujen vakuutusmatemaatikkojen suorittamien laskelmien perusteella. Eläkevelvoitteen nykyarvoa laskettaessa käytetty diskonttauskorko on määritelty yritysten liikkeeseen laskemien korkealaatuisten joukkovelkakirjalainojen raportointikauden päättymispäivän markkinatuoton perusteella.

Eläkevelvoitteen uudelleen määrittämisestä johtuvat erät kirjataan muihin laajan tuloksen eriin, sillä kaudella, jonka aikana ne syntyvät. Kirjattaessa uudelleen määrittämisestä johtuvia eriä muihin laajan tuloksen eriin, ei näitä eriä enää siirretä tulosvaikutteisesti myöhemmillä tilikausilla.

10.2 Johdon pitkän aikavälin palkitseminen

OP Ryhmässä on käytössä johdon lyhyen ja pitkän aikavälin palkitsemisjärjestelmä, joiden perusteella niihin kuuluvat henkilöt voivat saada joko pelkästään rahana tai OP Osuuskunnan hallintoneuvoston tai sen nimeämän palkitsemisvaliokunnan päättämään viiteinstrumenttiin sidottuna ja rahan yhdistelmänä. Palkkiota maksetaan ns. ansainta- ja sitouttamisjakson aikana tehdyistä työsuorituksista. Palkitsemisjärjestelmien arvioitu maksimimäärä lasketaan järjestelmän myöntämishetkellä. Kuluksi kirjattava määrä jaksotetaan henkilöstökuluihin ja siirtovelkoihin oikeuden syntymisajanjakson kuluessa.

Saavutettujen tavoitteiden mukaista toteutuneen palkkion määrää tarkistetaan neljännesvuosittain. Alkuperäisiin arvioihin tehtävien tarkistusten mahdolliset vaikutukset kirjataan henkilöstökuluna tuloslaskelmaan, ja vastaava oikaisu tehdään siirtovelkoihin.

11 Vakuutustoiminnan varat ja velat

11.1 Vakuutustoiminnan rahoitusvarojen luokittelu

Vakuutustoiminnan rahoitusvarojen luokittelu on esitetty kohdassa Rahoitusinstrumenttien luokittelu ja kirjaaminen OP Ryhmän taseessa.

11.2 Vakuutusyhtiöiden myöntämien sopimusten luokittelu ja ryhmittely

Vakuutussopimuksia ovat sopimukset, joilla siirretään sopimuksen omistajalta vakuutusyhtiölle merkittävä vakuutusriski siten kuin se on määritelty IFRS 4 -standardissa.

Muut sopimukset, joita vakuutusyhtiö saa toimilupansa perusteella myöntää, ovat sijoitus- tai korvauksenhoitosopimuksia. Jos sopimuksessa ei ole tilinpäätöshetkellä merkittävää vakuutusriskiä, mutta sopimuksen omistajalla on oikeus muuttaa sopimusta siten, että sopimus siirtää merkittävän vakuutusriskin yhtiölle, niin sopimus luokitellaan vakuutussopimukseksi. Sopimukset luokitellaan sopimuksittain tai sellaisien sopimuslajien mukaan, joiden sisältämät riskit ovat homogeenisia. Jos useampi sopimus tehdään samanaikaisesti saman vastapuolen kanssa tai sopimukset riippuvat toisistaan, nämä sopimukset käsitellään kuitenkin yhdessä.

Vakuutussopimuksissa säästö- ja vakuutusosaa ei eroteta toisistaan erikseen käsiteltäviksi.

Vahinkovakuutusyhtiöiden myöntämät sopimukset ovat lähes kaikki vakuutussopimuksia. Sopimukset, joissa toteutuneiden ja ennakoitujen vahinkojen erotus tasataan lisämaksulla, ja jotka eivät sisällä vakuutusriskiä, on luokiteltu korvaustenhoitosopimuksiksi.

Henkivakuutusyhtiöiden myöntämät kapitalisaatiosopimukset ja sellaiset säästö- tai eläkesopimukset, joista vakuutetun kuoleman sattuessa maksetaan edunsaajille vakuutussäästöt tai siitä vähäisesti poikkeava määrä, luokitellaan sijoitussopimuksiksi, sillä ne eivät sisällä merkittävää vakuutusriskiä eikä niissä ole vakuutuksenottajalla oikeutta muuttaa sopimuksia vakuutusriskiä sisältäviksi.

Vakuutussopimukset jaetaan sopimuksen riskin mukaan ryhmiin siten, että kussakin ryhmässä sopimusten riskit ovat homogeenisia. Vahinkovakuutussopimusten ryhmittelyssä otetaan huomioon vakuutettu kohde, eroavuudet sopimuskausien pituuksissa tai siinä kuinka kauan keskimäärin kuluu vakuutustapahtuman sattumisesta siihen, että se on kokonaan korvattu (vahingon selviämisnopeus). Henkivakuutuksessa otetaan huomioon kertyykö vakuutukseen säästöä, miten kertyneen säästön tuottokomponentti määräytyy sekä onko sopimus elämän- vai kuolemanvaran vakuutus.

Vakuutussopimusten pääryhmät ovat lyhytkestoiset vahinkovakuutussopimukset, pitkäkestoiset vahinkovakuutussopimukset sekä henkivakuutussopimukset.

Lyhytkestoisten vahinkovakuutussopimusten voimassaoloaika on yleensä 12 kuukautta tai vähemmän, hyvin harvoin yli kaksi vuotta. Etenkin yksityishenkilöiden vakuutukset, ajoneuvovakuutukset ja lakisääteiset tapaturmavakuutukset ovat yleensä jatkuvia vuosivakuutuksia, jotka luetaan lyhytkestoisiksi.

Pitkäkestoisiksi vahinkovakuutussopimuksiksi luokitellaan ne vakuutussopimukset, joiden keskimääräinen voimassaoloaika on vähintään kaksi vuotta. Näitä ovat ainaisvakuutukset sekä asuntokauppalain mukaiset rakennusvirhevakuutukset.

Henkivakuutussopimuksia ovat säästöpainotteiset kerta- ja jatkuvamaksuiset henkivakuutukset, joissa on tarkoitus maksaa vakuutussumma vakuutuksen päättyessä, yksilölliset eläkevakuutukset, ryhmäeläkevakuutukset, jotka täydentävät lakisääteistä eläketurvaa, sekä riskivakuutukset, jotka on myönnetty kuoleman varalta. Henki- ja eläkevakuutusten säästöt voivat olla joko takuukorkoisia, joilla on oikeus harkinnanvaraiseen osuuteen yhtiön ylijäämästä, tai sijoitussidonnaisia, joissa sijoitusriski on siirretty vakuutuksenottajille.

11.3 Vakuutusyhtiöiden myöntämien sopimusten kirjaaminen ja arvostaminen

Sopimukset kirjataan silloin, kun yhtiöllä alkaa velvollisuus maksaa niistä korvaus mahdollisen vakuutustapahtuman sattuessa.

Vakuutussopimukset ja sijoitussopimukset, joissa sopimuksen omistajalla on oikeus harkinnanvaraiseen lisäetuun tai oikeus siirtää säästönsä takuukorkoiseksi ja siten oikeus saada harkinnanvaraista lisäetua, arvostetaan ja käsitellään vakuutussopimusstandardin IFRS 4:n mukaan. Muut sijoitussopimukset arvostetaan IAS 39 -standardin mukaan.

Vakuutusyhtiöiden myöntämien vakuutussopimusstandardin mukaan arvostettavista sopimuksista aiheutuva velka lasketaan pääosin kansallisin laatimisperiaattein. Tasoitusmäärää ei kuitenkaan lueta velkaan ja se huomioidaan omassa pääomassa. Lisäksi osa vakuutusvelasta arvostetaan huomioiden tarkasteluhetken markkinakorko.

Velka koostuu vakuutusmaksuvastuusta ja korvausvastuusta. Henkivakuutuksen vakuutusmaksuvastuu on nettoperusteinen, voimassa olevien sopimuksien jäljellä olevien vakuutusaikojen odotettavissa olevista korvauksista ja liikekuluista sekä tulevien vakuutusmaksujen vähentämisen jälkeen aiheutuva velka. Vahinkovakuutuksen vakuutusmaksuvastuu on voimassa olevien sopimuksien jäljellä olevien vakuutuskausien odotettavissa olevista korvauksista ja muista kuluista aiheutuva velka. Korvausvastuu on jo sattuneiden tunnettujen tai tuntemattomien vakuutustapahtumien aiheuttamista korvaus- ja selvittelykuluista aiheutuva velka.

11.3.1 Vahinkovakuutusyhtiöiden myöntämien sopimusten arvostaminen

Vakuutusmaksut tuloutetaan vakuutussopimuksen voimassaoloaikana pääsääntöisesti ajan kulumisen suhteessa. Rakennusvirhevakuutuksissa ja ainaisvakuutuksissa tuloutus tapahtuu kuitenkin vakuutusriskin jakautumisen suhteessa. Näissä vakuutuksissa tilinpäätöspäivän jälkeiseen aikaan kohdistuva osuus vakuutusmaksutulosta merkitään taseeseen vakuutusmaksuvastuuna ja jaksotetaan vakuutusmaksutuotoksi riskiä vastaavasti sopimuksen voimassaolokaudelle.

Asiakkaalle maksettavat korvaukset ja vahingonselvittelystä aiheutuvat välittömät ja välilliset kustannukset kirjataan korvauskuluksi vahingon sattumishetken perusteella. Jo sattuneista vahingoista tilinpäätöshetkellä vielä maksamatta olevat korvaukset ja niiden selvittelykulut, myös vielä ilmoittamatta olevien vahinkojen osalta, varataan

korvausvastuuseen. Korvausvastuu muodostuu sekä tapauskohtaisesti varatuista vahingoista että tilastollisesti varatuista vahingoista. Korvausvastuuseen sisältyvä varaus jo sattuneiden vahinkojen vielä toteutumattomia vahingonselvittelykuluja varten perustuu korvauskäsittelyn arvioituihin kustannuksiin.

Lakisääteisen rakennusvirhevakuutuksen ja ainaisvakuutusten vakuutusmaksuvastuu sekä eläkemuotoisiin korvauksiin liittyvä vakuutusvelka diskontataan. Diskonttauskoron määrittämisessä otetaan huomioon yleinen korkokehitys. Eläkemuotoisten korvausten vakuutusvelan diskonttauskoron muutos huomioidaan yhtenä jatkuvasti päivitettävänä kirjanpidollisen arvion muuttujana. Korko ei saa ylittää vastuuta kattavan omaisuuden tuotto-odotusta eikä viranomaismääräyksillä säädettyä tasoa. Ajan kulumisesta johtuva velan lisäys (diskonttauksen purkautuminen) esitetään tuloslaskelmassa omana eränään sijoitustoiminnan nettotuotoissa vahinkovakuutuksen erissä.

Vahinkovakuutuksen vakuutusvelan korkoriskiä pienennetään hankkimalla korkojohdannaisia ja suoria korkosijoituksia, jotka arvostetaan taseessa käypään arvoon tulosvaikutteisesti. Johdannaisten arvo sisältyy vakuutusvelkaan, koska johdannaisista saatava etu käytetään sopimuksesta maksettavien korvausten kassavirtoihin.

Johdannaisten myyntivoitto tai -tappio jaksotetaan vakuutusvelan jäljellä olevalle juoksuajalle pääsääntöisesti alentamalla tai korottamalla diskonttauskorkoa. Johdannaisen myyntitappio voidaan jaksottaa korottamalla diskonttauskorkoa vain, jos suunnitelman mukaista korkotasoa ei ylitetä. Vakuutusvelkaa suojaavien sijoitusinstrumenttien myynnillä voidaan kattaa diskonttauskoron suunnitelmallista laskemista vain rajoitetusti. Rajoituksena on enimmillään arvonmuutos, joka on kertynyt kyseisen hetken tavoitetason ylittävästä korkoliikkeestä.

11.3.2 Henkivakuutusyhtiöiden myöntämien sopimusten arvostaminen

Riskivakuutusten tilinpäätöspäivän jälkeiseen aikaan kohdistuva osuus vakuutusmaksutulosta vähennettynä mahdollisesti saamatta olevilla vakuutusmaksuilla, merkitään taseeseen vakuutusmaksuvastuuna.

Säästömuotoisten vakuutussopimusten ja vakuutussopimusstandardin IFRS 4:n mukaan arvostettavien sijoitussopimusten velka lasketaan tulevien etuuksien, sopimuksen hallinnointiin liittyvien kulujen ja tulevien vakuutusmaksujen pääoma-arvona. Pääoma-arvon laskennassa käytetään pääosin hinnoittelun korkoutuvuutta, kuolevuutta ja liikekuluoletuksia. Päätetyt asiakashyvitykset huomioidaan velkaa laskettaessa.

Korvausvastuu on jo sattuneiden tunnettujen tai tuntemattomien vakuutustapahtumien aiheuttamista korvaus- ja selvittelykuluista aiheutuva velka.

Velan diskonttauskorko on vakuutusyhtiölain mukaan enintään se korko, jota on käytetty vakuutuksen hinnoittelussa. Korko ei saa ylittää vastuuta kattavan omaisuuden tuotto-odotusta eikä viranomaismääräyksillä säädettyä tasoa.

Yhtiön riskillä on säästöjä, joissa on korkotakuu 1,5–4,5 prosenttia. Niiden sopimusten, joiden korkotakuu on 4,5 prosenttia, vakuutusvelkaa on täydennetty niin, että tilinpäätöksen vakuutusvelan diskonttauskorkona on pysyvästi perustekorko 3,5 prosenttia. Tämän lisäksi korkotäydennyksien avulla on koko takuukorkoisen kannan diskonttauskorkoa laskettu määräajaksi. Muun henkivakuutuksen kuin eläkevakuutuksen korvausvastuuta ei diskontata.

Henkivakuutuksen vakuutusvelan korkoriskiä pienennetään hankkimalla korkojohdannaisia ja suoria korkosijoituksia, jotka arvostetaan taseessa käypään arvoon tulosvaikutteisesti. Johdannaisten arvo sisältyy vakuutusvelkaan, koska johdannaisista saatava etu käytetään sopimusten taattuihin kassavirtoihin.

Sijoitussidonnaisten vakuutussopimusten ja sijoitussopimusten velkaa arvostettaessa keskeinen oletus on, että vakuutukselle hyvitetään tuottona vakuutusvelkaa kattavien varojen markkinaehtoinen tuotto.

Sijoitussidonnaiset sijoitussopimukset esitetään tase-erässä Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista".

11.4 Vakuutussopimuksiin liittyvän velan riittävyystesti

Tilinpäätöspäivänä arvioidaan, onko taseeseen merkitty velka riittävä. Testauksessa käytetään tarkasteluhetken arvioita vakuutussopimusten tulevista rahavirroista. Jos arviointi osoittaa, että vakuutussopimuksista aiheutuvan velan kirjanpitoarvo vähennettynä vakuutussopimusten aktivoiduilla hankintamenoilla ei ole riittävä, vajaus kirjataan tulokseen. Jos riittämättömyyden syynä ovat liian suuret vakuutussopimusten aktivoidut hankintamenot, vajaus kirjataan pienentämällä sitä ja muuten kasvattamalla velan määrää.

11.5 Vakuutusmaksutulo

Tuloslaskelman vakuutuskatteeseen sisältyvä vakuutusmaksutulo on vastike kauden aikana alkaneesta vakuutusturvasta.

Vakuutusmaksutulosta on vähennetty vakuutusmaksuvero, mutta ei palkkioita eikä vakuutusmaksusaamisten luottotappioita.

Vahinkovakuutussopimusten vakuutusmaksut kirjataan vakuutusmaksutuloksi vakuutuskauden alkaessa.

Henkivakuutuksen vakuutus- ja sijoitussopimusten maksut kirjataan vakuutusmaksutuloon suoriteperusteisesti siten, että muista sopimuksista kuin etuusperusteisista ryhmäeläkevakuutuksista ei muodostu vakuutussaamisia.

Vakuutusmaksutulosta ei vähennetä palkkioita eikä luottotappioita.

11.5.1 Vakuutussopimuksiin liittyvät saamiset ja velat

Vahinkovakuutuksen vakuutusmaksusaamiset kirjataan vakuutuskauden alkaessa, kun oikeus saamiseen syntyy. Saamiset ovat pääasiassa saamisia vakuutuksenottajilta ja vähäisessä määrin vakuutusedustajilta. Etukäteen maksetut vakuutusmaksut merkitään Muihin velkoihin erään Velat ensivakuutustoiminnasta.

Vahinkovakuutuksen vakuutussopimuksiin perustuvat saamiset testataan tilinpäätöksen yhteydessä arvonalentumisen varalta. Jos on objektiivista näyttöä saamisen arvonalentumisesta, saamisen kirjanpitoarvo alennetaan tulosvaikutteisesti. Saamisista vähennetään sekä lopullisiksi todetut arvonalentumiset (luottotappiot) että veloituksen perimisvaiheen perusteella tilastollisesti todetut arvonalentumiset.

11.6 Vahinkotavara ja regressisaamiset

Regressisaamiset ja yhtiön omistukseen siirtynyt vahinkotavara kirjataan käyvästä arvostaan taseen erään Muut varat korvauksen maksun yhteydessä.

11.7 Jälleenvakuutussopimukset

OP Ryhmän ottamalla jälleenvakuutuksella tarkoitetaan sopimusta, joka täyttää vakuutussopimuksen määritelmän ja jonka perusteella OP Ryhmä voi saada korvauksia toiselta vakuutusyhtiöltä, mikäli OP Ryhmä joutuu itse muiden vakuutussopimusten perusteella korvausvelvolliseksi.

Jälleenvakuutussopimuksiin perustuvat saamiset testataan tilinpäätöksen yhteydessä arvonalentumisen varalta. Jos on objektiivista näyttöä siitä, ettei OP Ryhmä saa mahdollisesti kaikkia rahamääriä, joihin sillä on oikeus sopimuksen ehtojen mukaan, saamisen kirjanpitoarvo alennetaan tulosvaikutteisesti kerrytettävissä olevaa rahamäärää vastaavalle tasolle.

Vahinkovakuutuksessa jälleenvakuutussopimusten perusteella saatavat suoritukset merkitään taseessa erään Muut varat, Saamiset jälleenvakuutustoiminnasta. Viimeksi mainitut saamiset vastaavat jälleenvakuuttajien osuutta OP Ryhmän jälleenvakuuttamien vakuutussopimusten vakuutusmaksu- ja korvausvastuusta. Jälleenvakuuttajille maksamatta olevat vakuutusmaksut kirjataan taseen erään Muut velat, Velat jälleenvakuutustoiminnasta.

Henkivakuutuksessa jälleenvakuutukseen liittyvät saamiset ja velat arvostetaan yhdenmukaisesti jälleenvakuutettujen sopimusten velkojen ja saamisten kanssa ja merkitään taseeseen joko erään Muut varat tai Muut velat.

11.8 Rinnakkaisvakuutus ja poolit

OP Ryhmä osallistuu joihinkin rinnakkaisvakuutusjärjestelyihin yhdessä muiden vakuutuksenantajien kanssa. Rinnakkaisvakuutussopimuksista OP Ryhmä käsittelee vakuutussopimuksena vain sopimuksessa tarkoitetun OP Ryhmän oman osuuden. OP Ryhmän vastuu rajoittuu tähän osuuteen.

OP Ryhmä merkitsee osuuksia vakuutussopimuksista myös poolien kautta. Poolin jäsenet ovat ensisijaisesti vastuussa omasta suhteellisesta osuudestaan. Osuudet perustuvat sopimuksiin, jotka vahvistetaan vuosittain. OP Ryhmä käsittelee vakuutussopimuksina oman suhteellisen osuutensa poolien hoitamasta ensivakuutusliikkeestä ja poolilta jäsenille tulevasta jälleenvakuutusliikkeestä.

Poolin osuus näistä vakuutussopimuksista käsitellään jälleenvakuutuksena. Eräissä pooleissa poolin jäsenet vastaavat maksukyvyttömän poolijäsenen velvoitteista omien osuuksiensa suhteessa. OP Ryhmä kirjaa yhteisvastuun kautta tulevat vastuut ja saamiset, mikäli yhteisvastuun realisoituminen on todennäköistä.

11.9 Henkivakuutuksen kohtuusperiaate

Henkivakuutussopimusten sijoitussidonnaisia osia lukuun ottamatta lähes kaikki henkivakuutukset ja osa kapitalisaatiosopimuksista ovat oikeutettuja taattujen etujen lisäksi harkinnanvaraiseen osuuteen ylijäämästä, joka voi olla merkittävä osa sopimuksen mukaisista kokonaiseduista, mutta jonka määrä ja ajoittuminen ovat sopimuksen mukaan yhtiön harkittavissa. Osalla sijoitussidonnaisia vakuutuksia on mahdollisuus harkinnanvaraiseen osuuteen ylijäämästä. Lisäetuja jaetaan lisätuottoina laskuperustekoron päälle, lisäetuina kuolemantapaussummiin tai maksunalennuksina.

Ylijäämä perustuu vakuutusyhtiölain kohtuusperiaatteeseen, joka edellyttää, että kohtuullinen osa lisäetuihin oikeutettujen sopimusten tuottamasta ylijäämästä palautetaan lisäetuina näille vakuutuksenottajille, mikäli vakavaraisuusvaatimukset eivät estä lisäetujen antamista. Lisäetujen tason suhteen on pyrittävä jatkuvuuteen. Kohtuusperiaatteesta ei kuitenkaan muodostu velkasaamisoikeutta vakuutuksenottajille. OP Ryhmä on julkaissut henkivakuutuksen lisäetuperiaatteensa ja sen toteutumisen verkkosivuillaan.

Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Suomesta siirtyneistä säästöhenkivakuutuksista ja yksilöllisistä eläkevakuutuksista on muodostettu eriytetyt taseet, joilla on muista poikkeava voitonjakopolitiikka. Määrä, jolla eriytettyjen taseiden varat ylittävät markkinaehtoisesti swap-korkokäyrällä diskonttaamalla arvostetut vakuutusvelat, varataan tulevien lisäetujen vastuuna.

12 Varaukset ja ehdolliset velat

Velvoitteen perusteella kirjataan varaus, mikäli velvoite perustuu aiempaan tapahtumaan ja sen toteutuminen on todennäköistä, mutta toteutumisajankohta tai toteutuva määrä

on epävarma. Lisäksi velvoitteen pitää perustua joko tosiasialliseen tai oikeudelliseen velvoitteeseen ulkopuolista kohtaan. Jos osasta velvoitetta on mahdollista saada korvaus joltakin kolmannelta osapuolelta, korvaus kirjataan erilliseksi omaisuuseräksi, mutta vasta siinä vaiheessa, kun korvauksen saaminen on käytännössä varmaa.

Ehdollinen velka on aikaisempien tapahtumien seurauksena syntynyt mahdollinen velvoite, jonka olemassaolo varmistuu vasta OP Ryhmän määräysvallan ulkopuolella olevan epävarman tapahtuman realisoituessa. Ehdolliseksi velaksi katsotaan myös sellainen olemassa oleva velvoite, joka ei todennäköisesti edellytä maksuvelvoitteen täyttämistä, tai jonka suuruutta ei voida määrittää luotettavasti. Ehdollinen velka esitetään liitetietona.

13 Oma pääoma

OP Ryhmä luokittelee liikkeeseen laskemansa instrumentit niiden luonteen perusteella joko omaksi pääomaksi tai vieraaksi pääomaksi (rahoitusvelaksi). Menot, jotka liittyvät omien oman pääoman ehtoisten instrumenttien liikkeeseenlaskuun tai hankintaan, esitetään oman pääoman vähennyseränä.

Oman pääoman ehtoisiksi instrumenteiksi luokitellaan osuuspääomat, jotka jakaantuvat osuuspankkien jäsenten jäsenosuusmaksuihin ja Tuotto-osuuksiin. Osuuspankilla on ehdoton oikeus kieltäytyä sekä jäsenosuuden että Tuotto-osuuden palauttamisesta. Osuuspääomia voidaan kuitenkin vuosittain palauttaa osuuspankin päätöksen mukaisesti ja viranomaisen antamissa rajoissa. Osuuspankkien lisäosuuspääoma esitetään OP Ryhmän tilinpäätöksessä velkana.

Jäsenosuusmaksu ja siitä seuraava asiakasomistajuus antaa mahdollisuuden osallistua osuuspankin päätöksentekoon. Osuuspankilla on ehdoton oikeus kieltäytyä jäsenosuuden palauttamisesta. Jäsenosuudelle ei makseta korkoa.

Tuotto-osuudella ei ole äänivaltaa. Osuuspankilla on ehdoton oikeus kieltäytyä Tuotto-osuuden pääoman ja koron maksusta. Tuotto-osuuksille mahdollisesti maksettava korko on kaikille Tuotto-osuuksille samansuuruinen. Korko kirjataan velaksi ja vähennetään omasta pääomasta, kun päätös maksusta on tehty.

14 Tuloverot ja laskennalliset verot

Tuloslaskelman veroihin sisältyvät OP Ryhmän yhtiöiden tilikauden verotettavaan tuloon perustuvat verot, aikaisempien tilikausien verot ja laskennallinen verokulu tai -tuotto. Verot kirjataan tulosvaikutteisesti, paitsi milloin ne liittyvät suoraan omaan pääomaan kirjattuihin eriin tai muihin laajan tuloksen eriin. Tällöin myös vero kirjataan kyseisiin eriin. Kauden verotettavaan tuloon perustuva vero lasketaan verotettavasta tulosta kunkin maan voimassaolevan verokannan ja laskennalliset verot voimassa olevan verokannan tai tilinpäätöspäivään mennessä hyväksytyn, tulevia vuosia koskevan verokannan perusteella.

Laskennallinen verovelka lasketaan kirjanpidon ja verotuksen välisistä veronalaisista väliaikaisista eroista. Laskennallinen verosaaminen lasketaan kirjanpidon ja verotuksen välisistä vähennyskelpoisista väliaikaisista eroista ja verotuksessa vahvistettavista tappioista. Mikäli verotettavan tulon kertymisen ansiosta on todennäköistä, että saaminen voidaan hyödyntää, se kirjataan. OP Ryhmässä merkittävimmät väliaikaiset erot syntyvät verotuksellisista varauksista (mm. luottotappiovarauksesta), sijoitusten arvostamisesta käypään arvoon sekä vahinkovakuutuksen tasoitusmäärän eliminoinnista.

Laskennalliset verovelat ja -saamiset netotetaan yhtiöittäin. Yhdistelytoimenpiteistä aiheutuneita laskennallisia verovelkoja ja -saamisia ei netoteta. Laskennalliset verovelat ja -saamiset lasketaan sen säädetyn verokannan mukaan, jonka ennakoidaan olevan voimassa väliaikaisen eron purkautuessa.

15 Tuloutusperiaatteet

Korollisten omaisuus- ja velkaerien korkotuotot ja -kulut kirjataan efektiivisen koron menetelmällä. Myös sellaisten saamisten korot tuloutetaan, joiden erääntyneitä maksuja on hoitamatta. Tällainen korkosaaminen sisällytetään arvonalentumistestaukseen. Saamisen hankintamenon ja sen nimellisarvon välinen ero jaksotetaan korkotuottoihin ja velasta saadun määrän ja sen nimellisarvon erotus korkokuluihin. Kiinteäkorkoisten joukkovelkakirjalainojen nimellisarvon ja hankintahinnan välinen erotus jaksotetaan lainan juoksuajalle korkotuottoihin ja -kuluihin.

Palkkiotuotot ja -kulut palveluista kirjataan palvelun suorittamisen yhteydessä. Varallisuudenhoitosegmentissä on käytössä tuottoperusteisia palkkioita, jotka on sidottu sijoitustoiminnan menestykseen. Tuottoperusteiset palkkiot tuloutetaan, kun tuotto on varmistunut. Sellaisista kertamaksuisista palkkioista, jotka koskevat useita vuosia ja joita mahdollisesti joudutaan palauttamaan myöhemmin, tuloutetaan vain tilikaudelle kuuluva osuus.

Osingot tuloutetaan pääsääntöisesti silloin, kun osinkoa jakavan yhtiön yhtiökokous on tehnyt osingonjakopäätöksen.

Yhteenveto tuloslaskelmaerien esittämisestä tilinpäätöksessä:

Korkokate	Korkoinstrumenttien saadut ja maksetut korot, jaksotettu nimellisarvon ja hankinta-arvon välinen erotus, korkojohdannaisten korot sekä arvonmuutos käyvän arvon suojauksessa. Palkkiot, joiden katsotaan olevan korvausta pankin ottamasta rahoitusinstrumenttiin liittyvästä riskistä ja joiden katsotaan kuuluvan kiinteäksi osaksi rahoitusinstrumentin efektiivistä korkoa.
Vakuutuskate	Vahinkovakuutuksen vakuutusmaksutulo ja maksetut korvaukset sisältäen jälleenvakuuttajien osuuden sekä henkivakuutuksen riskiliike.
Nettopalkkio-tuotot	Palkkiotuotot ja -kulut sekä epälikvideihin johdannaisiin liittyvän ns. Day 1 -profit:n jaksotus. Henkivakuutuksen kuormitustulo ja sijoitussidonnaisten hallinnointipalkkioiden palautus.
Sijoitustoiminnan nettotuotot	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavien rahoitusinstrumenttien käyvän arvon muutokset ilman kertyneitä korkoja, myyntivoitot ja -tappiot sekä osingot. Myytävissä olevien rahoitusvarojen realisoituneet myyntivoitot ja -tappiot, arvonalentumiset, osingot sekä sijoituskiinteistöjen käyvän arvon muutokset, myyntivoitot ja -tappiot, vuokrat ja muut kiinteistöihin liittyvät kulut. Henkivakuutuksen korkohyvitykset asiakkaiden vakuutussäästöille ja vakuutusteknisten varausten muutos sekä vahinkovakuutuksen diskonttauksen purkautuminen.
Liiketoiminnan muut tuotot	Omassa käytössä olevien kiinteistöjen vuokra- ja myyntituotot, terveys- ja hyvinvointipalveluiden palkkiot sekä muut toimintatuotot.
Henkilöstökulut	Palkat, palkkiot, osakeperusteiset henkilöstöetuudet, eläkekulut ja henkilösivukulut.
Liiketoiminnan muut kulut	Muilta ostetut palvelut, ICT-tuotanto- ja -kehittämiskulut, hallintokulut, viranomaismaksut, vuokrat ja muut kulut.

16 Viranomaismaksut

OP Ryhmä maksaa eri viranomaisille maksuja. Talletussuojasta vastaa Rahoitusvakausvirasto. Pankkivalvonnasta vastaa Euroopan keskuspankki. Vakuutus-, menettelytapa- ja makrovalvonnasta vastaa Finanssivalvonta. Kriisinratkaisusta vastaa EU:n kriisinratkaisuneuvosto (Single Resolution Board, SRB). Viranomaismaksut kirjataan suoriteperusteella liiketoiminnan muihin kuluihin.

16.1 Vakausmaksu

Vakausmaksuja kerätään euroalueen kriisinratkaisurahastoon (Single Resolution Fund, SRF) vuoteen 2024 asti siten, että rahaston tavoitetaso, 1 prosenttia korvattavien talletusten määrästä, saavutetaan. Kriisinratkaisurahastoa hallinnoi EU:n kriisinratkaisuneuvosto, joka päättää myös vakausmaksujen määrästä. Vuonna 2017 kutakin pankkia hyvitetään vakausmaksuissa samassa suhteessa kuin se on aiemmin maksanut pankkiveroa (laki väliaikaisesta pankkiverosta oli voimassa 2013–2014). Vakausmaksusta ei ole tullut OP Ryhmälle kuluvaikutusta vuonna 2017.

16.2 Talletussuojamaksu

Vanhaan talletussuojarahastoon kerätyt varat ylittävät tällä hetkellä talletussuojan tasoa koskevat EU-vaatimukset. Sääntöjensä nojalla vanha talletussuojarahasto huolehtii jäsenpankilleen määrättävistä talletussuojamaksuista uuteen talletussuojarahastoon siinä suhteessa, kun kukin jäsenpankki on vuosien kuluessa kartuttanut vanhaa talletussuojarahastoa. Rahoitusvakausrahasto määrää maksun jokaiselle jäsenpankille mutta laskuttaa sen suoraan vanhalta talletussuojarahastolta. Talletussuojamaksusta ei tullut OP Ryhmälle kuluvaikutusta vuonna 2017.

16.3 Rahoitusvakausviraston hallintomaksu

Rahoitusvakausviraston hallintomaksu perustuu samaan laskentamenetelmään kuin Finanssivalvonnan valvontamaksu.

16.4 Finanssivalvonnan valvontamaksu

Finanssivalvonnan valvontamaksu koostuu suhteellisesta valvontamaksusta, joka perustuu taseen loppusummaan, sekä kiinteästä perusmaksusta.

16.5 Euroopan keskuspankin valvontamaksu

EKP:n valvontamaksu määräytyy pankin merkittävyyden ja riskiprofiilin perusteella.

17 OP-bonukset omistaja-asiakkaille

Tuloslaskelmassa OP-bonukset omistaja-asiakkaille esitetään omana eränään, joka muodostuu OP-bonuksista ja jäljellä olevista lisäosuuspääoman koroista. Tuotto-osuuksista maksettavat korot kirjataan voitonjakona omaan pääomaan vähennykseksi. Osuuspankkien omistaja-asiakkaiden pankki-, vahinkovakuutus- ja varallisuudenhoitoasioinnista kertyy OP-bonuksia. OP-bonukset kirjataan ansaintakaudella kuluksi tuloslaskelmaan ja siirtovelkoihin taseeseen. Kertyneet bonukset käytetään automaattisesti pankki- ja varallisuudenhoitopalveluiden palvelumaksuihin sekä vahinkovakuutusmaksuihin vanhimmista tapahtumista alkaen, jolloin siirtovelka puretaan.

18 Segmenttiraportointi

Toimintasegmenttien määrittelyn lähtökohtana on taloudellinen informaatio, jota toiminnasta vastaava päättäjä säännöllisesti seuraa.

OP Ryhmä raportoi tuloslaskelmat ja taseet seuraavista liiketoimintasegmenteistä: Pankkitoiminta, Vahinkovakuutus ja Varallisuudenhoito. Liiketoimintasegmentteihin kuulumaton toiminta esitetään ryhmässä Muu toiminta. Segmentit raportoidaan tavalla, joka on yhdenmukainen johdolle toimitettavan sisäisen raportoinnin kanssa. OP Ryhmän keskuspankkitoiminta raportoidaan segmenttiraportoinnissa osana liiketoimintasegmentteihin kuulumatonta Muuta toimintaa, kuten myös varsinaiseen liiketoimintaan kuulumattomat tuotot, kulut, sijoitukset ja pääomat.

Kuvaus toimintasegmenteistä ja segmenttiraportoinnin laatimisperiaatteet on kerrottu segmenttikohtaisten tietojen yhteydessä.

19 Johdon harkintaa edellyttävät laatimisperiaatteet ja arvioihin liittyvät keskeiset epävarmuustekijät

Tilinpäätöstä laadittaessa tehdään tulevaisuutta koskevia arvioita ja oletuksia, joiden lopputulemat voivat poiketa toteumasta. Lisäksi joudutaan käyttämään harkintaa tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden soveltamisessa.

Vakuutussopimuksista aiheutuvan velan määrään sisältyy useita harkinnanvaraisia tekijöitä ja epävarmuustekijöitä. Vahinkovakuutuksen osalta ulkoista toimintaympäristöä koskevien oletusten lisäksi arviointi pohjautuu pääosin omien vahinkotilastojen vakuutusmatemaattiseen analysointiin. Johdon harkintaa edellytetään erityisesti velan diskonttauskoron määrittämisessä sekä arvioitaessa jo sattuneiden vahinkojen korvausmenoa (Liite: 64 Vahinkovakuutustoiminnan riskiherkkyys).

Henkivakuutussopimuksista aiheutuvan velan määrään sisältyy useita harkinnanvaraisia tekijöitä ja epävarmuustekijöitä. Henkivakuutuksen velkaa laskettaessa käytetään pääasiassa sopimuksen myöntöhetken oletuksia vakuutusriskien toteutumisesta, liikekuluista ja sijoitustoiminnan tuotoista. Tehtyjä oletuksia seurataan jatkuvasti, ja jos ilmenee, että näillä oletuksilla laskettava velka on liian pieni, velkaa täydennetään vastamaan uusia havaintoja. Johdon harkintaa edellytetään erityisesti velan diskonttauskoron, ihmisten kuolevuusoletuksen sekä vakuutusten hoidosta tulevaisuudessa aiheutuvien liikekulujen määrittämiseen (Liite: 76 Henkivakuutustoiminnan luonnetta kuvaavia tietoja ja vakuutusvelan herkkyysanalyysi).

Strukturoituihin yhteisöihin tehtyjen sijoitusten tuottaman määräysvallan tarkastelussa arvioidaan sijoittajan valtaa ohjata sijoituskohteen merkityksellisiä toimintoja sekä sijoittajan altistumista muuttuville tuotoille. Merkityksellisiä toimintoja koskevan vallan ja muuttuville tuotoille altistumisen tarkastelu sisältää harkintaa. Määräysvallan syntymistä arvioidaan tarkemmin, kun sijoituksen tuottama osuus sijoituskohteen nettovarallisuudesta ja tuotosta ylittää 10–20 prosenttia. Sijoituskohde konsolidoidaan tytäryrityksenä viimeistään silloin kun OP Ryhmän osuus yhtiön muuttuvasta tuotosta ylittää 37 prosenttia ja muuttuvan tuoton ja määräysvallan välillä todetaan yhteys.

Liikearvo, taloudelliselta vaikutusajaltaan rajoittamattomat hyödykkeet sekä keskeneräiset aineettomat hyödykkeet testataan vuosittain arvonalentumisen varalta. Arvonalentumistestauksessa määriteltävä kerrytettävissä oleva rahamäärä pohjautuu usein käyttöarvoon, jonka laskemisessa on tehtävä arvioita tulevista rahavirroista ja käytettävän diskonttauskoron suhteen (Liite: 23 Aineettomat hyödykkeet).

Saamisten arvonalentumistestaus laaditaan joko saamiskohtaisesti tai saamisryhmäkohtaisesti. Saamiskohtainen arvonalentumistestaus perustuu johdon arvioon todennäköisistä tulevista rahavirroista lainakohtaisesti. Saamisryhmäkohtainen arvonalentuminen perustuu taloudellisen pääomavaateen laskennassa käytettävään tilastolliseen malliin, jossa tulevia todennäköisiä tappioita oikaistaan havainnointiviiveen avulla, jotta saadaan arvioitua tilinpäätöspäivänä syntyneiden mutta ei vielä raportoitujen tappioiden määrä. Tällöin johdon harkintaa tarvitaan havainnointiviiveen pituuden määrittämiseen.

Myytävissä olevien rahoitusvarojen, lainoihin ja saamisiin sisältyvien saamistodistusten sekä eräpäivään asti pidettävien sijoitusten arvonalentumisen testaus on tehtävä jokaisena tilinpäätöspäivänä. Mikäli arvonalentumisesta on objektiivista näyttöä, arvon alentuminen kirjataan tuloslaskelmaan. Objektiivisen näytön todentamiseen sisältyy johdon harkintaa. Oman pääoman ehtoisten instrumenttien osalta arvonalentuminen on lisäksi kirjattava, mikäli arvonalentuminen on merkittävä tai pitkäaikainen. Objektiivisen näytön määrittäminen tehdään kaksivaiheisesti listaamalla ensin säännöllisesti tiettyjen hälytysrajojen ylittävät instrumentit erityistarkasteluun. Erityistarkastelussa olevia instrumentteja arvioidaan jatkuvasti arvonalentumisen varalta. Arvonalennus kirjataan viimeistään silloin kun pitkäaikaisuuskriteerin enimmäisraja 12 kuukautta tai 30 prosentin merkittävyyskriteeri ylittyvät.

Johdon on arvioitava, milloin rahoitusinstrumenttien markkinat eivät ole toimivat. Johdon on lisäksi arvioitava, onko yksittäinen

rahoitusinstrumentti aktiivisen kaupankäynnin kohteena ja onko markkinoilta saatava hintatieto luotettava indikaatio instrumentin käyvästä arvosta. Kun rahoitusinstrumenttien käypä arvo määritellään arvostusmenetelmän avulla, johdon harkintaa tarvitaan tällöin sovellettavan arvostusmenetelmän valintaan. Siltä osin, kun mallien tuottamiin tuloksiin ei ole käytettävissä markkinoilta saatavia syöttötietoja, johdon on arvioitava, kuinka paljon käytetään muita tietoja.

Eläkevelvoitteiden nykyarvo riippuu useista eri tekijöistä, jotka määritetään useita oletuksia käyttäen. Diskonttauskorko, tulevat palkkojen ja eläkkeiden korotukset ja inflaatio ovat oletuksia, joita käytetään eläkkeistä aiheutuvia nettomenoja (tai -tuloja) määritettäessä. Vakuutusmatemaattisten oletusten muutokset vaikuttavat eläkevelvoitteiden kirjanpitoarvoon (Liite: 33 Varaukset ja muut velat).

Sijoituskiinteistöjen arvostaminen käypään arvoon pohjautuu tietyiltä osin johdon tekemiin arvioihin kohteiden markkina-arvoista. Sijoituskiinteistöjen arvostuksessa on käytössä myös tuottoarvomenetelmään pohjautuva laskentamalli, jossa hyödynnetään arvioita kohteiden tulevista nettotuotoista (Liite: 43 Toistuvasti käypään arvoon arvostettavien erien ryhmittely arvostusmenetelmän mukaan). Omassa käytössä olevien kiinteistöjen todennäköisesti tulevaisuudessa kerryttämä tulo perustuu johdon tekemään arvioon (Liite: 24 Aineelliset hyödykkeet).

20 Uudet standardit ja tulkinnat

IASB (International Accounting Standards Board) on julkaissut seuraavia tulevia merkittäviä standardimuutoksia.

20.1 IFRS 9 -standardi Rahoitusinstrumentit

20.1.1 IFRS 9 -standardiin siirtymän vaikutukset

OP Ryhmä otti käyttöön 1.1.2018 IASB:n heinäkuussa 2014 julkaiseman ja EU:n marraskuussa 2016 hyväksymän IFRS 9 -standardin ”Rahoitusinstrumentit”.

IFRS 9 -standardin käyttöönotto aiheutti muutoksia rahoitusinstrumenttien luokitteluun ja arvostamiseen ja arvonalentumisiin. Samoin sillä on muihin rahoitusinstrumentteja käsitteleviin standardeihin, kuten IFRS 7 -standardiin ”Rahoitusinstrumentit, liitetiedot” merkittävä vaikutus. OP Ryhmä jatkaa IAS 39:n mukaista suojauslaskentaa IFRS 9 -standardin siirtymän jälkeen.

IFRS 9 -siirtymä aiheutti muutoksia laatimisperiaatteisiin sekä oikaisuja taseeseen aiemmin kirjattujen saamisten määriin. Kirjanpitoarvoihin tehdyt oikaisut kirjataan siirtymäpäivänä avaavan taseen omaan pääomaan. OP Ryhmä ei oikaise aikaisempien vuosien vertailutietoja tilinpäätöksessä vuodelta 2018. IFRS 9 -standardin soveltamisesta aiheutuvia muutoksia IFRS 7 -standardin mukaisiin liitetietoihin tullaan esittämään vain tilikaudelta 2018. Vertailukauden liitetiedot tulevat pysymään ennallaan.

Tämän hetkisen arvion mukaan OP Ryhmän IFRS 9 -standardin käyttöönoton vaikutus 1.1.2018 avaavan taseen omaan pääomaan ennen veroja on yhteensä 59 miljoonaa euroa negatiivinen, mikä koostuu seuraavista osa-alueista:

- Arvonalentumisen laskentatavan muutoksen vaikutus ennen veroja on 53 miljoonaa euroa negatiivinen
- Rahoitusvarojen uudelleenluokittelusta johtuva arvostusero on 6 miljoonaa euroa negatiivinen.

Tässä katsauksessa esitetyt IFRS 9 -standardin käyttöönotosta johtuvat vaikutukset voivat vielä tarkentua, koska OP Ryhmä jatkaa ECL-mallien viimeistelyä ja niiihin liittyvien IT-järjestelmien kehitystä ja kontrolliympäristön vahvistamista.

Uudet laadintaperiaatteet, arviointimenetelmät ja johdon harkinnanvaraiset erät voivat muuttua siihen saakka, kunnes OP Ryhmä julkaisee ensimmäisen tilinpäätöksen, joka sisältää avaavan taseen 1.1.2018.

Luokittelu ja arvostaminen

IFRS 9:n mukainen rahoitusvarojen luokittelu ja arvostaminen perustuvat rahoitusvarojen liiketoiminnallisiin tavoitteisiin sekä sopimusperusteisiin rahavirtaominaisuuksiin.

OP Ryhmä on uudelleenluokitellut rahoitusvarat IFRS 9:n mukaisesti perustuen lainojen ja eri saamistodistusten hallinnointiin niiden liiketoiminnallisen tavoitteen saavuttamiseksi sekä saamistodistusten sopimusperusteisiin rahavirtaominaisuuksiin.

Suurin osa OP Ryhmän lainoista ja saamistodistuksista kirjataan edelleen jaksotettuun hankintamenoon tai käypään arvoon muun laajan tuloksen kautta.

Merkittävimmät luokittelumuutokset kohdistuivat OP Ryhmän vahinko- ja henkivakuutuksen sijoituksiin, Oman pääoman ehtoisten sijoitusten sekä rahastosijoitusten luokittelu muuttui pääsääntöisesti käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin. OP Ryhmä tulee soveltamaan vahinko-ja henkivakuutuksen sijoituksiin väliaikaista poikkeusmenettelyä (ns. overlay approach), joka palauttaa näiden sijoitusten tulosvaikutukset IAS 39:n mukaisiksi.

OP Ryhmän rahoitusvelkojen luokittelua IFRS 9 ei muuttanut.

Arvonalentuminen

Odotettavissa olevat luottotappiot (”ECL”) lasketaan kaikista jaksotettuun hankintamenoon arvostettavista ja käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattavista tase-eristä sekä taseen ulkopuolisista luottositoumuksista ja takaussopimuksista.

ECL lasketaan käyttäen mallinnettuja riskiparametreja ja kaavalla probability of default (PD) x loss given default (LGD) x exposure at default (EAD) suurimmalle osalle portfolioista. Poikkeuksena ovat suurimmat yritysvastuut, joita edelleen seurataan saamiskohtaisesti. ECL lasketaan sopimuskohtaisesti joko 12 kuukaudelle tai koko voimassaoloajalle riippuen siitä,

onko instrumentin luottoriski lisääntynyt raportointipäivänä merkittävästi alkuperäisestä.

Luottoriskin merkittävää lisääntymistä arvioidaan sekä laadullisilla että määrällisillä kriteereillä. Laadulliset tekijät koostuvat erilaisista luottoriskin mittareista (esim. lainanhoitojoustoista), ja ne huomioidaan pääosin luokittelumalleissa. Luottoluokitukset vaikuttavat koko voimassaoloajan PD-lukuun, jonka perusteella määrällinen muutos arvioidaan. Tämän lisäksi luottoriski on kasvanut merkittävästi, mikäli suoritus on erääntynyt yli 30 päivää.

Sopimukset luokitellaan kolmeen eri vaiheeseen:

- Vaihe 1: sopimukset, joiden luottoriski ei ole kasvanut merkittävästi alkuperäisestä ja joille lasketaan 12 kuukauden ECL.
- Vaihe 2: sopimukset, joiden luottoriski on kasvanut merkittävästi alkuperäisestä ja joille lasketaan koko voimassaoloajan ECL.
- Vaihe 3: maksukyvyttömät sopimukset, joille lasketaan myös koko voimassaoloajan ECL.

Maksukyvyttömyyden (default) määritelmässä käytetään yhtenäistä määritelmää vakavaraisuuslaskennan kanssa.

Laskentamalliin sisällytetään tulevaisuuteen suuntautuvaa informaatiota ja makroekonomisia skenaarioita. Makroekonomiset skenaariot ovat samoja, joita muutoinkin käytetään OP Ryhmän taloudellisessa vuosisuunnittelussa. Käytettäviä skenaarioita on kolme; perus, vahva ja heikko.

IFRS 9 -standardin soveltamisen alustavaa vaikutusta 1.1.2018 taseeseen on kuvattu jäljempänä taulukoiden avulla.

a) Luokittelu ja arvostaminen

Rahoitusvarojen ja -velkojen arvostusluokat ja kirjanpitoarvot IAS 39 -standardin ja IFRS 9 -standardin mukaisesti avaavassa taseessa 1.1.2018 on esitetty alla olevassa taulukossa ilman ECL:n vaikutusta. Rahoitusvelkojen luokittelussa ja arvostamisessa ei tapahtunut muutoksia.

Rahoitusvarojen arvostusluokat	IAS 39		IFRS 9	
Taseen varojen erät	Arvostustapa (luokka) 31.12.2017	Kirjanpito-arvo milj. €	Arvostustapa 1.1.2018	Kirjanpito-arvo * milj. €
Käteiset varat	Jaksotettu Hankintameno	12 937	Jaksotettu hankintameno	12 937
Saamiset luottolaitoksilta	Jaksotettu hantameno (lainat ja muut	504	Jaksotettu hankintameno	504
Johdannaissopimukset	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti	3 412	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti	3 412
Saamiset asiakkailta	Jaksotettu Hankintameno (lainat ja muut saamiset)	82 240	Jaksotettu hankintameno	82 193
			Käypään arvoon tulosvaikutteisesti 1)	0
Sijoitusomaisuus				
Kaupankäynnin rahoitusvarat 3)	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti	590	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti	579
Oman pääoman ehtoiset instrumentit	Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta (myytävissä olevat rahoitusvarat)	1 399	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti	1 309
			Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta	85
	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti	220	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti	220
	Hankintameno	0	Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta	
Vieraan pääoman ehtoiset instrumentit	Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta (myytävissä olevat rahoitusvarat)	16 372	Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta	16 278
			Käypään arvoon tulosvaikutteisesti 1)	104
			Jaksotettu hankintameno	0
	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti	3 309	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti	3 309
			Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta	0
	Jaksotettu hankintameno (eräpäivään asti pidettävät sijoitukset)	40	Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta	30
			Jaksotettu hankintameno	10
	Jaksotettu hankintameno (Muut sijoitustoiminnan lainat, vahinkovakuutus)	2 292	Jaksotettu hankintameno	2 280
			Käypään arvoon tulosvaikutteisesti	8
			Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta	6
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti	10 126	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti 2)	10 126
Taseen rahoitusvarat yhteensä		133 443		133 390

1) Kaupankäyntivaraston ulkopuoliset rahoitusvarat, jotka on pakko arvostaa käypään arvoon tulosvaikutteisesti
2) Käyvän arvon optio
3) Esitystavan muutos 1.1.2018
* Kirjanpitoarvo ei sisällä ECL:n vaikutusta

b) Tase-erien täsmäytys IAS 39 -standardin ja IFRS 9 -standardin mukaisesti

IFRS 9 -standardin mukaiset arvostusluokat on määritetty OP Ryhmän eri liiketoimintamallien perusteella sekä kyseisen rahoitusinstrumentin rahavirtaominaisuuksien perusteella. OP Ryhmän liiketoimintamallit perustuvat nykyisiin liiketoiminnan periaatteisiin eivätkä ne muutu IFRS 9 -standardin voimaantulon johdosta. Tarkempi kuvaus luokitteluvaatimuksista on selostettu IFRS 9 -laatimisperiaatteiden kohdassa 5.3.

Seuraavassa taulukossa esitetään rahoitusvarojen kirjanpitoarvojen siirtymä aikaisemmasta IAS 39 -standardin mukaisesta arvostusluokasta IFRS 9 -standardin mukaiseen arvostusluokkaan siirtymisajankohtana 1.1.2018. Taulukon uudelleenarvostus -sarake sisältää vain uudelleenluokittelusta aiheutuvan käyvän arvon muutoksen ilman ECL:n vaikutusta.

Luokittelu- ja arvostusmuutokset

Taseen erät, Milj. €	Viite	Kirjanpitoarvo (IAS 39) 31.12.2017	Uudelleen-luokittelu	Uudelleen-arvostus 1)	Kirjanpitoarvo (IFRS 9) 1.1.2018 *
Käteiset varat		12 937			12 937
Saamiset luottolaitoksilta		504			504
Johdannaissupimukset		3 412			3 412
Saamiset asiakkailta	2)	82 240	-47		82 193
Sijoitusomaisuus					
Kaupankäynnin rahoitusvarat	1) 8)	590	-11		579
Oman pääoman ehtoiset					
Käypään arvoon muun laajan tuloksen erien kautta kirjattavat (Myytävissä olevat sijoitukset)	3)	1 399	-1 315		85
Käypään arvoon tuloksen kautta	4)	220	1 315	-6	1 529
Hankintamenoon arvostettavat	5)	0	0		0
Vieraan pääoman ehtoiset					
Käypään arvoon muun laajan tuloksen erien kautta kirjattavat (Myytävissä olevat sijoitukset)	1)	16 372	-58	1	16 314
Käypään arvoon tuloksen kautta	6)	3 309	112	-1	3 421
Jaksotettuun hankintamenoon arvostettavat	7)	2 333	-43		2 289
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat					
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti		10 126			10 126
Yhteensä		133 443	-47	-6	133 390

* Kirjanpitoarvo ei sisällä ECL:n vaikutusta

Yllä olevaan taulukkoon merkityt uudet IFRS 9 -standardin mukaiset luokitteluvaatimukset on selostettu alla:

1) OP Ryhmän likviditeettireserviportfolio luokiteltiin aiemmin käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin, myytävissä oleviin-, lainoihin ja saamisiin sekä eräpäivään asti pidettäviin rahoitusinstrumentteihin. Koska OP Ryhmän liiketoimintamalli likviditeettireserviportfoliolle on kerätä sopimukseen perustuvat rahavirrat sekä myynti, koko portfolio luokitellaan käypään arvoon muun laajan tuloksen kautta kirjattavaksi. Liiketoimintamalli perustuu portfolion hallintamekanismeihin sekä aiempaan käytäntöön.

2) OP Ryhmä on myöntänyt vähäisen määrän OYL 12 luvun mukaisia pääomalainoja, joiden sopimukseen perustuvat rahavirrat eivät edusta pelkästään pääoman ja koron maksua, sillä takaisinmaksu riippuu yhtiön voitonjakokelpoisista varoista. Nämä rahoitusvarat on arvostettu IAS 39:n mukaisesti jaksotettuun hankintamenoon. Pääomalainat, yhteensä 26 miljoonaa euroa, arvostettiin IFRS 9:n mukaisesti käypään arvoon 1.1.2018.

3) Oman pääoman ehtoiset instrumentit ja rahastosijoitukset luokiteltiin aiemmin myytävissä oleviin sijoituksiin, mutta jotka IFRS 9 -standardin mukaisesti luokitellaan pääsääntöisesti käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin. Oman pääoman ehtoisia instrumentteja siirrettiin 1 315 miljoonaa euroa käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviksi. Aikaisemmin käyvän arvon rahastoon kirjatut arvostusvoitot/tappiot, yhteensä 75 miljoonaa euroa, siirrettiin kertyneisiin voittovaroihin.

4) Käypään arvoon tuloslaskelman kautta kirjattavien omaisuuserien määrä kasvoi 1 315 miljoonalla eurolla muista arvostusryhmistä siirtyvien luokittelumuutosten seurauksena.

5) OP Ryhmällä on paikallista toimintaa tukevia osakeomistuksia, jotka on aiemmin kirjattu hankintamenoon, koska niille ei ole ollut saatavissa luotettavaa käypää arvoa. IFRS 9 -siirtymässä näiden osakeomistusten käypänä arvona on pidetty nollaa, ja tästä käsittelytapamuutoksesta kirjautui 11 miljoonan euron vähennys ennen veroja OP Ryhmän kertyneisiin voittovaroihin. Ne oman pääoman ehtoiset sijoitukset, joille on saatavissa noteerattu käypä arvo, arvostetaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti.

6) OP Ryhmällä on 111 miljoonaa euroa saamistodistuksia mm. vaihtovelkakirja- ja perpetuaalilainoihin, joiden sopimukseen perustuvat rahavirrat eivät ole yksinomaan pääoman ja jäljellä olevan pääomamäärän koron maksua. Nämä sijoitukset arvostetaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin.

7) Eräpäivään asti pidettävät saamistodistukset yhteensä 40 miljoonaa euroa, jotka aiemmin arvostettiin jaksotettuun hankintamenoon, on luokiteltu IFRS 9 -standardin siirtymässä niin, että likviditeettiportfolioon sisältyvät saamistodistukset yhteensä 30 miljoonaa euroa arvostetaan käypään arvoon muun laajan tuloksen erien kautta ja 11 miljoonaa arvostetaan jaksotettuun hankintamenoon 1.1.2018.

8) Kaupankäynnin rahoitusvarat sisällytetään 1.1.2018 alkaen tase-erään Sijoitusomaisuus.

c) Vaikutukset odotettavissa oleviin luottotappioihin

OP Ryhmä siirtyy saamiskohtaisesta arvonalentumislaskennasta pääsääntöisesti IFRS 9 -standardin malleilla laskettavaan odotetun luottotappion laskentaan. Tämän johdosta aikaisemmat IAS 39 -standardin mukaiset saamis- ja saamisryhmäkohtaiset arvonalentumiset on peruttu ja tilalle on kirjattu IFRS 9 -standardin mukaiset odotettavissa olevat luottotappiot yhteensä 546 miljoonaa euroa. Aiemmin kirjatut saamiskohtaiset arvonalentumiset yhteensä 421 miljoonaa euroa ovat pääsääntöisesti korvattu vaiheen 3 mukaisilla odotettavissa olevilla luottotappioilla ja saamisryhmäkohtaiset arvonalentumiset yhteensä 71 miljoonaa euroa vaiheen 1 ja 2 odotettavissa olevilla luottotappioilla.

Odotettavissa olevat luottotappiot kasvoivat eniten yritysrahoituksessa, kun taas asuntolainoissa odotettavissa

olevat luottotappiot laskivat aiemmasta IAS 39 -arvonalentumisesta niiden hyvän vakuusaseman takia. Henkilöasiakkaissa suurin ECL:n kasvu oli valmiusluotoissa koska näihin sisältyy myös taseen ulkopuolisen limiitin ennustettu käyttö.

Käypään arvoon muun laajan tuloksen kautta kirjattavat sijoitukset, luottolupaukset ja takaukset ovat mukana ECL-laskennassa ensimmäistä kertaa.

ECL-laskentaan liittyy paljon arvioita, jolla on merkittävä vaikutus odotettavissa olevien luottotappioiden määrään. Näitä ovat mm:

- Luottoriskin merkittävän kasvun (SICR) määrittäminen
- 12 kuukauden ja koko voimassaoloajan ECL-laskennassa käytetyt erilaiset oletukset
- Laskennassa käytettävät makroekonomiset ennusteet.

Odotetun luottotappion odotetaan olevan suhdanneherkkä makrotaloudellisten ennusteiden muutoksille, ja se voi kasvaa merkittävästi suhdannenäkymien heiketessä.

d) Vaikutukset omaan pääomaan ja CET 1 -tunnuslukuun

Seuraavassa taulukossa esitetään IFRS 9 -standardiin siirtymän vaikutukset omaan pääomaan:

Oman pääoman muutokset, Milj. €	Osuspääoma	Käyvän arvon rahasto	Muut rahastot	Kertyneet voittovarat	Yhteensä	Määräysvallattomien omistajien osuus	Oma pääoma yhteensä
Oma pääoma 31.12.2017	3 097	176	2 173	5 573	11 019	101	11 121
Aiemman IAS 39 arvoanletumisvarauksen purku				493	493		493
Uusi IFRS 9 mukainen ECL				-546	-546		-546
IFRS 9 luokittelumuutosten vaikutus							
1) Käypään arvoon arvostettavat							
Myytävissä olevien sijoitusten käyvän arvon rahaston purku voittovaroihin		-75		69	-6		-6
2) Jaksotettuun hankintamenoon arvostettavat							
Arvostusmuutos käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta arvostettavaksi siirrettävät		0			0		0
3) Palkkiojaksotukset				-47	-47		-47
Laskennalliset verojen nettomuutos				24	24		24
Oma pääoma 1.1.2018	**3 097**	**102**	**2 173**	**5 566**	**10 938**	**101**	**11 039**

Odotettavissa olevien luottotappioiden määrä (ECL) 546 miljoonaa euroa jäi alle vakavaraisuudessa lasketun odotetun tappion (EL) 791 miljoonaa euroa, joten kirjanpidon odotettavissa olevien luottotappioiden määrällä ei ole vaikutusta OP Ryhmän CET1-tunnuslukuun 1.1.2018. Vakavaraisuuden EL:n laskutapa on viranomaisten sääntelemä ja sisältää varovaisuutta mm. erilaisten lattiatasojen muodossa. Kirjanpidon ECL kuvaa sen sijaan tämänhetkistä taloudellista tilannetta ja perustuu OP Ryhmän omiin malleihin ilman sisäänrakennettua varovaisuutta. OP Ryhmä ei tule toistaiseksi soveltamaan vakavaraisuusasetuksen mukaista siirtymäsäännöstä ajalla 1.1.2018–31.12.2022, jossa IFRS 9 -standardin arvonalentumislaskennan vaikutuksia voidaan huomioida vaiheittain.

Muutos palkkiojaksotusten laatimisperiaatteisiin

IFRS 9 -standardiin siirtymän yhteydessä tapahtuneen järjestelmäkehityksen myötä OP Ryhmä siirtyy henkilöasiakkaiden luottojen nostojen yhteydessä maksettujen toimisto- ja järjestelypalkkioiden jaksottamiseen efektiivisen koron menetelmällä luoton juoksuajalle. Koska täysin takautuva soveltaminen ei ole teknisesti mahdollista, oikaistaan vain vertailuvuoden 2017 palkkiot tuloslaskelmasta. Tämän vaikutus omaan pääomaan ennen veroja on 47 miljoonaa euroa. Nämä palkkiot jaksotetaan tuleville vuosille henkilöasiakaslainojen keskimääräiselle juoksuajalle.

20.1.2 IFRS 9 -laatimisperiaatteet

OP Ryhmän nykyisten laatimisperiaatteiden luku 5 Rahoitusinstrumentit on muuttunut 1.1.2018 alkaen alla selostetulla tavalla, lukuun ottamatta kappaleita 5.1 Käyvän arvon määräytyminen, 5.7 Johdannaissopimukset ja 5.8 suojauslaskenta. Lisäksi lukuun 19 Johdon harkintaa edellyttävät laatimisperiaatteet ja arvioihin liittyvät keskeiset epävarmuustekijät on päivitetty arvonalentumiseen liittyvät kappaleet.

5.2 Rahoitusvarat- ja velat

5.2.1 Arvostusmenetelmät

5.2.1.1 Jaksotettu hankintameno

Jaksotettu hankintameno se määrä, johon rahoitusvaroihin kuuluva erä tai rahoitusvelka on arvostettu alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä, vähennettynä lyhennyksillä, lisättynä tai vähennettynä alkuperäisen määrän ja eräänyvän määrän välisen erotuksen kertyneillä, efektiivisen koron menetelmää käyttäen lasketuilla jaksotuksilla ja, kun on kyse rahoitusvaroista, oikaistuna tappiota koskevalla vähennyserällä.

Efektiivisen koron menetelmää käyttäen rahoitusvaroihin kuuluvan erän tai rahoitusvelan odotettavissa olevana voimassaoloaikana saatavaksi tai suoritettavaksi arvioidut maksut tulevat diskontatuiksi täsmälleen rahoitusvaroihin kuuluvan erän bruttomääräisen kirjanpitoarvon tai rahoitusvelan jaksotetun hankintamenon suuruiseksi. Efektiivistä korkoa laskettaessa rahavirrat arvioidaan ottamalla huomioon rahoitusinstrumentin kaikki sopimusehdot ilman odotettavissa olevia luottotappioita (”ECL”). Laskelma sisältää kaikki sellaiset sopimusosapuolten välillä suoritettavat tai saatavat palkkiot ja korkopisteet, jotka ovat kiinteä osa efektiivistä korkoa, transaktiomenot sekä kaikki muut yli- tai alikurssit. Palkkioita, jotka ovat kiinteä osa rahoitusinstrumentin korkoa, ovat esim. lainan nostoon liittyvät toimisto- ja järjestelypalkkiot, ja ne jaksotetaan rahoitusinstrumentin odotettavissa olevalle juoksuajalle tai lyhyemmälle ajanjaksolle, jos se on asianmukaista. Palkkioita, jotka eivät ole kiinteä osa rahoitusinstrumentin efektiivistä korkoa, käsitellään IFRS 15 -standardin mukaisesti ja näitä ovat esim. lainan hoitoon liittyvät maksut.

Arvioituihin rahavirtoihin sisällytetään odotettavissa olevat luottotappiot, kun lasketaan luottoriskillä oikaistua efektiivistä korkoa rahoitusvaroille, joiden katsotaan alkuperäisenä

kirjaamisajankohtana olevan luottoriskin johdosta arvoltaan alentuneita rahoitusvaroja (ns. "POCI").

Korkotuotot

Korkotuotot on laskettu soveltamalla efektiivistä korkoa rahoitusvaroihin kuuluvan erän bruttomääräiseen kirjanpitoarvoon, paitsi silloin kun kyseessä on:

a) ostetut tai alun perin myönnetyt luottoriskin johdosta arvoltaan alentuneet rahoitusvarat, joiden osalta sovelletaan luottoriskillä oikaistua efektiivistä korkoa rahoitusvaroihin kuuluvan erän jaksotettuun hankintamenoon
b) rahoitusvarat, jotka eivät ole ostettuja tai alun perin myönnettyjä luottoriskin johdosta arvoltaan alentuneita rahoitusvaroja, mutta joista on myöhemmin tullut luottoriskin johdosta arvoltaan alentuneita rahoitusvaroja (tai jotka ovat vaiheessa 3). Näiden rahoitusvarojen osalta sovelletaan efektiivistä korkoa rahoitusvaroihin kuuluvan erän jaksotettuun hankintamenoon (eli nettomääräiseen kirjanpitoarvoon odotettavissa olevan luottotappion vähentämisen jälkeen).

5.2.2. Alkuperäinen kirjaaminen ja arvostaminen

Alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä arvostetaan rahoitusvaroihin kuuluva erä tai rahoitusvelka käypään arvoon, ja jos kyseessä on muu kuin käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattava rahoitusvaroihin kuuluva erä tai rahoitusvelka, siihen lisätään tai siitä vähennetään rahoitusvaroihin kuuluvan erän tai rahoitusvelan hankkimisesta tai liikkeeseenlaskusta välittömästi johtuvat transaktiomenot. Välittömästi alkuperäisen kirjaamisen jälkeen rahoitusvarasta kirjataan odotettavissa olevia luottotappioita koskeva vähennyserä, jos rahoitusvara arvostetaan jaksotettuun hankintamenoon tai käypään arvoon muun laajan tuloksen kautta. Tämä aiheuttaa tuloslaskelmaan kirjanpidollisen tappion äskettäin myönnetyistä tai äskettäin ostetuista rahoitusvaroista.

5.3 Rahoitusvarojen luokittelu ja myöhempi arvostaminen

OP Ryhmä luokittelee 1.1.2018 alkaen rahoitusvarat seuraaviin ryhmiin:

- Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat (FVPL)
- Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattavat (FVOCI)
- Jaksotettuun hankintamenoon kirjattavat.

5.3.1 Luotot ja saamistodistukset

Luottojen ja saamistodistusten luokittelu ja myöhempi arvostaminen riippuvat seuraavista tekijöistä:

a) OP Ryhmän liiketoimintamallista rahoitusvarojen hallinnoinnissa
b) rahoitusvaroihin kuuluvan erän sopimukseen perustuvista rahavirtaominaisuuksista.

Näiden tekijöiden perusteella OP Ryhmä luokittelee luotot ja saamistodistukset kolmeen seuraavaan arvostusryhmään:

1) Jaksotettuun hankintamenoon arvostettavia rahoitusvaroja pidetään hallussa sellaisen liiketoimintamallin mukaisesti, jonka tavoitteena on rahoitusvarojen hallussapito sopimukseen perustuvien rahavirtojen keräämiseksi, ja jotka ovat yksinomaan pääoman ja jäljellä olevan pääomamäärän koron maksua. Erän kirjanpitoarvo sisältää odotettavissa olevien luottotappioiden vähennyserän ja korkotuotot kirjataan efektiivisen koron menetelmällä korkotuottoihin.

2) Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattavia rahoitusvaroja pidetään hallussa sellaisen liiketoimintamallin mukaisesti, jonka tavoite saavutetaan keräämällä sopimukseen perustuvia rahavirtoja ja myymällä rahoitusvaroja. Lisäksi sopimusehdoissa määrätään tiettyinä ajankohtina toteutuvista rahavirroista, jotka ovat yksinomaan pääoman ja jäljellä olevan pääomamäärän koron maksua. Muutokset käyvässä arvossa kirjataan käyvän arvon rahastoon. Arvonalentumisvoitot tai -tappiot sekä valuuttakurssivoitot tai -tappiot kirjataan tulosvaikutteisesti. Kun rahoitusvaroihin kuuluva erä kirjataan pois taseesta, siirretään käyvän arvon rahastoon kertynyt voitto tai tappio luokittelun muutoksesta johtuvana oikaisuna omasta pääomasta tulosvaikutteiseksi eräksi sijoitustoiminnan nettotuottoihin. Efektiivisen koron menetelmää käyttäen laskettu korko kirjataan korkotuottoihin tai sijoitustoiminnan nettotuottoihin (vakuutusyhtiöiden sijoitukset).

3) Käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettavia rahoitusvaroja pidetään kaupankäyntitarkoituksessa tai kun rahoitusvara ei täytä jaksotettuun hankintahintaan tai käypään arvoon muun laajan tuloksen kautta kirjattavien kriteereitä. Voitot ja tappiot kirjataan sijoitustoiminnan nettotuottoihin.

Liiketoimintamalli

Liiketoimintamallilla tarkoitetaan sitä, miten OP Ryhmä hallinnoi rahoitusvarojaan rahavirtojen kerryttämiseksi. OP Ryhmässä liiketoimintamallin ratkaisee, syntyvätkö rahavirrat pelkästään sopimukseen perustuvien rahavirtojen keräämisestä vai sopimukseen perustuvien rahavirtojen keräämisestä sekä rahavirroista, jotka saadaan myymällä rahoitusvara, vai onko kyseessä kaupankäynti. Kaupankäyntiliiketoimintamalliin kuuluvat rahoitusvarat arvostetaan tulosvaikutteisesti. Liiketoimintamallia arvioidessaan OP Ryhmä ottaa huomioon tulevat toimenpiteet liiketoimintamallin tavoitteen saavuttamiseksi. Arviointiin kuuluu aikaisempi kokemus rahavirtojen keräämisestä, kuinka liiketoimintamallin ja sen mukaisesti hallussa pidettävien rahoitusvarojen tuloksellisuutta arvioidaan ja kuinka siitä raportoidaan yhteisön johtoon kuuluville avainhenkilöille, kuinka riskejä hallitaan ja kuinka liiketoiminnan johtajia palkitaan. Esimerkiksi OP Ryhmän myöntämiä asuntoluottoja pidetään hallussa sopimukseen perustuvien rahavirtojen keräämiseksi. Niitä voidaan myydä vain harvoissa tapauksissa OP Ryhmään kuuluvien yritysten

kesken esim. takaamaan OP Asuntoluottopankin liikkeelle laskemia asuntovakuudellisia joukkovelkakirjalainoja tai epänormaalissa maksuvalmiuskriisitilanteessa. Lisäksi OP Ryhmän likviditeettireservisalkun liiketoimintamallin tavoitteena on kerätä sopimukseen perustuvia rahavirtoja sekä rahoitusvarojen myynti.

Rahavirtaominaisuudet

Silloin kun OP Ryhmän liiketoimintamalli on muu kuin kaupankäynti, OP Ryhmä arvioi, ovatko sopimukseen perustuvat rahavirrat yhdenmukaisia perustyyppisen lainanantojärjestelyn kanssa. Perustyyppisessä lainanhoitojärjestelyssä sopimukseen perustuvat rahavirrat ovat yksinomaan pääoman ja jäljellä olevan pääomamäärän koron maksua ("SPPI"), jossa koron merkittävimmät osatekijät ovat korvaus rahan aika-arvosta, luottoriskistä, lainanantoon liittyvistä riskeistä ja voittomarginaalista. Valtaosa OP Ryhmän rahoitusvaroista on perustyyppisiä lainanantojärjestelyjä.

OP Ryhmän kaikki henkilöasiakkaille myönnetyt luotot ja osa yritysasiakkaiden luotoista sisältävät mahdollisuuden ennenaikaiseen takaisinmaksuun. Ehdot ovat kuitenkin yhdenmukaisia perustyyppisen lainanantojärjestelyn kanssa, koska ennen eräpäivää maksettava määrä vastaa sopimuksen mukaista nimellismäärää ja kertynyttä (mutta maksamatonta) sopimuksen mukaista korkoa, joka voi sisältää lisäkorvauksen sopimuksen ennenaikaisesta päättämisestä.

Silloin kun sopimukseen perustuvat rahavirrat ovat alttiina esim. osakkeiden hintojen tai lainanottajan taloudellisen tuloksen muutoksille, ei kyseessä ole perustyyppinen lainanantojärjestely, ja tällaiset rahoitusvarat arvostetaan tulosvaikutteisesti. Tyypillisesti tällaisia ovat erilaiset rahastosijoitukset, jotka eivät täytä oman pääoman määritelmää IAS 32:n mukaisesti liikkeeseenlaskijan tilinpäätöksessä.

Rahoitusvaroihin sisältyviä kytkettyjä johdannaisia ei eroteta pääsopimuksesta vaan ne huomioidaan sopimukseen perustuvien rahavirtojen kokonaisarvioinnissa.

Jos rahoitusvarojen hallinnoinnissa noudatettua liiketoimintamallia muutetaan, voidaan rahoitusvaroja joutua uudelleenluokittelemaan. Uudelleenluokittelua sovelletaan ei-takautuvasti luokittelun muutospäivästä lähtien. Tällaisia muutoksia odotetaan tapahtuvat hyvin harvoin.

5.3.2 Oman pääoman ehtoiset instrumentit

Oman pääoman ehtoiset instrumentit ovat instrumentteja, jotka osoittavat oikeutta osuuteen yhtiön varoista sen kaikkien velkojen vähentämisen jälkeen. Tyypillisesti tällaisia ovat osakesijoitukset.

Oman pääoman ehtoiset instrumentit arvostetaan myöhemmin käypään arvoon tulosvaikutteisesti, paitsi silloin kun OP Ryhmä on tehnyt alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä peruuttamattoman valinnan, jonka mukaan tietyt kaupankäyntiliiketoimintaan kuulumattomat sijoitukset oman pääoman ehtoisiin instrumentteihin, jotka muutoin arvostettaisiin käypään arvoon tulosvaikutteisesti, käsitellään siten, että käyvän arvon myöhemmät muutokset esitetään muissa laajan tuloksen erissä. Tällaisia sijoituksia ei ole merkittävästi, ja ne liittyvät paikalliseen toimintaan osallistumiseen. Tällaisten sijoitusten myyntivoittoja tai-tappioita ei kirjata tulosvaikutteisesti, mutta niiden osingot kirjataan liiketoiminnan muihin tuottoihin. Osingot kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä oman pääoman ehtoisista sijoituksista kirjataan tuloslaskelmaan sijoitustoiminnan nettotuottoihin.

5.3.3 Sopimukseen perustuvien rahavirtojen muuttaminen

Maksusuunnitelman muutoksia tehdään normaaliin asiakassuhteen hoitoon kuuluvana toimenpiteenä mutta myös tilanteissa, jossa asiakkaan maksukyky on heikentynyt. Tällöin heikentyneestä maksukyvystä joudutaan antamaan myönnytys lainaehtoihin – esimerkiksi lyhennysvapaa – rajoitetuksi ajaksi. Yleensä näissä tilanteissa lainan sopimukseen perustuvat rahavirrat neuvotellaan uudelleen tai niihin tehdään muutoin muutoksia, eivätkä ne johda kyseisen lainan taseesta pois kirjaamiseen. Tällöin lasketaan lainan bruttomääräinen kirjanpitoarvo uudelleen, ja tehdystä muutoksesta aiheutuva voitto tai tappio kirjataan tulosvaikutteisesti. Lainan bruttomääräinen kirjanpitoarvo lasketaan uudelleen siten, että se vastaa uudelleen neuvoteltujen tai muutettujen sopimukseen perustuvien rahavirtojen nykyarvoa, joka on määritetty diskonttaamalla käyttäen lainan alkuperäistä efektiivistä korkoa. Muutetun lainan kirjanpitoarvoa oikaistaan syntyneillä menoilla tai palkkioilla, ja nämä jaksotetaan muutetun luoton jäljellä olevalle voimassaoloajalle. Maksusuunnitelmien muutosten kehitystä raportoidaan säännöllisesti johdolle asiakkaiden maksukykyä ennakoivana mittarina.

Jos lainaehtoihin tehtävät muutokset ovat merkittäviä tai laina muutoin neuvotellaan uudelleen, OP Ryhmä kirjaa alkuperäisen lainan pois taseesta ja kirjaa samalla taseeseen muutetun uuden lainan. Tällöin muutoksen tekemisajankohta on lainan alkuperäinen kirjaamisajankohta, kun muutettuun lainaan sovelletaan arvon alentumista koskevia vaatimuksia. Tyypillisesti tämä tarkoittaa, että tappiota koskevan vähennyserän määrä vastaa 12 kuukaudelta odotettavissa olevia luottotappioita. OP Ryhmä luokittelee muutoksen syyt ja vakavuusasteet sisäisellä luokituksella, jolla seurataan, onko taseesta pois kirjaamiseen yhteydessä ollut näyttöä siitä, että muutettu laina on alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä luottoriskin johdosta arvoltaan alentunut. Tällöin se kirjataan alun perin myönnettynä luottoriskin johdosta arvoltaan alentuneena rahoitusvaroihin kuuluvana eränä. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi tilanteessa, jossa ongelmalliseen omaisuuserään on tehty huomattava muutos.

Muutoin rahoitusvaroihin kuuluvat erät kirjataan pois taseesta silloin, kun sopimukseen perustuvat oikeudet rahoitusvaroihin kuuluvan erän rahavirtoihin lakkaavat olemasta voimassa tai kun OP Ryhmä siirtää rahoitusvaroihin kuuluvan erän toiselle osapuolelle ja siirto täyttää taseesta pois kirjaamisen edellytykset.

5.3.4 Käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettavat vakuutusyhtiöiden rahoitusvarat

Rahoitusvaroihin kuuluva erä arvostetaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti, ellei sitä arvosteta jaksotettuun hankintamenoon tai käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta. OP Ryhmä on myös nimenomaisesti luokitellut rahoitusvaroja käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettaviksi (käyvän arvon optio), silloin kun näin toimimalla poistetaan tai vähennetään ns. kirjanpidollista epäsymmetriaa rahoitusvarojen ja niihin liittyvien rahoitusvelkojen arvostamisessa.

Henkivakuutustoiminnan sijoitussidonnaisten vakuutusten katteena olevat sijoitukset sekä ns. eriytettyjen taseiden sijoituksen luokitellaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettaviksi, koska vastaava vakuutusvelka tai sijoitussopimusten velka kirjataan käypään arvoon tulosvaikutteisesti.

Tähän ryhmään luokitellaan OP Ryhmän vahinko- ja henkivakuutuksen sijoitustoimintaan liittyvät oman pääoman ehtoiset instrumentit ja rahastosijoitukset. Osaan näistä instrumenteista OP Ryhmä soveltaa väliaikaista poikkeusmenettelyä (ns. overlay approach), joka palauttaa näiden instrumenttien tulosvaikutukset IAS 39:n mukaisiksi. Overlay approachin soveltaminen lopetetaan viimeistään silloin, kun IFRS 17 Vakuutussopimukset -standardi tulee voimaan. Overlay approachilla pyritään yhteen sovittamaan IFRS 9 ja IFRS 17 -standardien eriaikaisesta voimaantulosta aiheutuva väliaikainen tulosvolatiliteetti, kun sijoitukset arvostetaan IFRS 9 -standardin mukaisesti käypään arvoon tulosvaikutteisesti, mutta niihin liittyvää vakuutusvelkaa ei voida vielä arvostaa käypään arvoon tulosvaikutteisesti IFRS 17 -standardin mukaisesti.

5.4 Arvonalentuminen

Odotettavissa olevat luottotappiot lasketaan kaikista jaksotettuun hankintamenoon arvostettavista ja käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattavista tase-eristä sekä taseen ulkopuolisista luottositoumuksista ja takaussopimuksista. Odotettavissa olevat luottotappiot kirjataan jokaisena raportointipäivänä ja ne kuvastavat:

(a) vinoutumatonta ja todennäköisyyksillä painotettua rahamäärää, joka määritetään arvioimalla mahdollisten tulemien vaihtelualue;
(b) rahan aika-arvoa ja
(c) järkevää ja perusteltavissa olevaa informaatiota, joka on raportointipäivänä saatavissa ilman kohtuuttomia kustannuksia tai ponnisteluja ja joka koskee toteutuneita tapahtumia, vallitsevia olosuhteita ja ennusteita tulevista taloudellisista olosuhteista.

Odotettavissa olevat luottotappiot lasketaan käyttäen mallinnettuja riskiparametreja ja kaavalla probability of default (PD) x loss given default (LGD) x exposure at default (EAD) kaikille portfolioille sopimuskohtaisesti, ja ne kuvastavat odotuksia tulevista luottotappioista raportointipäivänä. Poikkeuksena ovat suurimmat yritysvastuut, joita seurataan saamiskohtaisesti. PD kuvaa maksukyvyttömyyden todennäköisyyttä alla kuvatun maksukyvyttömyyden määritelmän mukaisesti. LGD kuvaa tappio-osuutta maksukyvyttömyyshetkellä, ja siihen vaikuttaa mm. vakuuksien ja erilaisten takauksien määrä ja tyyppi. EAD kuvaa vastuun määrää maksukyvyttömyyshetkellä sisältäen taseessa olevan vastuun sekä odotetun käytön taseen ulkopuolisista eristä maksukyvyttömyyshetkellä.

ECL-laskenta perustuu kolmeen eri skenaarioon. Riskiparametrit PD, LGD ja EAD lasketaan vuosikohtaisesti kussakin skenaariossa. Vuosittaiset ECL-luvut diskontataan raportointipäivään, ja eri skenaarioiden luvuista lasketaan todennäköisyyksillä painotettu ECL. Diskonttaustekijänä käytetään sopimuksen efektiivistä korkoa tai sen arviota. Sopimuksen jäljellä oleva maturiteetti on rajoitettu laskennassa maksimissaan 30 vuoteen.

5.4.1 Luotot

Sopimuksen koko voimassaoloajan maksukyvyttömyyden todennäköisyyden (lifetime PD) mallit on tehty erikseen henkilöasiakkaille ja yritysasiakkaille. PD-malleihin vaikuttaa keskeisesti sopimuksen luottoluokka, luoton ikä (henkilöasiakkaat) sekä mallin alasegmentti, joka määräytyy yritysasiakkaille luokittelumallin perusteella ja henkilöasiakkaille tuotetyypin perusteella. Lisäksi PD-estimaatit ovat riippuvaisia makrotaloudellisista tekijöistä ja niiden ennusteista kussakin skenaariossa.

Sopimuksen koko voimassaoloajan tappio-osuusmalli (lifetime LGD) koostuu kolmesta komponentista: 1) maksukyvyttömyystilasta toipumisen todennäköisyydestä, 2) vakuudellisesta palautusosuudesta ja 3) vakuudettomasta palautusosuudesta. Eri komponenttien arvot riippuvat keskeisesti tuotetyypistä, toimialasta (yritykset) ja vakuustyypistä. Makrotaloudelliset tekijät ja niiden ennusteet vaikuttavat kahteen ensimmäiseen komponenttiin.

Sopimuksen koko voimassaoloajan vastuu (lifetime EAD) maksukyvyttömyyshetkellä perustuu tuotetyypistä riippuen sopimuksen mukaisiin kassavirtoihin, odotettuun käyttöasteeseen, ennenaikaisen takaisinmaksun todennäköisyyteen ja maturiteettimalliin.

Sopimusten luokittelu kolmeen arvonalentumisvaiheeseen

Sopimukset luokitellaan kolmeen eri vaiheeseen. Eri vaiheet kuvastavat luoton laadun heikkenemistä alkuperäisen kirjaamisen jälkeen.

- Vaihe 1: sopimukset, joiden luottoriski ei ole kasvanut merkittävästi alkuperäisestä ja joille lasketaan 12 kuukauden ECL.
- Vaihe 2: sopimukset, joiden luottoriski on kasvanut merkittävästi alkuperäisestä ja joille lasketaan koko voimassaoloajan ECL.
- Vaihe 3: maksukyvyttömät sopimukset, joille lasketaan myös koko voimassaoloajan ECL.

Lisäksi sopimukset, jotka on alun perin myönnetty arvoltaan alentuneina, ovat aina koko voimassaoloajan odotetun tappion laskennan piirissä.

Luottoriskin merkittävä lisääntyminen

Odotettavissa olevat luottotappiot lasketaan sopimuskohtaisesti joko 12 kuukaudelle tai koko voimassaoloajalle riippuen siitä, onko instrumentin luottoriski lisääntynyt raportointipäivänä merkittävästi alkuperäisestä. Luottoriskin merkittävää lisääntymistä arvioidaan sekä laadullisilla että määrällisillä kriteereillä. Laadulliset tekijät koostuvat erilaisista luottoriskin mittareista (esim. lainanhoitojoustoista tai kovenanttirikkomuksista), ja ne huomioidaan pääosin luokittelumalleissa tai maksukäyttäytymisen luokan arvioinnissa.

OP Ryhmä on sisällyttänyt suhteellisia ja absoluuttisia kynnysarvoja luottoriskin merkittävän luottoriskin määrällisen lisääntymisen määrittämiseen ottaen huomioon kaikki järkevä ja perusteltavissa oleva informaatio. Lisäksi rahoitusvaroihin kuuluvaan erään liittyvä luottoriski on lisääntynyt merkittävästi alkuperäisen kirjaamisen jälkeen, jos sopimukseen perustuvat maksut ovat viivästyneet yli 30 päivää.

OP Ryhmä ei ole soveltanut luottoriskin merkittävän lisääntymisen arvioinnissa IFRS 9 -standardin sallimaa siirtymäsääntöä alhaisen luottoriskin olettamasta niille sopimuksille, joille ei ilman kohtuuttomia kustannuksia ja työmäärää saada laskettua alkuperäistä koko voimassaoloajan PD:tä.

Laskentamalliin sisällytetään tulevaisuuteen suuntautuvaa informaatiota ja makroekonomisia skenaarioita. OP Ryhmän ekonomistit päivittävät makroekonomiset skenaariot neljännesvuosittain, ja ne ovat samoja, joita muutoinkin käytetään OP Ryhmän taloudellisessa vuosisuunnittelussa. Makroekonomiset ennusteet kattavat 5 vuotta, ja ne on ekstrapoloitu 30 vuoteen asti tuotantofunktiota käyttäen. Käytetyt makroekonomiset tekijät ovat: BKT:n kasvu, työttömyysaste, investointien kasvu, inflaatio, ansiotason muutos ja 12 kk Euribor -korko. Lisäksi asuntojen hintaindeksiä käytetään LGD-malleissa. Käytettäviä skenaarioita on kolme: perus, vahva ja heikko. Skenaarioille on myös arvioitu toteutumisen todennäköisyydet.

Makroekonomisten ennusteiden laatiminen ja niiden heijastaminen tulevaisuuteen aina 30 vuoteen saakka sisältää suuren määrän epävarmuutta, ja siten toteutuneet tulokset voivat merkittävästi poiketa ennustetusta. OP Ryhmä on analysoinut, että ECL-laskennassa käytettävien riskiparametrien komponenttien ja makroekonomisten tekijöiden muutoksen suhde ei ole lineaarinen. Näin ollen makroekonomiset ennusteet edustavat OP Ryhmän parasta näkemystä mahdollisista skenaarioista ja lopputulemista.

OP Ryhmä seuraa säännöllisesti, miten tehokkaasti edellä mainitut kriteerit havaitsevat luottoriskin merkittävän lisääntymisen ennen kuin sopimukseen perustuvat maksut ovat erääntyneet yli 30 päivää, ja että sopimukset eivät yleensä siirry arvonalentumisvaiheesta 1 suoraan arvonalentumisvaiheeseen 3, ja tekee suhteellisen muutoksen laskutapaan tarvittavat kalibroinnit.

Maksukyvyttömyyden (default) määritelmä

OP Ryhmässä sovelletaan IFRS 9 -standardin mukaisessa laskennassa samaa maksukyvyttömyyden määritelmää kuin sisäisissä luottoriskimalleissa (IRB). Maksukyvyttömyyttä arvioidaan OP Ryhmän sisäisellä maksukäyttäytymiseen perustuvalla luokittelujärjestelmällä. Henkilöasiakkaissa maksukyvyttömyyden määritelmää sovelletaan sopimuskohtaisesti, kun taas yritysasiakkaissa tarkastellaan asiakaskokonaisuutta. Asiakas luokitellaan maksukyvyttömäksi, kun on todennäköistä, ettei asiakas maksa luottovelvoitteitaan täysimääräisesti ilman, että OP Ryhmä turvautuu toimiin (esim. vakuuden realisointiin), tai viimeistään silloin, kun rahoitusvaroihin kuuluvaan erään liittyvä maksu on viivästynyt yli 90 päivää.

Maksukyvyttömyyden määritelmä perustuu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen EU N:o 575/2013 (CRR) artiklaan 178.

Asiakkaan maksukyvyttömyys päättyy, kun se ei enää täytä maksukyvyttömän määritelmää. Tämän jälkeen maksukäyttäytymisen luokka palautuu 6 kuukauden viiveellä.

5.4.2 Saamistodistukset

Käypään arvoon muun laajan tuloksen kautta kirjattavien saamistodistusten odotettu tappio kirjataan tulosvaikutteisesti ja vähentämään käyvän arvon rahastoa.

Odotettavissa olevat luottotappiot lasketaan myös kaavalla PD x LGD x EAD kaikille portfolioille ostoeräkohtaisesti, ja ne kuvastavat odotuksia tulevista luottotappioista raportointipäivänä.

OP Ryhmä käyttää saamistodistusten odotetun tappion laskennassa apunaan Bloombergin työkalua.

Maksukyvyttömyyden todennäköisyyden (PD) pohjana käytetään pörssinoteerattujen yhtiöiden tapauksessa Mertonin distance-to-default (DD) -mallia, jonka antama tulos muunnetaan PD-arvoksi mallin historiallisen toteuman perusteella.
Lukua oikaistaan yhtiöiden tilinpäätöstiedoista poimituilla taseen vahvuutta, likviditeettiriskiä ja tuloksentekokykyä kuvaavilla tunnusluvuilla. Näitä tunnuslukuja puolestaan on normalisoitu taseen ulkopuolisten erien arvioidun vaikutuksen mukaan.

Yksityisten yhtiöiden tapauksessa PD-mallinnus perustuu yhtiön saatavilla olevista tilinpäätöstiedoista kerättyihin tunnuslukuihin ja sektorille mallinnettuun keskimääräiseen riskiin.

Maksukyvyttömyyden määritelmä on yhtenevä kansainvälisten valvojien edellyttämän maksukyvyttömyyden määritelmän kanssa ja käsittää konkurssit, maksujen suorittamatta jättämisen, ongelmalliset uudelleenjärjestelyt ja valtion pakkolunastukset.

LGD-mallin toipumisosuus perustuu maksukyvyttömien saamisten historiallisiin toipumisosuuksiin. Toipumisosuus määritellään maksukyvyttömän saamisen kauppahinnasta, ja siinä huomioidaan etuoikeus maksuihin, liikkeeseenlaskijan luottokelpoisuus, toimialan luonne, suhdannesykli, vakuustyyppi, alue jne.

Vaiheeseen 2 siirretään sellaiset sijoitukset, joiden yhden vuoden PD on kaksinkertaistunut, sijoitukseen on myönnetty lainanhoitojousto tai sen maksut ovat yli 30 päivää erääntyneet. Vaiheeseen 3 luokitellaan maksukyvyttömään liikkeeseenlaskijaan liittyvät sijoitukset, jos sen maksut ovat erääntyneet yli 90 päivää tai jos asiakas on ongelma-asiakas.

5.4.3 Taseen ulkopuoliset erät

Useisiin OP Ryhmän tarjoamiin tuotteisiin kuuluu vakiona tai jossain elinkaaren vaiheessa nostovara, limiitti tai muu taseen ulkopuolinen luottositoumus. Esimerkiksi valmiusluottoihin, kuten luottokortteihin ja luotollisiin tileihin, sisältyy sekä laina että sitoutuminen nostamattomaan osuuteen. Lisäksi OP Ryhmä on myyjäosapuolena erilaisissa takauksissa kuten rahoitustakauksissa sekä muissa kaupallisissa tai viranomaistakauksissa, joihin kaikkiin sovelletaan IFRS 9 -standardin arvonalentumisen sääntöjä. Luottositoumusten ja takaussopimusten osalta alkuperäisen kirjaamisen katsotaan arvonalentumista koskevia vaatimuksia sovellettaessa tapahtuneen päivänä, jona OP Ryhmästä tulee peruuttamattoman sitoumuksen osapuoli. Näin ollen odotetun tappion laskennassa huomioidaan vain OP Ryhmää sitovat erät.

Näille erille lasketaan odotettu tappio samoilla periaatteilla kuin luotoille. Samoin luottoriskin merkittävää lisääntymistä arvioidaan samoin perustein. Tällaisille tuotteille mallinnetaan EAD, joka ennustaa vastuiden määrää maksukyvyttömyyshetkellä. Se sisältää sekä käyttöasteen että luottovasta-arvokertoimen. Lisäksi toistaiseksi voimassa oleville sopimuksille sovelletaan maturiteettimallia. Mallissa huomioidaan tilanteet, jossa OP Ryhmällä on sopimukseen perustuva mahdollisuus vaatia takaisinmaksua ja peruuttaa nostamatonta osuutta koskeva sitoumus, mutta se ei rajoita altistumista luottotappioille sopimuksen mukaisena irtisanomisaikana.

5.4.5 Odotettavissa olevien luottotappioiden kirjaaminen

Pääsääntöisesti odotettavissa olevia luottotappioita varten kirjataan tappiota koskeva vähennyserä lainan kirjanpitoarvon vähennykseksi erilliselle tilille. Kun on kyse luottositoumuksista ja takaussopimuksista, tappiota koskeva vähennyserä kirjataan varaukseksi. Niihin tuotteisiin, joihin sisältyy sekä lainasaaminen (ts. rahoitusvaroihin kuuluva erä) että sitoumus nostamattomaan osuuteen (ts. luottositoumus), eikä OP Ryhmän ole mahdollista yksilöidä nostamatonta osuutta koskevaan sitoumukseen liittyviä odotettavissa olevia luottotappioita erillään rahoitusvaroja koskevasta komponentista, luottositoumukseen liittyvät odotettavissa olevat luottotappiot kirjataan yhdessä rahoitusvaroihin kuuluvan erän tappiota koskevan vähennyserän kanssa.

5.4.6 Lopullisen luottotappion kirjaaminen

Lopullisen luottotappion kirjaaminen on taseesta pois kirjaamiseen johtava tapahtuma. Silloin kun rahoitusvaroihin kuuluvaa erää ei voida kohtuudella odottaa saavan perityksi kokonaan tai osaksi, kirjataan lopullinen luottotappio pienentämään suoraan rahoitusvaroihin kuuluvan erän bruttomääräistä kirjanpitoarvoa.

Laina kirjataan pois taseesta, kun kaikki perintätoimet on suoritettu loppuun tai kun lainan ehtoja muutetaan merkittävästi (esim. uudelleenrahoitus). Taseesta pois kirjaamisen jälkeen saadut suoritukset kirjataan saamisten arvonalentumisten oikaisuiksi.

5.5 Rahavarat

Rahavarat koostuvat käteisistä varoista ja vaadittaessa maksettavista saamisista luottolaitoksilta.

5.6 Rahoitusvelkojen luokittelu ja myöhempi arvostaminen

Rahoitusvelkoja ovat talletukset ja muut velat luottolaitoksille ja asiakkaille sekä liikkeeseen lasketut velkakirjat ja muut rahoitusvelat.

Rahoitusvelat luokitellaan jaksotettuun hankintamenoon efektiivisen koron menetelmää käyttäen lukuun ottamatta johdannaisvelkoja, jotka arvostetaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti. Lisäksi velat vakuutusyhtiöiden myöntämistä sijoitussopimuksista, joilla ei ole oikeutta harkinnanvaraiseen lisäetuun, luokitellaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettaviksi. Kaupankäyntivelkoihin luokitellaan myös velvoitteet toimittaa vastapuolelle arvopapereita, jotka on myyty, mutta jotka eivät ole omistuksessa myyntihetkellä (lyhyeksi myynti).

OP Ryhmä ei ole alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä nimenomaisesti luokitellut rahoitusvelkoja käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettavaksi.

Rahoitusvelat (tai rahoitusvelan osa) poistetaan taseesta silloin, kun velka on lakannut olemasta olemassa – toisin sanoen, kun sopimuksessa yksilöity velvoite on täytetty tai kumottu tai sen voimassaolo on lakannut.

Jos OP Ryhmä vaihtaa rahoitusvelkoja alkuperäisten lainanantajien kanssa ja jos niiden ehdot poikkeavat huomattavasti toisistaan, vaihtoa on käsiteltävä alkuperäisen rahoitusvelan kuoletuksena. Tällöin syntyneet menot tai palkkiot kirjataan osana kuolettamisesta johtuvaa voittoa tai tappiota. Jos vaihtoa tai muutosta ei käsitellä kirjanpidossa kuoletuksena, lasketaan muutetun rahoitusvelan jaksotettu hankintameno uudelleen diskonttaamalla muutetut sopimusperusteiset rahavirrat käyttämällä alkuperäistä efektiivistä korkokantaa. Rahoitusvelan jaksotetun hankintamenon muutokset kirjataan tulosvaikutteisesti. Syntyneillä menoilla tai palkkioilla oikaistaan velan kirjanpitoarvoa, ja ne kirjataan kuluiksi ehdoiltaan muuttuneen velan jäljellä olevana juoksuaikana. OP Ryhmä ei ole tehnyt rahoitusvelkojen vaihtoja olemassa oleviin rahoitusvelkoihin.

5.7 Nettoutus

Taseessa nettoutetaan sellaiset rahoitusvarat ja -velat, joissa OP Ryhmällä on tarkasteluhetkellä laillisesti toimeenpantavissa oleva kuittausoikeus tavanomaisessa liiketoiminnassa sekä laiminlyönti-, maksukyvyttömyys- ja konkurssitapauksissa, ja se aikoo toteuttaa suoritukset nettomääräisesti. Taseessa nettoutetaan keskusvastapuoliselvityksessä olevat OTC-korkojohdannaiset, jotka selvitetään päivittäisessä selvitysprosessissa London Clearing Housen kanssa.

19 Johdon harkintaa edellyttävät laatimisperiaatteet ja arvioihin liittyvät keskeiset epävarmuustekijät

Odotetun luottotappion (ECL) määrittäminen vaatii useita johdon harkintaa edellyttäviä tekijöitä, mm:

- Oikeiden ECL-mallien valinta niin, että mallit kuvaavat sopimuskannan odotettavissa olevia luottotappioita mahdollisimman hyvin
- Malleissa tehdyt erilaiset oletukset ja asiantuntija-arviot
- ECL-mallien parametrien estimointimenetelmien valinta
- Käytettävissä olevaan mallinnusaineiston ja datan laatuun liittyvän malliriskin määrittäminen
- Sopimusten oikea ryhmittely eri segmentteihin siten, että niiden ECL lasketaan oikealla mallilla
- Makroekonomisten tekijöiden valinta niin, että niiden muutokset korreloivat sopimusten maksukyvyttömyyden todennäköisyyden kanssa
- Makroekonomisten skenaarioiden ja niiden todennäköisyyksien ennustaminen tulevaisuuteen.

Johdon harkintaa on käytetty myös luottoriskin merkittävän kasvun arvioinnissa, mm:

- Henkilöasiakkaiden suhteellisen luottoriskin muutoksen arvioinnissa käytetyssä asiantuntija-arviossa, jolla varmistetaan todenmukainen määrä sopimuksia siirtymään vaiheeseen 2 ennen siirtymistä vaiheeseen 3 (ns. default capture rate)
- Absoluuttisen rajan valinnassa, joka perustuu maksukyvyttömyyden historialliseen käyttäytymiseen sekä OP Ryhmän luottoriskiprosessiin
- Ajanjakson pituuden määrittämisessä, jonka aikana asiakkaan on osoitettava hyvää maksukäyttäytymistä, jotta arvonalentumisvaihe voi parantua vaiheesta 3 vaiheeseen 2 ja 1.

20.2 IFRS 15 -standardi Myyntituotot asiakassopimuksista

OP Ryhmä soveltaa IFRS 15 -standardia 1.1.2018 lähtien. IFRS 15 -standardi Myyntituotot asiakassopimuksista korvasi nykyiset IAS 11 - ja IAS 18 -standardit. IFRS 15 -standardi koskee OP Ryhmässä pääosin Varallisuudenhoito-segmentin palkkioita ja Pankkitoiminta-segmentin efektiivisen koron laskentaan kuulumattomia palkkioita. Uusi standardi ei vaikuta rahoitusinstrumenttien tai vakuutusten tuloutukseen. IFRS 15 -standardi lisää liitetiedoissa esitettävää informaatiota vuodelta 2018. Nettopalkkiotuotoissa esitettävien palkkiotuottojen ja -kulujen ryhmittelyä tarkennetaan liitetiedoissa. Nettopalkkiotuotoissa tullaan esittämään uusina erinä palkkiotuotot ja -kulut terveys- ja hyvinvointipalveluista, omaisuudenhoitopalkkiot, maksetut palkkiot omaisuudenhoitopalveluista, lainopilliset palkkiot sekä rahastojen palkkiokulut. IFRS 15 -standardi ei muuta Varallisuudenhoidon hallinnointipalkkioiden tai tuottoperusteisten palkkioiden eikä muidenkaan standardin soveltamisalaan kuuluvien palkkioiden tuloutusajankohtaa verrattuna nykyisiin käytäntöihin. IFRS 15 -standardiin siirtymisellä ei siten ole taloudellista vaikutusta OP Ryhmän tulokseen. OP Ryhmä siirtyy noudattamaan IFRS 15 -standardia takautuvalla menetelmällä.

20.3 IFRS 16 -standardi Vuokrasopimukset

OP Ryhmä ottaa käyttöön IFRS 16 Vuokrasopimukset -standardin 1.1.2019 lähtien. Uusi standardi muuttaa vuokralleottajan kirjanpitokäsittelyä. Vuokralleottaja kirjaa pääosin kaikista sopimuksista käyttöoikeusomaisuuserän ja leasingvelan taseeseen. Poikkeuksen muodostavat lyhytaikaiset ja arvoltaan vähäisiä kohteita koskevat sopimukset. Vuokralleantajan kirjanpitokäsittely pysyy olennaisin osin IAS 17 -standardin mukaisena.

OP Ryhmä suunnittelee, että se soveltaa siirtymässä rajoitetusti takautuvaa menetelmää, jolloin vertailutietoja ei oikaista ja mahdollinen kertynyt vaikutus kirjataan kertyneiden voittovarojen oikaisuksi 1.1.2019. Tämän valinnan johdosta seuraavat siirtymäsääntöjen käytännön apukeinot suunnitellaan otettavaksi käyttöön arvioitaessa vuokralle otettuja sopimuksia:

- Soveltamisen aloittamisajankohtana ei arvioida uudelleen, onko sopimus vuokrasopimus tai sisältyykö siihen vuokrasopimus.
- Aloittamisajankohtana vuokrasopimusvelka kirjataan aiemmin IAS 17 -standardia sovellettaessa operatiivisiksi vuokrasopimuksiksi luokitelluista vuokrasopimuksista. Vuokrasopimusvelka kirjataan siten, että se on jäljellä olevien vuokrien nykyarvo diskontattuna lisäluoton korolla 1.1.2019. Käyttöoikeusomaisuuserä kirjataan määrään, joka on yhtä suuri kuin vuokrasopimusvelka oikaistuna kyseiseen vuokrasopimukseen liittyvillä etukäteen maksetuilla tai siirtyvillä vuokrilla, jotka ovat merkittyinä taseeseen 31.12.2018. Alkuvaiheen välittömiä menoja ei huomioida käyttöoikeusomaisuuserän arvostamisessa.
- Siirtymässä ei kirjata käyttöoikeusomaisuuserää ja vuokrasopimusvelkaa vuokrasopimuksista, joiden mukainen vuokra-aika päättyy 12 kuukauden kuluessa soveltamisen aloittamisajankohdasta (1.1.2019).
- Vuokra-ajan määrittämisessä käytetään jälkiviisautta, jos sopimukseen liittyy jatkamis- tai päättämisoptioita.

OP Ryhmä on käyttöönottoprojektissa määritellyt prosessin, jolla sopimukset kerätään ja jonka mukaan analysoidaan, täyttääkö sopimus vuokrasopimuksen määritelmän. OP Ryhmä on myös tehnyt sopimuksista alustavan kartoituksen, jonka

mukaan olennaisimmat vuokralle otetut sopimukset ovat toimitilojen vuokrasopimuksia ja työsuhdeautoja. OP Ryhmä arvioi, että vuokralle otetuilla omaisuuserillä ei oleteta olevan merkittävää vaikutusta OP Ryhmän taseeseen. Vuokravastuiden diskonttaamaton määrä tilinpäätöksessä 31.12.2017 oli 31 miljoonaa euroa (Liite: 46 Muut vuokrasopimukset).

20.4 IFRS 17 -standardi Vakuutussopimukset

Vakuutussopimusstandardi IFRS 17 julkaistiin 18.5.2017. Sen viimeinen pakollinen käyttöönottopäivä on 1.1.2021, ja se korvaa nykyisen IFRS 4 vakuutussopimusstandardin, joka otettiin käyttöön OP Ryhmässä 1.1.2005. IFRS 17 -standardin vahvistusprosessi on vasta alkuvaiheissaan Euroopan Unionissa.

Standardin tärkein päämäärä on yhtenäistää vakuutusvelan arvostus globaalisti; nykyisen vakuutussopimusstandardin arvostus perustuu kansallisiin arvostuksiin. IFRS 17:n mukaan arvostus perustuu ajantasaisiin estimaatteihin kuten vakuutusyhtiöiden vakavaraisuuslaskentakin. IFRS 17 -standardi eroaa kuitenkin vakavaraisuuslaskennasta tarkoituksensa ja periaatepohjaisuutensa osalta.

Vakuutusvelka muodostuu kolmesta osasta:

- Vastaisten rahavirtojen arvioista, jotka oikaistaan aika-arvolla
- Ryhmän riskinottohalukkuutta kuvaavasta muuta riskiä kuin rahoitusriskiä koskevasta riskioikaisusta ja
- Palvelumarginaalista, joka määritellään sopimusta kirjattaessa siten, että sopimuksesta ei synny kirjaushetkellä voittoa, mutta tappio kirjataan. Palvelumarginaaliin sisältyvät voitot kirjataan vakuutuskauden aikana.

Nykyinen käytäntö, jossa vakuutusvelka voi sisältä implisiittisiä marginaaleja riskin kantamisesta ja tulevista voitoista, lakkaa ja pakottaa raportoijat perustelemaan velan muutokset läpinäkyvästi.

Vakuutusvelan volatiliteetti kasvaa markkinaehtoisen ja ajantasaisten oletusten myötä. Tulevaisuudessa tuotettavan vakuutussopimusten mukaisia vakuutuspalveluja koskevista oletusmuutoksista aiheutuvat arvonmuutokset kirjataan vastamerkkisinä sopimuksen täyttämisestä aiheutuvien rahavirtojen pääoma-arvoon ja palvelumarginaaliin. Rahoitusriskiä koskevista oletusmuutoksista ja markkinamuutoksista aiheutuvia velan muutoksia voidaan puskuroida tuloksessa varojen vastaavilla muutoksilla. Standardi antaa oikeuden luokitella uudelleen vakuutusyhtiöiden varoja hetkellä, kun standardi otetaan käyttöön.

Sekä taseen että tuloksen esittäminen muuttuu. Tuloslaskelmaan tulee kaksi vakuutussopimusten erää: vakuutuspalvelusta syntyvä tulos ja rahoitustuotot tai -kulut. Vakuutuspalvelusta tulee erottaa säästömuotoisten henkivakuutusten sijoituskomponentti.

Standardi lisää kvantitatiivisia liitetietovaatimuksia. Nykyinen standardi lisäsi jo paljon kvalitatiivista liitetietoinformaatiota, jota uusi standardi täydentää.

Uuden standardin käyttöönotto tulee olemaan haastava erityisesti henkivakuutuksessa, jonka sopimukset ovat lähes kaikki monivuotisia.

20.5 Muut tulevat standardimuutokset

Standardeihin IFRS 2 ja IFRIC 22 tehdyt muutokset tulevat voimaan 1.1.2018. Muutoksilla ei ole merkittävää vaikutusta OP Ryhmän tilinpäätökseen.

Liite 2. OP Ryhmän riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan periaatteet

1 OP Ryhmän riskinotto

OP Ryhmän perustehtävä on edistää omistaja-asiakkaiden, asiakkaiden ja toimintaympäristön kestävää taloudellista menestystä, turvallisuutta ja hyvinvointia. OP Ryhmän toiminta perustuu osuustoiminnallisiin arvoihin, vahvaan vakavaraisuuteen ja osaavaan riskienhallintaan. Tavoitteena on varmistaa riskinottokyky kaikissa olosuhteissa ja riskinoton pitäminen maltillisena suhteessa riskinottokykyyn. Pitkällä aikavälillä maltillisen riskinoton puitteissa haetaan markkinoita nopeampaa kasvua. Tämä edellyttää vahvaan riskienhallintaan nojaavaa harkittua riskinottoa.

Keskusyhteisön hallintoneuvoston hyväksymissä OP Ryhmän riskinoton ja riskitoleranssijärjestelmän periaatteissa linjataan, miten ryhmän riskinottoa ohjataan, rajataan ja valvotaan sekä miten riskien- ja vakavaraisuuden hallintaprosessi järjestetään. Niissä määritellään myös OP Ryhmän liiketoimintaan kohdistuvat merkittävät riskit. Periaatteet kytkeytyvät myös strategiaan, vuosisuunnitteluun ja pääomien allokointiin.

Hallintoneuvoston vahvistamat ryhmätason riskitoleranssit vakavaraisuudelle ja merkittäville riskeille määrittelevät ryhmätason riskinottohalun ylärajan. Riskipolitiikassa niistä johdetaan tavoitetasot ja laadulliset tavoitteet sekä limiitit ja valvontarajat segmenteille ja OP Ryhmän yhteisöille. Riskinottohalukkuudelle asetetut määrälliset ja laadulliset tavoitetasot tasapainottavat strategian liiketoimintatavoitteita ja maltillista riskinottohalukkuutta keskenään.

Riskienhallintaan ja sisäiseen valvontaan myönteisesti suhtautuvaa yrityskulttuuria ylläpidetään ja vahvistetaan jatkuvasti. OP Ryhmän palkitsemisjärjestelmä ei kannusta liialliseen riskinottoon. Palkitsemisjärjestelmässä otetaan huomioon ryhmän vakavaraisuus ja kannattavuus.

OP Ryhmän riskitoleranssit v 2017

Riskinottokyky (vakavaraisuus)	
	Ydinvakavaraisuus (CET1), %
	Rava-vakavaraisuus, %
Riskinottohalu	
	Taloudellinen pääomavaade, %
Vastapuoliriskikeskittymät	
	Suurin yksittäinen asiakasriski, %
	Merkittävien asiakasriskien yhteismäärä, %
	Toimialariski, %
	Maariskikeskittymä, %
Luottoriskit	
	Ongelmasaamiset, %
	Luottoriskin taloudellinen pääomavaade, %
Markkinariskit	
	Rahoitustaseen korkotuloriski, milj. €
	Rahoitustaseen nykyarvoriski, %
	Trading-toiminnan VaR 99 %, 1 pv, milj. €
	Keskuspankin ja pankkitoiminnan pitkäaikaiset sijoitukset, VaR 95 %, 1 kk, %
	Vakuutustoiminnan pitkäaikaiset sijoitukset VaR 95 %, 1 kk, %
Vakuutusriskit	
	Vahinkovakuutuksen kohde- ja tapahtumakohtainen korkein omapidätys, milj. €
Likviditeettiriskit	
	Maksuvalmiusvaatimus (LCR-vaade), %
	Pysyvän varainhankinnan vaatimus (NSFR-vaade), %

2 Riskien- ja vakavaraisuudenhallinta

Riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan tavoitteena on havainnollistaa OP Ryhmän riskiprofiilia ja riskinottokykyä sekä niiden herkkyyttä markkinamuutoksille ja liiketoiminnan valinnoille. Tavoitteena on myös tuottaa tietoa päätöksentekoa varten ja varmistaa riskinoton pysyminen vahvistettujen toleranssien, limiittien ja valvontarajojen puitteissa. Näin turvataan OP Ryhmän ja sen yhteisöjen riskinottokyky ja maksuvalmius sekä varmistetaan toiminnan jatkuvuus.

Riskinottokyky muodostuu toiminnan laajuuteen ja vaativuuteen suhteutetusta laadukkaasta riskienhallinnasta sekä kannattavaan liiketoimintaan perustuvasta riittävästä vakavaraisuudesta ja likviditeetistä.

Riskien- ja vakavaraisuudenhallinta sisältää

- riskien tunnistamisen, mittaamisen, arvioinnin ja rajaamisen
- eri riskilajien ja liiketoimintojen edellyttämän pääoma- ja likviditeettitarpeen määrittämisen luotettavasti ja riippumattomasti
- pääoman ja likviditeetin kohdentamisen suunnitelmallisesti liiketoimintasegmenteittäin nykyisen ja suunnitellun riskinoton mukaan.

OP Ryhmän riskipolitiikassa keskusyhteisön johtokunta vahvistaa vuosittain ryhmän liiketoimintasegmenttien ja yhteisöjen noudatettavaksi ne riskienhallinnalliset linjaukset, toimenpiteet, tavoitteet, limiitit ja valvontarajat, joilla liiketoimintaa ohjataan ryhmän strategiassa ja riskitoleranssijärjestelmän periaatteissa vahvistettujen linjausten toteuttamiseksi.

Riskilimiittijärjestelmällä turvataan se, ettei OP Ryhmä tai sen yhteisö toiminnassaan ota niin suurta riskiä, että se vaarantaisi ryhmän tai yhteisön vakavaraisuuden, kannattavuuden, maksuvalmiuden tai toiminnan jatkuvuuden. Keskusyhteisön hallintoneuvosto vahvistaa vähintään vuosittain ryhmän riskitoleranssit, jotka ovat ryhmätasoisia limiittejä. Johtokunta vahvistaa keskusyhteisökonsernin yhteisöjen limiitit ja osuuspankkien valvontarajat OP Ryhmän riskipolitiikassa. Johtokunnan asettamat toimikunnat allokoivat liiketoiminnan esityksestä tarvittaessa limiittejä vielä tarkemmalle tasolle. Riskilimiitit ja valvontarajat määrittävät rajat maltillisen riskinottohalun toteutukselle.

Talletuspankkien yhteenliittymästä annetun lain mukaan yhteenliittymään kuuluvien yritysten yhdisteltyä omien varojen määrää ja maksuvalmiutta valvotaan konsolidoitusti yhteenliittymän tasolla. Keskusyhteisöllä on velvollisuus ohjata ja valvoa jäsenluottolaitosten toimintaa sekä antaa niille niiden maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden turvaamiseksi ohjeita muun muassa riskienhallinnasta, luotettavasta hallinnosta ja sisäisestä valvonnasta.

Keskusyhteisö toteuttaa lakisääteistä ohjaus- ja valvontavelvollisuuttaan yleisellä ryhmäohjauksella sekä ongelmatilanteissa pankkikohtaisella ohjauksella, joka perustuu riskiluokitteluun. Riskiluokka heijastaa keskusyhteisön käsitystä kunkin pankin riskinottokyvystä ja pankin riskistä joutua turvautumaan ryhmän taloudelliseen tukeen tai pankin aiheuttamasta vaarasta ryhmän maineelle. Pankkikohtaisen ohjauksen päätavoite on estää yksittäisen yhteisön joutuminen ryhmän vakavaraisuuden varaan tai ryhmätuen tarpeeseen. Tavoitteena on lisäksi tukea yhteisöjen toipumista niiden toimintaedellytyksiä uhkaavista tai vaarantaneista ongelmatilanteista.

Lakisääteisellä OP Ryhmän elvytyssuunnitelmalla luodaan viitekehys ja määritellään toimintavaihtoehdot, joilla turvataan osuuspankkien yhteenliittymään kuuluvien luottolaitosten toiminnan jatkuvuus tilanteessa, jossa yhteenliittymän taloudellinen asema on merkittävästi heikentynyt. Taloudellisen aseman katsotaan heikentyneen merkittävästi ainakin, jos yhteenliittymä on vaarassa jättää sen toiminnalle säädetyt taloudelliset edellytykset täyttämättä tai jos se muutoin rikkoo elvytyssuunnitelmassa määriteltyjä hälyttävien indikaattorien raja-arvoja. Likviditeetin jatkuvuussuunnitelma tai pääomasuunnitelman ohjausmenettelyiden mukaiset vakavaraisuuden vahvistamiseen käytettävissä olevat keinot ovat todennäköisesti käytössä ennen elvytyssuunnitelman käyttöönottoa.

2.1 Riskien tunnistaminen, arviointi ja mittaus

Riskien- ja vakavaraisuuden hallintaprosessiin sisältyy liiketoiminnan ja toimintaympäristön riskien jatkuva tunnistaminen ja arviointi. Keskusyhteisön riippumaton riskienhallinta seuraa ryhmän ja sen yhteisöjen riskiaseman ja riskinottokyvyn kehitystä. Se raportoi säännöllisesti havainnoistaan ja arvioistaan johtokunnalle sekä hallintoneuvoston riskienhallintavaliokunnalle.

OP Ryhmän ja sen yhteisöjen omia varoja arvioidaan suhteessa taloudelliseen pääomavaateeseen sekä nykyisiin ja ennakoitavissa oleviin sääntelypohjaisiin vähimmäispääomavaatimuksiin ja lisäpuskurivaateisiin. Arvioinnissa hyödynnetään myös stressitestien tuloksia.

OP Ryhmän uusien tuotteiden, palvelujen, liiketoimintamallien ja järjestelmien riskit arvioidaan keskusyhteisön riskienhallinnan hyväksymien menettelytapojen mukaisesti ennen niiden käyttöönottoa. OP Ryhmässä tarjotaan asiakkaille vain ryhmätasolla hyväksyttyjä tuotteita ja käytetään ryhmätasolla hyväksyttyjä liiketoimintamalleja.

2.2 Taloudellinen pääomavaade

Taloudellinen pääomavaade on OP Ryhmän oma arvio siitä pääoman määrästä, joka riittää kattamaan liiketoiminnan ja toimintaympäristön riskeistä syntyvät mahdolliset vuotuiset tappiot 99,97 prosentin todennäköisyydellä. Taloudellinen pääomavaade lasketaan riskilajikohtaisilla malleilla, joiden tulokset yhdistetään ottaen huomioon riskilajien väliset korrelaatiot ja näistä johtuvat hajautushyödyt.

Taloudellinen pääomavaade jakautuu määrällisiin riskeihin sekä laadullisiin, ns. arvioitaviin riskeihin. Määrällisiä riskejä ovat luottoriski, pankkitoiminnan korko-, osake- ja kiinteistöriski,

sekä pitkäaikaisen sijoitus- ja vakuutustoiminnan markkinariskit, trading-toiminnan markkinariskit ja vakuutusriskit. Arvioitavat riskit sisältävät operatiivisen riskin ja muut arvioitavat riskit. Muihin arvioitaviin riskeihin sisällytetään ne merkittäviksi arvioidut riskit, joita ei ole otettu huomioon ryhmän taloudellisen pääomavaateen muissa riskilajikohtaisissa malleissa. Nämä riskit syntyvät tyypillisesti ulkoisista tekijöistä, kuten muutoksista kilpailu- ja markkinatilanteessa tai viranomaisten sääntelytoimenpiteistä. OP Ryhmän taloudellisesta pääomavaateesta noin kolmannes muodostuu luottoriskeistä ja noin neljännes pitkäaikaisen sijoitus- ja vakuutustoiminnan markkinariskistä.

Taloudellisen pääomavaateen mallissa riskejä tarkastellaan monien riskilajien osalta laajemmin kuin viranomaisvaatimusten mukaisessa vakavaraisuuslaskennassa. Tällaisia riskilajeja ovat erityisesti pankkitoiminnan korkoriski, vakuutustoiminnan markkinariskit ja muut arvioitavat riskit. Luottoriskin pääomavaateen laskennassa keskeisin ero liittyy keskittymäriskin huomioimiseen. Lisäksi pankkitoiminnan kiinteistö- ja osakeriskit huomioidaan taloudellisen pääomavaateen laskennassa erillisinä, kun vakavaraisuuslaskennassa ne sisältyvät luottoriskin pääomavaateeseen.

Taloudelliseen pääomavaateeseen perustuvia mittareita hyödynnetään OP Ryhmän tavoite- sekä limiitti- ja valvontarajamittaristossa, luottojen ja vakuutusten hinnoittelun pohjana, palkitsemisessa sekä pääomasuunnittelussa pääomapuskurin määrittelyssä.

2.3 Stressitestit

Stressitestejä käytetään sen arvioimiseen, miten erilaiset poikkeuksellisen vakavat ja riskimallien ennusteista poikkeavat, mutta mahdolliset tilanteet voivat vaikuttaa OP Ryhmän ja tai sen yhteisön maksuvalmiuteen, kannattavuuteen, riskiasemaan ja vakavaraisuuteen. Stressitesteillä arvioidaan sekä yksittäisten riskitekijöiden vaikutusta, että useiden muuttujien samanaikaisten muutosten vaikutuksia. Stressitestit kattavat kaikki merkittävimmät OP Ryhmän taloudelliseen asemaan vaikuttavat riskit.

Herkkyysanalyyseja käytetään osana riskilajikohtaista riskianalyysia. Herkkyysanalyysit auttavat ymmärtämään käytettyjen oletusten vaikutusta riskimittareiden arvoihin. Eri shokkitasoilla tehdyt herkkyysanalyysit antavat konkreettisen käsityksen eri riskien vaikutuksesta ja erisuuruisten tappioiden todennäköisyyksistä. Käänteisillä stressitesteillä määritellään kehityskulku, joka voi johtaa ennalta määriteltyyn stressitilanteeseen.

Skenaarioanalyyseja käytetään makrotaloudellisen kehityksen ja systeemisten riskien arviointiin. Usean vuoden makrotaloudelliset skenaarioanalyysit pohjautuvat perusskenaarioon ja useisiin sitä täydentäviin vakaviin riskiskenaarioihin.

Stressitestausmenetelmiä hyödynnetään esimerkiksi ryhmän pääomasuunnittelussa, likviditeetin hallinnassa, jatkuvuus- ja toipumissuunnittelun pohjana sekä elvytyssuunnitelman valmistelussa.

2.4 Pääomahallinta

Pääomahallinnan tavoitteena on kaikissa tilanteissa ennakoivasti ohjata ja varmistaa, että OP Ryhmän vakavaraisuus täyttää asetetut tavoitteet ja viranomaisvaateet, ja siten varmistaa OP Ryhmän toiminnan jatkuvuus.

Pääomasuunnitelmalla arvioidaan pääomien riittävyyttä ja varmistetaan ennakoivasti vakavaraisuuden riittävyys poikkeuksellissakin olosuhteissa. Pääomasuunnitelma sisältää muun muassa vakavaraisuutta koskevat määrälliset ja laadulliset tavoitteet, ennakoidut muutokset omissa varoissa ja pääomavaateessa, pääomien allokoinnin OP Ryhmän sisällä, varautumissuunnitelman, vakavaraisuuden seuranta- ja ohjausmenettelyt sekä skenaariolaskelmat vakavaraisuuden riittävyyden arvioimiseksi.

Keskusyhteisön johtokunta vahvistaa vähintään vuosittain ryhmätasoisen pääomasuunnitelman. Sen keskeiset johtopäätökset annetaan tiedoksi keskusyhteisön hallintoneuvostolle.

Jokainen OP Ryhmään kuuluva yhteisö vastaa ensisijaisesti itse vakavaraisuudestaan ja asettaa sille tavoitetasot ja limiitit keskusyhteisön ohjeistuksen mukaan.

Mahdollisissa kriisitilanteissa OP Ryhmän sisäinen pääomien allokointi tapahtuu ensisijaisesti markkinaehtoisesti. Keskusyhteisö vastaa OP Ryhmään kuuluvien yhteisöjen pääomittamisesta tilanteissa, joissa yhteisön omat voimavarat eivät riitä toimintaedellytysten turvaamiseen. Viime kädessä pääomien allokointi osuuspankkien yhteenliittymässä perustuu talletuspankkien yhteenliittymälakia koskeviin säännöksiin.

2.5 Likviditeetin hallinta

OP Ryhmän likviditeettiasemaa hallitaan

- ennakoivalla rahoitusrakenteen suunnittelulla, ryhmän riskitoleransseilla ja riskilimiiteillä sekä niistä ryhmän yhteisöille johdetuilla limiiteillä, valvontarajoilla ja tavoitetasoilla,
- maksuvalmiustilanteen seurannalla ja oikein mitoitetulla likviditeettireservillä,
- päivittäisen maksuvalmiuden suunnittelulla ja hoidolla,
- valmiustasopohjaisella jatkuvuus- ja varautumissuunnittelulla sekä
- tehokkaalla ja jatkuvalla likviditeettitilanteen ohjauksella.

Terve rahoitusrakenne edellyttää, että luottokantaa ja OP Ryhmän likviditeettireserviä rahoitetaan talletusvarainhankinnan ja lyhyen varainhankinnan ohella myös pitkällä tukkuvarainhankinnalla.

2.6 Valvonta ja raportointi

Riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan valvonta noudattaa hallintoneuvoston vahvistamia Sisäisen valvonnan periaatteita. Keskusyhteisön riippumaton riskienhallinta valvoo ryhmän ja sen yhteisöjen riskien- ja vakavaraisuudenhallintaa ja analysoi niiden riskiasemaa. Se valvoo myös niiden riskiaseman, vakavaraisuuden ja maksuvalmiuden pysymistä vahvistettujen toleranssien, limiittien ja valvontarajojen puitteissa.

Riskienhallinta raportoi säännöllisesti havainnoistaan ja arvioistaan keskusyhteisön hallintoneuvostolle ja sen riskienhallintavaliokunnalle sekä johtokunnalle ja sen tase- ja riskienhallintavaliokunnalle samoin kuin ohjaus- ja compliancevaliokunnalle.

Riskiraportoinnin riippumattomuus toteutuu myös siten, että keskusyhteisö teettää mitattavat riskejä koskevat raportit ryhmän yhteisöille keskitetysti liiketoiminnasta erillään.

3 Riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan organisointi

Riskien- ja vakavaraisuudenhallinta on järjestetty siten, että se on riittävää suhteessa OP Ryhmän sekä kunkin liiketoimintasegmentin ja yhteisön toiminnan luonteeseen, laajuuteen ja monimuotoisuuteen.

Keskusyhteisö vastaa OP Ryhmän ryhmätason riskien- ja vakavaraisuudenhallinnasta. Ryhmätasolla riskienhallinta toteutetaan liiketoiminnasta riippumattomasti. OP Ryhmään kuuluvat yhteisöt vastaavat omasta riskien- ja vakavaraisuudenhallinnastaan. Ryhmän yhteisöjen sisäisissä ohjeissa riippumattomuusperiaatteen soveltaminen määritellään erikseen ottaen huomioon liiketoiminnan laajuus ja luonne.

3.1 Riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan kolme puolustuslinjaa

OP Ryhmän riskienhallinta on integroitu kiinteäksi osaksi ryhmän liiketoimintaa ja sen johtamista. Jokainen OP Ryhmän yhteisö keskittyy toteuttamaan palvelu- ja riskinkantokykynsä mukaista rooliaan yhteisten liiketoimintamallien mukaisesti.

OP Ryhmän riskienhallinta rakentuu kolmen puolustuslinjan varaan.

Riskienhallinnan kolme puolustuslinjaa

I Operatiivinen riskienhallinta Soveltaa riskienhallintakehikkoa • Riskienhallinta integroituneena osana operatiivisten yksiköiden toimintaa • Riskipäätökset ja operatiivinen seuranta	Vastuu riskiasemasta ja sen valvonnasta
II Riippumaton riskienhallinta "Omistaa" riskienhallintakehikon • Ryhmän riippumaton riskienhallintatoiminto • Riskipäätösprosessin ohjaaminen ja konsolidoidun riskiaseman hallinta	Vastuu riskienhallinnan edellytyksistä ja valvonnasta
III Sisäinen tarkastus Tarkastaa ja arvioi sekä riskienhallinta-kehikkoa että sen soveltamista • Ryhmän sisäinen tarkastus • Riippumaton tarkastustoiminto	Vastuu riskienhallinnan riippumattomasta arvioinnista

Ensimmäisen puolustuslinjan muodostaa liiketoiminnan ja muun operatiivisen toiminnan yhteydessä toimiva riskienhallinta. Se valvoo riskipäätöksiä ja huolehtii dokumentoinnista ja omalla vastuulla olevan riskiaseman seurannasta.

Toisena puolustuslinjana toimii operatiivisesta liiketoimintaorganisaatiosta riippumaton riskienhallintatoiminto. Se ohjaa, tukee ja valvoo hallintoneuvoston vahvistamien periaatteiden toteutumista OP Ryhmässä ja sen yhteisöissä. Se omistaa ryhmän riskienhallintakehikon, valvoo riskipäätösprosessia ja vastaa ryhmän konsolidoidun riskiaseman ja riskinottokyvyn seurannasta.

Keskusyhteisöön keskitetty sisäinen tarkastus muodostaa kolmannen puolustuslinjan. Se tarkastaa ja arvioi sekä ryhmän riskienhallintakehikkoa, että sen soveltamista keskusyhteisössä ja ryhmän muissa yhteisöissä. Tarkastus antaa kokonaisarvionsa keskusyhteisön hallintoneuvoston tarkastusvaliokunnalle riskienhallinnan prosessista tarkastustoiminnon vuosiraportissa.

3.2 OP Ryhmän riskienhallinta

OP Ryhmän riskienhallinta toisena puolustuslinjana on liiketoiminnasta riippumaton vastuualue, joka linjaa, ohjaa ja valvoo ryhmän ja sen yhteisöjen kokonaisvaltaista riskienhallintaa sekä analysoi niiden riskiasemaa. Riskienhallinta painottuu ennaltaehkäisevään työhön, varautumiseen ja ennakoivaan riskiaseman analysoimiseen ja ohjaamiseen. Tavoitteena on turvata ryhmän ja sen yhteisöjen riittävän riskinottokyvyn säilyminen ja varmistaa, ettei liiketoiminnan riskinotto vaaranna kannattavuutta, vakavaraisuutta, maksuvalmiutta, toiminnan jatkuvuutta tai strategisten tavoitteiden saavuttamista. Riskienhallinta tukee strategiassa asetettujen tavoitteiden saavuttamista valvomalla, että otetut riskit ovat oikeassa suhteessa riskinottokykyyn.

Riskienhallinta johtaa ryhmän sisäistä riskienhallintaprosessia ja tukee ryhmän yhteisöjä riskienhallinnan toteuttamisessa. Riskienhallinta vastaa myös ryhmätason ja yhteisöille tarjottavien riskienhallintajärjestelmien ja -menetelmien ylläpidosta ja kehittämisestä. Lisäksi se ylläpitää, kehittää ja valmistelee riskienhallinnan periaatteita johtokunnan ja hallintoneuvoston vahvistettavaksi.

Riskienhallinnan organisaatiorakenne tukee sekä riskilajikohtaista tarkastelua että konsolidoitua riskiaseman seurantaa ryhmä- ja yhteisötasolla. Riskienhallinta jakautuu neljään osastoon, joilla on riskienhallintajohtajan vahvistamat vastuut:

- Riskiasema ja pääomavaade
- Luotonannon tuki ja valvonta
- Luottoriskiprosessin ohjaus ja valvonta
- Sisäisen valvonnan tuki

Riskiasema ja pääomavaade -osasto vastaa OP Ryhmän riskienhallinnan ja kokonaisriskiaseman arvioimisesta ja valvonnasta sekä tukee ja valvoo vakavaraisuuden ja maksuvalmiuden hallintaa. Osasto arvioi vuotuisilla validoinneilla ja muilla laadunvarmistuskeinoilla ryhmän käyttämien tase- ja tuloserien, riskien sekä liiketoiminnan hinnoittelun ja päätöksenteon mallien sekä niitä hyödyntävien prosessien ja järjestelmien luotettavuutta. Osastolla on lisäksi riskilajikohtainen vastuu markkina-, vakuutus- ja likviditeettiriskien hallinnan kehikon (periaatteet, menettelytavat ja prosessit) kehittämisestä, ohjauksesta ja valvonnasta sekä riskiaseman valvonnasta.

Luotonannon tuki ja valvonta -osasto tukee luottoprosessia varmistaen ryhmän riskitoleranssien ja riskipolitiikan noudattamista luotonannossa, analysoi ja valvoo luottosalkun laatua ja riskiasemaa OP Ryhmän strategian ja tavoitteiden mukaisen riskinoton varmistamiseksi sekä vastaa ongelma-asiakasseurannasta. Osasto vastaa myös ryhmän sisäisen luottokelpoisuusluokittelun päätöksenteosta ja luottoriskimallien toimivuuden monitoroinnista.

Luottoriskiprosessien ohjaus ja valvonta -osasto vastaa ryhmän ja sen yhteisöjen luottoriskien hallintaprosessin periaatteiden, menettelytapojen ja mittaamisen kehittämisestä, ylläpitämisestä, ohjeistuksesta ja valvonnasta. Osasto vastaa myös Riskienhallinnan omistamien mallien kehittämisestä.

Sisäisen valvonnan tuki -osasto ohjaa ja tukee sisäisen valvonnan järjestämistä. Osana tätä se erityisesti vastaa operatiivisten ja compliance –riskien hallinnan kehikon (periaatteet, menettelytavat ja prosessit) kehittämisestä, ylläpitämisestä, ohjeistuksesta ja valvonnasta. Työ painottuu ennaltaehkäisevään toimintaan neuvonnan sekä riskiaseman arvioinnin ja raportoinnin muodossa.

Keskusyhteisön päätöksentekojärjestelmä

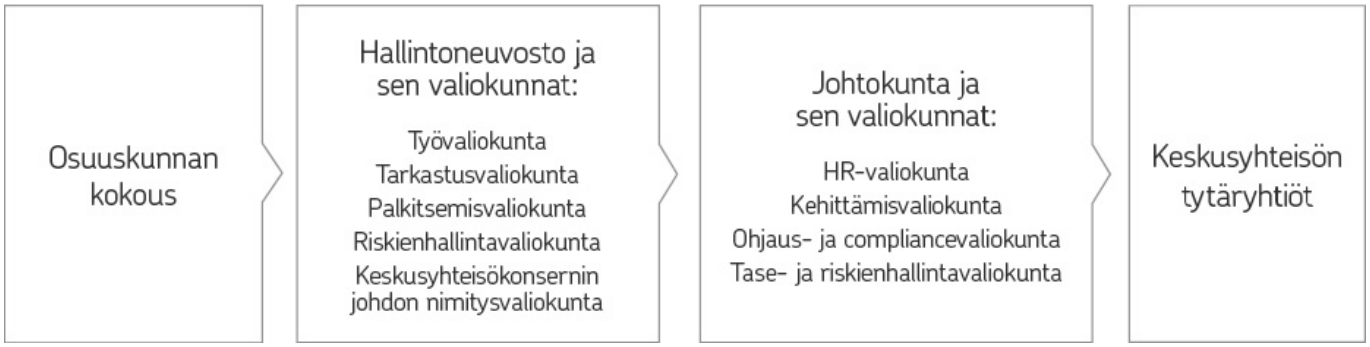

3.3 Hallintoneuvosto

OP Osuuskunnan hallintoneuvosto vahvistaa muun muassa OP Ryhmän strategian sekä muut yhteiset tavoitteet ja toimintaperiaatteet. Se vahvistaa ryhmän Sisäisen valvonnan ja Riskinotto ja riskitoleranssijärjestelmän periaatteet, Keskinäisen vastuun edellyttämän ohjausjärjestelmän periaatteet, pääomasuunnitelman periaatteet, ryhmän vuosisuunnitelman sekä vakavaraisuutta ja riskilajeja koskevat ryhmätason riskitoleranssit. Lisäksi se vahvistaa koko OP Ryhmää koskevat palkitsemisen kehittämisen periaatteet ja toimintalinjaukset

sekä päättää koko ryhmää koskevat pitkän aikavälin palkitsemisjärjestelmät. Hallintoneuvosto seuraa strategian toteutumisen kehitystä samoin kuin ryhmän ja keskusyhteisökonsernin liiketoiminnan, riskinottokyvyn ja riskiaseman kehitystä ja sen pysymistä riskitoleranssien ja -limiittien puitteissa.

3.3.1 Hallintoneuvoston valiokunnat

OP Osuuskunnan hallintoneuvosto on perustanut tehtäviensä hoitamisen tueksi työvaliokunnan, tarkastusvaliokunnan, palkitsemisvaliokunnan, riskienhallintavaliokunnan ja keskusyhteisökonsernin johdon nimitysvaliokunnan. Riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan kannalta merkittävimmät valiokunnat ovat riskienhallintavaliokunta ja tarkastusvaliokunta. Valiokunnilla ei ole pääsääntöisesti itsenäistä päätöksentekovaltaa.

Riskienhallintavaliokunta avustaa hallintoneuvostoa keskusyhteisökonsernin ja ryhmän riskinottoa ja riskienhallintaa koskevissa asioissa sekä sen riskiperusteisessa valvomisessa, että toimiva johto noudattaa ryhmästrategian mukaista riskinottoa ja hallintoneuvoston päättämiä riskitoleransseja. Riskienhallintavaliokunta auttaa hallintoneuvostoa varmistamaan, että käytössä on riittävä riskienhallintajärjestelmä ja ettei toiminnassa oteta niin suuria riskejä, että siitä aiheutuu vaaraa toiminnan jatkuvuudelle, vakavaraisuudelle, maksuvalmiudelle tai strategian toteutumiselle. Valiokunta avustaa myös hallintoneuvoston palkitsemisvaliokuntaa terveiden palkitsemisjärjestelmien luomisessa.

Tarkastusvaliokunta avustaa hallintoneuvostoa varmistumaan, että keskusyhteisökonsernissa ja OP Ryhmässä on koko toiminnan kattava riittävä ja toimiva sisäinen valvontajärjestelmä sekä huolehtimaan siitä, että keskusyhteisökonsernin ja OP Ryhmän kirjanpidon ja varainhoidon valvonta on järjestetty asianmukaisesti. Valiokunnan tehtävänä on myös seurata, että keskusyhteisökonsernin ja OP Ryhmän toiminta ja sisäinen valvonta on järjestetty lakien, määräysten sekä hyvän johtamis- ja hallintojärjestelmän edellyttämällä tavalla sekä valvoa sisäisen tarkastuksen toimintaa.

3.4 Johtokunta

OP Osuuskunnan johtokunnan tehtävänä on muun muassa ohjata yhteenliittymän toimintaa ja antaa siihen kuuluville jäsenluottolaitoksille ohjeita niiden maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden turvaamiseksi riskienhallinnasta, luotettavasta hallinnosta ja sisäisestä valvonnasta sekä ohjeita yhtenäisten tilinpäätösperiaatteiden noudattamiseksi yhteenliittymän yhdistellyn tilinpäätöksen laatimisessa. Se myös valvoo, että yhteenliittymään kuuluvat yritykset toimivat taloudellista asemaa koskevien lakien ja asetusten, viranomaisten antamien määräysten, sääntöjensä ja yhtiöjärjestystensä sekä keskusyhteisön antamien ohjeiden mukaisesti.

Johtokunta vahvistaa vuosittain OP Ryhmän riskipolitiikan ja keskusyhteisökonsernin yhteisöjen riskilimiitit. Lisäksi se vahvistaa taloudelliseen pääomavaateeseen sisällytettävät riskit ja stressitestauskehikon. Se vastaa myös riskien- ja vakavaraisuudenhallintaan liittyvien järjestelmien ja menettelytapojen riittävyydestä ja ajanmukaisuudesta.

Johtokunta vahvistaa ohjeen Keskinäisen vastuun edellyttämän ohjausjärjestelmän pankkikohtaisista ohjauskeinoista. Se myös päättää pankkien kuulumisesta heikoimpiin riskiluokkiin ja niiden ohjauskeinot.

Johtokunta raportoi hallintoneuvostolle ja sen riskienhallintavaliokunnalle ryhmän, keskusyhteisön ja siihen kuuluvien yhteisöjen liiketoiminnan, riskinottokyvyn ja riskiaseman kehityksestä.

3.4.1 Johtokunnan valiokunnat ja toimikunnat

OP Osuuskunnan johtokunta on perustanut tehtäviensä hoitamisen tueksi HR-valiokunnan, kehittämisvaliokunnan, ohjaus- ja compliancevaliokunnan sekä tase- ja riskienhallintavaliokunnan. Riskienhallinnan kannalta merkittävimmät ovat tase- ja riskienhallintavaliokunta sekä ohjaus- ja compliancevaliokunta. Valiokunnat tekevät päätöksiä johtokunnan niille delegoimista asioista.

Tase- ja riskienhallintavaliokunta tukee johtokuntaa OP Ryhmän riskinottokyvyn ja riskinottohalun ohjaamisessa ja johtamisessa hallintoneuvostossa vahvistettujen toimintaperiaatteiden ja päätösten mukaisesti. Valiokunta myös avustaa johtokuntaa varmistumaan siitä, että keskusyhteisöllä ja sen konsernilla on sen toiminnan kattavat riittävät vakavaraisuuden- ja riskienhallintajärjestelmät.

Ohjaus- ja compliancevaliokunnan keskeisenä tehtävänä on tukea johtokuntaa keskusyhteisön suorittaman keskusyhteisökonsernin ja osuuspankkien ohjauksen ja valvonnan toimeenpanossa keskusyhteisön hallintoneuvoston tekemien linjausten mukaisesti. Valiokunta käsittelee sekä yleistä keskusyhteisökonsernia ja osuuspankkeja koskevaa ohjausta, että pankkikohtaista ohjausta.

Johtokunnan alaisuudessa ja valvonnassa toimii lisäksi kaksi sen nimeämää OP Ryhmän yhtenäistä riskienhallintaa varmistavaa toimikuntaa: riskienhallintatoimikunta ja luottoriskitoimikunta.

Riskienhallintatoimikunta huolehtii OP Ryhmän pitkän aikavälin toimintaedellytyksistä varmistamalla, että ryhmän riskien- ja vakavaraisuudenhallintajärjestelmien periaatteet, menetelmät, mallit, mittarit, arvostukset ja ohjeet vastaavat riippumattoman riskienhallinnan edustamia parhaita arvioita ja noudattavat johtokunnan vahvistaman Riskienhallintaohjeen linjauksia.

Luottoriskitoimikunta ohjaa ryhmän vastapuoliriskin limitointijärjestelmää ja vahvistaa liiketoiminnan tekemiä limiitti- ja vastuurajapäätöksiä varmistaen, että ne ovat hallintoneuvoston päättämien riskitoleranssien, sitä tarkentavan ja johtokunnan vahvistaman riskipolitiikan sekä muiden

voimassa olevien linjausten mukaisia. Lisäksi se seuraa luottosalkun kehitystä määrän, laadun ja rakenteen suhteen.

Molemmat toimikunnat raportoivat johtokunnan tase- ja riskienhallintavaliokunnalle.

3.5 Keskusyhteisön tytäryhtiöt

Keskusyhteisön johtokunta vastaa koko konsernin operatiivisesta johtamisesta. Johtokunnan tehtävänä on huolehtia keskusyhteisökonsernin hallinnosta ja sen toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä. Koko konsernissa päätökset tehdään mahdollisimman laajasti konsernipäätöksinä keskusyhteisön johtokunnassa. Tytäryhtiöiden hallitukset käsittelevät niitä koskevat asiat lähtökohtaisesti keskusyhteisön johtokunnan joko linjattua asiat tai kuultuaan käsiteltävistä asioista keskusyhteisön johtokuntaa. Tytäryhtiöiden hallituksissa käsitellään pääsääntöisesti vain lainsäädännön edellyttämät asiat.

Keskusyhteisön tytäryhtiöt soveltavat toiminnassaan keskusyhteisön hallintoneuvoston vahvistamia OP Ryhmän riskinotto ja riskitoleranssijärjestelmän periaatteita liiketoiminnan laajuuden ja luonteen edellyttämällä tavalla.

Toimiva johto vastaa riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan toteutuksesta päätettyjen periaatteiden ja ohjeistuksen mukaisesti sekä raportoi säännöllisesti yhteisön liiketoiminnasta, riskinottokyvystä ja riskiasemasta hallitukselle.

OP Ryhmän ja keskusyhteisön tytäryhtiöiden (toisen puolustuslinjan) riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan tehtävät on keskitetty emoyhteisöön.

3.6 Osuuspankit

Osuuspankin riskienhallinta on järjestetty OP Osuuskunnan jäsenpankeilleen antamien yleisten ohjeiden mukaisesti. Osuuspankin hallintoneuvosto valvoo keskusyhteisön antamien ryhmätasoisten Sisäisen valvonnan sekä Riskinotto ja riskitoleranssijärjestelmän periaatteiden toteuttamista pankissa. Hallintoneuvoston tarkastusvaliokunta avustaa hallintoneuvostoa sen valvontavelvollisuuden toteuttamisessa. Lisäksi se arvioi osaltaan pankin riskiasemaa ja riskienhallinnan riittävyyttä.

Osuuspankin hallitus vastaa riskienhallintajärjestelmien riittävyydestä. Hallitus vahvistaa keskusyhteisön antaman ohjeistuksen mukaan menettelytavat ja toimintaohjeet, liiketoiminnan tavoitteet, pääomasuunnitelman sekä vakavaraisuutta ja eri riskilajeja koskevat limiitit. Lisäksi se valvoo ja seuraa säännöllisesti pankin liiketoimintaa, riskinottokykyä ja riskiasemaa. Ohjatessaan pankin toimintaa hallitus noudattaa ryhmäkohtaisen ohjauksen linjauksia.

Toimitusjohtaja vastaa riskien- ja vakavaraisuuden hallinnan toteutuksesta. Toimitusjohtaja raportoi säännöllisesti hallitukselle, hallintoneuvostolle ja OP Osuuskunnalle pankin liiketoiminnasta, riskinottokyvystä ja riskiasemasta.

Keskusyhteisön riskienhallinta ohjaa ja tukee osuuspankkien riskienhallintaa. OP Ryhmän suurimmissa osuuspankeissa on erillinen liiketoiminnallisesta päätöksenteosta riippumaton riskienhallintatoiminto. Pienissä ja keskisuurissa osuuspankeissa toimitusjohtaja vastaa riskienhallinnasta saaden asiantuntijatukea keskusyhteisöltä luottoriskien, operatiivisten riskien ja compliance-riskien hallintaan.

Osuuspankeissa riskienhallinnan arvioinnin riippumattomuus liiketoiminnasta perustuu keskusyhteisön riskienhallinnan tuottamiin raportteihin, keskusyhteisön suorittamaan pankin riskiluokitukseen sekä OP Ryhmän sisäisen tarkastuksen arvioon pankin vakavaraisuudenhallinnan tilasta.

OP Ryhmän Sisäinen tarkastus tukee osuuspankkia sen tavoitteiden saavuttamisessa tarjoamalla järjestelmällisen lähestymistavan organisaation riskienhallinta-, valvonta- sekä johtamis- ja hallintoprosessien tehokkuuden arviointiin ja kehittämiseen. Sisäinen tarkastus on riippumatonta ja objektiivista arviointi-, varmistus- ja konsultointitoimintaa.

4 OP Ryhmän riskit

OP Ryhmän liiketoimintasegmenteissä riskit painottuvat eri tavoin. Pankkitoiminta on tasevetoista, jolloin siinä korostuvat luottoriski, rakenteellinen korko- ja rahoitusriski sekä maksuvalmius. Vahinkovakuutuksessa korostuvat korko- ja muut markkinariskit ja varallisuudenhoidossa henkivakuutuksen markkinariskit. Palvelujen digitalisoituessa kaikissa liiketoiminnoissa samoin kuin uusissa liiketoiminnoissa (esimerkiksi terveys- ja hyvinvointipalvelut sekä liikkumisen palvelut) korostuvat operatiiviset riskit ja näistä eskaloituvat maineriskit. Sääntelyn monimutkaistuessa ja valvonnan tiukentuessa compliance-riskin hallinta korostuu kaikissa liiketoimintasegmenteissä.

Ryhmän laajuus antaa merkittäviä riskien hajautushyötyjä, samalla kuitenkin erilaisten keskittymäriskien merkitys kasvaa. Keskittymäriskien hallinta nivotaan kiinteästi muuhun riskienhallintaan.

Alla olevassa taulukossa on kuvattu OP Ryhmän merkittävät riskit. Taulukon jälkeisissä kappaleissa on kuvattu riskien luonnetta ja niiden hallintakeinoja.

OP Ryhmän merkittävät riskit

Strategiset riskit	Riski, joka syntyy kilpailuympäristön muutoksista, hitaasta reagoinnista liiketoimintaympäristön tai asiakaskäyttäytymisen muutoksiin, väärän strategian valinnasta tai strategian toteuttamisen epäonnistumisesta.
Operatiiviset riskit	Riski taloudellisesta tappiosta tai muista haitallisista seuraamuksista, jotka syntyvät riittämättömistä tai epäonnistuneista prosesseista, puutteellisista tai virheellisistä menettelytavoista, järjestelmistä tai ulkoisista tekijöistä. Operatiivisiin riskeihin kuuluvat myös ICT-, turvallisuus-, tietoturva-, menettelytapa- ja malliriskit.
Compliance-riski	Riski, joka aiheutuu ulkoisen sääntelyn, sisäisten menettelytapojen, asiakassuhteessa asianmukaisten menettelytapojen tai eettisten periaatteiden noudattamatta jättämisestä.
Maineriski	Riski maineen tai luottamuksen heikkenemisestä, joka johtuu negatiivisesta julkisuudesta tai on seurausta jonkin riskin toteutumisesta.
Luottoriskit	Riski, joka syntyy, kun vastapuoli ei täytä luottosuhteesta syntyviä velvoitteita. Riskiä muiden vastapuolen velvoitteiden täyttämättä jättämisestä kutsutaan myös vastapuoliriskiksi.
Markkinariskit	Markkinariskit muodostuvat taseen rakenteellisista markkinariskeistä (rahoitustaseen ja vakuutusvelan markkinariskit) sekä trading-toiminnan ja pitkäaikaisen sijoitustoiminnan markkinariskistä. Markkinariskeihin sisällytetään kaikki taseen ja taseen ulkopuolisten erien korko-, osake-, valuutta-, luottospread- ja kiinteistöriskit sekä mahdolliset muut hintariskit.
Likviditeettiriskit	Likviditeettiriski muodostuu maksuvalmiusriskistä, rakenteellisesta rahoitusriskistä ja varainhankinnan keskittymäriskistä.
Vahinkovakuutusriskit	Vahinkovakuutusriskit muodostuvat vahinko- ja varausriskeistä.
Henkivakuutusriskit	Henkivakuutusriskit muodostuvat biometrisistä riskeistä sekä kustannus- ja asiakaskäyttäytymisriskeistä.
Keskittymäriskit	Riskit, joita voi syntyä liiketoiminnan liiallisesta keskittymisestä yksittäisille asiakkaille, tuotteille, toimialoille, maturiteettijaksoille tai maantieteellisille alueille.

5 Strategiset riskit

Strategisten riskien ja mahdollisuuksien tunnistaminen on kiinteä osa ryhmän strategista suunnittelua sekä jatkuvaa liiketoiminnan kehittämistä. Strategiset linjaukset käsitellään laajasti ryhmän sisällä ennen niiden vahvistamista. Merkittävimpiä strategisia kehityskohteita johdetaan strategisten kehityshankkeiden kautta.

Osana strategiaprosessia arvioidaan strategisia riskejä, tunnistetaan niiden hallitsemiseen liittyviä toimenpiteitä sekä arvioidaan niiden mahdollista vaikutusta muun muassa OP Ryhmän kokonaisriskiasemaan ja taloudellisen pääomavaateen kehittymiseen. Toimintaympäristön uhat huomioidaan ennakoivan riskienhallinnan avulla sekä systemaattisella toiminta- ja kilpailuympäristön seurannalla. Strategista riskiä vähennetään jatkuvalla suunnittelulla, joka perustuu analyyseihin ja ennusteisiin asiakkaiden tulevista tarpeista, eri toimialojen ja markkina-alueiden kehityksestä sekä kilpailutilanteesta.

OP Ryhmän strategiset riskit kartoitetaan vuosittain. Strategisista riskeistä raportoidaan säännöllisesti ja niihin liittyviä toimenpiteitä sekä strategisten kehitysohjelmien etenemistä käsitellään ja seurataan keskusyhteisön johtokunnassa ja hallintoneuvostossa.

6 Operatiiviset riskit

Operatiivisten riskien hallinnalla pyritään varmistamaan, että operatiivinen toiminta on järjestetty asianmukaisesti eikä riskeistä aiheudu ennalta arvaamattomia taloudellisia menetyksiä tai muita haitallisia seuraamuksia, kuten maineen menetystä. Operatiivisten riskien hallintaan ja sisäiseen valvontaan myönteisesti suhtautuvaa yrityskulttuuria ylläpidetään ja vahvistetaan jatkuvasti.

Operatiivisille riskeille asetettu riskinoton tavoitetaso on maltillinen. Maltillista riskitasoa kuvaavia operatiivisten riskien limiittejä kehitetään. Operatiivisten riskien luonteesta johtuen operatiivisten riskien limiittitasot ovat raja-arvoja. Vuonna 2017 ryhmätasoisina operatiivisten riskien raja-arvoina olivat

laajavaikutteisten tietojärjestelmähäiriöiden määrä (MIM) ja järjestelmien käytettävyys.

Operatiivisten riskien hallinnassa keskeisintä on riskien tunnistaminen ja arviointi sekä kontrolli- ja hallintakeinojen toimivuuden ja riittävyyden arviointi. Uusien liiketoimintamallien (ml. ulkoistukset) sekä tuotteiden ja palveluiden riskit arvioidaan keskusyhteisön riskienhallinnan hyväksymien menettelytapojen mukaisesti ennen niiden käyttöönottoa. OP Ryhmässä kaikki asiakkaille tarjottavat tuotteet ja käytössä olevat liiketoimintamallit on hyväksytty ryhmätasolla. Liiketoiminnan jatkuvuutta uhkaaviin riskeihin varaudutaan keskeisten liiketoiminta-alueiden jatkuvuussuunnittelulla. Jatkuvuussuunnittelu muodostaa pohjan myös valmiuslaissa tarkoitettuihin poikkeusoloihin varautumiselle. Jatkuvuussuunnitelmia testataan laadittujen testaussuunnitelmien mukaisesti.

Toteutuneen operatiivisen riskin mahdollinen vaikutus voidaan siirtää ryhmän yhteisön ulkopuolelle vakuuttamalla. Vakuuttamisen tarpeellisuuden arviointiin vaikuttavat kunkin yhteisön liiketoiminnan luonne ja riskienhallinnan taso.

OP Ryhmässä noudatetaan operatiivisten riskien hallinnassa yhtenäistä järjestelmätuettua tai riskienhallinnan hyväksymää toimintamallia. Ryhmän yhteisöt toteuttavat toimintamallin mukaisesti operatiivisten riskien kartoitukset, jotka sisältävät liiketoimintaan liittyvien riskien tunnistamisen ja arvioinnin sekä riskiä pienentävien kehitystoimenpiteiden määrittelyn ja seurannan. Lisäksi seurataan toteutuneita riskitapahtumia, ns. läheltä piti -tilanteita ja muille finanssialan toimijoille sattuneita vahinkoja, analysoidaan niitä ja varmistetaan riittävät menettelytavat vastaavien vahinkojen estämiseksi.

Ryhmän yhteisöt vastaavat omaan liiketoimintaansa (ml. ulkoistetut toiminnot) liittyvien operatiivisten riskien hallinnasta toimintansa laajuuden ja luonteen edellyttämällä tavalla.

6.1 Operatiivisten riskien seuranta ja raportointi

OP Ryhmän yhteisöissä operatiivisia riskejä tunnistetaan merkittävistä tuotteista, palveluista, toiminnoista, prosesseista ja järjestelmistä sekä ulkoistuksista. Tunnistamisessa huomioidaan myös rahoitusjärjestelmien lainvastaiseen hyväksikäyttöön, kuten rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyvät riskit. Tunnistettujen riskien merkittävyyttä arvioidaan niiden taloudellisen vaikutuksen ja toteutumisen todennäköisyyden perusteella. Kerättyä tietoa käytetään suunnittelun, päätöksenteon ja johtamisen tukena.

Operatiivisista riskeistä raportoidaan sekä keskusyhteisön että yhteisöjen johdolle säännöllisesti.

7 Compliance-riskit

Compliance-riski on osa operatiivista riskiä. Compliance-toiminnan tavoitteena on varmistaa, että OP Ryhmän kaikissa yhteisöissä noudatetaan lakeja, viranomaisten ohjeita ja määräyksiä, markkinoiden itsesääntelyä sekä OP Ryhmän ja yhteisöjen omia sisäisiä toimintaperiaatteita ja ohjeita. Compliance–toiminnalla varmistetaan myös, että asiakassuhteissa noudatetaan asianmukaisia ja eettisesti hyväksyttäviä periaatteita ja toimintatapoja.

Compliance-riskin toteutuminen voi taloudellisen menetyksen lisäksi aiheuttaa myös muita haitallisia seuraamuksia kuten sanktioita. Tällaisia sanktioita ovat esimerkiksi yhteisösakko, erilliset velvoitteiden rikkomisesta seuraavat rikemaksut sekä viranomaisen antamat varoitukset ja huomautukset. Compliance-riskin seurauksena voi olla myös maineen tai luottamuksen heikkeneminen tai menettäminen.

Vastuu sääntelyn noudattamisesta ja noudattamisen valvonnasta OP Ryhmän yhteisöissä on ylimmällä ja toimivalla johdolla sekä kaikilla esimiehillä. Jokainen OP Ryhmän yhteisöjen palveluksessa oleva henkilö vastaa omalta osaltaan sääntelyn noudattamisesta.

Compliance-toiminnan ohjeistuksesta, neuvonnasta ja tuesta OP Ryhmässä vastaa keskusyhteisön riippumaton riskienhallinta. Keskusyhteisökonsernin yhteisöt ovat keskittäneet riskienhallintaan compliance-toiminnot. Kukin osuuspankki on nimennyt säännösten noudattamisen varmistamisesta vastaavan henkilön.

7.1 Compliance-riskien hallintakeinot

Compliance-riskin hallinta on osa sisäistä valvontaa ja luotettavaa hallintoa ja sellaisena kiinteä osa liiketoiminnan johtamista sekä yrityskulttuuria. Compliance-riskiä hallitaan seuraamalla lainsäädännön kehitystä, ohjeistamalla, kouluttamalla ja konsultoimalla organisaatiota sääntelyn mukaisten toimintatapojen noudattamisessa sekä valvomalla organisaation menettelytapojen säännöstenmukaisuutta.

7.2 Compliance-riskien seuranta ja raportointi

Compliance-riskejä tunnistetaan, arvioidaan ja raportoidaan säännöllisesti operatiivisten riskien hallinnan toimintamallin mukaisesti osana operatiivisten riskien riskikartoituksia. Compliance-toiminnassa tehdyistä havainnosta raportoidaan säännöllisesti liiketoiminnolle, keskusyhteisön johtokunnalle sekä hallintoneuvoston riskienhallinta- ja tarkastusvaliokunnille.

8 Maineriski

Maineriskiä hallitaan ennakoivasti ja pitkäjänteisesti noudattamalla sääntelyä, finanssitoimialan hyviä käytäntöjä ja ryhmän hyvän liiketavan periaatteita sekä korostamalla toiminnan ja siitä viestimisen avoimuutta. Ryhmässä noudatetaan kansainvälisiä taloudellisen ja sosiaalisen vastuun sekä ympäristövastuun periaatteita sekä kansainvälisiä sitoumuksia.

Maineriskistä raportoidaan sekä keskusyhteisön että yhteisöjen johdolle säännöllisesti. Merkittävästä maineriskin toteutumisen uhasta raportoidaan välittömästi.

9 Luottoriskit

Luottoriskin ottamista ohjataan OP Ryhmän Riskinotto ja riskitoleranssijärjestelmän periaatteilla sekä Riskipolitiikalla. Riskipolitiikassa määritellään mm. tavoiteriskitaso, riskinoton linjaukset ja rajaukset sekä asiakasvalintaa, vakuuksia ja kovenantteja koskevat periaatteet. Näillä varmistetaan luottosalkun riittävä hajautuminen ja vältetään liian suurien riskikeskittymien syntyminen asiakasryhmittäin, toimialoittain, luottoluokittain, maturiteettijaksoittain tai maittain.

OP Ryhmässä luottoriskiä muodostuu ensisijaisesti pankkitoiminnan henkilö- ja yritysasiakasrahoituksesta. Luottoriskiä muodostuu myös vakuutustoiminnan sijoitustoiminnasta, jälleenvakuutuksesta ja vakuutusmaksuista. Luottolaitoksiin liittyvästä luottoriskistä ja maariskistä pääosa syntyy pankkitoiminnan maksuvalmiuden hoidosta ja vakuutusyhteisöjen sijoitustoiminnasta. Varoja sijoitetaan pääasiassa keskuspankkirahoituksen vakuudeksi kelpaaviin saamistodistuksiin, esimerkiksi valtionlainoihin tai kiinteistövakuudellisiin joukkovelkakirjalainoihin. Vakuutusyhteisöjen sijoituksissa merkittävä paino on valtioiden sekä korkean luottoluokituksen yritysten tai luottolaitosten joukkovelkakirjalainoilla. Vastapuoliriskiä ja maariskiä syntyy lisäksi korkotrading-toiminnasta, saamistodistussalkun hoidosta sekä ryhmän ulkomaankaupan rahoituksesta.

Vakuudettomat vähittäisvastuut sekä kohde- ja saatavavakuudellinen luotonanto on keskitetty Keskusyhteisön pankkitoimintaan.

9.1 Luottoriskien hallinta

Luottoriskien hallinta perustuu pankissa asiakassuhteen aktiiviseen hoitoon, asiakkaiden hyvään tuntemiseen, vahvaan ammattitaitoon ja kattavaan dokumentointiin. Keskeisessä asemassa luottoriskien hallinnassa on päivittäinen luottoprosessi ja sen laatu. Asiakkaan riittävä velanhoitokyky on kaiken luotonmyönnön edellytys. Luottopäätökset ovat huolellisia ja harkittuja perustuen päätöksenteko-ohjeisiin ja ajantasaiseen luottoluokitukseen. Luottoluokituksella ohjataan asiakasvalintaa, suhtautumista vakuusvajeeseen ja vastuiden hinnoittelua. OP Ryhmän ja sen jäsenpankkien uusluotonannolle ja luottokannalle on asetettu luottoluokittaisia tavoitearvoja, jotta luottosalkun laatu säilyy hyvänä.

Henkilöasiakkaiden maksukyvyn riittävyys varmistetaan myös koronnousun varalta. Asiakkaat voivat suojautua koronnousulta käyttämällä luotoissaan kiinteää korkoa tai korkokattoa. Luotonmyönnössä vältetään korkeita luototussuhteita. Asiakkaille tarjotaan takaisinmaksun turvaavia vakuutuksia sairauden ja työttömyyden varalle.

Yritysasiakkaiden velanhoitokyvyn ja luottoriskin arvioinnissa hyödynnetään luottoluokittelujen lisäksi maksukäyttäytymistietoja, tilinpäätösanalyyseja ja -ennusteita, yritystutkimuksia, lausuntoja ja toimialakatsauksia sekä pankkien asiakasvastaavien tekemiä tarvekartoituksia, luottokelpoisuusarvioita ja muita dokumentteja. Yritysasiakkaat voivat suojautua koronnousulta käyttäen korkokattoa tai korkoputkea.

Luottoriskiä vähennetään käyttämällä vakuuksia, kovenantteja, keskusvastapuoliselvitystä, nettoutussopimuksia ja pörssituotteita. Selvitysriskin hallinnassa korostuu vastapuolten luotettavuuden varmistaminen ja riskiä vähennetään vakiomuotoisin sopimuksin sekä keskittämällä selvitykset luotettaviin clearing-keskuksiin.

Takaisinmaksun varmistamiseksi vastuille otetaan vakuuksia, vähittäispankkitoiminnassa pääsääntöisesti turvaavat vakuudet. Etenkin suurimpien yritysasiakkaiden osalta käytetään vakuuksien ohella myös kovenantteja, joilla varmistetaan tietojen saaminen yrityksen tilanteesta sekä mahdollisuus luottoehtojen, vakuusvaatimusten tai hinnoittelun uudelleenarviointiin riskitilanteen muuttuessa. Parhaissa luottoluokissa voidaan hyväksyä vakuusvajetta.

Vakuuksien arviontiin ja kovenanttien käyttöön on erilliset ohjeet. Eri vakuustyypeille on määritelty vakuuslajikohtaiset arvostusprosentit ja vakuusarvojen kehitystä seurataan säännöllisesti. Vakuuksien arvioinnissa käytetään riippumattoman arvioinnin ja varovaisen käyvän arvon periaatetta. Suhdanneherkkinä pidettäviä vakuuksia arvioitaessa noudatetaan erityistä varovaisuutta. Asiakkaan ajautuessa ongelmiin tai vakuuden arvon muuttuessa merkittävästi tarkistetaan, onko vakuuden uudelleenarvioinnille tarvetta.

Ennakoitavissa oleviin ongelmiin reagoidaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Heikkojen ja ongelmallisten asiakkaiden toimintamallit on kuvattu henkilö-, yritys- ja maatila-asiakkaille yhdenmukaisten toimintatapojen varmistamiseksi. Asiakkaat, joiden taloudellisen tilan kehitystä, luottoriskin määrää ja maksukäyttäytymistä halutaan tarkastella tavallista tiiviimmin, otetaan erityisseurantaan. Samassa yhteydessä arvioidaan myös asiakkaan luottoluokituksen muutostarve, luottotappion todennäköisyys sekä arvonalennuksen tarpeellisuus. Tämä merkitsee usein myös muutoksia luottopäätöstasoissa.

Vakuutustoiminnassa luottoriskin hallinta perustuu asiakasvalinnan lisäksi luotonvalvontaan ja sijoitussuunnitelmiin. Jälleenvakuutuksen luottoriskiä hallitaan käyttämällä yhtiöitä, joiden luottokelpoisuus on riittävä.

9.2 Luottoriskien seuranta ja raportointi

Luottoriskien kehitystä seurataan säännöllisesti suhteessa asetettuihin toleransseihin, limiitteihin, valvontarajoihin ja tavoitteisiin. Lisäksi seurataan luottosalkun laatua ja rakennetta, vakuuksien kattavuutta sekä ongelmasaamisia.

Luottoriskiä mitataan muun muassa ongelmasaamisten osuudella luotto- ja takauskannasta, luottovastuun odotetulla tappiolla sekä taloudellisella pääomavaateella suhteessa vastuun määrään maksukyvyttömyyshetkellä. Luottosalkun keskittymäriskiä mitataan toimialariskillä, yksittäisellä asiakasriskillä ja merkittävien asiakasriskien yhteismäärällä sekä maariskikeskittymällä.

9.3 Luottoriskimallit

OP Ryhmässä on käytössä luottoriskimalleja maksukyvyttömyyden todennäköisyydelle (PD, Probability of Default), tappio-osuudelle (LGD, Loss Given Default) ja vastuun määrälle maksukyvyttömyyshetkellä (EAD, Exposure at Default).

Luottoriskimallit

Todennäköisyys sille, että luotolle tulee maksuhäiriöitä vuoden kuluessa	=	Maksukyvyttömyyden todennäköisyys PD (%)
Arvio tappiosta, joka luotosta toteutuisi, jos sille tulisi maksuhäiriöitä	=	Tappio-osuus LGD (%)
Arvio summasta, jonka asiakas olisi velkaa pankille maksukyvyttömyyden toteutuessa	=	Vastuu EAD (€)

Luottoriskimalleja hyödynnetään laajasti luottoriskin mittaamisessa ja hallinnassa, muun muassa

- luoton myöntämisessä ja hinnoittelussa,
- rahoituksen päätösvaltuuksien määrittämisessä,
- luottosalkun laadullisten tavoitteiden asettamisessa ja seurannassa,
- luottoriskiraportoinnissa,
- vakavaraisuuslaskennan sisäisten luokitusten menetelmässä (IRBA),
- taloudellisen pääomavaateen ja odotetun tappion laskennassa sekä
- saamisryhmäkohtaisten arvonalennusten laskennassa.

9.3.1 Luottoluokittelu ja maksukyvyttömyyden todennäköisyys

Luottoluokittelun tarkoituksena on ryhmitellä asiakkaat (henkilöasiakkaiden kohdalla sopimukset) maksukyvyttömyyden todennäköisyyden mukaisesti luottoluokkiin. Maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan, että asiakkaan jostakin vastuusta aiheutuu OP Ryhmälle yli 90 päivää erääntynyt saatava tai muu vakava maksuhäiriö. Maksukyvytön on myös asiakas, joka ei selviydy täysimääräisesti vastuistaan ilman pankin toimenpiteitä (esim. vakuuden realisointi).

Maksukyvyttömyyden todennäköisyys eli PD on kullekin luottoluokalle arvioitu keskimääräinen maksukyvyttömyystapahtumien osuus vuoden aikana yli suhdannekierron. Hyvässä taloussuhdanteessa luottoluokan toteutunut maksukyvyttömien asiakkaiden osuus tyypillisesti alittaa luokan PD:n.

9.3.2 Henkilöasiakkaiden sopimusten maksukyvyttömyyden todennäköisyyden arviointi

Henkilöasiakkaiden sopimusten maksukyvyttömyyden todennäköisyyttä arvioidaan OP Ryhmässä sisäisellä 16-portaisella asteikolla A-F, joista luokassa F on maksukyvyttömät sopimukset.

Kaikkien henkilöasiakkaiden sopimusten maksukyvyttömyyden todennäköisyys arvioidaan kuukausittain luottokannan luokittelumalleilla. Osuuspankkien asuntoluotoilla, osuuspankkien muilla luotoilla sekä OP-Korttiyhtiön ja rahoitusyhtiötuotteiden sopimuksilla on omat mallit. Luottokannan luokittelu perustuu asiakkaan perustietoihin, maksukäyttäytymiseen ja muihin asiointihistoriatietoihin. Näistä tiedoista laskettu pisteytys määrittää sopimuksen luottoluokan. Kullekin luottoluokalle on johdettu keskimääräiset maksukyvyttömyyden todennäköisyydet yhden vuoden aikaperiodille. Luottokannan luokittelumallia käytetään luottoriskin arvioinnissa ja pääomavaateen laskennassa.

Osuuspankeissa on käytössä hakemusvaiheen luokittelumalli, joka kattaa valtaosan henkilöasiakkaille myönnettävistä velkakirjalainoista. Ryhmän rahoitusyhtiötuotteille ja OP-Korttiyhtiön kulutusluotoille on käytössä erilliset hakemusvaiheen mallit. Hakemusvaiheen luokittelu tapahtuu OP Ryhmässä osana luottoprosessia. Hakemusvaiheen luokittelu tukee luottopäätöksentekoa, luottoriskin arviointia ja uusluotonannon hinnoittelua.

9.3.3 Yritysasiakkaiden maksukyvyttömyyden todennäköisyyden arviointi

Yritysasiakkaiden maksukyvyttömyyden todennäköisyyttä arvioidaan OP Ryhmän sisäisellä 20-portaisella asteikoilla 1,0-12,0, joista luokkiin 11-12 luokitellaan maksukyvyttömät asiakkaat.

Yritysasiakkaiden luokittelu OP Ryhmässä

Keskisuurten ja suurten yritysasiakkaiden R-luokittelu perustuu yrityksen taloudellisiin tunnuslukuihin ja laadullisiin taustatietoihin, joiden pohjalta tilastollinen malli tuottaa luokitusehdotuksen. Asiakkaaseen perehtynyt asiantuntija tekee ratingesityksen mallin tuottaman luokitusehdotuksen ja muun käytettävissä olevan tiedon pohjalta. Mahdolliset tulevaisuuden näkymiin liittyvät muutokset ja epävarmuudet otetaan huomioon varoitusmerkkeinä ja mallin antamaan luokitteluun tehtävinä poikkeuksina. Luottoluokka päätetään keskusyhteisön riippumattomassa riskienhallinnassa ratingesityksen pohjalta vähintään vuosittain, heikkojen asiakkaiden osalta puolivuosittain.

Pienten yritysasiakkaiden A-luokittelun perustana on Suomen Asiakastiedon automaattiluokittelumalli Rating Alfa. Rating Alfan muuttujina on yrityksen ja sen vastuuhenkilöiden maksuhäiriö- ja maksutapatietoja, tilinpäätöstunnuslukuja ja asiakkaan perustietoja. Rating Alfan tuottamista riskipisteistä ja OP Ryhmän sisäisistä maksukäyttäytymistä kuvaavista tiedoista muodostetaan OP Ryhmän luottoluokat, joita tarvittaessa muutetaan asiantuntija-arvioiden perusteella.

Yritysvastuut-ryhmään kuuluvien merkittävien A-luokiteltujen asiakkaiden luottoluokan oikeellisuus arvioidaan asiakasvastaavan toimesta vähintään vuosittain.

Yritysasiakkaat, joilla on vähäiset vastuut, luokitellaan pienten vastuiden luokittelumallilla. Luokittelumalli on kuukausittain laskettava automaattiluokittelu, joka muodostetaan asiakkaan perustietojen, asiointitietojen ja maksukäyttäytymistietojen perusteella.

Yritysluokittelumallien luottoluokat ovat vertailukelpoisia, koska luokittelumallista riippumatta kullakin luottoluokalla on sama maksukyvyttömyyden todennäköisyys. Maksukyvyttömyyden todennäköisyyden johtamisessa on hyödynnetty viime vuosina toteutuneita maksukyvyttömyystietoja, pitkän aikavälin luottotappiotietoa ja konkurssitilastoja sekä mallin syklisyyttä. Luokkakohtaisten maksukyvyttömyyden todennäköisyyksien päivityksen tarve arvioidaan vuosittain.

OP Ryhmän ja Standard & Poor'sin (S&P) yritysasiakkaiden luottoluokkien välinen vastaavuus

S&P Rating	AAA...AA-	A+...A-	BBB+...BBB-	BB+...BB-	B+...B-	CCC+...C
OP Ryhmä	1,0–2,5	3,0–4,0	4,5–5,5	6,0–7,0	7,5–8,5	9,0–10,0

9.3.4 Luottolaitosten maksukyvyttömyyden todennäköisyyden arviointi

Luottolaitosvastapuolet luokitellaan 20 luokkaan 1,0–12,0, joista luokkiin 11–12 luokitellaan maksukyvyttömät asiakkaat.

Luottolaitosvastapuolten maksukyvyttömyyden todennäköisyyden arvioinnissa on käytössä oma L-luokittelumalli, jonka rakenne vastaa yritysten R-luokittelumallia.

Luottoluokittelun pohjana oleva tilastollinen malli perustuu tilinpäätöstunnuslukuihin ja laadullisiin taustatietoihin. Luokitusta voidaan asiantuntijan toimesta korjata varoitusmerkein ja luokitukseen vaikuttaa usein myös pankkikonsernin emon tuki ja sovereign ceiling -periaate, jonka mukaan vastapuoli ei voi olla luottokelpoisuudeltaan toimintavaltiotaan parempi. Luottolaitosten luokitukset päätetään vähintään vuosittain.

OP Ryhmän ja Standard & Poor'sin (S&P) luottolaitosten luottoluokkien välinen vastaavuus

S&P Rating	AAA...AA+	AA...BBB+	BBB...BBB-	BB+...BB-	B+...B	B-...CCC
OP Ryhmä	1,0–2,0	2,5–4,5	5,0	5,5–7,0	7,5–8,0	8,5–10,0

9.3.5 Tappio-osuus ja vastuun määrä

Maksukyvyttömyyden todennäköisyyden arviointimallien lisäksi luottoriskin mittaamisessa käytetään tappio-osuuden ja vastuun määrän ennustemalleja. Vastuun määrä maksukyvyttömyyshetkellä (EAD) on ennuste pankin saatavan määrästä asiakkaan maksukyvyttömyyden alkaessa. Taseen ulkopuolisten sitoumusten määrä maksukyvyttömyyshetkellä määräytyy luottovasta-arvokertoimien (CF) perusteella. Tappio-osuus (LGD) on arvio pankille aiheutuvasta taloudellisesta tappiosta, osuutena EAD:sta, jos asiakkaasta tulee maksukyvytön.

9.3.6 Luottoriskimallien käyttö vakavaraisuuslaskennassa

OP Ryhmällä on valvovan viranomaisen lupa käyttää luottoriskin vakavaraisuusvaateen laskennassa sisäisten luottoluokitusten menetelmää yritys- ja luottolaitosvastuille, vähittäisvastuille ja oman pääoman ehtoisille sijoituksille.

Luottoriskin vakavaraisuusvaateen laskennassa yritys- ja luottolaitosvastuille käytetään sisäisten luottoluokitusten perusmenetelmää. Tässä menetelmässä asiakkaan luottoriskin vakavaraisuusvaateeseen vaikuttaa OP Ryhmän sisäisillä luottoluokittelumalleilla tuotettu arvio asiakkaan maksukyvyttömyyden todennäköisyydestä (PD). Tappio-osuudelle (LGD) ja luottovasta-arvokertoimelle (CF) käytetään sääntelyn standardiestimaatteja.

Vähittäisvastuiden vakavaraisuusvaade lasketaan sisäisten luottoluokitusten menetelmällä, jossa vakavaraisuusvaateeseen vaikuttavat OP Ryhmän sisäisten luottoriskimallien PD-, LGD- ja EAD-arvot. Valtio- ja keskuspankkivastuille sekä pieneen osaan muita vastuuryhmiä (kuten Baltian vastuut, OP Ryhmään vuonna 2015 siirtyneiden kuuden jäsenosuuspankin vastuut ja OP-Korttiyhtiön vastuut) käytetään vakavaraisuuslaskennan standardimenetelmää. Oman pääoman ehtoisille sijoituksille käytetään pääsääntöisesti yksinkertaista menetelmää. OP Ryhmän strategisille sijoituksille käytetään PD/LGD-menetelmää, jossa PD-arvot perustuvat sisäisiin malleihin ja LGD-arvot standardiestimaatteihin.

9.3.7 Luottoriskimalleihin liittyvä päätöksenteko ja arviointi

Riskienhallintatoimikunnan hyväksymien malli- ja parametrimuutosten käyttöönotosta päättää johtokunnan Tase- ja riskienhallintavaliokunta. Mikäli malli- ja parametrimuutosten käyttöönotto edellyttää viranomaislupaa tai ilmoitusta viranomaiselle, Talous- ja keskuspankkitoiminto hakee tarvittavat luvat ennen käyttöönottopäätöstä. Mallien kehittämisestä ja ylläpidosta vastaa OP Ryhmän Riskienhallinta, joka on riippumaton liiketoiminnasta.

Luottoluokittelun ja luottoriskimallien toimivuutta seurataan ja valvotaan säännöllisesti. OP Ryhmän riskienhallinta kerää liiketoiminnalta jatkuvaa palautetta luottoluokittelun toimivuudesta ja luottoriskimalleista. Automaattisesti luottoluokan muodostavia malleja monitoroidaan kuukausittain. Monitoroinnin tarkoituksena on seurata luottokannassa ja luotonmyönnössä tapahtuvia muutoksia, sekä varmistaa luokitteluprosessin toimivuus.

Lisäksi mallien laatu varmistetaan vähintään kerran vuodessa OP Ryhmän riskienhallintatoimikunnan hyväksymien validointiohjeiden mukaisesti. Validointiohjeistus sisältää vaatimuksia myös kunkin mallin käyttöönoton yhteydessä tehtävälle laadunvarmistukselle. Validoinnissa testataan tilastollisilla testeillä mm. mallin erottelukykyä ja riskiestimaattien (PD, LGD ja EAD) oikeellisuutta. Lisäksi validointiin sisältyy laadullista arviointia, kuten käyttäjäpalautteen analysointia ja vertaisryhmäanalyysiä. Validoinnin tulokset ja mahdolliset esitykset kehitystoimenpiteiksi raportoidaan riskienhallintatoimikunnalle, joka päättää validoinnin perusteella tehtävistä kehitystoimenpiteistä.

OP Ryhmän sisäinen tarkastus varmistaa tarkastuksillaan validoinnin riippumattomuuden. Lisäksi se tarkastaa riskimallien

kehittämisen prosessin sekä mallien oikean ja kattavan käytön riskiperusteisen arviointinsa perusteella.

9.4 Arvopaperistetut erät

OP Ryhmä ei ole ollut alullepanijana tai järjestäjänä arvopaperistamisjärjestelyissä, mutta se on sijoittanut arvopaperistettuihin eriin. Arvopaperistettujen erien kohde-etuutena olevien omaisuuserien laatua seurataan säännöllisesti. Arvopaperistamispositioiden riskipainotettujen erien yhteismäärän laskennassa on käytetty luottoriskin sisäisten luottoluokitusten menetelmää (IRBA) silloin, kun arvopaperistamispositio kuuluu vastuuryhmään, johon sovelletaan luottoluokitukseen perustuvaa arviointimallia.

10 Likviditeettiriskit

Likviditeettiriski muodostuu maksuvalmiusriskistä ja rakenteellisesta rahoitusriskistä sekä varainhankinnan keskittymäriskistä. Maksuvalmiusriski on riski siitä, että OP Ryhmä ei suoriudu odotetuista ja odottamattomista, olemassa olevista ja tulevista kassavirroista eikä vakuustarpeista ilman vaikutusta päivittäiseen toimintaan tai taloudelliseen tilaan. Rakenteellisella rahoitusriskillä tarkoitetaan pitkän aikavälin luotonantoon liittyvää epävarmuutta, joka johtuu rahoituksen rakenteesta aiheutuvasta jälleenrahoitusriskistä. Varainhankinnan keskittymäriski on riski siitä, että rahoitus vaikeutuu esimerkiksi yksittäiseen vastapuoleen, valuuttaan, instrumenttiin tai maturiteettiluokkaan kohdistuvasta tapahtumasta johtuen.

Likviditeettiriskin hallinta perustuu OP Ryhmän riskinotto ja riskitoleranssijärjestelmän periaatteisiin, Riskipolitiikan linjauksiin sekä asetettuihin toleransseihin, tavoitetasoihin ja ryhmän limiiteistä ryhmän yhteisöille johdettuihin limiitteihin ja valvontarajoihin. Keskusyhteisön johtokunnan tase- ja riskienhallintavaliokunta hyväksyy likviditeettireservin laadulliset tavoitteet, varainhankintasuunnitelman ja maksuvalmiuden hoidon jatkuvuus- ja varautumissuunnitelman uhkaskenaarioiden varalle. Jatkuvuus- ja varautumissuunnitelma sisältää valmiustasopohjaisen maksuvalmiustilanteen ohjausmallin, rahoituslähteet sekä likviditeetin hallinnan operatiivisen jatkuvuussuunnitelman.

OP Ryhmän likviditeettiasemaa hallitaan ennakoivalla rahoitusrakenteen suunnittelulla, maksuvalmiustilanteen seurannalla ja oikein mitoitetulla likviditeettireservillä, päivittäisen maksuvalmiuden suunnittelulla ja hoidolla, valmiustasopohjaisella jatkuvuus- ja varautumissuunnittelulla sekä tehokkaalla ja jatkuvalla likviditeettitilanteen ohjauksella.

Maksuvalmiuden hallintaa säätelevät Euroopan keskuspankin vähimmäisvaranto- ja maksuvalmiusluottojärjestelmiä koskevat määräykset.

OP Ryhmä turvaa maksuvalmiuttaan likviditeettireservillä ja varautumissuunnitelman mukaisilla rahoituslähteillä. Likviditeettireservi on mitoitettu siten, että se riittää maksuvalmiuskriisitilanteessa varautumissuunnitelman käyttöönoton vaatimaksi ajaksi. Reservin saamistodistuksia myymällä tai käyttämällä niitä vakuutena voidaan hankkia likviditeettiä ryhmän käyttöön. Likviditeettireservi muodostuu pääasiassa talletuksista keskuspankkiin sekä keskuspankkirahoituksen vakuudeksi kelpaavista saamisista.

OP Ryhmän keskuspankkina toimiva OP Yrityspankki Oyj turvaa niin koko ryhmän kuin kunkin osuuspankin tai ryhmään kuuluvan yhteisön maksuvalmiuden. Ryhmän päivittäinen maksuvalmiuden hallinta on pankkitoimintaa harjoittavien yhtiöiden maksuvalmiuden hallintaa. OP Ryhmän vakuutus- ja eläkeyhteisöjen maksuvalmius siirtyy pankkitilien kautta ryhmän kokonaislikviditeettiin. Kaikki muutokset ryhmään kuuluvien yhteisöjen maksuvalmiusasemassa toteutuvat muutoksina OP Yrityspankin maksuvalmiusasemassa. Koko OP Ryhmän pankkitoiminnan likviditeettireserviä hallitaan keskitetysti ryhmän keskuspankissa.

OP Ryhmän varainhankinnan suunnittelu perustuu ennakoivaan rahoitusrakenteen suunnitteluun ja likviditeettiriskille asetettuihin toleransseihin. OP Ryhmän varainhankinnan tärkeimmät lähteet ovat yleisötalletukset ja tukkuvarainhankinta. Tukkuvarainhankinnalla pyritään aktiivisesti ja ennakoivasti kattamaan rahoitustarpeet, jotka syntyvät taseen saatavien ja talletuskannan kasvuerosta, varainhankinnan erääntymisestä ja muista sisäisistä tavoitteista. Terve rahoitusrakenne edellyttää, että luottokantaa ja ryhmän likviditeettireserviä rahoitetaan talletusvarainhankinnan ja lyhyen varainhankinnan ohella myös pitkällä tukkuvarainhankinnalla. Varainhankinnan hajauttamisella vähennetään ryhmän riippuvuutta yksittäisestä rahoituslähteestä sekä pienennetään varainhankinnan hintariskiä. Varainhankinta hajautetaan ajallisesti, maturiteeteittain, instrumenteittain ja asiakkaittain.

Jäsenpankit sijoittavat pankkikohtaiset talletusylijäämät pääosin keskusyhteisökonsernin tileille tai sen liikkeeseen laskemiin instrumentteihin, jotta ryhmän tukkuvarainhankinnan määrää ei kasvateta tarpeettomasti. OP Yrityspankki hoitaa keskitetysti ryhmän senior-ehtoisen ja oman pääoman ehtoisen tukkuvarainhankinnan, ja OP-Asuntoluottopankki Oyj asuntovakuudellisen tukkuvarainhankinnan.

Keskusyhteisön johtokunta vastaa OP Ryhmän likviditeettiriskin hallinnasta ja ohjaa maksuvalmiuden hallintaa valmiustasopohjaisen ohjausmallin mukaisesti. Markkinahäiriötilanteissa toimitaan likviditeetin hallinnan jatkuvuus- ja varautumissuunnitelman mukaisesti. Kukin OP Ryhmään kuuluva yhteisö ohjaa likviditeetin hallintaansa keskusyhteisön asettamien toleranssien, limiittien, valvontarajojen ja ohjeiden sekä tili-, talletus- ja luottoehtojen määrittämissä puitteissa.

Vakuutustoiminnan maksuvalmiusriskiä tarkastellaan yhtiöittäin vakuutusliiketoiminnan lähtökohdista lähtien. Vakuutusyhtiöiden sijoitusomaisuus toimii yhtiökohtaisesti yhtiön maksuvalmiusreservinä. Yhteisöjen likviditeettivaatimukset otetaan huomioon sijoitussalkun allokaatiojakaumassa.

10.1 Likviditeettiriskien seuranta ja raportointi

Ryhmän yhteisöjen likviditeettiriskien seuranta ja raportointi vaihtelevat reaaliaikaisesta neljännesvuosittaiseen liiketoiminnan luonteen ja laajuuden mukaisesti. Seuranta ja raportointi perustuvat ryhmän toleransseihin, limiitteihin ja tavoitearvoihin. Raportointimenettelyissä on yhteisöstä ja raportointitasosta riippuen valmiudet päivittäisten kassavirtojen seurannasta (maksuvalmius) pitkän aikavälin rahoitusrakenteen seurantaan ja ennakointiin (jälleenrahoitusriski).

Kullekin maksuvalmiuden valmiustasolle on määritelty ohjaus- ja seurantamenettelyt, jotka tiukentuvat valmiustason noustessa. Keskusyhteisön johtokunnalle likviditeettiriskeistä raportoidaan säännöllisesti, ja maksuvalmiustilanteen valmiustason noston myötä siirrytään tarvittaessa viikoittaiseen tai päivittäiseen tilanneraportointiin. Ryhmän yhteisöt raportoivat likviditeettiriskistä hallituksille säännöllisesti vähintään asetettujen valvontarajojen ja limiittien tasolla.

Rakenteelliseen rahoitusriskiin ja maksuvalmiusriskiin liittyvien uhkien ja tulevaisuuden skenaarioiden vaikutusta ryhmän maksuvalmiuteen, tulokseen ja vakavaraisuuteen testataan säännöllisesti stressitesteillä osana ryhmän riskien- ja vakavaraisuuden hallintaprosessia.

OP Ryhmän likviditeettiriskin toleranssit on asetettu maksuvalmiusvaatimukselle (LCR, Liquidity Coverage Ratio) ja pysyvän varainhankinnan vaatimukselle (NSFR, Net Stable Funding Ratio). LCR-tunnusluvun laskenta perustuu viranomaisten antamiin säännöksiin. LCR edellyttää pankilta riittävää määrää likvidejä varoja, jotka kattavat pankista ulos suuntautuvat nettokassavirrat stressitilanteissa. NSFR-tunnusluvulla mitataan yhteenliittymän pysyvän rahoituksen riittävyyttä suhteessa liiketoiminnan edellyttämään pysyvän rahoituksen vaatimukseen.

Lisäksi on asetettu ryhmätason limiitti rakenteellista rahoitusriskiä ohjaaville aikaluokittaisille nettokassavirroille. Mittari kuvaa, kuinka paljon ryhmän taseen nettokassavirroista saa enintään erääntyä eri aikaperiodeilla. Sopimukset, joilla on eräpäivä, sisällytetään rakenteellisen rahoitusriskin tarkasteluun eräpäivän tai sitä aikaisemman lyhennyspäivän mukaisesti. Eräpäivättömien tilien aikaluokat on mallinnettu.

Pitkäaikaisen varainhankinnan erääntymistä seurataan erääntymisjakaumalla, jolle on asetettu limiittejä. Myös vastapuoli- ja instrumenttikohtaisia keskittymiä ja taseen sitoutuneisuutta seurataan.

Lisäksi maksuvalmiusriskiä seurataan OP Ryhmän määrittelemään likviditeetin stressitestaukseen perustuvissa skenaarioissa. Maksuvalmiusriskin mittarit kertovat, kuinka pitkäksi aikaa likviditeettireservi riittää kattamaan ryhmästä päivittäin ulos maksettavat tiedossa olevat ja ennakoidut nettokassavirrat sekä odottamattoman likviditeettistressiskenaarion.

Vakuutustoiminnan sijoitussalkkujen allokaatiojakaumista raportoidaan säännöllisesti. Herkkyyttä maksuvalmiusriskille arvioidaan myös stressitesteillä.

11 Markkinariskit

Tehokas markkinariskien hallinta edellyttää ajantasaista ja oikeaa tietoa positioista ja markkinoista sekä nopeaa reagointia muutoksiin. Tästä johtuen markkinariskejä hallitaan OP Ryhmässä muita riskejä keskitetymmin.

Markkinariskit muodostuvat rahoitustaseen rakenteellisista markkinariskeistä sekä trading-toiminnan ja pitkäaikaisen sijoitustoiminnan markkinariskeistä.

Markkinariskeihin sisällytetään kaikki taseen ja taseen ulkopuolisten erien korko-, osake-, valuutta-, luottospread- ja kiinteistöriskit sekä muut mahdolliset hintariskit. Markkinariskit muodostuvat korkojen, hintojen, volatiliteetin ja markkinalikviditeetin muutoksista rahoitusmarkkinoilla. Markkinariski vaikuttaa myös vastapuoliriskin arvostusoikaisuun (CVA).

Markkinariskien hallinnan tehtävänä on tunnistaa ja arvioida liiketoimintaan sisältyvät markkinariskit, rajoittaa ne hyväksyttävälle tasolle sekä raportoida niistä säännöllisesti. Näin varmistetaan, että markkinahintojen tai muiden ulkoisten markkinatekijöiden muutokset eivät johda pitkän aikavälin kannattavuuden tai vakavaraisuuden liialliseen heikkenemiseen OP Ryhmässä tai ryhmään kuuluvassa yksittäisessä yhteisössä.

Markkinariskien ottamista ohjataan ja rajoitetaan OP Ryhmän riskinotto ja riskitoleranssijärjestelmän periaatteilla ja niitä täydentävällä Riskipolitiikalla, riskienhallinnan ohjeistuksella sekä toleransseilla, limiiteillä ja valvontarajoilla.

Ryhmän markkinariskejä arvioidaan herkkyysanalyysien, VaR-analyysien (Value-at-Risk) ja stressitestien avulla. Riskianalyysiä täydennetään stressitesteillä, koska riskienhallinnassa on otettava huomioon jatkuva mahdollisuus uusien riskitekijöiden ilmaantumiseen ja historiallisen aikasarja-aineiston perusteella tehtävän riskilaskennan rajoittunut näkökulma.

OP Ryhmä käyttää johdannaisia sekä kaupankäynti- että suojaustarkoituksessa. Osuuspankit käyttävät johdannaisia vain suojaustarkoituksessa. Suojaustarkoituksessa tehtyjen johdannaisten riskiä seurataan osana positioiden riskejä samoilla mittareilla kuin tasepositioissa.

11.1 Taseen rakenteellinen markkinariski

Taseen rakenteellisen markkinariskin merkittävimpiä lähteitä ovat pankkitoiminnan rahoitustaseen korkoriski ja vakuutustoiminnan vakuutusvelan korkoriski. Pankkitoiminnan korkoriski on luonteeltaan rakenteellista rahoitustoiminnan korkotuottoon kohdistuvaa korkoriskiä, joka on herkkä lyhyiden korkojen muutoksille. Vahinko- ja henkivakuutustoiminnassa korkoriskiä muodostuu, kun korkotason muutokset vaikuttavat sijoitusomaisuuden ja vakuutusvelan kassavirtojen arvoon ja

tuottoon. Vakuutusyhtiöiden sijoitusten ja vakuutusvelan arvot ovat herkkiä pitkien korkojen muutoksille.

Osuuspankit hallitsevat korkoriskiään vaihtuvakorkoisten saatavien ja velkojen välistä eroa pienentämällä. Eroa voidaan pienentää aktiivisella taseaseman muokkauksella ja pitkän aikavälin liiketoimintapäätöksillä. Osuuspankit voivat suojata rahoitustaseensa korkoriskiä myös korkojohdannaisin ryhmässä hyväksyttyjen toimintamallien mukaisesti.

Pankkitoiminnan korkoriskitarkasteluun sisällytetään kaikki korolliset tase-erät ja korolliset taseen ulkopuoliset erät. Ryhmätasolla on asetettu toleranssi korkotuloriskille, joka mittaa yhden prosenttiyksikön yhdensuuntaisen koronmuutoksen vaikutusta kertyvään korkokatteeseen seuraavan 12 kuukauden aikana. Toinen korkoriskin toleranssi kuvaa kahden prosenttiyksikön korkotason muutoksen vaikutusta ryhmän pankkiliiketoiminnan nykyarvoon suhteessa ryhmän pysyviin omiin varoihin. Säännöllisen korkoriskimittauksen ja -raportoinnin osana toteutetaan stressitestausta erilaisten koronmuutosten vaikutuksilla korkoriskiposition nykyarvoon ja korkotuloriskiin.

Henkivakuutustoiminnassa korkoriskiä on vakuutusvelan sisältämissä velvoitteissa vakuutuksenottajille. Nämä velvoitteet koostuvat vakuutussopimusten sitovasta tuottolupauksesta ja mahdollisista asiakashyvityksistä. Vahinkovakuutustoiminnassa korkoriski syntyy pitkäaikaisista eläkemuotoisista korvauksista. Henki- ja vahinkovakuutustoiminnassa vakuutusvelan korkoriski suojataan sijoitussalkkua ja korkojohdannaisia käyttäen riskiaseman saattamiseksi sijoitussuunnitelmassa määritetylle tavoitetasolle.

11.2. Trading-toiminnan markkinariskit

Kaupankäynti- eli trading-toiminnan tarkoituksena on hyötyä markkinahintojen muutoksista ja tarjota kaupankäyntipalveluja asiakkaille. Trading-toiminta altistaa OP Ryhmän markkina- ja vastapuoliriskeille. Osuuspankkien kaupankäyntivarastot ovat täyttäneet vakavaraisuussääntelyn määrittelemät pienen kaupankäyntivaraston ehdot, jolloin markkinariskien ja vakavaraisuuden hallinta on toteutettu rahoitustaseen tapaan.

Trading-toiminnan markkinariski koostuu korko-, luottospread-, valuutta-, osake- ja hyödykeriskistä sekä strukturoitujen sijoitusten hintariskistä. Markkinariskejä rajoitetaan päivittäin seurattavilla VaR- ja herkkyyslukulimiiteillä.

11.3 Pitkäaikaisen sijoitustoiminnan markkinariskit

OP Ryhmässä pitkäaikaiseen sijoitustoimintaan luetaan vakuutusyhtiöiden sijoitustoiminta ja likviditeettireservin hoito. OP Ryhmä turvaa maksuvalmiutensa OP Yrityspankin ylläpitämällä likviditeettireservillä, joka muodostuu pääasiassa talletuksista keskuspankkiin ja keskuspankkirahoituksen vakuudeksi kelpaavista saamistodistuksista. Vakuutusyhtiöissä sijoitustoiminnan tarkoitus on asiakastuoton varmistaminen (henkivakuutustoiminta), vakuutusvelan katteena toimiminen ja katteen tuottava sijoittaminen. Tavoitteena on, että sijoitustoiminta täyttää OP Ryhmän kunkin liiketoiminta-alueen ja yhteisön tarpeet vaarantamatta ryhmän tai yksittäisen yhteisön vakavaraisuutta.

Sijoitustoiminnan riskinottoa ohjataan ja rajoitetaan OP Ryhmän riskinotto ja riskitoleranssijärjestelmällä ja Riskipolitiikalla. Ryhmälle ja sen yhteisöille asetetaan tuotekohtaisia, alueellisia ja luottokelpoisuuteen liittyviä määrällisiä tai laadullisia rajoitteita. Lisäksi sijoitustoimintaa ohjaavat vastuullisen sijoittamisen linjaukset. Sijoitustoiminnan riskejä limitoidaan tilastollisilla VaR-mittareilla, allokaatio-, luottoluokitus- ja maariskilimiiteillä.

Keskeinen merkitys on myös yhtiöiden sijoitussuunnitelmilla, joissa otetaan kantaa haluttuun riski- ja tuottotasoon. Sijoitussuunnitelmissa määritellään myös sijoitusomaisuuden jakaumat, vaihteluvälit ja vertailuindeksit sekä sijoitustoimintaan kohdistuvat muut rajoitukset.

Vakuutustoiminnan sijoitusomaisuuden allokaatiossa otetaan huomioon vakuutusyhtiöiden riskinottokyky, rakenteellinen korkoriski ja vakuutusvelan asettamat muut vaatimukset sijoitusomaisuudelle ja sen likviditeetille. Henkivakuutuksessa kohtuusperiaatteen soveltaminen vaikuttaa lisäksi sijoitustoiminnan tavoitteisiin ja riskinoton määrään. Sijoitukset hajautetaan tehokkaasti eri omaisuusluokkiin ja sijoitusinstrumentteihin sekä maantieteellisesti että toimialoittain.

Vakuutusyhtiöt hallitsevat sijoitustoiminnan ja vakuutusvelan markkinariskejä eri sijoitusinstrumentteja ja johdannaissopimuksia käyttäen. Johdannaisten käytön laajuus ja periaatteet määritellään vuosittain yhtiöiden sijoitussuunnitelmissa sekä johdannaisten käytön periaatteissa.

Sijoitustoiminnan riskejä arvioidaan herkkyysanalyysien avulla. VaR-limitointi kattaa vakuutusyhtiöiden keskeiset sijoitusriskipositiot. Poikkeuksellisten markkinaolosuhteiden vaikutusten arvioimiseksi käytetään stressitestejä.

Ryhmätasolla on asetettu vakuutustoiminnan pitkäaikaisille sijoituksille VaR-limiitti suhteessa sijoitusten markkina-arvoon.

11.4 Vastapuoliriski

Johdannaissopimuksista muodostuva vastapuoliriski muodostuu saamisista, joita OP Ryhmällä voi olla vastapuoliaan kohtaan vastapuolten maksukyvyttömyyshetkellä.

Vastapuoliriskistä johtuvaa vakavaraisuusvaatimusta voi syntyä sekä rahoitustoiminnan että kaupankäyntivaraston eristä. Vastapuoliriskistä johtuvaa vakavaraisuusvaatimusta lasketaan muun muassa OTC-johdannaisille sekä takaisinosto- ja myyntisopimuksille.

Vastapuoliriskiä mitataan käyvän arvon menetelmällä, jossa vastuuarvo muodostuu sopimuksen markkina-arvosta sekä arvioidusta potentiaalisesta tulevaisuuden luottoriskistä. Johdannaisvastapuolten tulosvaikutteinen markkinaehtoisen luottoriskin arvostuksen oikaisu (Credit Valuation Adjustment) määritetään vastapuolitasolla.

OP Ryhmän johdannaisportfolio koostuu pääasiassa korkojohdannaisista, joissa johdannaissopimuksen vastapuolen luottokelpoisuuden ja korkotason välillä ei ole samansuuntaista korrelaatiota (nk. Wrong Way Risk).

OP Ryhmä hallitsee johdannaissopimuksista muodostuvaa vastapuoliriskiä konkurssinettoutuksen mahdollistavilla johdannaisyleissopimuksilla, vakuuksilla sekä optionaalisilla eräännyttämisehdoilla. Vastapuolten vastuurajat vahvistetaan kerran vuodessa, jolloin myös tarkistetaan johdannaislimiitin määrä ja vakuustilanne. OP Ryhmä nettouttaa johdannaissopimuksista muodostuvan vastapuoliriskin sekä vakavaraisuuslaskennassa että luottoriskilimiittien seurannassa. Johdannaissopimuksia ohjataan enenevässä määrin myös keskusvastapuoliselvitykseen.

11.5 Markkinariskien seuranta ja raportointi

Ryhmän yhtiöiden markkinariskien seuranta ja raportoinnin laajuus ja tiheys vaihtelevat liiketoiminnan luonteen ja laajuuden mukaan reaaliaikaisesta tarkastelusta kuukausittaiseen tilanneseurantaan. Keskusyhteisön riskienhallinta tuottaa markkinariskiraportit osuuspankeille ja raportoi koko OP Ryhmän taserakenteen ja markkinariskien kehityksestä keskusyhteisön johdolle säännöllisesti.

12 Vahinkovakuutuksen vakuutusriskit

12.1 Vakuutustoiminnan riskit

Vakuutustoiminta perustuu riskin ottamiseen ja sen hallintaan. Merkittävimmät vakuutusriskit liittyvät riskin valintaan ja hinnoitteluun, jälleenvakuutussuojan hankkimiseen ja vakuutusvelan riittävyyteen. Vahinkovakuutuksessa vakuutusvelkariski liittyy erityisesti sellaisiin vakuutuslajeihin, joissa vahingot selviävät hitaasti. Vakuutusriskien lisäksi merkittävä vakuutustoiminnan riski muodostuu vakuutusvelkaa kattavan omaisuuden sijoitusriskistä.

12.2 Vakuutusriskit

Vahinkovakuutuksen vakuutusriskit muodostuvat vahinko- ja varausriskistä.

Vahinkoriski syntyy siitä, että vahinkoja tapahtuu keskimääräistä enemmän tai ne ovat poikkeuksellisen suuria. Tällöin vakuutusten tuleva kate poikkeaa ennakoidusta korvausmenojen kasvun johdosta. Varausriski johtuu siitä, että jo tapahtuneiden vahinkojen korvausmenot ovat suuremmat kuin tilinpäätöshetkellä ennakoitiin. Vakuutuskorvausten maksusuoritusten ajoitukseen liittyvä epävarmuus vaikuttaa myös korvausvastuun määrään. Kun vahinko on tullut tietoon, epävarmuutta voi edelleen liittyä sen suuruuteen. Merkittävin epävarmuus on kuitenkin tuntemattomien vahinkojen arviointi.

Lakisääteisissä vakuutuslajeissa henkilövahinkojen korvauksista suurimman osan muodostavat ansionmenetyskorvaukset ja sairaanhoitokustannusten korvaukset. Lakisääteisestä työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksesta korvataan tapaturmien lisäksi ammattitautitapaukset. Ammattitaudeille on ominaista vahinkojen hidas syntyminen. Tämän vuoksi ammattitautien tapauksessa korvausmenon arviointiin liittyy huomattavaa epävarmuutta.

Lakisääteisissä vakuutuslajeissa on ominaista, että vahingon sattumisesta kuluu usein pitkä aika siihen, kun vahinko on kokonaan maksettu. Tällaisesta vakuutusliikkeestä muodostuu pitkäaikainen kassavirta, jonka arviointiin vaikuttavat voimakkaimmin vakuutettujen kuolevuus, sairaanhoitokuluinflaatio sekä uudelleen sijoittuminen työelämään. Työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksessa ja liikennevakuutuksessa vakuutusyhtiö ei kuitenkaan ole vastuussa ansionmenetyskorvausten indeksikorotuksista eikä sellaisista sairaanhoitokuluista, jotka maksetaan yli kymmenen vuotta vahingon sattumisen jälkeen. Nämä rahoitetaan ns. jakojärjestelmän kautta. Jakojärjestelmä on kunkin lakisääteisen vakuutuslajin erityislakeihin perustuva järjestely, jolla näissä laeissa määrättyjen korvausten, nk. jakojärjestelmäkorvausten, rahoittaminen on toteutettu. Jakojärjestelmästä ei kerry vakuutusyhtiölle oman pääoman muutokseen johtavaa taloudellista hyötyä tai haittaa.

Vapaaehtoisissa tapaturma- ja sairausvakuutuksessa yksittäiset vahingot ovat yleensä pieniä. Suurimmat vahingot voivat aiheutua katastrofissa, joissa vahingoittuu suuri määrä ihmisiä. Sairaanhoitokuluinflaatiolla on merkittävä vaikutus sairauskuluvakuutuksen kassavirtojen ennustamiseen niissä sairauksissa, joissa korvauksia maksetaan pitkään. Sairaanhoitokuluinflaatiota kasvattaa lääketieteen nopea kehittyminen ja lääkkeiden kallistuminen. Tuleviin kassavirtoihin vaikuttaa myös julkisen sairaanhoidon kehitys. Mikäli verovaroin rahoitetut julkisen sairaanhoidon palvelut vähenevät, voivat vakuutetut alkaa kattaa sairaudenhoitoaan yhä enemmän sairauskuluvakuutuksilla.

Ajoneuvo- ja kuljetusvakuutuksissa sääolojen vaihtelulla on suurin vaikutus sattuvien vahinkojen lukumäärään ja suuruuteen. Tästä johtuen talvikautena korvausmeno on suurempi kuin kesäkautena. Suurimpia riskejä ovat kuljetusvakuutuksessa merikuljetusten ja tavaravarastojen synnyttämät riskikeskittymät. Lisäksi sääoloista, esimerkiksi myrskyistä ja tulvista sekä ajoneuvovakuutuksissa myös lumesta ja liukkaista talvikeleistä, aiheutuu maantieteellisesti laaja-alainen kumulaatioriski.

Omaisuus- ja keskeytysvakuutuksessa suurimmat yksittäiset riskit ovat yritysten tuotantolaitosten ja rakennusten palo-, luonnonilmiö- ja rikkoontumisvahinkoriskejä sekä näihin liittyviä keskeytysriskejä. Yksityistalouksien yksittäiset omaisuusriskit ovat pieniä, eikä niiden osalta yksittäisellä vahingolla ole olennaista vaikutusta vahinkovakuutuksen tulokseen. Yksityistalouspuolella pääosa korvausmenosta aiheutuu vuoto-, palo- sekä murtovahingoista.

Suomessa ja Baltian alueella luonnonkatastrofien riskiä on pidetty vähäisenä. Tutkimuksissa on kuitenkin saatu indikaatiota luonnonolosuhteiden muuttumisesta toiminta-alueellamme ainakin pidemmällä aikavälillä. Ennustettu lämpötilan nousu

näkyy todennäköisesti kesä- ja talviolosuhteiden muuttumisena ja mm. sateiden ja tuulisuuden lisääntymisenä.

Vastuuvakuutuksen vahinkojen lukumäärään ja suuruuteen vaikuttavat merkittävästi vahingonkorvausta säätelevä lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö. Yksityishenkilöiden osalta vahinkojen vaikutukset tulokseen ovat pieniä. Lisäksi yksityishenkilöiden osuus luokan kokonaisriskistä on vähäinen. Yritysten vastuuvakuutuksista pääosa on tuote- ja toimintavastuuvakuutuksia. Vastuuvakuutuksen luonteeseen liittyy yleisesti vahinkojen hidas tietoon tuleminen ja selviäminen erityisesti Pohjois-Amerikan tuotevastuuvahingoissa.

Pitkäkestoisia vakuutussopimuksia ovat rakennusvirhevakuutukset ja ainaisvakuutukset. Rakennusvirhevakuutukset ovat kaikki lakisääteisiä vakuutuksia, joissa vakuutustapahtuma edellyttää sekä rakennusvirhettä että rakennuttajan maksukyvyttömyyttä. Ainaisvakuutusten myöntäminen on lopetettu 1970-luvulla ja niiden vakuutusmäärät ja riskit ovat inflaation takia pieniä. Vakuutuksenottajat ovat pääasiassa yksityishenkilöitä.

Oman riskityyppinsä muodostaa luonnonkatastrofien tai ihmisen toiminnasta aiheutuneiden suurkatastrofien synnyttämä vahinkokumulaatio. Tällöin yksi ja sama katastrofitapahtuma aiheuttaa käytännössä samanaikaisesti korvattavia vahinkoja suureen määrään vakuutettuja riskejä, jolloin katastrofista aiheutuva kokonaiskorvausmeno voi nousta erittäin suureksi.

Myös tunnistamattomat taustatekijät voivat vaikuttaa vakuutusriskeihin. Esimerkkejä lähihistoriasta ovat asbestipölyaltistuksista aiheutuneet ammattitautitapaukset ja väestön oletettua voimakkaamman eliniän pitenemisen vaikutus lakisääteisten vakuutuslajien eläkekantaan.

12.2.1 Vakuutusriskien hallinta

Vakuutusriskien hallinnassa tärkeimmät tehtävät liittyvät riskien valintaan ja hinnoitteluun, jälleenvakuutussuojan hankkimiseen sekä korvausmenon kehittymisen seurantaan ja vakuutusvelan arviointiin. Vakuutusriskien merkitsemisessä ylin päättävä elin on Underwriting (UW) -johto. Sen tehtävänä on vahinkovakuutuksen vakuutusriskien hallinta. UW-johto tekee vakuutusyhtiöiden hallitusten vahvistamien valtuuksien puitteissa vakuutusliikkeen merkitsemistä koskevia päätöksiä. Se raportoi päätöksistään vakuutusyhtiöiden hallituksille.

Päätökset asiakas- ja kohdevalinnasta sekä riskien hinnoittelusta tehdään UW-ohjeiden mukaisesti. UW-johto hyväksyy vaikutukseltaan merkittävimmät ja vaativimmat riskit. Pienempien riskien osalta päätöksenteko on porrastettu riskin suuruuden tai vaikeusasteen perusteella useamman underwriterin tai esimiehen kanssa yhdessä päätettäväksi. Vakioiduissa vakuutuslajeissa päätöksenteko on järjestelmätuettu ja asiakas- ja kohdevalinnat tehdään erikseen hyväksyttyjen ohjeiden määrittelemien valtuuksien puitteissa.

12.2.2 Riskinvalinta ja hinnoittelu

Riskinvalinnan ja hinnoittelun merkitystä korostetaan toimintamalleissa. Riskien suuruudelle ja laajuudelle on vakuutuslaji- ja riskikeskittymäkohtaisesti asetettu rajoitukset. Vahinkovakuutuksella on käytössä riskinvalintaa ja hinnoittelua tukevat keskitetty tietovarasto ja analysointisovellukset. Vakuutusehdoilla on olennainen rooli riskin rajoittamisessa. Lisäksi suoritetaan asiakas- tai lajikohtaisia riskianalyyseja riskien rajoittamiseksi.

12.2.3 Jälleenvakuutus

Jälleenvakuutusperiaatteet ja omalla vastuulla pidettävän riskin vahinkokohtainen enimmäismäärä hyväksytään vuosittain vakuutusyhtiöiden hallituksissa keskusyhteisön johtokunnan linjausten mukaisesti. Käytännössä omalla vastuulla olevaa riskiä pidetään hallituksen hyväksymää enimmäismäärää alempana, jos se on jälleenvakuutussuojan hintataso huomioon ottaen perusteltua. Riskikohtaisten jälleenvakuutusten ja katastrofijälleenvakuutuksen omalla vastuulla oleva osuus on enintään 5 miljoonaa euroa. Jälleenvakuutus vaikuttaa vakavaraisuuspääoman tarpeeseen. Jälleenvakuuttajaksi hyväksytään ainoastaan yhtiö, jonka luottokelpoisuusluokitus on riittävä. Jälleenvakuuttajan vastapuoliriskiä hallitaan jälleenvakuutuksen hajautuslimiiteillä.

12.2.4 Riskikeskittymät

Paikalliset riskikeskittymät otetaan huomioon omaisuus- ja keskeytysriskien EML-arvioissa (Estimated Maximum Loss, suurin todennäköinen vahinko) ja jälleenvakuutussuojaan sisältyvässä EML-murtumasuojassa. Toiminta-alueellamme ei ole merkittävää maanjäristysriskiä. Muiden luonnonilmiöriskien, kuten myrskyjen ja tulvien osalta Suomi on maantieteellisesti rauhallista aluetta. Katastrofikumulaatiovahinkojen varalta on kuitenkin varauduttu kattavalla katastrofijälleenvakuutussuojalla, jonka suuruus on mitoitettu vastaamaan kerran 200 vuodessa sattuvan katastrofivahingon laskennallista suuruutta. Katastrofikumulaatiosuojat kattavat sekä omaisuus- että henkilövahingot.

12.2.5 Vakuutusvelan arviointi

Vakuutusvelan riittävyyttä seurataan vuosittain. Vakuutussopimuksista aiheutuva vakuutusvelka määritetään arvioitujen tulevien kassavirtojen perusteella. Kassavirrat muodostuvat maksettavista korvauksista ja korvausten käsittelykustannuksista.

Vakuutusvelan määrä on arvioitu turvaavasti niin, että se riittäisi vakuutussopimuksista aiheutuvien velvoitteiden suorittamiseen. Tämä on toteutettu siten, että vakuutusvelalle on ensin arvioitu odotusarvo, jonka päälle on määritetty sen epävarmuudesta johtuva varmuuslisä.

Vakuutusvelan arviointiin liittyy aina epävarmuustekijöitä, jotka voivat johtua mm. vahinkokehityksen ennustamisesta, vahinkojen todentamisen viiveestä, kustannusinflaatiosta tai

lainsäädännöllisistä muutoksista sekä yleisestä taloudellisesta kehityksestä. Vahinkovakuutus teettää kolmen vuoden välein ulkopuolisella aktuaarilla selvityksen yhtiön vakuutusvelan laskentaperusteiden ja vakuutusvelan määrän asianmukaisuudesta.

Eläkemuotoinen korvausvastuu muodostuu lähes kokonaan lakisääteisten lajien eläkkeistä. Eläkemuotoisen korvausvastuun laskennassa käytetään diskonttausta. Käytettävällä diskonttauskorolla on merkittävä vaikutus korvausvastuun määrään. Matalan korkotason vuoksi vahinkovakuutuksessa on alennettu diskonttauskorkoa.

13 Henkivakuutuksen vakuutusriskit

Henkivakuutuksen vakuutusriskit muodostuvat biometrisistä riskeistä, asiakaskäyttäytymis- ja kustannusriskistä.

Biometriset riskit johtuvat siitä, että kuolemantapausten tai työkyvyttömyyden perusteella korvauksia maksetaan enemmän kuin on ennakoitu tai eläkkeitä maksetaan ennakoitua pidempään.

Kuolevuus ja jäljellä olevan eliniän odote vaikuttavat henkivakuutusyhtiön riskiasemaan kuolemanvaravakuutuksissa ja eläkevakuutuksissa. Varsinkin etuusperusteisessa ryhmäeläkevakuutuksessa pitkäikäisyysriski on suuri, sillä nämä sopimukset eivät sisällä merkittävästi riskiasemaltaan vastakkaista kuolevuusriskiä.

Työkyvyttömyysriskiä sisältyy ryhmäeläkevakuutussopimuksiin, joiden perusteella maksetaan korvauksia työkyvyttömyysetuuksina vakuutetun työkyvyn vähentymisestä johtuen.

Vakuutuksenottajien asiakaskäyttäytymisestä syntyvät raukeamisriski ja takaisinostoriski. Vakuutuksenottajalla on oikeus lopettaa vakuutusmaksujen maksaminen, lopettaa sopimus ennenaikaisesti tai muuttaa sopimusta sopimukseen sisältyvän option perusteella siten, että muutetussa sopimuksessa yhtiöllä on aiempaa suurempi riski. Yksi esimerkki edellä mainituista optioista on asiakkaan oikeus vaihtaa varojensa tuotto sijoitussidonnaisesta takuukorkoiseksi, mikä kasvattaa markkinariskiä. Toinen esimerkki on eläkkeen lykkääminen, mikä kasvattaa pitkäikäisyysriskiä. Asiakaskäyttäytymiseen liittyvälle keskeytysriskille alttiita ovat erityisesti säästövakuutukset ja kapitalisaatiosopimukset, joissa asiakkaalla on takaisinosto-oikeus sekä riskivakuutukset, jotka vakuutuksenottaja voi päättää milloin vain niin halutessaan. Eläkevakuutuksissa takaisinosto on mahdollinen vain poikkeustapauksissa.

Kustannusriskillä tarkoitetaan tilannetta, jossa toteutuvat vakuutussopimusten hallinnoinnin kustannukset eroavat hinnoittelussa arvioiduista kustannuksista. Vakuutusten keskeyttäminen voi myös vaarantaa vakuutusten hinnoittelussa käytettyjen kustannusoletusten pitävyyden ja siten myötävaikuttaa kustannusriskin toteutumiseen.

13.1 Henkivakuutuksen vakuutusriskien hallintakeinot

Henkivakuutuksen vakuutusriskejä hallitaan vakuutusten turvaavalla hinnoittelulla, huolellisella vastuuvalinnalla sekä jälleenvakuuttamalla. Myös eri vakuutuslajien väliset hajautushyödyt pienentävät riskiä. Henkivakuutuksessa jälleenvakuutetaan tarvittaessa suurimmat yksittäiset riskit sekä riskikeskittymät.

Kuolevuuteen ja pitkäikäisyyteen liittyvät riskit hinnoitellaan vakuutuksen myöntämishetken olosuhteiden ja tilanteen perusteella turvaavasti. Yhtiöllä on hyvin vähäiset oikeudet muuttaa näiden pitkäaikaisten sopimusten hintoja. Tästä syystä riski hinnoitteluperusteiden mahdollisesta muuttumisesta myöhemmin jää vakuutusyhtiön kannettavaksi siten, että uusmyynnin maksuja korotetaan ja yhtiö kirjaa myydylle kannalle vakuutusvelan täydennyksen. Riskiasemaltaan vastakkaisten vakuutusten tarjoaminen vähentää koko vakuutuskannan nettoriskiä.

Myös työkyvyttömyysriskin ensisijainen hallintakeino on turvaava hinnoittelu.

Asiakaskäyttäytymiseen liittyvää keskeyttämisriskiä ja riskiä asiakkaan optiosta vaihtaa varojensa tuottoa takuukorkoiseksi hallitaan kilpailukykyisellä tuotevalikoimalla, sopivilla tuoterakenteilla sekä kannusteilla ja sanktioilla sopimusehdoissa.

Kustannusriskiä hallitaan riittävällä kulukurilla sekä turvaavalla hinnoittelulla. Hinnoittelussa tehtyjen oletusten toteutumista seurataan jatkuvasti ja tarvittaessa uusmyynnin maksuja korotetaan ja myydyn vakuutuskannan osalta kirjataan vakuutusvelan täydennys.

13.2 Henkivakuutuksen vakuutusriskien seuranta ja raportointi

Vakuutusriskiliikkeen tulosta seurataan kuukausittain ja tarvittaessa tehdään tarkempia analyysejä. Vuosittain tehdään yksityiskohtaisempi selvitys, jossa tutkitaan riskien toteutumista mm. vakuutuslajeittain ja ikäryhmittäin. Liikekulutulosta seurataan kuukausitasolla vakuutuslajeittain. Lisäksi kuukausittain seurataan asiakaskäyttäytymistä, maksuja, keskeytyksiä ja säästöjen siirtoja tuottoperusteiden välillä.

Lainsäädännölliset muutokset saattavat johtaa sellaisiin vakuutusehtojen muutoksiin, joilla on merkitystä erityisesti vakuutusten uusmyyntiin ja asiakaskäyttäytymiseen. Tällaisia muutoksia ovat esimerkiksi pitkäaikaissäästämisen tuotteita tai henkivakuutuksien hinnoitteluperusteita koskevat laki- tai direktiivimuutokset. Henkivakuutusyhtiöt seuraavat lainsäädännön muutoksia ja tarvittaessa sopeuttavat vakuutussopimusten hinnoittelun ja ehdot lainsäädännön vaatimalla sekä yhtiöiden vakavaraisuudenhallinnan edellyttämällä tavalla.

Henkivakuutuksen vakuutusriskeille on asetettu ryhmätason limiitti, joka kuvaa vakuutusriskien taloudellisen pääomavaateen

suhdetta ryhmän pysyviin omiin varoihin. Vakuutusriskien taloudellinen pääomavaade lasketaan vakuutusyhtiön omaa riskimallia käyttäen.

14 Julistus riskienhallintajärjestelyiden riittävyydestä

Vakavaraisuusasetuksen 435 artiklan kohdan 1 mukaan OP Ryhmän on julkistettava muun muassa ylimmän hallintoelimen (OP Osuuskunnan hallintoneuvosto) hyväksymä julistus riskienhallintajärjestelyiden riittävyydestä.

Hallintoneuvoston julistus:

"Hallintoneuvoston vahvistamat OP Ryhmän riskitoleranssijärjestelmän periaatteet linjaavat, miten ryhmän riskinottoa ohjataan, rajataan ja valvotaan sekä miten riskien- ja vakavaraisuuden hallintaprosessi järjestetään. Periaatteet ovat kaikkia OP Ryhmän yhteisöjä velvoittavia. Periaatedokumentti ohjaa OP Ryhmän vuosisuunnittelua, ja keskusyhteisön johtokunta vahvistaa Riskienhallinnan valmistelemina Riskitoleranssijärjestelmää tarkentavan Riskienhallinnan ohjeen, Riskipolitiikan sekä Pääomasuunnitelman.

OP Ryhmän riskienhallinta on integroitu kiinteäksi osaksi ryhmän liiketoimintaa ja sen johtamista. Jokainen ryhmän yhteisö keskittyy toteuttamaan palvelu- ja riskinottokykynsä mukaista rooliaan yhteisten liiketoimintamallien mukaisesti. OP Ryhmä ja sen yhteisöt varmistavat, että riskienhallinnan resurssit ovat yhteisön liiketoiminnan laatuun ja laajuuteen nähden riittävät. Ryhmän riskienhallinnan toteutus rakentuu kolmen puolustuslinjan varaan.

Riskien- ja vakavaraisuuden hallintaprosessi sisältää:

- riskien tunnistamisen, mittaamisen, arvioinnin ja rajaamisen;
- eri riskilajien ja liiketoimintojen edellyttämän pääoma- ja likviditeettitarpeen määrittämisen luotettavasti ja riippumattomasti;
- pääoman ja likviditeetin kohdentamisen suunnitelmallisesti liiketoimintasegmenteittäin nykyisen ja suunnitellun riskinoton mukaan.

Keskusyhteisön riskienhallinta raportoi riskiasemasta ja riskinottokyvystä säännöllisesti keskusyhteisön johtokunnan tase- ja riskienhallintavaliokunnalle, ohjaus- ja compliance -valiokunnalle sekä hallintoneuvoston riskienhallintavaliokunnalle.

Keskusyhteisön riskienhallinta kokoaa vuosittain yhteenvetävän selvityksen OP Ryhmän vakavaraisuudesta ja maksuvalmiudesta (ICAAP-, ILAAP- ja ORSA-prosessit), jotka kuvaavat ryhmän riskien- ja vakavaraisuuden hallinnan menetelmiä, laatua ja kattavuutta sekä pääomien ja likviditeetin riittävyyttä. Johtokunta käsittelee selvityksen ja ottaa kantaa sen sisältämiin kuvauksiin ja arvioihin. Sekä hallintoneuvoston riskienhallintavaliokunta, että tarkastusvaliokunta käsittelevät selvityksen ja muodostavat siitä kannan, ennen kuin hallintoneuvosto käsittelee ja vahvistaa sen.

Hallintoneuvosto on kokouksessaan 14.12.2017 todennut, että käytössä olevat riskienhallintajärjestelmät ovat OP Ryhmän riskiprofiiliin ja strategiaan nähden riittävät."

Liite 3. Tilinpäätöksen esittämisen muutokset

Osuuspankkien tuottojen ja kulujen kohdistaminen segmenteille

Osuuspankkien tuotot ja kulut on esitetty aikaisemmin Pankkitoiminta-segmentissä. Vuoden 2017 alusta lähtien osuuspankkien tuloserät on kohdistettu eri segmenteille. Tuotot ja kulut on jaettu aiheuttamisperiaatteella tai jakosäännöillä segmenteille. Erityisesti Varallisuudenhoito-segmentille kohdistuu enemmän tuottoja ja kuluja kuin aikaisemmin. Aikaisemmin Pankkitoiminta-segmentissä esitetyt osuuspankkien sijoitukset OP Osuuskunnan jäsenosuuksiin ja lisäosuuksiin on eliminoitu Muu toiminta -segmentissä. Tilinpäätöksen vertailutiedot on oikaistu uuden esitystavan mukaisesti. Alla olevissa taulukoissa on esitetty tuloslaskelman ja taseen pääerien vertailutietoihin tehdyt muutokset.

	Pankkitoiminta			Vahinkovakuutus		
Tuloslaskelma	Aiemmin esitetty 1.1.–31.12.2016	Muutos	Uusi 1.1.–31.12.2016	Aiemmin esitetty 1.1.–31.12.2016	Muutos	Uusi 1.1.–31.12.2016
Tuotot	1 924	-173	1 751	557	40	598
Kulut	1 072	-151	921	326	26	352
Tulos ennen veroja	596	-22	574	230	14	244

Tase	Aiemmin esitetty 1.1.–31.12.2016	Muutos	Uusi 1.1.–31.12.2016	Aiemmin esitetty 1.1.–31.12.2016	Muutos	Uusi 1.1.–31.12.2016
Varat	93 312	-5 723	87 588	5 331	2	5 334
Velat	77 361	-27	77 334	3 798	10	3 809

	Varallisuudenhoito			Muu toiminta		
Tuloslaskelma	Aiemmin esitetty 1.1.–31.12.2016	Muutos	Uusi 1.1.–31.12.2016	Aiemmin esitetty 1.1.–31.12.2016	Muutos	Uusi 1.1.–31.12.2016
Tuotot	365	118	483	631	15	646
Kulut	109	124	233	551	0	552
Tulos ennen veroja	232	-6	226	80	14	95

Tase	Aiemmin esitetty 1.1.–31.12.2016	Muutos	Uusi 1.1.–31.12.2016	Aiemmin esitetty 1.1.–31.12.2016	Muutos	Uusi 1.1.–31.12.2016
Varat	18 483	7	18 490	46 333	-279	46 054
Velat	17 400	24	17 424	45 440	-1 137	44 303

	Konsernieliminoinnit		
Tuloslaskelma	Aiemmin esitetty 1.1.–31.12.2016	Muutos	Uusi 1.1.–31.12.2016
Tuotot	-489	0	-489
Kulut	-490	0	-490
Tulos ennen veroja	0	0	0

Tase	Aiemmin esitetty 1.1.–31.12.2016	Muutos	Uusi 1.1.–31.12.2016
Varat	-29 712	5 993	-23 719
Velat	-20 490	1 130	-19 360

Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot

Liite 4. Korkokate

Milj. €	2017	2016
Korkotuotot		
Saamiset luottolaitoksilta		
Korot	4	3
Negatiiviset korot	23	9
Yhteensä	27	12
Saamiset asiakkailta		
Lainat*	1 151	1 180
Rahoitusleasingsaamiset*	22	20
Arvoltaan alentuneet lainat ja muut sitoumukset	3	3
Negatiiviset korot	8	3
Yhteensä	1 183	1 207
Saamistodistukset		
Kaupankäynti	7	9
Myytävissä olevat	105	126
Eräpäivään asti pidettävät	1	2
Lainat ja saamiset	1	1
Yhteensä	114	139
Johdannaissopimukset		
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät	720	928
Käyvän arvon suojaus	-117	-130
Rahavirran suojaus	37	39
Rahavirran suojauksen tehoton osuus	1	-1
Yhteensä	641	835
Muut	9	7
Yhteensä	**1 975**	**2 200**
Korkokulut		
Velat luottolaitoksille		
Korot	1	4
Negatiiviset korot	56	36
Yhteensä	57	40
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat	0	0
Velat asiakkaille	74	95
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	288	286
Velat, joilla on huonompi etuoikeus		
Pääomalainat	2	4
Muut	45	45
Yhteensä	47	49
Johdannaissopimukset		
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät	600	818
Käyvän arvon suojaus	-130	-145
Muut	-65	-9
Yhteensä	406	665
Muut	10	7
Yhteensä	**882**	**1 141**

Korkokate ilman suojauslaskennan arvostuseriä	**1 093**	**1 059**
Suojaavat johdannaiset	-114	-67
Suojauskohteiden arvonmuutokset	114	66
Korkokate yhteensä	**1 094**	**1 058**

* Vertailutietoa on oikaistu rahoitusleasingsaamisten luokittelun täsmennyksen seurauksena.

Liite 5. Vakuutuskate

Milj. €	2017	2016
Vahinkovakuutusmaksutuotot, netto		
Vakuutusmaksutulo	1 438	1 443
Jälleenvakuuttajien osuus	-5	-12
Vakuutusmaksuvastuun muutos	-6	-14
Jälleenvakuuttajien osuus	-3	3
Yhteensä	1 424	1 420
Vahinkovakuutuskorvaukset, netto		
Maksetut korvaukset	-889	-862
Jälleenvakuuttajien osuus	8	29
Korvausvastuun muutos*	-109	-27
Jälleenvakuuttajien osuus	20	-23
Yhteensä	-970	-883
Vahinkovakuutuksen muut erät	-3	-3
Henkivakuutuksen riskiliike	27	24
Vakuutuskate yhteensä	**478**	**558**

* Erään sisältyy vakuutusvelan diskonttokoron muutoksen seurauksena 102 miljoonaa euroa (55).

Liite 6. Nettopalkkiotuotot

Milj. €	2017	2016
Palkkiotuotot		
Luotonanto	199	200
Talletukset	4	5
Maksuliike	244	262
Arvopapereiden välitys	19	16
Arvopapereiden liikkeeseenlasku	11	6
Rahastot	147	135
Omaisuudenhoito ja lainopilliset tehtävät	112	80
Takaukset	19	21
Asunnonvälitys	71	68
Vakuutusten välitys	55	55
Henkivakuutuksen kuormitustulo	96	95
Sijoitussidonnaisten hallinnointipalkkioiden palautus	67	62
Muut	28	23
Yhteensä	**1 073**	**1 028**

Palkkiokulut		
Maksuliike	37	65
Arvopapereiden välitys	12	10
Arvopapereiden liikkeeseen lasku	3	2
Omaisuudenhoito ja lainopilliset tehtävät	13	15
Vakuutustoiminta	45	41
Muut	36	35
Yhteensä	**145**	**169**
Nettopalkkiotuotot yhteensä	**928**	**859**

Liite 7. Sijoitustoiminnan nettotuotot

Milj. €	2017	2016
Myytävissä olevien rahoitusvarojen nettotuotot		
Saamistodistukset		
Korkotuotot	85	80
Myyntivoitot ja -tappiot	22	112
Käyvän arvon rahastosta tilikaudelle siirretty	22	23
Arvostusvoitot ja -tappiot	-46	-3
Arvonalentumiset ja niiden peruutukset	0	0
Yhteensä	83	211
Osakkeet ja osuudet		
Osingot	51	39
Muut tuotot ja kulut	57	47
Myyntivoitot ja -tappiot	52	-20
Käyvän arvon rahastosta tilikaudelle siirretty	165	87
Arvonalentumiset ja niiden peruutukset	-38	-52
Yhteensä	288	100
Myytävissä olevien rahoitusvarojen nettotuotot yhteensä	371	312
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavien rahoitusvarojen nettotuotot		
Kaupankäyntivaroista ja -veloista		
Saamistodistukset		
Myyntivoitot ja -tappiot	-2	2
Arvostusvoitot ja -tappiot	-1	4
Yhteensä	-3	7
Osakkeet ja osuudet		
Myyntivoitot ja -tappiot	5	3
Arvostusvoitot ja -tappiot	-4	-1
Osinkotuotot	0	0
Yhteensä	1	3
Johdannaiset		
Myyntivoitot ja -tappiot	137	-14
Arvostusvoitot ja -tappiot	27	97
Yhteensä	164	83
Kaupankäyntivaroista ja -veloista nettotuotot yhteensä	162	93

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavista varoista ja -veloista		
Saamistodistukset		
Korkotuotot	61	22
Myyntivoitot ja -tappiot	-6	7
Arvostusvoitot ja -tappiot	-36	-5
Yhteensä	19	24
Osakkeet ja osuudet		
Myyntivoitot ja -tappiot	3	-1
Arvostusvoitot ja -tappiot	9	8
Osinkotuotot	2	1
Yhteensä	14	8
Johdannaiset		
Korkotuotot	2	8
Myyntivoitot ja -tappiot	70	81
Arvostusvoitot ja -tappiot	-33	54
Yhteensä	39	143
Muut		
Korkotuotot	0	0
Yhteensä	0	0
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavista varoista ja -veloista nettotuotot yhteensä	72	175
Valuuttatoiminnan nettotuotot		
Valuutanvaihto	1	-1
Arvostusvoitot ja -tappiot*	37	28
Valuuttatoiminnan nettotuotot yhteensä	37	27

* Suojaavien johdannaisten nettotulos oli 12,9 miljoonaa euroa (-14,3).

Sijoituskiinteistöjen nettotuotot		
Vuokratuotot	79	70
Myyntivoitot ja -tappiot	2	2
Voitot käypään arvoon arvostamisesta	17	1
Vastike- ja hoitokulut	-65	-55
Muut	-3	-3
Sijoituskiinteistöjen nettotuotot yhteensä	29	15
Jaksotettuun hankintamenoon kirjattavien nettotuotot**		
Lainat ja muut saamiset		
Korkotuotot	10	8
Korkokulut	-1	-1
Myyntivoitot ja -tappiot	2	0
Arvonalentumiset ja niiden peruutukset	-3	0
Lainat ja muut saamiset yhteensä	7	6

** Jaksotettuun hankintamenoon arvostettavista rahoitusvaroista kirjatuista myyntitappioista on kerrottu liitteessä 37.

Vahinkovakuutuserät		
Diskonttauksen purkautuminen, vahinkovakuutukset	-32	-36

Ajan kulumisesta johtuva vahinkovakuutuksen diskontatun vakuutusvelan lisäys on diskonttauksen purkautuminen. Diskonttauksen purkautuminen lasketaan kuukausittain käyttäen edellisen kuukauden lopun diskonttauskorkoa ja kuukauden alun vakuutusvelkaa. Diskonttauskorko oli 1,5 prosenttia (2) ennen vuotta 2015 sattuneiden vahinkojen osalta ja 1,5 prosenttia vuonna 2015, 2016 ja 2017 sattuneiden vahinkojen osalta.

Henkivakuutuserät		
Korkohyvitykset asiakkaiden vakuutussäästöille	-89	-93
Korkotäydennysten muutos	48	34
Muut vakuutustekniset erät***	-111	-143
Yhteensä	-152	-202

*** Muut vakuutustekniset erät sisältää muiden vakuutusteknisten varausten kuin korkotäydennysten muutokset.

Sijoitustoiminnan nettotuotot yhteensä	**495**	**390**

Liite 8. Liiketoiminnan muut tuotot

Milj. €	2017	2016
Oman käytön kiinteistöjen vuokratuotot	12	12
Oman käytön kiinteistöjen myyntivoitot	2	2
Leasingsopimukset	1	2
ICT-tuotot	0	1
Perintätoiminta	1	1
Terveys ja hyvinvointipalveluiden tuotot	11	7
Muut*	66	97
Liiketoiminnan muut tuotot yhteensä	**94**	**122**

* OP Ryhmä myi korttimaksujen tilitys- ja maksupäätepalveluiden sopimus- ja maksupäätelaitekantansa Netsille tilikaudella. Liiketoiminnan muihin tuottoihin kirjattiin kaupasta kertaluonteista tuottoa 25 miljoonaa euroa. Kertaluonteisia arvonlisäverojen palautuksia kirjattiin aikaisemmilta vuosilta yhteensä 20 miljoonaa euroa. Vertailukaudella kirjattiin Visa Europe Ltd:n kaupasta kertaluonteista tuottoa 76 miljoonaa euroa.

Liite 9. Henkilöstökulut

Milj. €	2017	2016
Palkat ja palkkiot	547	537
Muuttuva palkitseminen*	45	67
Eläkekulut		
Maksupohjaiset järjestelyt	70	78
Etuuspohjaiset järjestelyt**	65	41
Muut henkilösivukulut	31	39
Henkilöstökulut yhteensä	**758**	**762**

* Liite 51.
** Liite 33.

Liite 10. Poistot ja arvonalentumiset

Milj. €	2017	2016
Poistot		
Rakennukset	31	32
Koneet ja kalusto	14	14
Yrityskaupan yhteydessä muodostuneet aineettomat hyödykkeet	34	34
Muut aineettomat hyödykkeet	106	68
Vuokralle annettu omaisuus	-1	0
Muut	6	6
Yhteensä	191	153
Arvonalentumiset		
Oman käytön kiinteistöt	39	4
Liikearvo	0	
Muut	16	2
Yhteensä	55	6
Poistot ja arvonalentumiset yhteensä	**246**	**160**

Liite 11. Liiketoiminnan muut kulut

Milj. €	2017	2016
ICT-kulut		
Tuotanto	178	159
Kehittäminen	156	106
Vuokrakulut	7	7
Oman käytön kiinteistöjen kulut	75	72
Oman käytön kiinteistöjen myyntitappiot	1	0
Viranomais- ja tilintarkastusmaksut*	13	10
Jäsenmaksut	4	6
Muilta ostetut palvelut	133	113
Yhteyskulut	37	36
Markkinointikulut	35	36
Yhteiskuntavastuun kulut	8	12
Muut hallinnon kulut	66	64
Vakuutus- ja varmuuskulut	10	10
Vahinkovakuutustoiminnan muut kulut	3	3
Terveys- ja hyvinvointipalveluiden ammatinharjoittajien kulut	4	2
Muut	38	9
Liiketoiminnan muut kulut yhteensä	**769**	**646**

* Erään sisältyy tilintarkastajille maksettuja palkkioita tilintarkastuksesta 2,1 miljoonaa euroa (1,9), tilintarkastuslain 1 luku 1 §:n ensimmäisen momentin 2 kohdassa tarkoitetuista toimeksiannoista 0,3 miljoonaa euroa (0,2), veroneuvonnasta 0,1 miljoonaa euroa (0,1) ja muista palveluista 0,6 miljoonaa euroa (0,7). KPMG Oy Ab:n suorittamat muut kuin tilintarkastuspalvelut OP Ryhmään kuuluville yhtiöille olivat yhteensä 0,5 miljoonaa euroa.

OP Ryhmälle vuodelle 2017 laskettu vakausmaksu 24,8 miljoonaa euroa (19,2) on katettu täysin aiemmin maksetulla pankkiverolla.

OP Ryhmälle vuodelle 2017 laskettu talletussuojamaksu 24,1 miljoonaa euroa (22,2) on katettu täysin vanhasta talletussuojarahastosta tilitetyillä maksuilla.

Kehittämismenot

Milj. €	2017	2016
Kehittämisen ICT-kulut	156	106
Oman työn osuus	63	29
Kehittämisen kulut tuloslaskelmalla yhteensä	**219**	**135**
Aktivoidut ICT-menot	220	167
Aktivoitu oman työn osuus	14	13
Aktivoidut kehittämismenot yhteensä	**234**	**180**
Kehittämismenot yhteensä	**454**	**315**
Poistot ja arvonalentumiset	100	64

Kehitysinvestoinneilla varmistetaan nykyisen liiketoiminnan kilpailukykyisyys ja jatkuvuus sekä toiminnan säädösten mukaisuus ja luodaan edellytyksiä uusille asiakaslähtöisille liiketoimintamalleille. Kehittämispanostuksista valtaosa kohdistui nykyliiketoiminnan kehittämiseen, mutta uusien liiketoimintojen osuus kasvaa tulevaisuudessa.

Liite 12. Saamisten arvonalentumiset

Milj. €	2017	2016
Luotto- ja takaustappioina poistetut saamiset	79	80
Palautukset poistetuista saamisista	-15	-15
Saamiskohtaisten arvonalentumisten lisäys	68	103
Saamiskohtaisten arvonalentumisten vähennys	-91	-99
Ryhmäkohtaiset arvonalentumiset	7	7
Saamisten arvonalentumiset yhteensä	**48**	**77**

Liite 13. OP-bonukset omistaja-asiakkaille

Milj. €	2017	2016
OP-bonukset	217	205
Lisäosuuspääoman korot	0	1
OP-bonukset omistaja-asiakkaille yhteensä	**217**	**206**

Liite 14. Tuloverot

Milj. €	2017	2016
Tilikauden verotettavaan tuloon perustuva vero	189	170
Aikaisempien tilikausien verot	-1	0
Laskennalliset verot	35	53
Tuloslaskelman verot	**223**	**223**
Yhteisön tuloveroprosentti	20,0	20,0
Voimassaolevan verokannan mukaan laskettujen verojen täsmäytys tuloslaskelmassa esitettyihin veroihin		
Tulos ennen veroja	1 077	1 138
Verokannan mukainen osuus tuloksesta	215	228
Edellisten tilikausien verot	-1	0
Verovapaiden tuottojen vaikutus	-31	-16
Vähennyskelvottomien kulujen vaikutus	25	20
Käyttämättömien tappioiden uudelleenarviointi	15	-6
Veron oikaisut	2	-1
Muut erät	-1	-1
Tuloslaskelman verot	**223**	**223**

Varoja koskevat liitetiedot

Liite 15. Käteiset varat

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Kassa	96	109
Vaadittaessa maksettavat talletukset keskuspankeissa		
OP Yrityspankki Oyj:n vähimmäisvarantotalletus	668	651
Shekkitilit	12 173	8 710
Käteiset varat yhteensä	**12 937**	**9 471**

Eurojärjestelmän vähimmäisvarantojärjestelmän mukaisesti luottolaitokset joutuvat pitämään vähimmäisvarantoja (varantotalletus) kansallisissa keskuspankeissa. Varantotalletus on Euroopan keskuspankin ilmoittaman velvoiteprosentin mukainen osuus varantopohjasta. Varantopohjaan luetaan talletukset (laaja) sekä enintään kahden vuoden velkapaperit. Talletuksia toisilta varantovelvollisilta ei lueta varantopohjaan. Varantotalletus on tällä hetkellä 1 prosentti varantopohjasta. OP Ryhmässä luottolaitokset tekevät varantotalletuksen OP Yrityspankki Oyj:hin. OP Yrityspankki Oyj huolehtii ryhmän luottolaitosten valtuuttamana välittäjänä koko ryhmän talletusvelvollisuudesta Suomen Pankkiin.

Liite 16. Saamiset luottolaitoksilta

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Saamiset luottolaitoksilta		
Talletukset		
Vaadittaessa maksettavat	307	100
Muut	0	13
Yhteensä	307	113
Luotot ja muut saamiset		
Vaadittaessa maksettavat	0	0
Muut	198	196
Saamistodistukset	0	30
Yhteensä	199	226
Yhteensä	506	339
Arvonalentumiset	-2	-2
Saamiset luottolaitoksilta yhteensä	**504**	**337**

Liite 17. Kaupankäynnin rahoitusvarat

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Kaupankäynnin rahoitusvarat		
Valtion saamistodistukset	7	7
Sijoitus- ja yritystodistukset	392	440
Debentuurit	30	42
Perpetuaalit (ikuiset lainat)	9	3
Joukkovelkakirjalainat	150	157
Muut saamistodistukset	1	4
Osakkeet ja osuudet	0	39
Yhteensä	**590**	**692**

Kaupankäynnin rahoitusvarojen saamistodistusten sekä osakkeiden ja osuuksien erittely noteerauksen ja liikkeeseenlaskijan perusteella

Kaupankäynnin rahoitusvarat	31.12.2017		31.12.2016	
Milj. €	Saamis-todistukset	Osakkeet ja osuudet	Saamis-todistukset	Osakkeet ja osuudet
Noteeratut				
Julkisyhteisöt	7		10	
Muut	534	0	393	39
Muut				
Julkisyhteisöt	39		246	
Muut	9	0	4	0
Yhteensä	**589**	**0**	**653**	**39**

Liite 18. Johdannaissopimukset

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät		
Korkojohdannaiset	2 859	3 798
Valuuttajohdannaiset	213	256
Osake- ja indeksijohdannaiset	2	1
Luottojohdannaiset	1	1
Hyödykejohdannaiset	25	21
Muut	0	0
Yhteensä	3 100	4 077
Suojaavat johdannaissopimukset		
Käyvän arvon suojaus		
Korkojohdannaiset	192	350
Valuuttajohdannaiset	81	269
Rahavirran suojaus		
Korkojohdannaiset	0	2
Yhteensä	273	620
Muutoin suojaavat johdannaiset		
Korkojohdannaiset	39	36
Muut	0	0
Yhteensä	39	36
Johdannaissopimukset yhteensä	**3 412**	**4 732**

Tase-erä sisältää johdannaissopimusten positiiviset arvonmuutokset ja maksetut preemiot.

Liite 19. Saamiset asiakkailta

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Luotot yleisölle ja julkisyhteisöille*	75 209	72 244
Saamistodistukset	0	10
Rahoitusleasingsaamiset*	1 856	1 591
Takaussaamiset	11	11
Muut saamiset	5 655	5 254
Yhteensä	82 731	79 111
Arvonalentumistappiot	-491	-506
Saamiset asiakkailta yhteensä	**82 240**	**78 604**

Luottojen ja takaussaamisten arvonalentumisten muutokset saamisista asiakkailta

Milj. €	Luotot	Saamis-todistukset	Pankkitakaus-saamiset	Korkosaamiset	Yhteensä
Arvonalentumiset 1.1.2017	500	-1	9	-1	506
Saamiskohtaisten arvonalentumisten lisäykset	67	1	1	-14	55
Saamisryhmäkohtaisten arvonalentumisten muutokset	7		0		7
Saamiskohtaisten arvonalentumisten peruutukset	-34	0	-1	14	-21
Taseesta poistetut luotot ja takaussaamiset, joista tehty saamiskohtainen arvonalentuminen	-56	0	0	0	-56
Arvonalentumiset 31.12.2017	485	0	8	-2	491

Milj. €	Luotot	Saamis-todistukset	Pankkitakaus-saamiset	Korkosaamiset	Yhteensä
Arvonalentumiset 1.1.2016	482	-3	17	-3	494
Saamiskohtaisten arvonalentumisten lisäykset	102	2	0	-15	90
Saamisryhmäkohtaisten arvonalentumisten muutokset	7		0		7
Saamiskohtaisten arvonalentumisten peruutukset	-39		-9	16	-31
Taseesta poistetut luotot ja takaussaamiset, joista tehty saamiskohtainen arvonalentuminen	-53				-53
Arvonalentumiset 31.12.2016	500	-1	9	-1	506

Rahoitusleasingsaamiset*

OP rahoittaa rahoitusleasingilla irtainta käyttöomaisuutta, kiinteistöjä ja muita tiloja.

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Rahoitusleasingsopimusten erääntymisajat		
Yhden vuoden kuluessa	423	387
Yli vuoden kuluessa ja enintään viiden vuoden kuluttua	1 132	907
Yli viiden vuoden kuluttua	386	379
Bruttosijoitus rahoitusleasingsopimuksiin	1 941	1 673
Kertymätön rahoitustuotto (-)	-85	-81
Vähimmäisvuokrien nykyarvo	**1 856**	**1 591**
Vähimmäisvuokrasaamisten nykyarvo		
Yhden vuoden kuluessa	401	365
Yli vuoden kuluessa ja enintään viiden vuoden kuluttua	1 089	869
Yli viiden vuoden kuluttua	367	357
Yhteensä	**1 856**	**1 591**

* Vertailutietoa on oikaistu rahoitusleasingsaamisten luokittelun täsmennyksen seurauksena.

Liite 20. Sijoitusomaisuus

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviksi luokitellut rahoitusvarat		
Saamistodistukset	3 310	3 664
Osakkeet ja osuudet	220	510
Yhteensä	3 530	4 175
Myytävissä olevat rahoitusvarat		
Saamistodistukset	16 372	17 541
Osakkeet ja osuudet	1 399	2 245
Yhteensä	17 771	19 786
Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset		
Saamistodistukset	40	92
Sijoituskiinteistöt		
Maa- ja vesialueet	153	148
Rakennukset	851	803
Yhteensä	1 004	951
Lainat ja muut saamiset		
Saamistodistukset	5	15
Muut	157	86
Yhteensä	161	101
Sijoitusomaisuus yhteensä	**22 506**	**25 105**

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattujen saamistodistusten sekä osakkeiden ja osuuksien erittely noteerauksen ja liikkeeseenlaskijan perusteella

	31.12.2017		31.12.2016	
Milj. €	Saamis-todistukset	Osakkeet ja osuudet	Saamis-todistukset	Osakkeet ja osuudet
Noteeratut				
Julkisyhteisöiltä	1 733	0	2 023	1
Muilta	1 575	220	1 539	510
Muut				
Muilta	2		102	
Yhteensä	**3 310**	**220**	**3 664**	**510**

Myytävissä olevat rahoitusvarat ja eräpäivään asti pidettävät sijoitukset 31.12.2017

	Myytävissä olevat saamistodistukset			Myytävissä olevat osakkeet ja osuudet			
Milj. €	Käypään arvoon	Jaksotettuun hankinta-menoon	Yhteensä	Käypään arvoon	Hankinta-menoon	Yhteensä	Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset
Noteeratut							
Vakuuskelpoiset	11 260		11 260				23
Ei vakuuskelpoiset	4 608		4 608	743		743	10
Muut							
Muilta	505		505	595	62	657	8
Yhteensä	**16 372**		**16 372**	**1 337**	**62**	**1 399**	**40**
Tilikauden arvonalentumista	0		0	-38		-38	

Myytävissä oleviin rahoitusvaroihin sisältyy huonommalla etuoikeudella olevia julkisesti noteerattuja saamistodistuksia muilta 29 miljoonaa euroa (39).

Myytävissä olevat rahoitusvarat ja eräpäivään asti pidettävät sijoitukset 31.12.2016

	Myytävissä olevat saamistodistukset			Myytävissä olevat osakkeet ja osuudet			
Milj. €	Käypään arvoon	Jaksotettuun hankinta-menoon	Yhteensä	Käypään arvoon	Hankinta-menoon	Yhteensä	Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset
Noteeratut							
Vakuuskelpoiset	12 249		12 249				51
Ei vakuuskelpoiset	4 908		4 908	1 372		1 372	24
Muut							
Muilta	384		384	785	88	873	18
Yhteensä	**17 541**		**17 541**	**2 157**	**88**	**2 245**	**92**
Tilikauden arvonalentumista	0		0	-52		-52	

Sijoituskiinteistöjen muutokset, milj. €	2017	2016
Hankintameno 1.1.	910	792
Hankitut liiketoiminnot	0	31
Lisäykset	51	145
Vähennykset	-97	-50
Siirrot erien välillä	76	-8
Hankintameno 31.12.	939	910
Kertyneet käyvän arvon muutokset 1.1.	41	43
Tilikauden käyvän arvon muutokset	17	1
Vähennykset	-7	-4
Muut muutokset	14	0
Kertyneet käyvän arvon muutokset 31.12.	65	41
Kirjanpitoarvo 31.12.	1 004	951

Sijoituskiinteistöjen lisäykset sisältää hankinnan jälkeen toteutuneita aktivoituja menoja 14 miljoonaa euroa (0). Poistot, arvonalentumistappiot ja niiden peruutukset aineellisista hyödykkeistä on kirjattu liiketoiminnan muihin kuluihin. Sijoituskiinteistöjen käyvän arvon muutokset on kirjattu sijoitustoiminnan nettotuottoihin. Sijoituskiinteistöjen käypä arvo sisältää velkaosuuden.

OP Ryhmän yritykset omistavat sijoituskiinteistöjä, joihin kohdistuu aravalainsäädännön mukaisia luovutus- ja myyntihintaa koskevia rajoituksia. Tällaisten kohteiden käypä arvo oli 1 miljoonaa euroa (2). Sijoituskiinteistöihin kohdistuvia, esisopimuksiin perustuvia rakentamis- ja korjausvelvoitteita OP Ryhmän yrityksillä oli 5 miljoonaa euroa (1).

Muulla vuokrasopimuksella vuokralle annettujen sijoituskiinteistöjen erittely on liitteessä 46.

Sijoituskiinteistöt sisältävät vakuutena olleita kiinteistöjä 5 miljoonaa euroa (6).

Liite 21. Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Osakkeet ja osuudet	10 113	9 157
Muut sijoitukset	13	10
Yhteensä	**10 126**	**9 168**

Liite 22. Pääomaosuusmenetelmällä käsiteltävät sijoitukset

Taseeseen merkityt määrät:

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Osakkuusyritykset	228	91
Yhteisyritykset	0	0
Yhteensä	**228**	**91**

Tuloslaskelmaan merkityt määrät:

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Osakkuusyritykset	27	1
Yhteensä	**27**	**1**

Sijoitukset osakkuus- ja yhteisyrityksiin

OP Ryhmällä on 19 (12) osakkuusyritystä ja 3 (3) yhteisyritystä, jotka yksittäin tarkasteltuna eivät ole merkittäviä. Yllä olevassa taulukossa on esitetty OP Ryhmän osuus näiden osakkuus- ja yhteisyritysten tuloksesta. Neljä (4) osakkuusyrityksenä käsiteltyä pääomasijoitusrahastoa on arvostettu käypään arvoon IAS 28:n mukaisesti.

OP Ryhmän sijoituksille osakkuus- ja yhteisyrityksiin ei ole noteerattua markkinahintaa.

Osakkuus- tai yhteisyritysosuuksiin ei liity ehdollisia velkoja. Yhteisyrityksiin ei liity myöskään sellaisia tilinpäätökseen merkitsemättömiä sitoumuksia, jotka koskevat rahoituksen tai voimavarojen järjestämistä tai velvoitetta toisen sijoittajan omistusosuuden hankintaan tiettyjen vastaisten tapahtumien toteutuessa.

	Pääomaosuus-menetelmällä yhdistellyt osakkuusyritykset		Käypään arvoon arvostetut osakkuusyritykset		Yhteisyritykset	
Milj. €	31.12.2017	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2016
Jatkuvien toimintojen voitosta	9	2	18	-1		
Laajasta tulokse	**9**	**2**	**18**	**-1**		

Yllä esitetty yhteenveto käypään arvoon arvostetuista osakkuusyrityksistä perustuu yritysten tilinpäätöksiin.

Liite 23. Aineettomat hyödykkeet

Aineettomien hyödykkeiden muutokset, milj. €	Liikearvo	Tuotemerkit	Vakuutussopimuksiin liittyvät asiakassuhteet ja vakuutusten hankintamenot	Muut aineettomat hyödykkeet	Yhteensä
Hankintameno 1.1.2017	634	179	514	959	2 286
Lisäykset*			3	236	239
Vähennykset				-39	-39
Siirrot erien välillä				-1	-1
Hankintameno 31.12.2017	634	179	517	1 154	2 485
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.2017		-7	-373	-433	-812
Tilikauden poistot			-34	-94	-127
Tilikauden arvonalentumiset				-16	-16
Vähennykset				27	27
Muut muutokset				-1	-1
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.2017	0	-7	-406	-517	-930
Kirjanpitoarvo 31.12.2017	634	172	110	638	1 555

* Sisäisen kehittämistyön osuus 14 miljoonaa euroa (13).

Aineettomien hyödykkeiden muutokset, milj. €	Liikearvo	Tuotemerkit	Vakuutussopimuksiin liittyvät asiakassuhteet ja vakuutusten hankintamenot	Muut aineettomat hyödykkeet	Yhteensä
Hankintameno 1.1.2016	635	179	513	782	2 108
Lisäykset*			2	182	184
Vähennykset				-5	-5
Muut muutokset	0			0	-1
Hankintameno 31.12.2016	634	179	514	959	2 286
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.2016		-7	-338	-368	-713
Tilikauden poistot			-34	-66	-100
Tilikauden arvonalentumiset				-2	-2
Vähennykset				2	2
Muut muutokset				1	1
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.2016		-7	-373	-433	-812
Kirjanpitoarvo 31.12.2016	634	172	142	526	1 474

Muut aineettomat hyödykkeet

Kirjanpitoarvo, milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Tietojärjestelmät	344	246
Kehitettävät tietojärjestelmät	286	273
Perusparannusmenot (vuokratilat)	6	7
Muut	1	1
Yhteensä	**638**	**526**

Aineettomat hyödykkeet, joiden taloudellinen vaikutusaika on rajoittamaton

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Liikearvo	634	634
Tuotemerkit	172	172
Yhteensä	**807**	**807**

Liiketoimintojen yhdistämisissä hankittujen tuotemerkkien vaikutusaika on arvioitu rajoittamattomaksi, sillä ne vaikuttavat rahavirtojen kerryttämiseen määrittelemättömän ajan.

Liikearvon arvonalentumistesti

Liikearvo, milj. €	Hankittu liiketoiminta	2017	2016
Vahinkovakuutus	Pohjola-Yhtymä Oyj:n vahinkovakuutuksen ja Excenta Oy:n työhyvinvoinnin liiketoimintojen hankinta	393	393
Varallisuudenhoito	Pohjola-Yhtymä Oyj:n rahasto-, varainhoito-ja henkivakuutus liiketoimintojen hankinta	217	217
Pankkitoiminta	Pohjola Finance Oy:n liiketoimintojen hankinta	13	13
Muu toiminta	Pohjola-Yhtymä Oyj:n ICT-toimintojen hankinta ja Checkout Finland Oy:n liiketoimintojen hankinta	12	12
Yhteensä		**634**	**634**

Liikearvon arvonalentumistestaus

Liikearvot määräytyivät kauppahinnan kohdistamisprosesseissa eli ns. PPA (Purchase Price Allocation) -selvityksissä. Syntyneet liikearvot kohdistettiin kassavirtaa tuottaville yksiköille (CGU:t), jotka olivat joko liiketoimintasegmenttejä tai niihin sisältyviä yrityksiä. Liikearvojen arvonalentumistestaukset suoritettiin IAS 36:n mukaisesti vastaaville kassavirtaa tuottaville liiketoiminnoille kuin mille hankintamenolaskelmat laadittiin.

OP Ryhmän kassavirtayksikköjen arvo on liikearvojen testausta varten määritelty käyttämällä yli-/alijäämän nykyarvomenetelmää ("Excess Returns" -menetelmä). Menetelmässä kuluvan tilikauden ja tulevien tilikausien voitosta vähennetään oman pääoman tuottovaatimus. Mahdollinen ylijäävä tuotto diskontataan oman pääoman tuottovaatimusta vastaavalla diskonttokorolla rahavirtojen nykyarvon määrittämiseksi.

Testausperiodin pituudeksi määriteltiin IAS 36 -standardin mukainen 5 vuoden testausjakso jäännösarvoineen.

Kassavirtalaskelmissa käytetyt ennusteet perustuvat OP Osuuskunnan hallintoneuvoston vuonna 2016 vahvistamaan OP Ryhmän kehittämisen pitkän aikavälin suuntaviivat määrittävään liiketoimintastrategiaan ja niistä johdettuihin odotuksiin liiketoimintojen kehittymisestä vuosina 2018-2020. Vuoden 2020 jälkeisten kausien kassavirtojen kasvu vaihtelee 1,5-5 prosentin välillä. Henkivakuutusliiketoiminnassa korkotuottoisen maksutulon odotetaan voimassa olevan strategian mukaisesti edelleen laskevan koko testausperiodilla.

Diskonttokorkona laskelmissa on käytetty markkinaehtoista oman pääoman kustannusta, joka on linjassa sovellettujen arvonmääritysmetodien kanssa (ts. kassavirtojen kautta on määritetty vain oman pääoman sijoittajille kuuluvaa arvoa, joka on diskontattu oman pääoman tuottovaatimuksella). Laskelmissa käytetty diskonttokorko ennen veroja (ts. IFRS WACC) vaihteli 7,4-10,2 prosentin välillä. Vuonna 2016 diskonttokorko vaihteli 7,1-12,0 prosentin välillä. Markkinatietoihin perustuen vahinko- ja henkivakuutusliiketoiminnan sekä ICT liiketoiminnan diskonttokorkoa verojen jälkeen laskettiin 0,7 prosenttiyksiköllä ja varainhoito- ja rahastoliiketoiminnalle laskettiin 1,4 prosenttiyksiköllä 8,5 prosenttiin sekä OP Financen liiketoiminnalle diskonttokorkoa 0,5 vastaamaan markkinatiedon kautta saatua diskonttokorkotasoa.

Liikearvojen arvonalentumistestaukset eivät ole johtaneet arvonalentumiskirjauksiin.

Liikearvon herkkyysanalyysi

Herkkyysanalyysi suoritettiin kullekin kassavirtayksikölle erikseen perustuen kunkin kassavirtayksikön keskeisiin muuttujiin. Herkkyysanalyyseissa käytetyt muuttujat olivat samat kuin vertailuvuonna. Yhden muuttujan muutos suhteessa ennusteissa käytettyihin arvoihin aiheuttaa arvonalentumisriskin. Herkkyysanalyysi ei sisällä kaikkien keskeisten muuttujien yhtäaikaisia muutoksia.

Herkkyysanalyysissa käytetyt keskeiset muuttujat ja niiden muutokset, jotka aiheuttavat arvonalentumisriskin

Segmentti	Hankittu liiketoiminta	Keskeiset muuttujat	Ennusteissa käytetty arvo, %	Arvonalentumisriskin aiheuttama muutos, %-yksikköä
Vahinkovakuutus	Vahinkovakuutusliiketoiminta	Diskonttokorko,%	9,4	10,0
		Yhdistetty kulusuhde, %	83-87	9,7
		Sijoitustoiminnan nettotuotto, %	2,3-2,6	-4,0
Varallisuudenhoito	Varainhoitoliiketoiminta	Diskonttokorko,%	10,2	33,0
		Hallinnoitavien varojen kasvu, %	6,0	-18,0
		Kulujen kasvu, %	1,3	18,0
	Henkivakuutusliiketoiminta	Diskonttokorko,%	10,1	2,8
		Liikekulujen kasvu, %	1,5	0,8
		Sijoitustoiminnan marginaali, %	0,5-2,5	-0,2
	Rahastoliiketoiminta	Diskonttokorko,%	9,5	32,0
		Rahastopääomien kasvu, %	7-9	-24,0
		Kiinteäluonteisten kulujen kasvu, %	2,0	24,0
Pankkitoiminta	OP Finance Oyn liiketoiminta	Diskonttokorko,%	8,9	13,0
		Luottokannan kasvu, %	4,0	-15,0
		Kulujen kasvu, %	2,0	14,0
Muu toiminta	ICT-liiketoiminta	Diskonttokorko,%	7,4	48,0
		Palvelutuottojen kasvu, %	0,1 / 15,0	-67,0
		Kate, %	2,0	-1,7

Tuotemerkkien arvonalentumistestaus

OP Ryhmän tuotemerkit ovat syntyneet kokonaisuudessaan Pohjola-Yhtymä Oyj:n liiketoimintojen hankinnasta. Arvonalentumistestaus on suoritettu erikseen IAS 36:n mukaisesti Pohjola-, Eurooppalainen-, A-vakuutus- sekä Seesam-tuotemerkille.

Tuotemerkkien arvo on määritetty soveltaen "relief from royalty" -menetelmää, jossa tuotemerkkien arvoksi määriteltiin tuotemerkin omistamisesta tulevaisuudessa kertyvät nykyhetkeen diskontatut rojaltisäästöt. Pohjola-tuotemerkin testauksessa diskonttokorkona käytettiin vahinkovakuutus- ja työterveyspalveluiden markkinaehtoisten oman pääoman kustannusten (7,8 ja 7,5 prosenttia) painotettua keskiarvoa lisättynä hyödykekohtaisella 3 prosentin riskipreemiolla. Muiden tuotemerkkien testauksessa diskonttokorkona on käytetty vahinkovakuutusliiketoiminnalle määritettyä markkinaehtoista oman pääoman kustannusta (7,8 prosenttia) lisättynä hyödykekohtaisella 3 prosentin riskipreemiolla. Vuoden 2017 testauksessa on käytetty samaa riskipreemiota ja vastaavia rojaltiprosentteja kuin PPA-selvityksessä ja aikaisempien vuosien testauksissa.

Tuotemerkkien testausperiodin pituudeksi määritettiin pääsääntöisesti IAS 36 -standardin mukainen 5 vuotta. Pohjola-tuotemerkin testauksessa testausperiodiksi määritettiin poikkeuksellisesti 15 vuotta, koska tuotemerkin käyttöä laajennetaan kokonaan uudelle, lähivuosina voimakkaasti kasvavalle liiketoiminnalle. Kassavirtalaskelmissa käytetyt ennusteet perustuvat vahinkovakuutusliiketoiminnan päivitettyihin strategialukuihin vuosille 2018-2020 ja niistä johdettuihin odotuksiin liiketoiminnan kehittymisestä jatkossa. Ennustekauden jälkeisten kausien kassavirtojen kasvuna käytettiin 3 prosentin inflaatio-odotusta.

OP Osuuskunnan hallintoneuvosto päätti syksyllä 2014 keskittää vahinkovakuutusliiketoiminnan yhdessä pankki- ja varallisuudenhoitoliiketoiminnan kanssa OP-tuotemerkin alle. Pohjola-tuotemerkkiä käytetään jatkossa pääosin terveydenhoito- ja hyvinvointiliiketoiminnassa sekä näihin läheisesti liittyvissä vahinkovakuutustuotteissa. Pohjola-tuotemerkin arvonalentumistestauksen yhteydessä arvioitiin em. muutoksen vaikutus tuotemerkin taloudelliseen vaikutusaikaan sekä testausperiodin pituuteen, testauksessa käytettyyn diskonttokorkoon, riskipreemioon sekä rojaltiprosenttiin. Tuotemerkin todettiin olevan edelleen IAS 36 mukaisesti taloudelliselta vaikutusajaltaan rajoittamaton aineeton hyödyke. Koska tuotemerkkiä käytetään uudessa liiketoiminnassa, jonka odotetaan kasvavan alkuvaiheessa voimakkaasti, pidennettiin testausperiodia 15 vuoteen. Muihin parametreihin ei tehty olennaisia muutoksia, koska uusi terveydenhoito- ja hyvinvointiliiketoiminta liittyy tiiviisti vahinkovakuutusliiketoimintaan. Tuotemerkin testauksessa huomioitiin tuotemerkin alla jatkossa toimivien liiketoimintojen liikevaihtoon rinnastettavissa olevat kassavirrat.

Tuotemerkkien arvonalentumistestauksen johdosta tuotemerkeille ei ole tehty arvonalentumiskirjauksia vuoden 2017 tilinpäätöksessä.

Muiden olennaisten aineettomien hyödykkeiden arvonalentumistestaus
OP Ryhmän asiakassuhteet ja vakuutussopimukset on hankittu osana Pohjola-Yhtymä Oyj:n liiketoimintojen hankintaa. Lisäksi osana Aurum Sijoitusvakuutus Oy:n hankintaa vuonna 2012 OP Ryhmän taseeseen kohdistettiin asiakassuhteisiin ja vakuutussopimuksiin kohdistettavaa aineetonta hyödykettä.

Vahinkovakuutuksen ja henkivakuutuksen asiakassuhteista sekä henkivakuutuksen vakuutussopimuksista muodostuneet aineettomat hyödykkeet kirjataan liiketoiminnasta riippuen joko etupainotteisin poistoin tai tasapoistoin kuluksi arvioidun taloudellisen vaikutusajan kuluessa, eikä niissä ole havaittu viitteitä arvonalentumiskirjaustarpeesta.

Liite 24. Aineelliset hyödykkeet

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Omassa käytössä olevat kiinteistöt		
Maa- ja vesialueet	82	93
Rakennukset	649	714
Koneet ja kalusto	51	45
Muut aineelliset hyödykkeet	16	17
Vuokralle annettu omaisuus	0	2
Aineelliset hyödykkeet yhteensä	**798**	**871**
josta keskeneräiset hankinnat	42	37

Aineellisten hyödykkeiden muutokset, milj. €	Oman käytön kiinteistöt	Koneet ja kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet	Vuokralle annettu omaisuus	Aineelliset hyödykkeet yhteensä
Hankintameno 1.1.2017	1 226	214	34	5	1 479
Lisäykset	119	22	1	0	142
Vähennykset	-94	-106	-17	-3	-220
Siirrot erien välillä	-76	0	0	0	-76
Hankintameno 31.12.2017	1 175	130	18	2	1 325
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.2017	-419	-169	-16	-4	-609
Tilikauden poistot	-35	-14	-1	0	-50
Tilikauden arvonalentumiset	-39	0	0	0	-39
Tilikauden arvonalentumisten peruutukset	0	0	0	0	0
Vähennykset	54	105	15	2	176
Muut muutokset	-5	0	0	0	-5
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.2017	-445	-78	-2	-2	-527
Kirjanpitoarvo 31.12.2017	731	51	16	0	798

Aineellisten hyödykkeiden muutokset, milj. €	Oman käytön kiinteistöt	Koneet ja kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet	Vuokralle annettu omaisuus	Aineelliset hyödykkeet yhteensä
Hankintameno 1.1.2016	1 161	212	33	17	1 424
Lisäykset	120	13	4	0	137
Vähennykset	-63	-12	-3	-12	-90
Siirrot erien välillä	8	1	0	0	9
Hankintameno 31.12.2016	1 226	214	34	5	1 479
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.2016	-388	-167	-16	-10	-581
Tilikauden poistot	-32	-13	-1	-2	-47
Tilikauden arvonalentumiset	-4	0	0	0	-4
Tilikauden arvonalentumisten peruutukset	4	0	0	0	4
Vähennykset	14	11	0	8	33
Muut muutokset	-14	0	0	0	-14
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.2016	-419	-169	-16	-4	-609
Kirjanpitoarvo 31.12.2016	807	45	17	2	871

Liite 25. Muut varat

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Maksujenvälityssaamiset	67	15
Eläkevarat	0	9
Siirtosaamiset ja maksetut ennakot		
Korot	199	200
Korot johdannaissaamisista	199	279
Muut vakuutustoiminnan erät	86	100
Muut	73	61
Johdannaissaamiset, keskusvastapuoliselvitys	11	147
Johdannaissopimusten CSA saamiset	543	1 098
Arvopaperisaamiset	17	26
Saamiset ensivakuutustoiminnasta	492	481
Saamiset jälleenvakuutustoiminnasta	80	86
Jälleenvakuuttajien osuus vakuutusmaksuvastuusta	11	14
Jälleenvakuuttajien osuus korvausvastuusta	84	64
Muut saamiset	270	411
Yhteensä	**2 131**	**2 992**

Liite 26. Verosaamiset ja -velat

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Tuloverosaamiset	55	54
Laskennalliset verosaamiset	160	156
Verosaamiset yhteensä	**214**	**210**

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Tuloverovelat	15	31
Laskennalliset verovelat	874	863
Verovelat yhteensä	**890**	**894**

Laskennalliset verosaamiset	31.12.2017	31.12.2016
Myytävissä olevista rahoitusvaroista	0	9
Poistoista ja arvonalennuksista	4	2
Varauksista ja luottojen arvonalentumisista	18	16
Verotuksellisista tappioista	1	0
Rahavirran suojauksesta	4	5
Vakuutusvelan korkoriskin suojauksesta	-2	8
Yleiseen liikkeeseen laskettujen arvopapereiden jaksotuserosta	0	1
Johdannaisten jaksotuserosta	8	8
Etuuspohjaisista eläkejärjestelyistä	79	72
Konserniyhdistelyistä	25	24
Muista eristä	38	37
Netotettu laskennallisista veroveloista	-16	-28
Yhteensä	**160**	**156**

Laskennalliset verovelat	31.12.2017	31.12.2016
Verotuksellisista varauksista	617	576
Myytävissä olevista rahoitusvaroista	64	109
Rahavirran suojauksesta	8	15
Tasoitusmäärän eliminoinnista	59	61
Sijoitusten käypään arvoon arvostamisesta	35	29
Yritysostojen kauppahinnan kohdistuksesta	51	57
Etuuspohjaisista eläkejärjestelyistä	20	12
Konserniyhdistelyistä	3	3
Muista eristä	33	30
Netotettu laskennallisista verosaamisista	-16	-28
Yhteensä	**874**	**863**
Laskennallinen verosaaminen (+)/-velka (-), netto	**-715**	**-707**

Laskennallisten verojen muutokset	31.12.2017	31.12.2016
Laskennalliset verosaamiset/-velat 1.1.	-707	-693
Kirjattu tuloslaskelmaan		
Tappioiden vaikutuksista	0	-4
Varauksista ja saamisten arvonalentumisista	1	0
Verotuksellisista varauksista	-42	-40
Poistoista ja arvonalentumisista	6	6
Tasoitusmäärän eliminoinnista	1	-6
Etuuspohjaisista eläkejärjestelyistä	8	5
Vakuutusvelan korkoriskin suojauksesta	-10	8
Yleiseen liikkeeseen laskettujen arvopapereiden jaksotuserosta	-1	-7
Johdannaisten jaksotuserosta	0	-1
Sijoitusten arvostuksesta	-8	-15
Muut	8	-1
Kirjattu laajaan tuloslaskelmaan		
Käyvän arvon rahasto		
Käyvän arvon arvostuksesta	4	-50
Rahavirran suojauksesta	-1	-1
Siirrot tuloslaskelmaan	41	23
Etuuspohjaisista järjestelyistä johtuvat vakuutusmatemaattiset voitot/(tappiot)	-10	66
Uudelleenarvostusrahaston muutos	-4	
Muut	-3	2
Laskennalliset verosaamiset yhteensä 31.12., (+)/-velka (-), netto	**-715**	**-707**
Tuloverosaamiset, (+)/-velka (-), netto	**39**	**23**
Verosaamiset yhteensä, (+)/-velka (-), netto	**-675**	**-684**

Sellaiset verotukselliset tappiot, joista ei ole kirjattu laskennallista verosaamista olivat vuoden 2017 lopussa 87 miljoonaa euroa (12). Tappiot vanhenevat ennen vuotta 2027.

Baltian tytäryritysten jakamattomista voittovaroista 56 miljoonasta eurosta (47) ei ole kirjattu laskennallista verovelkaa, koska varat on sijoitettu kyseisiin maihin pysyvästi.

Velkoja ja omaa pääomaa koskevat liitetiedot

Liite 27. Velat luottolaitoksille

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Velat keskuspankeille	4 023	3 240
Velat luottolaitoksille		
Vaadittaessa maksettavat		
Talletukset	141	23
Muut velat	0	0
Yhteensä	141	23
Muut kuin vaadittaessa maksettavat		
Talletukset	974	1 342
Muut velat	20	65
Yhteensä	993	1 407
Velat luottolaitoksille ja keskuspankeille yhteensä	**5 157**	**4 669**

Liite 28. Johdannaissopimukset

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät		
Korkojohdannaiset	2 368	3 413
Valuuttajohdannaiset	196	254
Osake- ja indeksijohdannaiset	0	0
Luottojohdannaiset	0	2
Muut	26	19
Yhteensä	2 591	3 688
Suojaavat johdannaissopimukset		
Käyvän arvon suojaus		
Korkojohdannaiset	342	341
Valuuttajohdannaiset	86	12
Muut	0	0
Rahavirran suojaus		
Korkojohdannaiset	8	3
Yhteensä	436	356
Johdannaissopimukset yhteensä	**3 026**	**4 044**

Tase-erä sisältää johdannaissopimusten negatiiviset arvonmuutokset ja saadut preemiot.

Liite 29. Velat asiakkaille

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Talletukset		
Vaadittaessa maksettavat		
Yksityiset	33 505	31 011
Yritykset ja julkisyhteisöt	22 383	21 114
Yhteensä	55 889	52 125
Muut		
Yksityiset	1 548	2 147
Yritykset ja julkisyhteisöt	554	550
Yhteensä	2 102	2 697
Talletukset yhteensä	57 991	54 822
Muut rahoitusvelat		
Vaadittaessa maksettavat		
Yksityiset	13	18
Yritykset ja julkisyhteisöt	0	46
Yhteensä	14	64
Muut		
Yksityiset		
Yritykset ja julkisyhteisöt	7 545	5 191
Yhteensä	7 545	5 191
Muut rahoitusvelat yhteensä	7 559	5 255
Velat asiakkaille yhteensä	**65 549**	**60 077**

Liite 30. Vakuutusvelka

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Vahinkovakuutuksen vakuutusvelka	3 143	3 008
Henkivakuutuksen muu kuin sijoitussidonnainen taattujen osien vakuutusvelka	6 842	7 614
Henkivakuutuksen muu kuin sijoitussidonnainen sijoitussopimusten taattujen osien velka	3	3
Yhteensä	**9 987**	**10 626**

Velat vahinkovakuutussopimuksista ja jälleenvakuuttajien osuus

	31.12.2017			31.12.2016		
Milj. €	Brutto	Jälleenvakuutus	Netto	Brutto	Jälleenvakuutus	Netto
Eläkemuotoinen korvausvastuu	1 516	-6	1 510	1 434	-6	1 427
Muut tapauskohtaiset varaukset	194	-53	141	162	-34	128
Ammattitautien erillisvaraus	14		14	17		17
Kollektiivinen korvausvastuu	779	-25	754	743	-24	719
Varatut korvaustenhoitokulut	67		67	66		66
Vakuutusmaksuvastuu	585	-11	574	578	-14	565
Vastuuvelan korkosuojat	-12		-12	8		8
Vahinkovakuutuksen vakuutusvelka yhteensä	**3 143**	**-95**	**3 048**	**3 008**	**-78**	**2 930**

Vakuutussopimuksista aiheutuvan vakuutusvelan ja jälleenvakuutussopimuksista aiheutuvien saamisten muutokset

	2017			2016		
Milj. €	Brutto	Jälleenvakuutus	Netto	Brutto	Jälleenvakuutus	Netto
Korvausvastuu						
Korvausvastuu 1.1.	2 430	-64	2 365	2 357	-87	2 269
Maksetut korvaukset tilikaudella	-1 004	8	-996	-958	29	-929
Velan/saamisen muutos	1 113	-28	1 085	986	-6	979
Tilikaudella sattuneet vahingot	1 043	-25	1 018	993	-8	985
Lisäys (vähennys) edellisiin tilikausiin	-32	-3	-35	-62	2	-61
Diskonttokoron muutos	102		102	55		55
Diskonttauksen purkautuminen	31		31	35		35
Korkosuojien arvonmuutos	-12		-12	8		8
Hankitut liiketoiminnot 31.12.				3		3
Kurssivoitot (tappiot)	0	0	0	0		0
Korvausvastuu 31.12.	2 557	-84	2 473	2 430	-64	2 365
Jäljellä olevan sopimusajan velka						
Vakuutusvelka 1.1.	578	-14	565	560	-11	550
Lisäys	524	-6	518	543	-14	529
Vähennys	-518	9	-509	-528	11	-517
Hankitut liiketoiminnot 31.12.				3		3
Diskonttauksen purkautuminen	1		1	1		1
Vakuutusvelka 31.12.	585	-11	574	578	-14	565
Vahinkovakuutuksen vakuutusvelka yhteensä	**3 143**	**-95**	**3 048**	**3 008**	**-78**	**2 930**

Vakuutussopimusten jäljellä olevan sopimusajan vakuutusvelka on määritetty pääosin sopimuskohtaisesti pro rata parte temporis -säännöllä.

Vahinkovakuutussopimuksista aiheutuvan vakuutusvelan määrittäminen

a) Käytetyt menetelmät ja oletukset

Vakuutusvelan määrä on arvioitu siten, että se riittää kohtuullisen suurella todennäköisyydellä vakuutussopimuksista aiheutuvien velvoitteiden suorittamiseen. Tämä on toteutettu siten, että vakuutusvelalle on ensin arvioitu odotusarvo ja sen jälkeen on määritetty sen epävarmuudesta johtuva varmuuslisä.

Eläkemuotoinen korvausvastuu on jatkuvana eläkkeenä maksettavien ansionmenetyskorvausten kassavirran diskontattu nykyarvo. Käytetty diskonttauskorko päätetään ottaen huomioon vallitseva korkotaso, lain edellyttämä turvaavuus, viranomaisen asettama diskonttauskoron yläraja sekä vakuutusvelkaa kattavalle omaisuudelle saatava kohtuullinen tuotto-odotus. Käytetty diskonttauskorko vuoden 2017 lopussa on 1,5 % (2 %) ennen vuotta 2015 sattuneiden vahinkojen osalta ja 1,5 % vuonna 2015, 2016 ja 2017 sattuneiden vahinkojen osalta. Kuolevuusmallina on käytetty Suomen väestötilastoon pohjautuvaa ikäkohorttikuolevuusmallia, joka olettaa havaitun elinikien pitenemisen trendin jatkuvan.

Korvausvastuuseen sisältyy asbestivastuita, jotka ovat lakisääteisen tapaturmavakuutuksen ammattitautitapauksia. Näiden korvausten kassavirtaennuste perustuu selvitykseen, jossa on otettu huomioon se, kuinka paljon asbestia on vuosittain käytetty raaka-aineena Suomessa, sekä se, miten eri asbestisairauksien latenssiajat ovat jakautuneet. Asbestikorvausten kehittymistä seurataan vuosittain, ja toteutuma on noudattanut ennustetta hyvin.

Kollektiivisen korvausvastuun määrittämiseen on käytetty useita tilastollisia menetelmiä: Bornhuetter-Ferguson, Cape Cod ja Chain Ladder. Näitä sovellettaessa joudutaan menetelmän valinnan lisäksi tekemään myös muita valintoja kuten esimerkiksi päättämään, kuinka monen sattumisvuoden tilastoaineistoon niitä sovelletaan.

Kollektiivisen korvausvastuun määrittämisessä suurimmat riskit liittyvät

- Tulevan inflaation arvioimiseen (pl. lakisääteisten vakuutusten perusteella maksettavat ansionmenetys-korvaukset)

- Korvauskäytäntöjen ja lakimuutosten aiheuttamien muutosten oikaisemiseen korvausten kehityskolmioissa (eli antaako historia oikean kuvan tulevaisuudesta)

- Historiatietojen oikeellisuuteen kymmenien vuosien ajalta.

Kollektiivisesta korvausvastuusta ainoastaan eläkemuotoinen vastuu on diskontattu.

Kollektiivista korvausvastuuta arvioitaessa konsernin vahinkovakuutussopimuskanta on jaettu useaan eri luokkaan riskin ja muun muassa maksettujen korvausten kassavirran maturiteetin perusteella. Jokaisessa luokassa kollektiivinen korvausvastuu lasketaan ensin kullakin yllä mainitulla tilastollisella menetelmällä. Näistä on valittu se, mikä sopii parhaiten tarkasteltavaan luokkaan. Valinnan kriteereinä on käytetty sitä, kuinka hyvin malli olisi ennustanut aikaisempien sattumisvuosien kehittymisen, sekä menetelmän antaman arvion herkkyyttä käytettävien tilastovuosien lukumäärälle. Valitun menetelmän antamaan odotusarvoon on lisätty varmuuslisä 2–10 %. Varmuuslisän määrään vaikuttaa tulevien kassavirtojen epävarmuus ja duraatio sekä historiatietojen laatu.

Lakisääteisen tapaturma- ja liikennevakuutuksen sairaanhoitokulu- ja kuntoutuskorvausten kollektiivista korvausvastuuta arvioitaessa on otettu huomioon se, että yli 10 vuotta vahingon sattumisen jälkeen maksettavat korvaukset rahoitetaan jakojärjestelmän avulla.

b) Oletusten ja menetelmien muutokset

Diskonttauskoron laskun seurauksena eläkemuotoinen korvausvastuu kasvoi 102 miljoonaa euroa (55).

Menetelmien ja oletusten muutosten vaikutus velan määrään	2017	2016
Diskonttokoron muutos	102	55
Yhteensä	**102**	**55**

c) Korvausten kehitys

Korvauskolmioissa on verrattu toteutuneita korvauskuluja aikaisempiin arvioihin. Korvauskehitystä kuvaavat kolmiot on laadittu vahinkojen sattumisvuosittain.

Korvauskehitys on esitetty kymmeneltä vuodelta pitkäaikaisia vastuita lukuun ottamatta. Korvauskolmiossa ei seurata poolien osuuksia eikä lakisääteisen tapaturmavakuutuksen regressien kehitystä. Lopullisiksi vahvistettujen eläkkeiden pääoma-arvot on käsitelty, kuten ne olisi maksettu lopulliseksi vahvistamisen yhteydessä pääoma-arvon suuruisina. Pitkäaikaisten vastuiden eli lopullisiksi vahvistettujen eläkkeiden ja asbestivahinkojen osalta on esitetty vakuutusvelan riittävyyttä koskevat tiedot.

Korvauskolmiot, bruttoliike, milj. €

Sattumisvuosi	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Yhteensä
Arvio kokonaiskorvausmenosta											
0*	707	666	738	784	815	903	931	976	1 000	1 043	8 563
n+1	693	633	746	751	802	879	905	887	1 006		
n+2	691	640	744	752	805	861	920	902			
n+3	689	641	743	757	821	885	939				
n+4	704	651	750	771	836	891					
n+5	726	653	760	786	840						
n+6	734	659	771	785							
n+7	741	670	772								
n+8	758	673									
n+9	759										
Nykyinen arvio kokonaiskorvausmenosta	759	673	772	785	840	891	939	902	1 006	1 043	8 611
Kertyneet maksetut korvaukset	-726	-636	-733	-733	-777	-820	-839	-780	-824	-609	-7 477
Korvausvastuu vuosilta 2008–2017	**34**	**36**	**39**	**52**	**63**	**71**	**100**	**122**	**182**	**435**	**1 134**
Korvausvastuu aiemmilta vuosilta											151

* = Sattumisvuoden lopussa

Latenttien ammattitautien korvauskehitys, milj. €

Tilivuosi	Kollektiivinen korvausvastuu	Tunnetut eläkevastuut	Maksetut korvaukset	Korvauskulut	Peruste-muutokset*	Riittävyys
2008	40	41	-4	-4	3	-2
2009	42	43	-4	-8	4	-4
2010	38	44	-3	0		0
2011	35	50	-3	-6	5	-2
2012	32	53	-4	-4	2	-1
2013	28	53	-4	-1	1	0
2014	22	53	-4	-2	2	0
2015	19	54	-4	-2	2	-1
2016	17	53	-5	-1	2	1
2017	14	53	-5	-3	3	0

Lopullisiksi vahvistettujen eläkkeiden kehitys, milj. €

Tilivuosi	Vuoden alussa	Vuoden lopussa	Uudet eläkepääomat	Maksetut eläkkeet	Peruste-muutokset*	Riittävyys
2008	745	766	55	30		4
2009	763**	771	42	32		2
2010	771	794	60	34		3
2011	794	895	66	35	77	7
2012	895	940	66	34	31	18
2013	940	965	51	37	23	12
2014	965	1 010	54	40	36	5
2015	1 010	1 046	53	44	30	2
2016	1 046	1 080	54	49	31	3
2017	1 080	1 141	54	52	75	16

* Diskonttauskoron ja kuolevuusmallin muutosten vaikutus lopullisiin eläkepääomiin.

** Aikaisempiin vuosiin sisältynyt pieni erä sairaanhoito- ja palvelutalovarauksia on eliminoitu vuoden 2009 luvuista.

Korvauskolmiot, nettoliike, milj. €

Sattumisvuosi	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Yhteensä
Arvio kokonaiskorvausmenosta											
0*	656	649	693	721	796	861	897	957	992	1019	8 242
n+1	656	620	707	697	782	829	868	877	1 000		
n+2	658	629	705	710	786	819	875	892			
n+3	656	629	705	714	804	843	887				
n+4	670	633	712	727	818	847					
n+5	684	633	721	741	823						
n+6	691	635	732	743							
n+7	698	646	734								
n+8	715	648									
n+9	715										
Nykyinen arvio kokonaiskorvausmenosta	715	648	734	743	823	847	887	892	1 000	1 019	8 309
Kertyneet maksetut korvaukset	-685	-624	-695	-693	-761	-782	-807	-778	-823	-608	-7 257
Korvausvastuu vuosilta 2008 –2017	**30**	**24**	**39**	**50**	**61**	**65**	**80**	**115**	**177**	**411**	**1 053**
Korvausvastuu aiemmilta vuosilta											151

* = Sattumisvuoden lopussa

Aikaisemmilla tilikausilla sattuneiden vahinkojen korvauskulujen muutos

Aikaisemmilla tilikausilla sattuneiden vahinkojen korvauskulut kasvoivat 67 miljoonaa euroa, edellisellä tilikaudella korvauskulut pienenivät 12 miljoonaa euroa. Aikaisemmilla tilikausilla sattuneiden vahinkojen korvauskulun muutos kuvaa vakuutusvelan riittävyyttä, joka on vakuutusvelan turvaavuudesta johtuen keskimäärin positiivinen.

Henkivakuutuksen vakuutusvelan muutokset

Velka, milj. €	1.1. 2017	Vakuutus-maksuista aiheutu-nut vastuun kasvu	Vapautu-neet vastuut	Hyvitetyt korot ja arvon-muutokset	Muut veloitukset ja hyvitykset	Muut erät	31.12. 2017
Muu kuin sijoitussidonnaisten sopimusten velka							
Muu kuin sijoitussidonnainen vakuutusvelka korkotakuulla diskontattuna	2 999	153	-234	90	-97	-13	2 898
Eriytetty tase 1	1 066	0	-56	40	-6	-140	904
Eriytetty tase 2	3 045	9	-264	80	7	-311	2 565
Muu kuin sijoitussidonnaisten sijoitussopimusten velka korkotakuulla diskontattuna	3	0	0	0	0	-1	3
Korkotäydennys	390					23	413
Markkinakorolla diskonttauksen vaikutus	42					-50	-8
Muut erät	72					-3	70
Yhteensä	**7 618**	**162**	**-554**	**210**	**-96**	**-494**	**6 845**

Velka, milj. €	1.1. 2016	Vakuutus-maksuista aiheutu-nut vastuun kasvu	Vapautu-neet vastuut	Hyvitetyt korot ja arvon-muutokset	Muut veloitukset ja hyvitykset	Muut erät*	31.12. 2016
Muu kuin sijoitussidonnaisten sopimusten velka							
Muu kuin sijoitussidonnainen vakuutusvelka korkotakuulla diskontattuna	3 093	179	-243	94	-96	3 017	6 044
Eriytetty tase 1	1 256	1	-73	30	-8	-140	1 066
Muu kuin sijoitussidonnaisten sijoitussopimusten velka korkotakuulla diskontattuna	6	0	-2	0	0	0	3
Korkotäydennys	401					-11	390
Markkinakorolla diskonttauksen vaikutus	4					39	42
Muut erät	63					9	72
Yhteensä	**4 822**	**180**	**-319**	**123**	**-104**	**2 914**	**7 618**

* Muut erät sisältää Suomi-yhtiöstä 30.9.2016 yhdistellyn yksilöllisen eläkevakuutuskannan, josta on muodostettu vuodelle 2017 eriytetty tase 2.

Muun kuin sijoitussidonnaisen liikkeen vakuutus- ja sijoitussopimusten sekä sijoitussidonnaisten vakuutusten velkaa muodostettaessa on noudatettu kansallisen tilinpäätöksen laskentaperiaatteita lukuun ottamatta, että vakuutusvelan diskonttauskorossa on siirrytty lähemmäksi ajantasaista korkotasoa. Taseeseen on kirjattu henkivakuutusyhtiön omalla sijoitusriskillä olevia vakuutus- ja kapitalisaatiosopimusten säästöjä, joiden korkotakuu vaihtelee 1,5 %–4,5 % välillä ja jotka on diskontattu kansallisen tilinpäätöksen vakuutusvelassa korkotakuun määrällä. Korkotäydennykseen on kirjattu kansallisen tilinpäätöksen diskonttauskoron alentamisen vaikutus. Osa markkina- ja diskonttauskoron välisestä korkoriskistä on suojattu korkosijoituksilla, joiden arvo on kirjattu osaksi vakuutus- ja kapitalisaatiosopimuksista kirjattavaa velkaa.

Riskihenkivakuutusten velkana käytetään maksunsiirtovastuuta.

Menevään jälleenvakuutukseen liittyvät saamiset ja velat arvostetaan yhdenmukaisesti jälleenvakuutettujen sopimusten velkojen ja saamisten kanssa ja merkitään taseeseen erikseen.

Ryhmäeläkevakuutuksen velkaa on täydennetty jäljellä olevan elinajan odotteen kasvun takia vuosittain 2011 lähtien.

Hyvitetyt korot sisältävät maksetut takuukorot ja johdon harkinnan mukaisesti jaetut ja maksetut asiakashyvitykset.

Liite 31. Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Sijoitussidonnaisten sopimusten velka		
Sijoitussidonnaisten vakuutusten velka	5 036	4 944
Sijoitussidonnaisten sijoitussopimusten velka	5 084	4 221
Yhteensä	**10 120**	**9 166**

Asiakassopimukset, joissa kuolemanvaraturva on vakuutuksen säästöjen suuruinen ja joissa ei oikeutta lisäetuihin, OP Henkivakuutus Oy luokitteli 31.12.2017 uudelleen vakuutussopimuksista sijoitussopimuksiksi. Nämä kaikki sopimukset ovat sijoitussidonnaisia. Vertailutiedot 31.12.2016 on oikaistu. Velkojen yhteismäärä ei muuttunut.

Vakuutusvelan muutokset

Velka, milj. €	1.1.2017	Vakuutus-maksuista aiheutunut vastuun kasvu	Vapautuneet vastuut	Hyvitetyt korot ja arvon-muutokset	Muut veloitukset ja hyvitykset	Muut erät	31.12.2017
Sijoitussidonnaisten sopimusten velka							
Sijoitussidonnaisten vakuutusten velka	4 944	219	-335	215	-19	12	5 036
Sijoitussidonnaisten sijoitus-sopimusten velka	4 221	593	-284	219	-18	353	5 084
Yhteensä	**9 166**	**813**	**-619**	**434**	**-37**	**365**	**10 120**

Velka, milj. €	1.1.2016	Vakuutus-maksuista aiheutunut vastuun kasvu	Vapautuneet vastuut	Hyvitetyt korot ja arvon-muutokset	Muut veloitukset ja hyvitykset	Muut erät	31.12.2016
Sijoitussidonnaisten sopimusten velka							
Sijoitussidonnaisten vakuutusten velka	4 820	236	-326	210	-20	25	4 944
Sijoitussidonnaisten sijoitus-sopimusten velka	3 811	582	-478	168	-26	164	4 221
Yhteensä	**8 631**	**818**	**-804**	**378**	**-46**	**189**	**9 166**

Sijoitussidonnaisten sopimusten riippuvuus varoista on vakuutuksenottajan valinta. Yhtiötasolla arvonmuutosta ei voi verrata mihinkään benchmark-indeksiin. Takuukorkoisten sijoitussopimusten maksamaa tuottoa ei voi luotettavasti verrata mihinkään benchmark-indeksiin. Tuotto perustuu katteena olevan omaisuuden tuottoon. Yhtiön omaisuudella ei ole benchmarkia.

Sijoitussidonnaiset sijoitussopimukset on arvostettu käypään arvoon.

Sijoitussidonnaisten sopimusten velka arvostetaan tilinpäätöshetken sopimuksiin liitettyjen varojen markkina-arvoilla.

Liite 32. Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat

Milj. €	Keskikorko %	31.12.2017	Keskikorko %	31.12.2016
Joukkovelkakirjalainat	1,24	9 016	1,27	10 976
Asuntovakuudelliset joukkovelkakirjalainat (covered bonds)		10 750		9 277
Muut				
Sijoitustodistukset	1,10	83	0,21	28
Yritystodistukset	0,47	7 034	0,42	8 059
Muut	0,00		0,00	0
Kaupankäynnissä omaan salkkuun sisältyvät (-)*		-42		-54
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat yhteensä		**26 841**		**28 287**

* OP Ryhmän hallussa olevat omat joukkovelkakirjalainat on netotettu velkaa vastaan.

Rahoituksen rahavirtojen velkojen muutosten täsmäytys taseen eriin

Milj. €	Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla
Tase arvo 1.1.2017	**28 287**	**1 445**
Rahoituksen rahavirtojen muutokset		
Joukkovelkakirjojen lisäykset	1 194	
Asuntovakuudellisten joukkovelkakirjojen lisäykset	2 991	
Sijoitustodistusten lisäykset	86	
Yritystodistusten lisäykset	19 779	
Lisäykset yhteensä	**24 051**	**0**
Joukkovelkakirjojen vähennykset	-2 863	
Asuntovakuudellisten joukkovelkakirjojen vähennykset	-1 396	
Sijoitustodistusten vähennykset	-28	
Yritystodistusten vähennykset	-20 459	
Vähennykset yhteensä	**-24 747**	**0**
Rahoituksen rahavirtojen muutokset yhteensä	**-696**	**0**
Arvostukset ja valuuttakurssimuutokset	-750	-45
Tasearvo 31.12.2017	**26 841**	**1 400**

Merkittävimmät liikkeeseenlaskut vuoden 2017 aikana	Nimellismäärä, milj. €	Korko-%
OP Yrityspankki Oyj		
OP Corporate Bank plc Issue of EUR 200,000,000 Floating Rate Instruments due 13 June 2022 under the EUR 20,000,000,000 Programme for the Issuance of Debt Instruments	200,0	EUB3M + 075 %
OP Corporate Bank plc Issue of EUR 500,000,000 0.375 per cent. Instruments due 11 Oct 2022 under the EUR 20,000,000,000 Programme for the Issuance of Debt Instruments	500,0	Kiinteä 0,375 %
OP Corporate Bank plc Issue of EUR 10,000,000 1.058 per cent. Instruments due 18 May 2027 under the EUR 20,000,000,000 Programme for the Issuance of Debt Instruments	10,0	Kiinteä 1,058 %
OP-Asuntoluottopankki Oyj		
OP Mortgage Bank Issue of EUR 1,230,000,000 0.25 per cent. Covered Notes due 11 May 2023 under the EUR 15,000,000,000 Euro Medium Covered Note Programme.	1 230,0	Kiinteä 0,250 %
OP Mortgage Bank Issue of EUR 1,000,000,000 0.750 per cent. Covered Notes due 7 June 2027 under the €15,000,000,000 Euro Medium Term Covered Note Programme	1 000,0	Kiinteä 0,750 %
OP Mortgage Bank Issue of EUR 1,000,000,000 0.05 per cent. Covered Notes due 22 February 2023 under the €15,000,000,000 Euro Medium Term Covered Note Programme	1 000,0	Kiinteä 0,050 %

Liite 33. Varaukset ja muut velat

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Varaukset	9	3
Muut velat		
Maksujenvälitysvelat	731	1 043
Siirtovelat		
Korkovelat	200	242
Korkovelat johdannaisista	197	265
Muut siirtovelat	378	390
Johdannaisten CSA velat	657	1 236
Eläkevelat	304	319
Arvopapereiden ostovelat	36	28
Ostolaskuvelat	82	45
Velat ensivakuutustoiminnasta	51	47
Velat jälleenvakuutustoiminnasta	16	15
Korvaustenhoitosopimukset	192	179
Yhteensä	2 842	3 810
Muut	298	413
Varaukset ja muut velat yhteensä	**3 150**	**4 226**

Varausten muutokset

Milj. €	Yhteensä
1.1.2017	3
Varausten lisäykset	8
Käytetyt varaukset	-1
Käyttämättömien varausten peruutukset	0
31.12.2017	9

Milj. €	Yhteensä
1.1.2016	4
Varausten lisäykset	1
Käytetyt varaukset	-2
Käyttämättömien varausten peruutukset	-1
31.12.2016	3

Korvaustenhoitosopimukset

Korvaustenhoitosopimukset ovat sellaisia sopimuksia, jotka eivät ole vakuutussopimuksia, mutta joiden perusteella hoidetaan toisen täysomavastuullisen osapuolen puolesta korvausten maksaminen. Näistä merkittävimpiä ovat sellaiset captive-järjestelyt, joissa vakuutettu riski on jälleenvakuutettu kokonaan asiakkaan kanssa samaan konserniin kuuluvassa captive-yhtiössä, sekä lakisääteisten tapaturma-, liikenne- ja potilasvakuutusten eläkemuotoisten korvausten indeksikorotukset ja eräät muut korvausten korotukset sekä yli kymmenen vuotta vahingon sattumisen jälkeen maksettavat sairaanhoitokorvaukset ja julkisen sektorin potilasvakuutus.

Etuuspohjaiset eläkejärjestelyt

OP Ryhmän eläkejärjestelyt on hoidettu OP-Eläkekassassa, OP-Eläkesäätiössä ja vakuutusyhtiöissä. Etuuspohjaisina järjestelyinä on käsitelty lisäeläkkeisiin liittyvät järjestelyt eläkesäätiössä ja vakuutusyhtiössä sekä eläkekassassa hoidettu TyEL:n rahastoitu vanhuuseläke ja työkyvyttömyyseläke. Maksupohjaisena järjestelynä on käsitelty TyEL:n jakojärjestelmään suoritettavat maksut.

OP-Eläkekassa

OP-Eläkekassa on hoitanut koko OP Ryhmän työnantajien henkilöstön lakisääteisen eläketurvan vakuuttamisen. Lakisääteinen TyEL:n mukainen eläkejärjestelmä tarjoaa palvelusaikaan ja työansioihin perustuvan eläketurvan laissa säädetyllä tavalla.

Uusi TyEL tuli voimaan vuonna 2017. Työeläkejärjestelmän etuudet ovat vanhuuseläke, osittainen varhennettu vanhuuseläke, työuraeläke, työkyvyttömyyseläke, perhe-eläke ja kuntoutusetuudet. Aiemmassa TyEL:ssa osittainen varhennettu vanhuuseläke oli korvattu osa-aikaeläkkeellä eikä se tuntenut työuraeläkettä. Lakimuutoksen aiheuttamat etuuksien muutokset on huomioitu tulosvaikutteisesti jo vuoden 2015 tilinpäätöksessä. Kuolevuusmuutos tehtiin 31.12.2016. Se kasvatti velvoitteita 25 miljoonaa euroa. Laki- ja kuolevuusmuutoksen takia varoja luokiteltiin uudelleen 31.12.2016 nettomääräisesti etuuspohjaisista järjestelyistä maksupohjaisiin 1 miljoonaa euroa. Kaikki nämä erät on kirjattu laajaan tulokseen.

TyEL:n mukainen eläkejärjestelmä on osittain rahastoiva ja osittain jakojärjestelmään perustuva järjestely. Rahastointi tapahtuu henkilötasolla kunkin työsuhteen vakuuttaneessa eläkelaitoksessa. Eläkekassan vuosittain maksamista eläkkeistä rahastoitua osaa on keskimäärin neljännes.

OP-Eläkekassan toiminnan tavoitteena on hoitaa lakisääteisen eläketurvan vakuuttaminen siten, että vuodesta toiseen vakuutusmaksutaso säilyy tasaisena ja alittaa työeläkejärjestelmän keskimääräisen maksutason. Vuonna 2017 OP-Eläkekassan maksutaso oli 22,9% ja järjestelmän keskimääräinen maksutaso 24,4%. Toiminnan merkittävin riski liittyy siihen, että toteutunut sijoitusomaisuuden tuotto jäisi alle eläkejärjestelmän keskimääräisen toteutuneen sijoitustoiminnan tuoton. Riskin toteutuminen useampana vuotena peräkkäin johtaisi vakuutusmaksutason korottamiseen.

OP-Eläkekassan keskeisimmät vakuutusmatemaattiset riskit liittyvät korko- ja markkinariskiin, eläkkeiden tuleviin korotuksiin sekä eliniän systemaattiseen pitenemiseen. Eläkevelvoitteen diskonttauksessa käytettävän korkotason muutoksella on olennainen vaikutus eläkevelvoitteen määrään.

Eläkekassan on vakuutuskassalain mukaan sijoitettava varansa turvaavasti ja tuloa tuottavasti sekä kassan maksuvalmiutta silmällä pitäen. Eläkekassan on katettava kansallisen tilinpäätöskehikon mukaisesti eläkesitoumuksista aiheutuva vakuutusvelka. Vakuutusvelkaa katettaessa on otettava huomioon, millaista vakuutustoimintaa vakuutuskassa harjoittaa, ja tämän mukaisesti huolehdittava katteeseen kuuluvien varojen varmuudesta, tuotosta ja rahaksi muutettavuudesta sekä niiden asianmukaisesta monipuolisuudesta ja hajauttamisesta. Vakuutuskassalaissa on tarkemmin määritetty varat ja sitoumukset, joilla vakuutusvelka tulee kattaa. Eläkekassalle säädetään laissa erikseen vakavaraisuusraja, joka eläkekassan tulee kattaa vakavaraisuuspääomalla.

Sijoitustoiminnasta vastaa eläkekassan hallitus, joka hyväksyy eläkelaitokselle sen varojen sijoittamista koskevan sijoitussuunnitelman. Eläkelaitoksen vastuullinen aktuaari laatii vuosittain ennusteen vastuuvelan ja eläkemenojen kehityksestä. Tämän pohjalta sijoitusomaisuuden allokaatiossa otetaan huomioon vastuuvelan luonteen asettamat vaatimukset sijoitustoiminnalle turvaavuuden, tuottavuuden ja likviditeetin osalta sekä eläkekassan riskinkantokyky.

Lisäeläkkeet OP-Eläkesäätiössä ja vakuutusyhtiöissä

OP-Eläkesäätiö hoitaa OP Ryhmään kuuluvien työnantajien henkilöstölleen järjestämää lisäeläketurvaa. Eläkesäätiön tarkoituksena on myöntää eläkesäätiön toimintapiiriin kuuluville työntekijöille vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkettä ja sairausavustusta sekä perhe-eläkettä heidän edunsaajilleen ja hautausavustusta. Lisäksi eläkesäätiö voi myöntää toimintapiiriin kuuluville kuntoutukseen liittyviä etuuksia. Lisäeläketurvan järjestäminen on vapaaehtoista, joten kaikki eläkekassaan kuuluvat työnantajat eivät automaattisesti kuulu eläkesäätiöön. Eläkesäätiön tarjoama lisäeläketurva on kokonaan rahastoitu.

OP-Eläkesäätiön toimintapiiriin kuuluu jokainen 20 vuotta täyttänyt henkilö, joka on yhtäjaksoisesti ollut kaksi vuotta TyEL:n mukaisessa työsuhteessa eläkesäätiöön kuuluvaan työnantajaan ja jonka työsuhde on alkanut ennen 1.7.1991. Eläkkeeseen oikeuttava palvelusaika alkaa siitä ajankohdasta, jona hän työnantajan palveluksessa ollessaan täytti 23 vuotta. Eläkkeen perusteena olevalla palkalla tarkoitetaan samaan työsuhteeseen perustuvaa 31.12.2006 saakka voimassa olleen TEL:n mukaista eläkepalkkaa. OP-Eläkesäätiön toimintapiiriin kuuluvien henkilöiden eläkeikä vaihtelee 60-65 vuoden välillä riippuen siitä, mihin henkilöryhmään työntekijä eläkesäätiön sääntöjen mukaan kuuluu.

OP-Eläkesäätiön säännöt muutettiin vastamaan uutta 1.1.2017 voimaan tullutta TyEL:n muutosta. Sääntömuutoksen vaikutus tulokseen oli -2 miljoonaa euroa ja laajaan tulokseen -12 miljoonaa euroa. Velvoitetta kasvattivat 2017 vakuutuslautakunnan suosituksen perusteella tehty vapaakirjaeläkkeiden velan kertakorotus ja työtuomioistuimen päätös rahoitusalan TES:n mukaisten lisäeläkkeiden sopeuttamisesta vuoden alusta voimaan tulleeseen TyEL:iin. Velan kasvun vaikutus laajaan tulokseen on 45 miljoonaa euroa.

TyEL:n muutoksen mukainen kuolevuusoletuksen muutos 31.12.2016 pienensi velvoitteita 9 miljoonaa euroa ja se on kirjattu laajaan tulokseen.

Toiminnan merkittävin riski liittyy siihen, että toteutunut sijoitusomaisuuden tuotto jäisi alle vähimmäistuottotavoitteen. Riskin toteutuminen useampana vuotena peräkkäin johtaisi kannatusmaksujen perintään.

OP-Eläkesäätiön keskeisimmät vakuutusmatemaattiset riskit liittyvät korko- ja markkinariskiin, eliniän systemaattiseen pitenemiseen sekä inflaatioriskiin. Eläkevelvoitteen diskonttauksessa käytettävän korkotason muutoksella on olennainen vaikutus eläkevelvoitteen määrään.

Sijoitustoiminnasta vastaa eläkesäätiön hallitus, joka hyväksyy eläkelaitokselle sen varojen sijoittamista koskevan sijoitussuunnitelman. Eläkelaitoksen vastuullinen aktuaari laatii vuosittain ennusteen vastuuvelan ja eläkemenojen kehityksestä. Tämän pohjalta sijoitusomaisuuden allokaatiossa otetaan huomioon vastuuvelan luonteen asettamat vaatimukset sijoitustoiminnalle turvaavuuden, tuottavuuden ja likviditeetin osalta sekä eläkekassan riskinkantokyky.

Lisäeläkkeitä on järjestetty myös henkivakuutusyhtiöissä.

	Etuuspohjaiset eläkevelvoitteet		Eläkevarojen käyvät arvot		Nettovelat (-varat)	
Etuuspohjaisten eläkejärjestelyjen tasearvot, milj. €	**2017**	**2016**	**2017**	**2016**	**2017**	**2016**
Avaava tase 1.1.	**2 131**	**1 746**	**-1 821**	**-1 791**	**310**	**-45**
Tuloslaskelmaan kirjatut etuuspohjaiset eläkekulut						
Tilikauden työsuoritukseen perustuvat menot	59	43			59	43
Korkokulu (-tuotto)	35	39	-30	-40	5	-1
Järjestelyn supistamisen, velvoitteen täyttämisen tai aiempaan työsuoritukseen perustuvan menon vaikutus	0	-2		0	0	-2
Hallintokulut			1	1	1	1
Yhteensä	**94**	**80**	**-29**	**-40**	**65**	**41**
Muihin laajan tuloksen eriin kirjatut uudelleen määrittämisestä aiheutuvat tappiot (-voitot)						
Taloudellisten odotusten muutoksista johtuvat vakuutusmatemaattiset tappiot (voitot)	-5	345			-5	345
Väestötilastollisten odotusten muutoksista johtuvat vakuutusmatemaattiset tappiot (voitot)	3	17			3	17
TyEL:n korkoeron tuotto ja vanhuus-eläkkeiden vastuun kasvu (netto)	36	-10	-36	10		
Kokemusperäiset tarkistukset	36	12			36	12
Järjestelyyn kuuluvien varojen tuotto lukuun ottamatta etuuspohjaisen nettovelan (-varan) nettokorkoon sisältyvää määrää (-)			-83	-44	-83	-44
Yhteensä	**70**	**363**	**-118**	**-34**	**-48**	**329**
Muut						
Työnantajan suorittamat maksut			-23	-15	-23	-15
Maksetut etuudet	-67	-59	67	59		
Yhteensä	**-67**	**-59**	**43**	**43**	**-23**	**-15**
Päättävä tase 31.12.	**2 230**	**2 131**	**-1 926**	**-1 821**	**304**	**310**

Taseeseen kirjatut velat ja varat, milj. €	**31.12.2017**	**31.12.2016**
Nettovelat/-varat (Eläkesäätiö)	5	-9
Nettovelat/-varat (Eläkekassa)	272	295
Nettovelat (Muut eläkejärjestelyt)	27	23
Nettovelat yhteensä	**304**	**318**
Nettovarat yhteensä		**-9**
Nettovelat ja -varat yhteensä	**304**	**310**

Eläkekassan ja -säätiön varojen ryhmittely arvostusmenetelmän mukaisesti 31.12.2017, milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Osakkeet ja osuudet	118		62	181
Joukkovelkakirjalainat	370	56	20	446
Kiinteistöt			116	116
Sijoitusrahastot	497	37	442	977
Strukturoidut sijoitukset			6	6
Johdannaiset	1	3		4
Muut varat	151			151
Yhteensä	**1 138**	**96**	**646**	**1 880**

Eläkekassan ja -säätiön varojen ryhmittely arvostusmenetelmän mukaisesti 31.12.2016, milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Osakkeet ja osuudet	111		57	167
Joukkovelkakirjalainat	330	74	28	433
Kiinteistöt	3		130	132
Sijoitusrahastot	553	2	432	987
Strukturoidut sijoitukset			6	6
Johdannaiset	-1	0		-1
Muut varat	42	10		52
Yhteensä	**1 038**	**86**	**652**	**1 776**

Hierarkiatasoon 1 ryhmiteltyjen erien käypä arvo määräytyy markkinoilta saatavien noteerausten perusteella.

Hierarkiatasoon 2 luokiteltujen erien käyvällä arvolla tarkoitetaan arvoa, joka on johdettavissa rahoitusvälineiden osien tai vastaavien rahoitusvälineiden markkina-arvosta; tai arvoa, joka on laskettavissa rahoitusmarkkinoilla yleisesti hyväksyttävillä arvostusmalleilla ja -menetelmillä, jos markkina-arvo on niiden avulla luotettavasti määritettävissä.

Hierarkiatasoon 3 luokitellut erät arvostetaan hinnoittelumallilla, joiden laskentaparametreihin sisältyy epävarmuutta.

Merkittävimpien varallisuuserien osuus järjestelyyn kuuluvien varojen koko käyvästä arvosta, %	31.12.2017	31.12.2016
Osakkeet ja osuudet	**10**	**9**
Finanssiala	1	1
Metsä	3	3
Kiinteistö	1	1
Muut	5	5
Joukkovelkakirjalainat	**24**	**24**
Valtionlainat	3	2
Muut	21	22
Kiinteistöt	**6**	**7**
Sijoitusrahastot	**52**	**56**
Osakerahastot	32	28
Korkorahastot	7	13
Kiinteistörahastot	9	9
Hedgerahastot	4	6
Johdannaiset	**0**	**0**
Korkojohdannaiset	0	0
Valuuttajohdannaiset	0	
Muut	0	
Strukturoidut sijoitukset	**0**	**0**
Muut	**8**	**3**
Yhteensä	**100**	**100**

Eläkejärjestelyn varoihin sisältyy, milj. €	31.12.2017	31.12.2016
OP Ryhmään kuuluvien yritysten liikkeeseen laskemia arvopapereita	26	19
Muita saamisia OP Ryhmään kuuluvilta yrityksiltä	164	51
Yhteensä	**189**	**70**

Vuonna 2017 suoritettavien maksujen määrä etuuspohjaiseen eläkejärjestelyyn arvioidaan olevan 21 miljoonaa euroa. Etuuspohjaisen eläkevelvoitteen duraatio 31.12.2017 oli eläkekassassa 21,8 vuotta, eläkesäätiössä 15,2 vuotta ja muissa järjestelyissä 20,7 vuotta.

Käytetyt keskeiset vakuutusmatemaattiset oletukset 31.12.2017	Eläkekassa	Eläkesäätiö	Muut
Diskonttauskorko, %	1,8	1,5	1,7
Tuleva palkankorotusolettama, %	2,7	2,5	2,6
Tulevat eläkkeiden korotukset, %	1,1	1,9	2,0
Vaihtuvuus, %	3,0	0,0	0,0
Inflaatio, %	1,9	1,7	1,8
Arvioitu jäljellä oleva työssäoloaika vuosina	21,0	7,1	10,5
Eliniän odote 65-vuotiaille henkilöille			
Miehet	21,4	21,4	21,4
Naiset	25,4	25,4	25,4
Eliniän odote 45-vuotiaille henkilöille 20 vuoden kuluttua			
Miehet	23,7	23,7	23,7
Naiset	28,1	28,1	28,1

Käytetyt keskeiset vakuutusmatemaattiset oletukset 31.12.2016	Eläkekassa	Eläkesäätiö	Muut
Diskonttauskorko, %	1,7	1,5	1,8
Tuleva palkankorotusolettama, %	2,6	2,5	2,6
Tulevat eläkkeiden korotukset, %	1,3	1,9	2,0
Vaihtuvuus, %	3,0	0,5	0,0
Inflaatio, %	1,8	1,7	1,8
Eliniän odote 65-vuotiaille henkilöille			
Miehet	21,4	21,4	21,4
Naiset	25,4	25,4	25,4
Eliniän odote 45-vuotiaille henkilöille 20 vuoden kuluttua			
Miehet	23,7	23,7	23,7
Naiset	28,1	28,1	28,1

	Etuuspohjaisen eläkevastuun muutos			
	Eläkekassa		Eläkesäätiö	
Herkkyysanalyysi keskeisistä vakuutusmatemaattisista oletuksista 31.12.2017	Milj. €	%	Milj. €	%
Diskonttauskorko				
0,5 prosenttiyksikön kasvu	-155	-9,4	-31	-6,7
0,5 prosenttiyksikön lasku	181	10,9	35	7,6
Eläkkeiden korotukset				
0,5 prosenttiyksikön kasvu	170	10,2	31	6,6
0,5 prosenttiyksikön lasku	-154	-9,3	-29	-6,1
Kuolevuus				
Eliniän odotuksen 1 vuoden kasvu	56	3,4	16	3,4
Eliniän odotuksen 1 vuoden lasku	-55	-3,3	-15	-3,2

	Etuuspohjaisen eläkevastuun muutos			
	Eläkekassa		Eläkesäätiö	
Herkkyysanalyysi keskeisistä vakuutusmatemaattisista oletuksista 31.12.2016	Milj. €	%	Milj. €	%
Diskonttauskorko				
0,5 prosenttiyksikön kasvu	-152	-9,6	-33	-6,9
0,5 prosenttiyksikön lasku	177	11,2	37	7,8
Eläkkeiden korotukset				
0,5 prosenttiyksikön kasvu	165	10,5	32	6,6
0,5 prosenttiyksikön lasku	-150	-9,5	-30	-6,2
Kuolevuus				
Eliniän odotuksen 1 vuoden kasvu	55	3,5	16	3,3
Eliniän odotuksen 1 vuoden lasku	-53	-3,3	-15	-3,2

Eläkesäätiön herkkyysluvut eivät sisällä vakuutuslautakunnan suosituksen perusteella tehtyä vapaakirjaeläkkeiden velan kertakorotusta määrältään 33 miljoonaa euroa 31.12.2017.

Liite 34. Lisäosuuspääoma

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Avaava tase 1.1.2017	**77**	**106**
Konvertoitu tuotto-osuuksiksi	-6	-10
Lisäosuuspääoman palautukset	-70	-19
Päättävä tase 31.12.2017	**0**	**77**

Osuuspankkien kansallisessa tilinpäätöksessä omiin pääomiin kuuluva lisäosuuspääoma, jota osuuspankeilla ei ole ehdotonta oikeutta kieltäytyä palauttamasta jäsenille, luokitellaan IFRS-tilinpäätöksessä velaksi.

Lisäosuuspääoma palautetaan kuuden kuukauden kuluttua sen tilikauden päättymisestä, jonka perusteella palautus ensimmäisen kerran voidaan suorittaa. Jos irtisanottua lisäosuusmaksua ei ole voitu palauttaa kokonaisuudessaan, voi palautus tapahtua jälkipalautuksena, jos se on kolmen seuraavan tilinpäätöksen perusteella mahdollista. Lisäosuudelle maksetaan korkoa siihen asti, kun se on osuuskuntalain mukaan nostettavissa.

Lisäosuuspääomat on palautettu asiakkaille heinäkuussa 2017.

Liite 35. Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla

	Keskikorko,		Keskikorko,	
Milj. €	%	31.12.2017	%	31.12.2016
Pääomalainat	0,77	80	0,81	77
Muut				
Debentuurit	3,41	1 320	3,30	1 368
Velat, joilla on huonompi etuoikeus yhteensä		**1 400**		**1 445**

Pääomalainojen pääasialliset lainaehdot ovat seuraavat:

1. Pääomalaina 50 miljoonaa euroa

Laina on perpetuaalilaina ilman korkoporrastuksia, mutta jossa on 8 prosentin korkokatto. Laina laskettiin liikkeeseen 31.3.2005 ja sen korko oli ensimmäisenä vuonna 6,5 % ja ensimmäisen vuoden jälkeen CMS 10 vuotta + 0,1 %. Lainan korko maksetaan vuosittain 11.4. Mikäli joltain korkojaksolta ei korkoa voida maksaa, korkojakson koron maksamisvelvollisuus raukeaa. Laina voidaan eräännyttää Finanssivalvonnan luvalla vuosittain alkaen 11.4.2010. Lainan koko pääoma on maksettava kerralla.

2. Pääomalaina 40 miljoonaa euroa

Perpetuaalilainan korko on vaihtuva 3 kuukauden EURIBOR + 1,25 %. Lainan korko maksetaan neljännesvuosittain 28.2., 30.5., 30.8. ja 30.11. Mikäli joltain korkojaksolta ei korkoa voida maksaa, korkojakson koron maksamisvelvollisuus raukeaa. Laina voidaan eräännyttää Finanssivalvonnan luvalla koron eräpäivinä 30.11.2010 alkaen. Lainan koko pääoma on maksettava kerralla.

Debentuurit

1. Debentuurilaina 100 miljoonaa CHF (eurovasta-arvo 85 miljoonaa), joka on 10 vuoden bullet-laina, erääntyy 14.7.2021. Lainan korko on kiinteä 3.375% p.a.
2. Debentuurilaina 100 miljoonaa euroa, joka on 10 vuoden bullet-laina, erääntyy 14.9.2021. Lainan korko on kiinteä 5.25% p.a.
3. Debentuurilaina 500 miljoonaa euroa, joka on 10 vuoden bullet-laina, erääntyy 22.8.2022. Lainaehdoissa on liikkeeseenlaskijalla mahdollisuus ennenaikaiseen takaisinlunastukseen tilanteessa, jossa lainan pääomaa ei voida enää lukea pankin toissijaisiin omiin varoihin. Lainan korko on kiinteä 5,75% p.a.
4. Debentuurilaina 10 miljardia Japanin jeniä (eurovasta-arvo 74 miljoonaa), joka on 10 vuoden bullet-laina, erääntyy 3.7.2025. Lainaehdoissa on liikkeeseenlaskijalla mahdollisuus ennenaikaiseen takaisinlunastukseen tilanteessa, jossa lainan pääomaa ei voida enää lukea pankin toissijaisiin omiin varoihin. Lainan korko on vaihtuva JPY Libor + 0,735%.
5. Debentuurilaina 3 500 miljoonaa SEK (eurovasta-arvo 365 miljoonaa), joka on 10 vuoden non-call 5 laina, mahdollisuus eräännyttää laina 25.8.2020, erääntyy 25.8.2025. Lainaehdoissa on liikkeeseenlaskijalla mahdollisuus ennenaikaiseen takaisinlunastukseen tilanteessa, jossa lainan pääomaa ei voida enää lukea pankin toissijaisiin omiin varoihin. Lainan korko on vaihtuva Stibor + 1,60%.
6. Debentuurilaina 100 miljoonaa euroa, joka on 10 vuoden bullet-laina, erääntyy 25.9.2025. Lainaehdoissa on liikkeeseenlaskijalla mahdollisuus ennenaikaiseen takaisinlunastukseen tilanteessa, jossa lainan pääomaa ei voida enää lukea pankin toissijaisiin omiin varoihin. Lainan korko on kiinteä 2,405% p.a.
7. Debentuurilaina 11 miljoonaa euroa, joka on 10 vuoden bullet-laina, erääntyy 14.5.2024. Lainan korko on kiinteä 3.25% p.a.
8. Debentuurilaina 11 miljoonaa euroa, joka on 10 vuoden bullet-laina, erääntyy 18.6.2024. Lainan korko on kiinteä 3.25% p.a. 18.6.2019 asti, sen jälkeen 6-kk EURIBOR + 2.54% p.a.
9. Debentuurilaina 6 miljoonaa euroa, joka on 10 vuoden bullet-laina, erääntyy 22.8.2024. Lainan korko on kiinteä 3.25% p.a. 22.8.2019 asti, sen jälkeen 6-kk EURIBOR + 2.67% p.a.
10. Debentuurilaina 11 miljoonaa euroa, joka on 10 vuoden bullet-laina, erääntyy 10.10.2024. Lainan korko on kiinteä 3.25% p.a. 10.10.2019 asti, sen jälkeen 6-kk EURIBOR + 2.78% p.a.
11. Debentuurilaina 11 miljoonaa euroa, joka on 10 vuoden bullet-laina, erääntyy 14.11.2024. Lainan korko on kiinteä 3.25% p.a. 14.11.2019 asti, sen jälkeen 6-kk EURIBOR + 2.81% p.a.
12. Debentuurilaina 8 miljoonaa euroa, joka on 10 vuoden bullet-laina, erääntyy 29.12.2024. Lainan korko on kiinteä 3.25% p.a. 29.12.2019 asti, sen jälkeen 6-kk EURIBOR + 2.86% p.a.

Lainat 1-6 on laskettu liikkeeseen kansainvälisillä pääomamarkkinoilla.

OP Yrityspankki Oyj:llä ei ole lainasopimusten ehtoja koskevia rikkomuksia pääoman, koron eikä muiden ehtojen osalta. Lainojen nimellisarvon ja kirjanpitoarvon ero johtuu käyvän arvon suojauksen korkoriskiarvostuksesta.

Liite 36. Oma pääoma

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
OP Ryhmän omistajien osuus		
Osuuspääoma, jäsenosuudet*	185	177
josta irtisanotut jäsenosuudet	6	5
Osuuspääoma, tuotto-osuudet	2 599	2 420
josta irtisanotut tuotto-osuudet	307	299
Rahastot		
Sidotut rahastot		
Vararahasto	791	788
Yhtiöjärjestyksen/sääntöjen mukaiset rahastot		
Käyvän arvon rahasto		
Rahavirran suojauksesta	16	41
Käypään arvoon arvostamisesta		
Saamistodistuksista	135	105
Osakkeista ja osuuksista	25	172
Muut sidotut rahastot	15	1
Vapaat rahastot		
Muut vapaat rahastot	1 367	1 319
Kertyneet voittovarat		
Edellisten kausien voitto (tappio)*	4 724	3 895
Kauden voitto (tappio)	849	913
OP Ryhmän omistajien osuus omasta pääomasta	**11 019**	**10 135**
Määräysvallattomien osuus	**101**	**102**
Oma pääoma yhteensä	**11 121**	**10 237**

* Oman pääoman sisäisiä eliminointeja on oikaistu vertailukaudelta, jonka seurauksena osuuspääoman jäsenosuuksien määrä kasvoi 16 miljoonaa euroa ja voittovarat vähenivät saman verran.

Osuuspääoma, jäsenosuudet

OP Ryhmän omaan pääomaan sisältyy osuuspankkien jäsenten jäsenosuusmaksut, joiden koron maksusta ja pääoman palauttamisesta pankilla on ehdoton oikeus kieltäytyä. Jäsenosuusmaksu ja siitä seuraava asiakasomistajuus antaa mahdollisuuden osallistua pankin hallintoon ja päätöksentekoon.

Osuuspääoma, tuotto-osuudet

OP Ryhmän omaan pääomaan sisältyy myös osuuspankkien jäsenten tekemät sijoitukset tuotto-osuuksiin, joiden koron maksusta ja pääoman palauttamisesta pankilla on ehdoton oikeus kieltäytyä. Vuosille 2017-2018 tavoitellaan 3,25 %:n korkoa ja maksettava korko vahvistetaan vuosittain jälkikäteen. Tuottotavoite voi muuttua vuosittain. Tuotto-osuuksiin ei liity asiakasomistajien oikeuksia eivätkä ne anna äänivaltaa.

Mikäli osuuspankki ei ole kieltäytynyt palauttamisesta, jäsenosuusmaksu ja tuotto-osuusmaksu voidaan palauttaa 12 kuukauden kuluttua sen tilikauden päättymisestä, jonka aikana jäsenyys on päättynyt tai tuotto-osuuden omistaja on irtisanonut osuuden. Ellei palautusta voida jonakin vuonna maksaa täysimääräisesti, maksamatta jäänyt osa maksetaan seuraavien tilinpäätösten perusteella käytettävissä olevista omista pääomista. Edellä määrätty oikeus maksamatta jääneen osan jälkipalautukseen päättyy kuitenkin viidennen seuraavan tilinpäätöksen jälkeen. Maksamatta jääneelle osalle ei makseta korkoa.

Ryhmän osuuspääomien lukumäärät

(1 000 kpl)	Osuus-pääoma, jäsen-osuudet	Osuus-pääoma, tuotto-osuudet	Osuus-pääomien lukumäärä yhteensä
1.1.2016	1 560	25 021	26 582
Osuuspääoman lisäykset	319	3 125	3 444
Osuuspääoman palautukset	-53	-958	-1 011
31.12.2016	1 826	27 189	29 015
Osuuspääoman lisäykset	147	3 210	3 358
Osuuspääoman palautukset	-56	-1 337	-1 393
31.12.2017	1 918	29 062	30 979

Rahastot

Vararahasto
Vararahasto on muodostunut sinne aikaisempina kausina siirretyistä voittovaroista ja osuuspankkien arvonkorotusrahastosta ja luottotappiovarauksista siirretystä osuudesta. Vararahastoa voidaan käyttää sellaisten tappioiden kattamiseen, joihin vapaa oma pääoma ei riitä. Vararahastoa voidaan käyttää myös osakepääoman korottamiseen ja sitä voidaan alentaa samalla tavoin kuin osakepääomaa. Osuuskuntamuotoisessa luottolaitoksessa vararahastoa saadaan käyttää vain tappioiden kattamiseen. Osakeyhtiössä 1.9.2006 alkaen vararahastoa ei ole voinut enää kartuttaa.

Käyvän arvon rahasto
Rahasto sisältää myytävissä olevien rahoitusvarojen käyvän arvon muutoksen. Rahastoon merkityt erät realisoituvat tuloslaskelmaan, kun myytävissä olevasta arvopaperista luovutaan tai kirjataan arvonalennus. Rahastoon on kirjattu myös rahavirran suojaussuhteessa olevien korkojohdannaisten tehokkaaksi todennettu laskennallisilla veroilla oikaistu arvonmuutosnetto. Arvonmuutokset realisoituvat tuloslaskelmaan sille tilikaudelle, jona suojauksen kohteena olevat rahavirrat toteutuvat.

Käyvän arvon rahasto verojen jälkeen

	Myytävissä olevat rahoitusvarat			
Milj. €	Saamistodistukset	Osakkeet ja osuudet ja rahastot	Rahavirran suojaus	Yhteensä
Avaava tase 1.1.2016	31	142	69	242
Käyvän arvon muutokset	115	92	3	210
Tuloslaskelmaan siirretyt myyntivoitot	-23	-87		-110
Tuloslaskelmaan siirretyt arvonalennukset	1	33		34
Siirrot korkokatteeseen			-37	-37
Laskennalliset verot	-19	-7	7	-19
Päättävä tase 31.12.2016	105	172	41	318

	Myytävissä olevat rahoitusvarat			
Milj. €	Saamistodistukset	Osakkeet ja osuudet ja rahastot	Rahavirran suojaus	Yhteensä
Avaava tase 1.1.2017	105	172	41	318
Käyvän arvon muutokset	59	-39	6	26
Tuloslaskelmaan siirretyt myyntivoitot	-22	-165		-187
Tuloslaskelmaan siirretyt arvonalennukset	0	21		21
Siirrot korkokatteeseen			-38	-38
Laskennalliset verot	-7	37	6	35
Päättävä tase 31.12.2017	135	25	16	176

Käyvän arvon rahasto ennen veroja oli 220 miljoonaa euroa (398) ja siihen liittyvä laskennallinen verovelka oli 44 miljoonaa euroa (79). Käyvän arvon rahastossa ennen veroja oli oman pääoman ehtoisten instrumenttien positiivisia arvonmuutoksia yhteensä 146 miljoonaa euroa (268) ja negatiivisia arvonmuutoksia yhteensä 38 miljoonaa euroa (23).

Negatiivinen käyvän arvon rahasto purkautuu omaisuuden arvonnousujen ja tulosvaikutteisten arvonalentumiskirjausten kautta.

Muut sidotut rahastot
Rahastot on muodostettu aikaisempien tilikausien voittovaroista perustuen yhtiöjärjestykseen tai sääntöihin, joissa on määritelty myös niiden käyttötarkoitus. Uudelleenarvostusrahasto sisältää aiemmin omassa käytössä olleen sijoituskiinteistön kirjanpitoarvon ja käyvän arvon eron luokittelun muutoshetkellä.

Muut vapaat rahastot
Rahastot on muodostettu aikaisempien tilikausien voittovaroista perustuen yhtiöjärjestykseen tai sääntöihin taikka yhtiökokouksen, edustajiston tai osuuskuntakokouksen päätökseen.

Kertyneet voittovarat
Kertyneet voittovarat sisältävät myös konserniyritysten erillistilinpäätöksiin sisältyvät vapaaehtoiset varaukset ja poistoeron sekä vakuutusyhtiöiden tasoitusmäärän että etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden uudelleen määrittämisestä johtuvat voitot/(tappiot) laskennallisella verolla vähennettynä.

Muut tasetta koskevat liitetiedot

Liite 37. Uudelleenluokitellut saamistodistukset

Seuraavassa taulukossa uudelleenluokitellut saamistodistukset on esitetty kirjanpitoarvoina ja käypinä arvoina.

31.12.2017, milj. €	Kirjan-pitoarvo	Käypäarvo	Efektiivinen korkotaso, %	Luottoris-kistä johtuvat arvon-alentumiset
Lainat ja saamiset	5	7	9,9	
Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset	31	29	4,4	
Yhteensä	**35**	**36**		

31.12.2016, milj. €	Kirjan-pitoarvo	Käypäarvo	Efektiivinen korkotaso, %	Luottoris-kistä johtuvat arvon-alentumiset
Lainat ja saamiset	55	59	6,2	
Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset	34	30	5,3	
Yhteensä	**89**	**90**		

Mikäli uudelleenluokittelua ei olisi tehty ja saamistodistukset olisi arvostettu markkinan käypiä arvoja käyttäen:

	31.12.2017		31.12.2016	
Milj. €	Tulos-laskelma	Käyvän arvon rahasto	Tulos-laskelma	Käyvän arvon rahasto
Vaikutus	3	0	1	-2

Lainat ja saamiset sekä eräpäivään asti pidettävät sijoitukset on uudelleenluokiteltu vuonna 2008.

Uudelleenluokitelluista saamistodistuksista kertyneet korot olivat tammi–joulukuussa yhteensä 3 miljoonaa euroa (4). Nimellisarvon ja hankinta-arvon välisenä hintaerona tulokseen jaksotettiin yhteensä 0 miljoonaa euroa (0). Tilikaudella saamistodistuksista ei kirjattu myyntivoittoja tai -tappioita. Vertailukaudella myyntitappioita kirjattiin 5 miljoonaa euroa. Suojaavista johdannaisista kirjattiin positiivista markkina-arvon muutosta 3 miljoonaa euroa (2).

Liite 38. Keskuspankkirahoitukseen oikeuttavat saamistodistukset

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat	67	88
Myytävissä olevat, josta		
käypään arvoon arvostettavat	10 943	11 981
Eräpäivään asti pidettävät	23	51
Keskuspankkirahoitukseen oikeuttavat saamistodistukset yhteensä	**11 032**	**12 119**

OP Ryhmässä oikeus keskuspankkirahoitukseen on vain OP Yrityspankki Oyj:llä.

Liite 39. Huonommalla etuoikeudella olevat saamistodistukset

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Julkisesti noteeratut		
Muilta	29	39
Yhteensä	29	39
Muut		
Muilta	10	6
Yhteensä	10	6
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin rahoitusvaroihin sisältyvät yhteensä	**39**	**46**
Sijoitusomaisuus		
Julkisesti noteeratut		
Muilta	11	25
Yhteensä	11	25
Muut		
Muilta	3	2
Yhteensä	3	2
Sijoitusomaisuuteen sisältyvät yhteensä	**14**	**26**

Liite 40. Annetut vakuudet

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Omien velkojen ja sitoumusten puolesta annetut		
Pantit	110	1
Luotot (covered bondien vakuutena)	13 266	10 407
Muut	5 663	4 973
Annetut vakuudet yhteensä*	**19 039**	**15 381**
Vakuudelliset johdannaisvelat	889	1 351
Vakuudelliset muut velat	4 146	3 443
Asuntovakuudelliset joukkovelkakirjalainat (covered bonds)	10 750	9 277
Yhteensä	**15 784**	**14 071**

* Lisäksi keskuspankkiin on pantattu 6,0 miljardin euron kirjanpitoarvosta joukkovelkakirjalainoja, joista 1,5 miljardia euroa on päivän sisäisen limiitin vakuutena. Joukkovelkakirjalainat ovat nostettavissa ilman keskuspankin ennakkolupaa, joten niitä ei ole esitetty yllä olevassa taulukossa.

Liite 41. Saadut rahoitusvakuudet

OP on vastaanottanut rahoitusvakuuslain mukaisia vakuuksia, jotka se voi myydä tai pantata edelleen.

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Saatujen vakuuksien käyvät arvot		
Muut	414	1 177
Yhteensä	**414**	**1 177**

Johdannaisista aiheutuvaa luottoriskiä vähennetään vakuuksien avulla, jolloin käytössä on ISDA- yleissopimukseen liitettävä ISDA Credit Support Annex -sopimus (CSA). Vakuusjärjestelmässä vastapuoli toimittaa saatavan vakuudeksi arvopapereita tai käteistä. CSA-sopimuksiin liittyvien, käteisenä saatujen vakuuksien määrä oli tilinpäätöshetkellä 414 miljoonaa euroa (1 177). Vakuudeksi saatuja arvopapereita ei tilinpäätöshetkellä ollut.

Liite 42. Rahoitusvarojen ja -velkojen luokittelu

Varat, milj. €	Lainat ja saamiset	Erä-päivään asti pidettävät	Käypään arvoon tulos-vaikut-teisesti kirjattavat*	Myytävissä olevat	Suojaavat johdan-naiset	Kirjanpito-arvo yhteensä
Käteiset varat	12 937					12 937
Saamiset luottolaitoksilta	504					504
Johdannaissopimukset			3 139		273	3 412
Saamiset asiakkailta	82 240					82 240
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat			10 126			10 126
Saamistodistukset		40	3 899	16 372		20 311
Oman pääoman ehtoiset instrumentit			220	1 399		1 620
Muut rahoitusvarat	2 292					2 292
Rahoitusvarat						**133 443**
Muut kuin rahoitusinstrumentit						3 799
Yhteensä 31.12.2017	**97 973**	**40**	**17 385**	**17 771**	**273**	**137 242**

Varat, milj. €	Lainat ja saamiset	Erä-päivään asti pidettävät	Käypään arvoon tulos-vaikut-teisesti kirjattavat*	Myytävissä olevat	Suojaavat johdan-naiset	Kirjanpito-arvo yhteensä
Käteiset varat	9 471					9 471
Saamiset luottolaitoksilta	337					337
Johdannaissopimukset			4 112		620	4 732
Saamiset asiakkailta	78 604					78 604
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat			9 168			9 168
Saamistodistukset		92	4 318	17 541		21 951
Oman pääoman ehtoiset instrumentit			550	2 245		2 794
Muut rahoitusvarat	3 093					3 093
Rahoitusvarat						**130 150**
Muut kuin rahoitusinstrumentit						3 597
Yhteensä 31.12.2016	**91 505**	**92**	**18 147**	**19 786**	**620**	**133 747**

* Taseen erä sijoitusomaisuus sisältää vahinko- ja henkivakuutuksen käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat saamistodistukset ja oman pääoman ehtoiset instrumentit.

Velat, milj. €	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat	Muut velat	Suojaavat johdan-naiset	Kirjanpito-arvo yhteensä
Velat luottolaitoksille		5 157		5 157
Kaupankäynnin rahoitusvelat (pl. johdannaiset)	1			1
Johdannaissopimukset	2 572		454	3 026
Velat asiakkaille		65 549		65 549
Vakuutusvelka		9 950		9 950
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista	10 158			10 158
Yleiseen liikkeeseen lasketut		26 841		26 841
Velat, joilla huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla		1 400		1 400
Muut rahoitusvelat		2 283		2 283
Rahoitusvelat				**124 366**
Muut kuin rahoitusvelat				1 756
Yhteensä 31.12.2017	**12 731**	**111 181**	**454**	**126 122**

Velat, milj. €	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat	Muut velat	Suojaavat johdan-naiset	Kirjanpito-arvo yhteensä
Velat luottolaitoksille		4 669		4 669
Kaupankäynnin rahoitusvelat (pl. johdannaiset)	0			0
Johdannaissopimukset	3 691		353	4 044
Velat asiakkaille		60 077		60 077
Vakuutusvelka		10 586		10 586
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista	9 205			9 205
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat		28 287		28 287
Velat, joilla huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla		1 445		1 445
Muut rahoitusvelat		3 326		3 326
Rahoitusvelat				**121 639**
Muut kuin rahoitusvelat				1 870
Yhteensä 31.12.2016	**12 896**	**108 390**	**353**	**123 509**

Yleiseen liikkeeseen laskettuihin velkakirjoihin sisältyvät joukkovelkakirjalainat on arvostettu kirjanpidossa jaksotettuun hankintamenoon. Näille velkakirjoille markkinoilta saatavilla olevan informaation ja vakiintuneiden arvostusmenetelmien avulla arvioitu käypä arvo joulukuun lopussa oli n. 385 (545) miljoonaa euroa kirjanpitoarvoa suurempi. Huonommalla etuoikeudella olevat velat on arvostettu jaksotettuun hankintamenoon. Näiden käyvät arvot ovat jaksotettua hankintamenoa suuremmat, mutta luotettavien käypien arvojen määrittämiseen liittyy epävarmuutta.

Liite 43. Toistuvasti käypään arvoon arvostettujen erien ryhmittely arvostusmenetelmän mukaisesti

Varojen käyvät arvot 31.12.2017, milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat				
Oman pääoman ehtoiset instrumentit	125	57	38	220
Vieraan pääoman ehtoiset instrumentit	3 249	234	416	3 899
Sijoitussidonnaiset sopimukset	7 111	3 015		10 126
Johdannaissopimukset	2	3 279	131	3 412
Myytävissä olevat rahoitusvarat				
Oman pääoman ehtoiset instrumentit	623	200	577	1 399
Vieraan pääoman ehtoiset instrumentit	11 977	4 041	354	16 372
Rahoitusinstrumentit yhteensä	**23 087**	**10 826**	**1 516**	**35 429**
Sijoituskiinteistöt			1 004	1 004
Yhteensä	**23 087**	**10 826**	**2 520**	**36 433**

Varojen käyvät arvot 31.12.2016, milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat				
Oman pääoman ehtoiset instrumentit	442	82	26	550
Vieraan pääoman ehtoiset instrumentit	3 489	712	117	4 318
Sijoitussidonnaiset sopimukset	6 591	2 577		9 168
Johdannaissopimukset	6	4 566	160	4 732
Myytävissä olevat rahoitusvarat				
Oman pääoman ehtoiset instrumentit	900	564	780	2 245
Vieraan pääoman ehtoiset instrumentit	13 130	4 042	369	17 541
Rahoitusinstrumentit yhteensä	**24 559**	**12 543**	**1 452**	**38 553**
Sijoituskiinteistöt			951	951
Yhteensä	**24 559**	**12 543**	**2 403**	**39 504**

Velkojen käyvät arvot 31.12.2017, milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat				
Sijoitussidonnaiset sopimukset	7 133	3 024		10 158
Muut		1		1
Johdannaissopimukset	5	2 929	92	3 026
Yhteensä	**7 138**	**5 955**	**92**	**13 185**

Velkojen käyvät arvot 31.12.2016, milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat				
Sijoitussidonnaiset sopimukset	6 618	2 587		9 205
Muut		0		0
Johdannaissopimukset	10	3 926	107	4 044
Yhteensä	**6 628**	**6 514**	**107**	**13 249**

Käypään arvoon arvostus

Johdannaiset

Listattujen johdannaisten hinta saadaan suoraan markkinoilta. OTC-johdannaisten arvostuksessa käytetään markkinoilla yleisesti käytössä olevia malleja ja menetelmiä. Näitä tarvitaan mm. korko ja -valuuttakäyrien ja volatiliteettipintojen muodostamiseen sekä optioiden arvostukseen. Yleisesti näiden mallien syöttötiedot voidaan johtaa markkinoilta. Kuitenkin joidenkin sopimusten arvostuksessa joudutaan käyttämään malleja, joiden syöttötietoja ei voida havaita markkinoilta vaan ne joudutaan arvioimaan. Nämä sopimukset on luokiteltu tasolle 3.

Middle Office vastaa pankkitoiminnan johdannaisten käyvän arvon arvostuksista ja niissä käytetyn markkinadatan, arvostuskäyrien ja volatiliteettipintojen laadusta ja luotettavuudesta osana päivittäistä arvostusprosessia ml. tason 3 arvostukset. Middle Office vertaa sopimustasolla arvostushintoja säännöllisesti CSA-vastapuolten ja keskusvastapuolen toimittamiin arvostuksiin ja selvittää tarvittaessa mahdolliset merkittävät arvostuserot.

Riskienhallinnan ohjaus on vastuussa uusien arvostusmallien ja menetelmien hyväksymisestä sekä arvostusprosessin valvonnasta. Arvostusten varmennus perustuu mm. arvostamiseen käyttäen vaihtoehtoisia lähteitä sekä markkinahinnoille, että muille syöttötiedoille. Varmennusprosessissa arvostushintoja voidaan verrata CSA-vastapuolten ja keskusvastapuolen toimittamiin hintoihin. Lisäksi on mahdollista käyttää myös kolmansien osapuolten tarjoamia arvostuspalveluja.

Pankkitoimintaan liittyvät OTC -johdannaisten arvostuksessa huomioidaan kaupan osapuolten luottoriski. Luottoriskiä oikaistaan vastapuoliriskikorjauksella (ns. Credit Valuation Adjustment "CVA") sekä omalla luottoriskikorjauksella (ns. Debit Valuation Adjustment, "DVA"). CVA- ja DVA -arvostusoikaisut lasketaan vastapuolikohtaisesti. CVA- ja DVA-oikaisut lasketaan simuloimalla johdannaisten markkina-arvoja ja maksukyvyttömyystilanteita perustuen pääsääntöisesti markkinoilta saataviin tietoihin. Maksukyvyttömyystodennäköisyyksien arvioinnissa hyödynnetään markkinadataa myös epälikvideillä vastapuolilla yhdistämällä vastapuolet likvidiin markkinadataan.

Käyvän arvon hierarkia

Taso 1: Noteeratut markkinahinnat

Hierarkiatasoon 1 ryhmitellyt erät koostuvat suurimmissa pörsseissä listatuista osakkeista, noteeratuista yritysten, valtioiden ja rahoituslaitosten velkapapereista sekä pörssijohdannaisista. Kyseisten instrumenttien käypä arvo määräytyy toimivilta markkinoilta saatavien noteerausten perusteella.

Taso 2: Arvostusmenetelmät havainnoitavissa olevia syöttötietoja käyttäen

Arvostusmenetelmät, jotka perustuvat luotettaviin laskentaparametreihin. Hierarkiatasoon 2 luokiteltujen instrumenttien käyvällä arvolla tarkoitetaan arvoa, joka on johdettavissa rahoitusvälineen osien tai vastaavien rahoitusvälineiden markkina-arvosta, tai arvoa, joka on laskettavissa rahoitusmarkkinoilla yleisesti hyväksytyillä arvostusmalleilla ja -menetelmillä, jos markkina-arvo on niiden avulla luotettavasti arvioitavissa. Tähän hierarkiatasoon on luokiteltu suurin osa OP Yrityspankki -konsernin OTC-johdannaisista sekä yritysten, valtioiden ja rahoituslaitosten noteeratut velkapaperit, joita ei ole luokiteltu tasolle 1.

Taso 3: Arvostusmenetelmät ei havainnoitavissa olevia syöttötietoja käyttäen

Arvostusmenetelmät, joiden laskentaparametreihin sisältyy erityistä epävarmuutta. Hierarkiatasoon 3 luokitellut instrumentit arvostetaan hinnoittelumalleilla, joiden laskentaparametreihin sisältyy epävarmuutta. Lisäksi tasolle 3 luokitellaan velkapapereita, joille noteerauksia on markkinoilla vain vähän tai ei ollenkaan. Kyseiseen taseryhmään sisällytetään kompleksisemmat OTC-johdannaiset sekä sellaiset pitkän maturiteetin johdannaiset, joiden arvostuksessa käytettyä markkinadataa on jouduttu ekstrapoloimaan, tietyt private equity -sijoitukset, epälikvidit lainat, strukturoidut lainat ml. arvopaperistetut lainat ja strukturoidut velkakirjat sekä hedge-rahastot. Tason 3 käypä arvo perustuu kolmannelta osapuolelta saatavaan hintatietoon.

Siirrot käyvän arvon arvostuksen tasojen välillä

Siirrot eri hierarkiatasojen välillä katsotaan tapahtuneen siirron aiheuttaman tapahtuman tai olosuhteiden muutoksen toteutumispäivänä. Siirrot tasojen vällillä johtuvat pääosin käytettävissä olevien markkinanoteerausten määrästä ja luokitteluperiaatteiden täsmentämisestä.

Arvostusmenetelmät, joiden laskentaparametreihin sisältyy epävarmuutta (Taso 3)

Erittely rahoitusvaroista ja rahoitusveloista

Rahoitusvarat, milj. €	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat	Johdannais-sopimukset	Myytävissä olevat	Varat yhteensä
Avaava tase 1.1.2017	**142**	**160**	**1 149**	**1 452**
Tuloslaskelman nettotuotot	13	-29	-62	-77
Laajan tuloslaskelman nettotuotot			-33	-33
Hankinnat	29		136	165
Myynnit	-53		-189	-242
Lyhennykset	-67		-7	-74
Siirrot tasoon 3	392		175	567
Siirrot tasosta 3	-3		-240	-242
Päättävä tase 31.12.2017	**454**	**131**	**930**	**1 516**

Rahoitusvarat, milj. €	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat	Johdannais-sopimukset	Myytävissä olevat	Varat yhteensä
Avaava tase 1.1.2016	**21**	**176**	**1 005**	**1 203**
Tuloslaskelman nettotuotot	-12	-16	-50	-79
Laajan tuloslaskelman nettotuotot			97	97
Hankinnat	133		259	391
Myynnit	-2		-128	-130
Lyhennykset	0			0
Siirrot tasoon 3	2		148	150
Siirrot tasosta 3			-181	-181
Päättävä tase 31.12.2016	**142**	**160**	**1 149**	**1 452**

Rahoitusvelat, milj. €	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat	Johdannais-sopimukset	Velat yhteensä
Avaava tase 1.1.2017		**107**	**107**
Tuloslaskelman nettotuotot		-15	-15
Päättävä tase 31.12.2017		**92**	**92**

Rahoitusvelat, milj. €	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat	Johdannais-sopimukset	Velat yhteensä
Avaava tase 1.1.2016		**135**	**135**
Tuloslaskelman nettotuotot		-28	-28
Päättävä tase 31.12.2016		**107**	**107**

Erittely nettotuotoista tuloslaskelmaerittäin 31.12.2017

Milj. €	Korkokate	Sijoitus-toiminnan nettotuotot	Laaja tulos-laskelma/ Käyvän arvon rahaston muutos	Nettotuotot tilikauden lopussa hallussa olevista varoista ja veloista
Realisoituneet nettotuotot	13			13
Realisoitumattomat nettotuotot	-14	-62	-33	-108
Nettotuotot yhteensä	**0**	**-62**	**-33**	**-95**

Erittely nettotuotoista tuloslaskelmaerittäin 31.12.2016

Milj. €	Korkokate	Sijoitus-toiminnan nettotuotot	Laaja tulos-laskelma/ Käyvän arvon rahaston muutos	Nettotuotot tilikauden lopussa hallussa olevista varoista ja veloista
Realisoituneet nettotuotot	-12			-12
Realisoitumattomat nettotuotot	11	-50	97	58
Nettotuotot yhteensä	**-1**	**-50**	**97**	**46**

Hierarkiatason 3 johdannaiset ovat asiakkaiden tarpeisiin strukturoituja johdannaisia, joiden markkinariski on katettu vastaavalla johdannaissopimuksella. Tulosvaikutusta avoimesta markkinariskistä ei synny. Tason 3 johdannaiset liittyvät OP Yrityspankin liikkeeseen laskemiin strukturoituihin joukkovelkakirjalainoihin, joiden tuotto määräytyy kytketyn johdannaisen arvonkehityksen perusteella. Näiden kytkettyjen johdannaisten arvonmuutosta ei ole esitetty yllä olevassa taulukossa. Lisäksi tasolle 3 on luokiteltu pitkän maturiteetin johdannaisia, joiden arvostuksessa käytettyä markkinadataa on jouduttu ekstrapoloimaan.

Arvostustekijöiden muutokset
Arvostusmenetelmissä ei ole tapahtunut olennaisia muutoksia vuoden 2017 aikana.

Herkkyysanalyysi epävarmuutta sisältävistä laskentaparametreista 31.12.2017

Instrumenttityyppi, milj. €	Saamiset	Velat	Nettosaldo	Herkkyysanalyysi	Jokseenkin mahdollinen käyvän arvon muutos
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat					
Pääomarahastot*	38		38	3,8	10 %
Joukkolainasijoitukset	416		416	41,6	10 %
Johdannaiset					
Indeksilainojen suojat ja strukturoidut johdannaiset sekä pitkän maturiteetin johdannaiset**	131	-92	39	4,3	11 %
Myytävissä olevat					
Joukkolainasijoitukset	354		354	35,4	10 %
Epälikvidit sijoitukset	81		81	12,2	15 %
Pääomarahastot*	352		352	35,2	10 %
Kiinteistöpääomarahastot***	143		143	28,6	20 %
Sijoituskiinteistöt					
Sijoituskiinteistöt***	1004		1 004	200,7	20 %

Herkkyysanalyysi epävarmuutta sisältävistä laskentaparametreista 31.12.2016

Instrumenttityyppi, milj. €	Saamiset	Velat	Nettosaldo	Herkkyysanalyysi	Jokseenkin mahdollinen käyvän arvon muutos
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat					
Pääomarahastot*	26		26	2,6	10 %
Joukkolainasijoitukset	117		117	11,7	10 %
Johdannaiset					
Indeksilainojen suojat ja strukturoidut johdannaiset sekä pitkän maturiteetin johdannaiset**	160	-107	53	5,8	11 %
Myytävissä olevat					
Joukkolainasijoitukset	369		369	36,9	10 %
Epälikvidit sijoitukset	65		65	9,8	15 %
Pääomarahastot*	489		489	48,9	10 %
Kiinteistöpääomarahastot***	225		225	45,0	20 %
Sijoituskiinteistöt					
Sijoituskiinteistöt***	951		951	190,2	20 %

* Pääomarahastojen arvo riippuu pääasiassa kohdeyritysten tuloskehityksestä ja vastaavien listattujen yhtiöiden PE-kertoimista. Pääomarahastojen käyvän arvon kehitystä seurataan Total Value per Pid-in (TVPI) -kertoimella, joka on muuttunut keskimäärin 10 %.

** Seuraavien stressiskenaarioiden: osakkeiden volatiliteetin (30%), osakkeiden osinkojen (30%), luottoriskipreemioiden (30%) ja merkittävien korrelaatiomuutosten yhteenlaskettu arvonmuutos

*** Kiinteistöpääomarahastojen ja sijoituskiinteistöjen arvostuksessa käytetään pääsääntöisesti tuottoarvomenetelmää, jonka pääkomponentit ovat tuottovaade ja nettovuokrataso. Tuottovaateen muutos +/- 1 %-yksiköllä johtaa keskimäärin noin 20 %:n muutokseen käyvässä arvossa.

Vastuusitoumuksia ja johdannaisia koskevat liitetiedot

Liite 44. Taseen ulkopuoliset sitoumukset

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Takaukset	643	836
Takuuvastuut	1 936	1 921
Pantit		0
Luottolupaukset	12 176	11 049
Lyhytaikaisiin kauppatapahtumiin liittyvät sitoumukset	372	358
Muut	1 121	966
Taseen ulkopuoliset sitoumukset yhteensä	**16 247**	**15 129**

Liite 45. Ehdolliset velat ja varat

OP Ryhmään kuuluvat vakuutusyhtiöt merkitsevät vakuutussopimuksia poolien kautta. Poolin jäsenet ovat ensisijaisesti vastuussa omasta suhteellisesta osuudestaan. Osuudet perustuvat sopimuksiin, jotka vahvistetaan vuosittain. Eräissä pooleissa poolin jäsenet vastaavat maksukyvyttömän poolijäsenen velvoitteista omien osuuksiensa suhteessa. Vakuutusyhtiöt kirjaavat yhteisvastuun kautta tulevat vastuut ja saamiset, mikäli yhteisvastuun realisoituminen on todennäköistä.

Liite 46. Muut vuokrasopimukset

OP Ryhmä vuokralle ottajana

Osa OP:n käyttämistä toimitiloista on vuokrattu. Vuokrasopimusten jäljellä olevat voimassaoloajat vaihtelevat vuodesta kymmeneen vuoteen ja normaalisti niihin sisältyy mahdollisuus jatkaa sopimusta alkuperäisen päättymispäivän jälkeen. Osa vuokratuista toimitiloista on edelleen vuokrattu. Lisäksi on vuokrattu leasingsopimuksin moottoriajoneuvoja ja konttorikoneita.

Ei-purettavissa olevien vuokrasopimusten perusteella maksettavat vähimmäisvuokrat

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Yhden vuoden kuluessa	7	9
Yli vuoden kuluessa ja enintään viiden vuoden kuluttua	20	17
Yli viiden vuoden kuluttua	3	2
Yhteensä	**31**	**27**

OP Ryhmä vuokralle antajana

OP Ryhmän yritykset ovat antaneet vuokralle omistamiaan sijoituskiinteistöjä, joista kertyi vuokratuottoja 79 miljoonaa euroa (70).

Ei-purettavissa olevien muiden vuokrasopimusten perusteella saatavat vähimmäisvuokrat

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Yhden vuoden kuluessa	53	58
Yli vuoden kuluessa ja enintään viiden vuoden kuluttua	124	132
Yli viiden vuoden kuluttua	127	125
Yhteensä	**304**	**315**

Liite 47. Johdannaissopimukset

Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät johdannaiset 31.12.2017

	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksuaika				Käyvät arvot*		
Milj. €	< 1 v	1-5 v	> 5 v	Yhteensä	Varat	Velat	Luottovasta-arvo
Korkojohdannaiset							
Koronvaihtosopimukset, josta	10 361	33 223	40 673	84 257	2 212	2 103	2 988
Keskusvastapuoliselvitettävät	7 311	22 328	29 198	58 837	757	-814	1 307
OTC-korko-optiot							
Call ja capit							
Ostetut	2 682	4 438	5 686	12 806	334	2	451
Asetetut	2 449	6 315	3 370	12 134	4	208	14
Put ja floorit							
Ostetut	1 147	5 169	1 876	8 191	102	10	163
Asetetut	1 159	5 835	1 955	8 949	11	87	55
OTC-korkojohdannaiset yhteensä	17 798	54 979	53 560	126 337	2 662	2 411	3 671
Korkofutuurit	1 615	1 000		2 615	1	1	
Pörssijohdannaiset yhteensä	1 615	1 000		2 615	1	1	
Korkojohdannaiset yhteensä	19 414	55 979	53 560	128 953	2 663	2 411	3 671
Valuuttajohdannaiset							
Valuuttatermiinit	27 606	263	23	27 893	206	190	484
Koron- ja valuutanvaihtosopimukset	2 059	6 932	2 472	11 463	705	654	1 258
Valuuttaoptiot							
Call							
Ostetut	115	28		143	3		6
Asetetut	151	17		168		3	
Put							
Ostetut	227	17		244	1		4
Asetetut	178	31		209		1	
OTC-valuuttajohdannaiset yhteensä	30 336	7 287	2 496	40 119	915	848	1 752
Valuuttajohdannaiset yhteensä	30 336	7 287	2 496	40 119	915	848	1 752
Osake- ja indeksijohdannaiset							
Osake-indeksioptiot							
Call							
Ostetut	5	3		8	1	0	2
Put							
Asetetut	280			280	1		
OTC-osake- ja indeksijohdannaiset yhteensä	286	3		288	2	0	2
Luottojohdannaiset							
Luottoriskinvaihtosopimukset	28	189	10	227	9	6	10
Luottojohdannaiset yhteensä	28	189	10	227	9	6	10
Muut							
Muut termiinit	17	0		17	0	3	2
Muut swap-sopimukset	211	513		723	65	31	130
Muut OTC-johdannaiset yhteensä	228	513		741	65	34	132
Muut futuurit	7	1		8	0	2	
Muut johdannaiset yhteensä	235	513		748	65	36	132
Kaupankäynnin johdannaiset yhteensä	**50 298**	**63 971**	**56 066**	**170 335**	**3 655**	**3 301**	**5 566**

Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät johdannaiset 31.12.2016

Milj. €	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksuaika < 1 v	1-5 v	> 5 v	Yhteensä	Käyvät arvot* Varat	Velat	Luottovasta-arvo
Korkojohdannaiset							
Koronvaihtosopimukset	16 966	34 004	37 559	88 528	2 804	2 712	3 538
Keskusvastapuoliselvitettävät	7 711	22 162	23 347	53 220	950	1 020	1 411
OTC-korko-optiot							
Call ja capit							
Ostetut	2 513	5 910	4 317	12 741	400	1	504
Asetetut	2 091	7 489	3 392	12 972	2	317	8
Put ja floorit							
Ostetut	2 678	3 718	1 821	8 217	149	6	209
Asetetut	3 359	4 374	1 633	9 366	12	116	39
OTC-korkojohdannaiset yhteensä	27 608	55 495	48 721	131 824	3 366	3 153	4 298
Korkofutuurit	4 071	789		4 860	0	1	
Put							
Asetetut	1 000			1 000	0		
Pörssijohdannaiset yhteensä	5 071	789		5 860	1	1	
Korkojohdannaiset yhteensä	32 679	56 284	48 721	137 684	3 367	3 154	4 298
Valuuttajohdannaiset							
Valuuttatermiinit	21 371	382	50	21 803	249	249	471
Koron- ja valuutanvaihto-sopimukset	3 196	9 052	2 767	15 015	1 161	1 234	1 853
Valuuttaoptiot							
Call							
Ostetut	131	2		134	1		3
Asetetut	181	2		183		2	
Put							
Ostetut	226	2		228	4		6
Asetetut	161	3		164		2	
OTC-valuuttajohdannaiset yhteensä	25 266	9 443	2 817	37 526	1 415	1 487	2 332
Valuuttajohdannaiset yhteensä	25 266	9 443	2 817	37 526	1 415	1 487	2 332
Osake- ja indeksijohdannaiset							
Osake-optiot							
Call							
Ostetut		5		5	1		1
Osakeindeksioptiot							
Call							
Ostetut	0	1		1	0		0
OTC-osake- ja indeksijohdannaiset yhteensä	0	6		6	1		1
Osakefutuurit	15			15		0	
Pörssijohdannaiset yhteensä	15			15		0	
Osake- ja indeksijohdannaiset yhteens	15	6		21	1	0	1
Luottojohdannaiset							
Luottoriskinvaihtosopimukset	19	397	13	429	11	8	36
Luottojohdannaiset yhteensä	19	397	13	429	11	8	36

Muut							
Muut termiinit	1	0		2	0	0	0
Muut swap-sopimukset	261	541	2	805	63	18	135
Muut OTC-johdannaiset yhteensä	263	542	2	807	64	18	135
Muut futuurit	12	10		22	0	5	
Muut johdannaiset yhteensä	275	552	2	829	64	23	135
Kaupankäynnin johdannaiset yhteensä	**58 254**	**66 683**	**51 553**	**176 490**	**4 857**	**4 673**	**6 802**

Suojaustarkoituksessa pidettävät johdannaissopimukset - käyvän arvon suojaus 31.12.2017

	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksuaika				Käyvät arvot*		
Milj. €	< 1 v	1-5 v	> 5 v	Yhteensä	Varat	Velat	Luottovasta-arvo
Korkojohdannaiset							
Koronvaihtosopimukset, josta	3 325	21 262	11 592	36 180	421	334	701
Keskusvastapuoliselvitettävät	880	16 158	6 417	23 455	179	-285	356
OTC-korkojohdannaiset yhteensä	3 325	21 262	11 592	36 180	421	334	701
Korkojohdannaiset yhteensä	3 325	21 262	11 592	36 180	421	334	701
Valuuttajohdannaiset							
Valuuttatermiinit	61			61		1	1
Koron- ja valuutanvaihto-sopimukset	517	1 958	319	2 794	35	265	162
OTC-valuuttajohdannaiset yhteensä	578	1 958	319	2 855	35	265	163
Valuuttajohdannaiset yhteensä	578	1 958	319	2 855	35	265	163
Käyvän arvon suojauksen johdannaiset yhteensä	**3 903**	**23 220**	**11 911**	**39 035**	**456**	**600**	**864**

Suojaustarkoituksessa pidettävät johdannaissopimukset - rahavirran suojaus 31.12.2017

	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksuaika				Käyvät arvot*		
Milj. €	< 1 v	1-5 v	> 5 v	Yhteensä	Varat	Velat	Luottovasta-arvo
Korkojohdannaiset							
Koronvaihtosopimukset, josta	652	1 379	1 556	3 587	73	5	104
Keskusvastapuoliselvitettävät	200	100		300	4		5
OTC korkojohdannaiset yhteensä	652	1 379	1 556	3 587	73	5	104
Korkojohdannaiset yhteensä	652	1 379	1 556	3 587	73	5	104
Valuuttajohdannaiset							
Valuuttatermiinit	5 794			5 794	32	67	88
OTC-valuuttajohdannaiset yhteensä	5 794	0	0	5 794	32	67	88
Valuuttajohdannaiset yhteensä	5 794	0	0	5 794	32	67	88
Rahavirran suojauksen johdannaiset yhteensä	**6 446**	**1 379**	**1 556**	**9 381**	**105**	**72**	**192**
Suojauksen johdannaiset yhteensä	**10 349**	**24 599**	**13 467**	**48 416**	**561**	**672**	**1 056**

Suojaustarkoituksessa pidettävät johdannaissopimukset - käyvän arvon suojaus 31.12.2016

	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksuaika				Käyvät arvot*		
Milj. €	< 1 v	1-5 v	> 5 v	Yhteensä	Varat	Velat	Luottovasta-arvo
Korkojohdannaiset							
Koronvaihtosopimukset	5 027	19 358	11 313	35 698	656	475	923
Keskusvastapuoliselvitettävät	208	11 538	7 414	19 159	229	315	398
OTC korkojohdannaiset yhteensä	5 027	19 358	11 313	35 698	656	475	923
Korkojohdannaiset yhteensä	**5 027**	**19 358**	**11 313**	**35 698**	**656**	**475**	**923**
Valuuttajohdannaiset							
Valuuttatermiinit	32			32		1	0
Koron- ja valuutanvaihto-sopimukset	143	2 163	827	3 132	160	178	332
OTC valuuttajohdannaiset yhteensä	175	2 163	827	3 164	160	179	332
Valuuttajohdannaiset yhteensä	175	2 163	827	3 164	160	179	332
Käyvän arvon suojauksen johdannaiset yhteensä	**5 201**	**21 520**	**12 140**	**38 862**	**817**	**654**	**1 255**

Suojaustarkoituksessa pidettävät johdannaissopimukset - rahavirran suojaus 31.12.2016

	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksuaika				Käyvät arvot*		
Milj. €	< 1 v	1-5 v	> 5 v	Yhteensä	Varat	Velat	Luottovasta-arvo
Korkojohdannaiset							
Koronvaihtosopimukset, josta	513	1 872	789	3 175	106	3	127
Keskusvastapuoliselvitettävät		300		300	7		9
OTC korkojohdannaiset yhteensä	513	1 872	789	3 175	106	3	127
Korkojohdannaiset yhteensä	513	1 872	789	3 175	106	3	127
Valuuttajohdannaiset							
Valuuttatermiinit	4 074			4 074	113	10	155
OTC-valuuttajohdannaiset yhteensä	4 074	0	0	4 074	113	10	155
Valuuttajohdannaiset yhteensä	4 074	0	0	4 074	113	10	155
Rahavirran suojauksen johdannaiset yhteensä	**4 588**	**1 872**	**789**	**7 249**	**219**	**13**	**282**
Suojauksen johdannaiset yhteensä	**9 789**	**23 393**	**12 929**	**46 111**	**1 035**	**667**	**1 537**

Johdannaiset yhteensä 31.12.2017

	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksuaika				Käyvät arvot*		
Milj. €	< 1 v	1-5 v	> 5 v	Yhteensä	Varat	Velat	Luottovasta-arvo
Korkojohdannaiset, josta	23 391	78 621	66 708	168 720	3 157	2 751	4 476
Keskusvastapuoliselvitettävät	8 392	38 585	35 615	82 592	941	-1 100	1 668
Valuuttajohdannaiset	36 708	9 245	2 815	48 768	982	1 180	2 002
Osake- ja indeksisidonnaiset johdanna	286	3		288	2	0	2
Luottojohdannaiset	28	189	10	227	9	6	10
Muut johdannaiset	235	513	0	748	65	36	132
Johdannaiset yhteensä	**60 647**	**88 571**	**69 533**	**218 751**	**4 216**	**3 973**	**6 621**

Johdannaiset yhteensä 31.12.2016

	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksuaika				Käyvät arvot*		Luottovasta-
Milj. €	< 1 v	1-5 v	> 5 v	Yhteensä	Varat	Velat	arvo
Korkojohdannaiset, josta	38 219	77 514	60 823	176 557	4 129	3 632	5 347
Keskusvastapuoliselvitettävät	7 919	33 999	30 761	72 679	1 186	1 335	1 818
Valuuttajohdannaiset	29 515	11 606	3 644	44 765	1 688	1 676	2 820
johdannaiset	15	6		21	1	0	1
Luottojohdannaiset	19	397	13	429	11	8	36
Muut johdannaiset	275	552	2	829	64	23	135
Johdannaiset yhteensä	**68 043**	**90 075**	**64 482**	**222 601**	**5 892**	**5 340**	**8 340**

* Käyvät arvot sisältävät kertyneet korot, jotka taseessa esitetään muissa varoissa tai varauksissa ja muissa veloissa. Lisäksi keskusvastapuoliselvityksessä olevien johdannaisten käyvät arvot on nettoutettu taseessa.

Keskusvastapuoliselvityksessä olevat korkojohdannaiset nettoutetaan taseessa. Nettoutuksen vaikutukset on esitetty liitteessä 48. Muut johdannaissopimukset esitetään taseessa bruttomääräisenä. OP Yhteenliittymän vakavaraisuuslaskennassa käytetään myös johdannaisten nettoutusta. Nettoutuksen vaikutukset vastapuoliriskiin on esitetty OP Yhteenliittymän vakavaraisuusraportilla kohdassa 3.5. Nettoutus pienentäisi OP Yrityspankki Oyj:n johdannaisten luottovasta-arvoa 4 495 miljoonaa euroa (5 896).

Liite 48. Rahoitusvarat ja -velat, jotka on vähennetty toisistaan tai joita koskee toimeenpantavissa oleva yleinen nettoutusjärjestely

Rahoitusvarat

				Rahoitusvarojen määrät, joita ei ole netotettu taseessa		
31.12.2017, milj. €	Rahoitus-varojen brutto-määrä	Rahoitusvelkojen bruttomäärä, joka on vähennetty rahoitusvaroista*	Taseessa esitettävä netto-määrä**	Johdannais-yleis-sopimukset***	Saadut vakuudet	Nettomäärä
Johdannaiset	4 341	-928	3 412	-1 928	-412	1 072

				Rahoitusvarojen määrät, joita ei ole netotettu taseessa		
31.12.2016, milj. €	Rahoitus-varojen brutto-määrä	Rahoitusvelkojen bruttomäärä, joka on vähennetty rahoitusvaroista*	Taseessa esitettävä netto-määrä**	Johdannais-yleis-sopimukset***	Saadut vakuudet	Nettomäärä
Johdannaiset	5 883	-1 151	4 732	-2 418	-1 177	1 138

Rahoitusvelat

				netotettu taseessa		
31.12.2017, milj. €	Rahoitus-varojen brutto-määrä	Rahoitusvarojen bruttomäärä, joka on vähennetty rahoitusveloista*	Taseessa esitettävä netto-määrä**	Johdannais-yleis-sopimukset***	Annetut vakuudet	Nettomäärä
Johdannaiset	4 112	-1 085	3 026	-1 928	-717	381

				Rahoitusvelkojen määrät, joita ei ole netotettu taseessa		
31.12.2016, milj. €	Rahoitus-varojen brutto-määrä	Rahoitusvarojen bruttomäärä, joka on vähennetty rahoitusveloista*	Taseessa esitettävä netto-määrä**	Johdannais-yleis-sopimukset***	Annetut vakuudet	Nettomäärä
Johdannaiset	5 350	-1 307	4 044	-2 418	-1 139	486

* ml. käteisvaroihin sisältyvä päivittäin selvitettyjen johdannaisten nettomäärä yht. -161 (-147) miljoonaa euroa.

** Käyvät arvot ilman kertyneitä korkoja

*** Käytäntönä on solmia johdannaisyleissopimukset kaikkien johdannaisvastapuolien kanssa.

OTC-johdannaisten keskusvastapuoliselvitys

Finanssivastapuolten kanssa solmitut standardiehtoiset OTC-johdannaiskaupat selvitetään London Clearing House:n kanssa EMIR-asetuksen (EU 648/2012) mukaisesti. Toimintamallissa johdannaisten vastapuoleksi muuttuu päivittäisen selvitysprosessin päätteeksi keskusvastapuoli, jonka kanssa netotetaan johdannaisten päiväkohtaiset maksut. Lisäksi päivittäin joko maksetaan tai saadaan vakuus, joka vastaa avointen sopimusten käypien arvojen muutosta (variation margin). Keskusvastapuoliselvityksessä olevat korkojohdannaiset esitetään nettona taseessa.

Muut kahdenvälisesti selvitettävät OTC- johdannaiset

Konsernin ja muiden asiakkaiden välisiin johdannaiskauppoihin sekä sellaisiin johdannaiskauppoihin, joita asetuksen mukainen keskusvastapuoliselvitys ei koske, sovelletaan joko ISDA:n, konsernin omaa tai Finanssialan Keskusliiton johdannaisyleissopimusta. Näiden sopimusten perusteella johdannaisten maksuja voidaan netottaa transaktiokohtaisesti maksupäivittäin ja vastapuolen maksukyvyttömyys- ja konkurssitilanteissa. Sopimusehdoissa voidaan lisäksi vastapuolikohtaisesti sopia vakuuksista. Nämä johdannaiset esitetään taseessa bruttoperusteisesti.

Muut liitetiedot

Liite 49. Omistukset tytäryrityksissä, strukturoiduissa yhteisöissä sekä yhteisissä

OP Ryhmän rakenne

Seuraavassa kuviossa on kuvattu OP Ryhmän rakenne. Jäsenosuuspankit muodostavat ryhmän laskentateknisen emoyhtiön. OP Ryhmään yhdistellään jäsenosuuspankkien lisäksi jäsenosuuspankkien keskeisimmät tytäryhtiöt sekä keskusyhteisö OP Osuuskunta ja sen tytäryritykset, osakkuusyritykset sekä erilaiset yhteisjärjestelyt.

OP Ryhmän luottolaitokset vastaavat toistensa veloista. EKP valvoo OP Ryhmää konsolidoidusti.

OP Ryhmän tilinpäätökseen yhdistellyt merkittävät tytäryritykset 2017

OP Ryhmän merkittäviä tytäryrityksiä ovat sellaiset yhtiöt, joiden toiminta vaatii toimiluvan sekä muut liiketoiminnan kannalta keskeiset yritykset. Kaikki konserniin yhdistellyt merkittävät tytäryritykset ovat kokonaan omistettuja, eikä niissä ole näin ollen merkittäviä määräysvallattomien omistajien osuuksia.

Yhtiö	Kotipaikka	Omistus-osuus, %	Osuus ääni-vallasta, %
OP Osuuskunta	Helsinki	100,0	100,0
Helsingin Seudun Osuuspankki*	Helsinki		
OP-Asuntoluottopankki Oyj	Helsinki	100,0	100,0
OP-Henkivakuutus Oy	Helsinki	100,0	100,0
OP-Korttiyhtiö Oyj	Helsinki	100,0	100,0
OP-Palvelut Oy	Helsinki	100,0	100,0
OP Asiakaspalvelut Oy	Helsinki	100,0	100,0
OP-Rahastoyhtiö Oy	Helsinki	100,0	100,0
OVY Oy	Helsinki	100,0	100,0
Pivo Wallet Oy	Helsinki	100,0	100,0
OP Yrityspankki Oyj	Helsinki	100,0	100,0
Checkout Finland Oy	Tampere	100,0	100,0
OP Kiinteistösijoitus Oy	Helsinki	100,0	100,0
OP Varainhoito Oy	Helsinki	100,0	100,0
OP Säilytys Oy	Helsinki	100,0	100,0

*Helsingin Seudun Osuuspankki on osuuskunta. Sen edustajistossa jokaisella edustajalla on yksi ääni. Edustajistossa on 20 keskusyhteisön nimeämää edustajaa ja 10 omistaja-asiakkaiden edustajaa.

OP Yrityspankki -konsernin tilinpäätökseen yhdistellyt tytäryritykset

A-Vakuutus Oy	Helsinki	100,0	100,0
Pohjola Terveys Oy	Helsinki	100,0	100,0
OP Finance AS	Viro	100,0	100,0
OP Finance SIA	Latvia	100,0	100,0
OP Vakuutus Oy	Helsinki	100,0	100,0
Seesam Insurance AS	Viro	100,0	100,0
UAB OP Finance	Liettua	100,0	100,0
Vakuutusosakeyhtiö Eurooppalainen	Helsinki	100,0	100,0

OP Ryhmän tilinpäätökseen yhdistellään tytäryhtiöinä lisäksi 46 (47) OP-Kiinteistökeskusta. Kiinteistökeskukset (OPKK) tarjoavat kiinteistöjen ja asuntojen välityspalveluita sekä isännöintipalveluita ja ne ovat 100%:sti omistettuja tytäryhtiöitä. Kiinteistökeskusten lisäksi on yhdistelty 23 kpl (23) muita tytäryrityksiä.

OP Ryhmän teknisen emoyhtiön muodostavat jäsenosuuspankit 2017

Pankin nimi	Tase 31.12.2017, milj. €	Vakavaraisuus % 31.12.2017	Toimitusjohtaja 31.12.2017
Akaan Seudun Op	179	62,3	Tuomo Smått
Alajärven Op	284	57,0	Jari Leivo
Alastaron Op	64	58,8	Sanna Metsänranta
Alavieskan Op	67	52,1	Antero Alahautala
Alavuden seudun Op	229	55,5	Jussi Ruuhela
Andelsbanken för Åland	431	24,7	Johnny Nordqvist
Andelsbanken Raseborg	421	30,3	Lars Björklöf
Artjärven Op	49	83,4	Reijo Hurskainen
Askolan Op	130	45,7	Kari Leskinen
Auran Op	103	46,2	Sauli Nuolemo
Etelä-Hämeen Op	1 504	58,7	Mika Helin
Etelä-Karjalan Op	1 446	46,0	Petri Krohns
Etelä-Pohjanmaan Op	1 173	30,0	Olli Tarkkanen
Euran Op	189	80,0	Timo Viitanen
Haapamäen Seudun Op	63	81,3	Hannu Petjoi
Hailuodon Op	44	67,2	Jani Isomaa
Halsuan-Ylipään Op	71	64,9	Heidi Pöyhönen
Haukivuoren Op	66	63,1	Seppo Laurila
Heinäveden Op	84	106,2	Jukka Tuomisto
Himangan Op	85	35,6	Kari Haanmäki
Hirvensalmen Op	45	75,3	Kirsi Hännikäinen
Honkilahden Op	36	72,3	Jukka-Pekka Koivisto
Humppilan Op	63	59,8	Jari Salokangas
Itä-Uudenmaan Op	1 243	28,8	Mauri Molander
Janakkalan Op	394	72,2	Mikko Suutari
Jokioisten Op	118	58,0	Vesa Rantanen
Jämsän Seudun Op	320	78,6	Kyösti Myller
Järvi-Hämeen Op	426	67,7	Teemu Sarhemaa
Kainuun Op	709	51,8	Teuvo Perätalo
Kalajoen Op	218	36,9	Leena Pajumaa
Kalkkisten Op	22	79,3	Ville Lehtinen
Kangasalan Seudun Op	447	42,7	Mika Kivimäki
Kangasniemen Op	191	78,1	Leo Pakkanen
Kannuksen Op	110	44,2	Juha Lundström
Kemin Seudun Op	339	52,9	Heikki Palosaari
Kerimäen Op	121	72,1	Jarmo Kaivonurmi
Keski-Pohjanmaan Op	1 038	28,3	Kimmo Peuranto
Keski-Suomen Op	2 554	38,7	Pasi Sorri
Keski-Uudenmaan Op	1 842	49,0	Juhani Rinta-Kartano
Kesälahden Op	78	76,8	Henrik Nuuttila (vt. tj.)
Kihniön Op	38	63,8	Pirjo Haapa-aho Vehniä
Kiikoisten Op	32	68,4	Kirsi Soltin
Kiteen Seudun Op	295	64,0	Olli Koivula
Koitin-Pertunmaan Op	78	76,8	Jouko Iso-Kuortti
Korpilahden Op	89	65,3	Tuomas Kupsala
Korsnäs Andelsbank	140	45,1	Jan-Erik Westerdahl
Kronoby Andelsbank	126	58,7	Kaj Nylund
Kuhmon Op	188	85,2	Hannu Kurkinen
Kuortaneen Op	67	51,5	Markku Jaatinen
Kurun Op	53	58,1	Marja-Leena Siuro
Kuusamon Op	216	42,4	Kari Kivelä
Kymenlaakson Op	1 788	50,5	Juha Korhonen

Kärkölän Op	98	55,3	Arto Haavikko
Käylän Op	27	54,2	Piia Mourujärvi
Köyliön Op	68	71,4	Jari Valonen
Laihian Op	106	28,1	Seppo Hautala
Lapin Op	102	60,1	Juha Teerialho
Lehtimäen Op	64	38,1	Veli-Jussi Haapala
Lemin Op	85	50,7	Ilkka Martikainen
Leppävirran Op	161	71,2	Jukka Kilpeläinen
Limingan Op	123	41,9	Petteri Juusola
Liperin Op	197	56,1	Jukka Asikainen
Loimaan Seudun Op	279	63,6	Juha Pullinen
Lokalahden Op	40	76,4	Ville Aarnio
Lounaismaan OP	1 485	46,8	Jukka Hulkkonen
Lounaisrannikon Op	570	39,7	Juha-Pekka Nieminen
Lounais-Suomen Op	301	74,7	Vesa Viitaniemi
Luhangan Op	52	45,5	Tuomas Puttonen
Luopioisten Op	40	60,4	Sirpa Leppäkoski
Luumäen Op	107	74,3	Mikko Purmonen
Länsi-Kymen Op	313	44,8	Saila Rosas
Länsi-Suomen Op	2 762	46,5	Matti Kiuru
Länsi-Uudenmaan Op	1 049	38,2	Jarmo Viitanen
Maaningan Op	103	69,3	Ari Väänänen
Marttilan Op	85	68,7	Matti Vahalahti
Mellilän Seudun Op	38	86,7	Aarre Anttila
Merimaskun Op	38	76,9	Sauli Jalonen
Metsämaan Op	30	85,3	Jussi Nieminen
Miehikkälän Op	76	67,7	Mikael Hanhilahti
Mouhijärven Op	83	40,9	Rainer Sillanpää
Multian Op	77	34,3	Arto Laitinen
Mynämäen-Nousiaisten Op	396	69,3	Kimmo Ranta
Mäntsälän Op	222	57,0	Heikki Kananen
Nagu Andelsbank	54	53,5	Johan Broos
Nakkila-Luvian Op	222	69,7	Jussi Kuvaja
Niinijoen Op	39	104,0	Kaisa Markula
Nilakan Seudun Op	177	44,5	Jouni Karhinen
Nivalan Op	193	43,7	Markku Niskala
Op Kantrisalo	101	58,7	Bo Hellen
Orimattilan Op	261	66,0	Jukka Sipilä
Oripään Op	68	28,6	Jouko Rekolainen
Oulaisten Op	231	49,6	Mika Korkia-aho
Oulun Op	3 264	28,2	Timo Levo
Outokummun Op	161	81,6	Ari Karhapää
Paattisten Op	95	63,6	Soile Noren
Paltamon Op	68	70,3	Jorma Niemi
Parikkalan Op	137	77,0	Tuomo Liukka
Pedersörenejdens Andelsbank	474	34,1	Thomas Hulten
Perhon Op	86	52,6	Pekka Pajula
Perhonjokilaakson Op	146	47,5	Asko Ahonen
Peräseinäjoen Op	119	62,4	Juha Mäki
Petäjäveden Op	87	37,7	Jaakko Ylitalo
Pihtiputaan Op	87	60,8	Toni Ruokanen
Pohjois-Hämeen Op	431	53,0	Pertti Pyykkö
Pohjois-Karjalan Op	1 619	43,8	Jaana Reimasto-Heiskanen
Pohjois-Savon Op	2 427	47,1	Seppo Pääkkö
Pohjolan Op	1 163	34,8	Keijo Posio
Polvijärven Op	142	70,4	Ari Noponen

Posion Op	111	76,0	Vesa Jurmu
Pudasjärven Op	191	82,0	Pertti Purola
Pukkilan Op	81	65,9	Jari Toivanen
Pulkkilan Op	43	86,5	Marja Hyvärinen
Punkalaitumen Op	98	76,5	Petri Antila
Purmo Andelsbank	39	42,4	Tommy Olin
Päijät-Hämeen Op	1 646	36,8	Timo Laine
Pöytyän Op	105	50,7	Tuomo Jokinen
Raahen seudun Op	393	46,6	Ari Pohjola
Rantasalmen Op	133	60,0	Kari Mäkelä
Rautalammin Op	79	44,2	Esko-Pekka Markkanen
Riistaveden Op	136	42,0	Pauli Kröger
Ruoveden Op	163	42,3	Leena Selkee
Ruukin Op	141	44,9	Kalle Arvio
Rymättylän Op	74	50,3	Leena Nikula
Rääkkylän Op	85	51,1	Heli Silvennoinen
Sallan Op	87	53,3	Anne Harju
Sastamalan Op	279	39,8	Jyrki Rantala
Satakunnan Op	492	64,9	Olli Näsi
Satapirkan Op	336	39,4	Antti Suomijärvi
Savitaipaleen Op	113	70,7	Leo-Petteri Nevalainen
Siikajoen Op	45	60,9	Sakari Kangas
Siikalatvan Op	85	37,2	Ismo Välijärvi
Simpeleen Op	82	93,3	Asko Imppola
Sonkajärven Op	106	69,8	Esko Nissinen
Sulkavan Op	73	72,9	Kari Haverinen
Suomenselän Op	666	37,1	Timo Suhonen
Suonenjoen Op	138	60,9	Antti Hult
Suur-Savon Op	1 875	43,6	Mikko Antikainen (vt. tj.)
Säkylän Op	96	48,8	Jari Katila
Taivalkosken Op	77	56,2	Piia Mourujärvi
Taivassalon Op	62	40,4	Jens Hildén
Tampereen Seudun Op	3 463	36,2	Mikko Rosenlund
Tarvasjoen Op	54	80,6	Esa Hentula
Tervolan Op	77	52,6	Hannu Neuvonen
Tervon Op	59	41,1	Jani Kääriäinen
Toholammin Op	123	41,3	Juha Pajumaa
Tornion Op	317	35,1	Terhi Luokkanen
Turun Seudun Op	3 224	19,2	Olli-Pekka Saario
Tuusniemen Op	134	26,1	Esa Simanainen
Tyrnävän Op	100	40,2	Antto Joutsiniemi
Ullavan Op	42	40,9	Jorma Somero
Urjalan Op	120	73,9	Jouni Tammelin
Utajärven Op	212	39,1	Martti Pulkkinen
Vaara-Karjalan Op	433	55,1	Raili Hyvönen
Vaasan Op	980	31,2	Ulf Nylund
Valkeakosken Op	258	39,7	Juha Luomala
Vampulan Op	84	51,2	Kari Hänti
Vehmersalmen Op	78	60,8	Petri Tyllinen
Vesannon Op	68	72,8	Markku Niskanen
Vihannin Op	118	51,6	Jari Kantomaa
Vimpelin Op	77	66,1	Matti Mäkinen
Virtain Op	199	50,9	Ari Kakkori
Ylitornion Op	98	57,3	Terttu Hagelin
Ylä-Kainuun Op	229	57,4	Eija Sipola
Yläneen Op	88	50,0	Heikki Eskola
Ylä-Savon Op	398	28,5	Mikko Paananen
Ypäjän Op	70	66,5	Kirsi-Marja Hiidensalo

Konsernitilinpäätökseen yhdistellyt strukturoidut yhteisöt

OP-Ryhmä toimii sijoittajana ja sijoitusrahastojen hallinnoijana erilaisissa sijoitusrahastoissa saadakseen sijoitustuottoja sekä erilaisia palkkiotuottoja. OP Ryhmän tilinpäätökseen yhdistellään 0 (1) sijoitusrahasto ja 2 (2) kiinteistörahastoa. Rahastot on luokiteltu strukturoiduiksi yhteisöiksi, sillä OP Ryhmän määräysvalta ei perustu äänioikeuksiin vaan merkityksellisten toimintojen ohjaamiseen, altistumiseen rahaston muuttuviin tuottoihin sekä rahaston hallinnon järjestämiseen. Näihin rahastoihin liittyy myös ryhmän kannalta olennaisimmat määräysvallattomien omistajien osuudet.

Alla olevassa taulukossa on esitetty ne strukturoidut yhteisöt, joissa on merkittävä määräysvallattomien osuus.

Nimi	Toimipaikka	Pääasiallinen toimiala	Omistusosuus, % 2017	Omistusosuus, % 2016	Määräys-vallattomien osuus, %
Real Estate Funds of Funds II Ky	Helsinki	Kiinteistörahasto	27,8	27,8	72,3

Taloudellista informaatiota koskeva yhteenveto tytäryrityksistä, joissa on olennainen määräysvallattomien omistajien osuus

Alla olevassa taulukossa on esitetty taloudellista informaatiota koskeva yhteenveto niistä tytäryrityksistä, jossa on OP Ryhmän kannalta olennainen määräysvallattomien omistajien osuus. Taloudellinen informaatio vastaa tytäryrityksen tilinpäätöksissä esitettyjä lukuja, joihin on tehty mm. käyvän arvon oikaisuja vastaamaan OP Ryhmän laatimisperiaatteita. Esitetyt luvut ovat ennen sisäisten liiketapahtumien eliminointia.

Yhteenveto taseesta	Real Estate Fund of Funds II Ky	
Milj. €	2017	2016
Rahavarat	0	1
Sijoitukset	36	41
Varat yhteensä	**36**	**43**
Nettovarallisuus	**36**	**43**
Kertyneet määräysvallattomien omistajien osuudet	26	31
Yhteenveto laajasta tuloslaskelmasta		
Liikevaihto	3	3
Jatkuvien toimintojen voitto tai tappio verojen jälkeen	3	3
Muut laajan tuloksen erät	0	1
Laaja tulos	**3**	**3**
Määräysvallattomien omistajien osuus laajasta tuloksesta	2	3
Määräysvallattomille omistajille maksetut voitto-osuudet	2	2
Yhteenveto rahavirroista		
Liiketoiminnasta kertynyt nettorahavirta	0	-1
Investointeihin käytetty nettorahavirta	9	14
Rahoitukseen käytetty nettorahavirta	-9	-14
Rahavarojen nettomuutos	**-1**	**-1**
Rahavarat tilikauden alussa	1	2
Rahavarat tilikauden lopussa	0	-1

Yhteiset toiminnot

OP Ryhmän tilinpäätökseen yhdistellään yhteisinä toimintoina noin 1 111 (1 241) kiinteistöyhtiötä yhdistelemällä OP Ryhmän omistusosuutta vastaava osuus kiinteistöyhtiön omaisuuseristä. Luokittelu yhteisiin toimintoihin on tehty liiketoiminnan luonteen mukaisesti vaikka OP Ryhmällä on määräysvalta osaan kiinteistöyhtiöistä. Kiinteistöyhtiöiden osakkeet oikeuttavat tiettyjen huoneistojen hallintaan, joista osa on OP Ryhmän omassa käytössä. Kukin keskinäisen kiinteistöyhtiön osakas on vastuussa osuudestaan yhtiön lainoista. Näistä yhteisistä toiminnoista osa muodostaa OP Ryhmän konttoriverkoston Suomessa ja ne sisältyvät taseessa aineellisiin hyödykkeisiin liitetietietoon 24. Loput kiinteistöyhtiöt ovat sijoituskiinteistöjä ja ne sisältyvät liitetietoon 20.

Yhteenveto yhteisten toimintojen yhdistelyn tasevaikutuksesta

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Maa-alueet	150	153
Rakennukset	1 251	1 255
Varat yhteensä	1 402	1 409
Velat yhteensä	4	3

Merkittävimmät OP Ryhmän tilinpäätökseen yhdistellyt yhteiset toiminnot 2017

Nimi	Kotipaikka	Toimiala	Omistusosuus
Asunto Oy Oulun Kalevankulma	Oulu	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Ansatie 5	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Arkadiankatu 23	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Hämeenkivi	Tampere	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Jyväskylän Kassatalo	Jyväskylä	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Kaisaniemenkatu 1	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	22,4
Kiinteistö Oy Koskikatu 9	Joensuu	Kiinteistön omistus ja hallinta	67,0
Kiinteistö Oy OPK-Vallila	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Quartetto Intermezzo	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Tampereen Hämeenkatu 12	Tampere	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Turun Asemanseutu	Turku	Kiinteistön omistus ja hallinta	49,5
Kiinteistö Oy Uusi Paino	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Vammalan Torikeskus	Vammala	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Vääksyntie 2	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Vääksyntie 4	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Mikkelin Forum Oy	Mikkeli	Kiinteistön omistus ja hallinta	87,1
Kiinteistö Oy Eteläesplanadi 12	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	99,8
As Oy Lappeenrannan Mariankulma	Lappeenranta	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Fenix Terra	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0

OP Yrityspankki -konsernin omistamat yritykset

Kiinteistö Oy Kanta-Sarvis II	Tampere	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Helsingin Puutarhurinkuja 2	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy STC Viinikkala	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Grand Cargo Terminal 1	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Grand Cargo Terminal 2	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Vantaan Kisällintie 13	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Tikkurilan Kauppatalo Oy	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	53,7
Kiinteistö Oy Vuosaaren Pohjoinen Ostoskeskus	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Kanta-Sarvis I	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	50,0
Kiinteistö Oy Koskitammi	Tampere	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Kuopion Isabella	Kuopio	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Oulun Kiilakivi	Oulu	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Turun Joukahaisenkatu 9	Turku	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Helsingin Frantseninkatu 13	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Topeliuksenkatu 41b	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	50,0
Kiinteistö Oy Asiakkaankatu 3	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Tuusulan Jatke	Tuusula	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0

Merkittävimmät OP Ryhmän tilinpäätökseen yhdistellyt yhteiset toiminnot 2016

Nimi	Kotipaikka	Toimiala	Omistusosuus
Asunto Oy Oulun Kalevankulma	Oulu	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Ansatie 5	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Arkadiankatu 23	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Hämeenkivi	Tampere	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Jyväskylän Kassatalo	Jyväskylä	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Kaisaniemenkatu 1	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	22,4
Kiinteistö Oy Koskikatu 9	Joensuu	Kiinteistön omistus ja hallinta	67,0
Kiinteistö Oy OPK-Vallila	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Quartetto Intermezzo	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Tampereen Hämeenkatu 12	Tampere	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Turun Asemanseutu	Turku	Kiinteistön omistus ja hallinta	49,5
Kiinteistö Oy Uusi Paino	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Vammalan Torikeskus	Vammala	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Vääksyntie 2	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Vääksyntie 4	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Mikkelin Forum Oy	Mikkeli	Kiinteistön omistus ja hallinta	87,1
Kiinteistö Oy Eteläesplanadi 12	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
As Oy Lappeenrannan Kirkkokatu 9	Lappeenranta	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0

OP Yrityspankki -konsernin omistamat yritykset

Kiinteistö Oy Kanta-Sarvis II	Tampere	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Helsingin Puutarhurinkuja 2	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy STC Viinikkala	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Grand Cargo Terminal 1	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Grand Cargo Terminal 2	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Tampereen Ratinankaari	Tampere	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Vantaan Kisällintie 13	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Tikkurilan Kauppatalo Oy	Vantaa	Kiinteistön omistus ja hallinta	53,7
Kiinteistö Oy Vuosaaren Pohjoinen Ostoskeskus	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Kanta-Sarvis I	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	50,0
Kiinteistö Oy Koskitammi	Tampere	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Kuopion Isabella	Kuopio	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Oulun Kiilakivi	Oulu	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Turun Joukahaisenkatu 9	Turku	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0
Kiinteistö Oy Helsingin Frantseninkatu 13	Helsinki	Kiinteistön omistus ja hallinta	100,0

Konsernitilinpäätökseen on merkitty osuus yhteisessä määräysvallassa olevista omaisuuseristä ja niihin kohdistuvista veloista.

Osuudet konsolidoimattomissa strukturoiduissa yhteisöissä

OP Ryhmään kuuluva OP-Rahastoyhtiö Oy hallinnoi OP-rahastoja. OP-Rahastoyhtiö Oy käyttää useissa hallinnoimissaan rahastoissa salkunhoitajana OP Varainhoito Oy:tä. Lisäksi ryhmään kuuluva OP Kiinteistösijoitus Oy hallinnoi useita kiinteistörahastoja. Useissa rahastoissa hallinnointiyhtiö ohjaa merkityksellisiä toimintoja tekemällä sijoituspäätökset rahaston sääntöjen mukaisesti. OP Ryhmän yrityksillä ei ole muissa em. yritysten hallinnoimissa rahastoissa sellaisia omistuksia, jotka altistaisivat ryhmän merkittävästi kohteen muuttuvalle tuotolle ja aiheuttaisivat siten konsolidointivelvoitteen.

OP Ryhmä saa konsolidoimattomista rahastoista hallinnointipalkkiotuottoja, jotka sisältyvät tuloslaskelmassa palkkiotuottoihin. Lisäksi OP Ryhmä saa konsolidoimattomista rahastoista sijoittajana tuottoja, jotka on merkitty sijoitustoiminnan nettotuottoihin sen mukaan, mihin tase-erään sijoitukset on merkitty taseessa.

OP Ryhmän sijoitukset OP -rahastoihin sekä OP Kiinteistösijoitus Oy:n rahastoihin on merkitty taseessa sijoitusomaisuuteen. OP Ryhmän tappioriski rajoittuu sijoituksen tasearvoon. Sijoitukset OP Ryhmän hallinnoimiin rahastoihin 31.12.2017 ovat yhteensä 330 miljoonaa euroa (903).

Liite 50. Lähipiiritapahtumat

OP Ryhmän lähipiiri muodostuu OP Ryhmän tilinpäätökseen yhdistellyistä yhtiöistä, osakkuusyhtiöistä, hallintohenkilöistä ja muista lähipiiriin kuuluvista yhtiöistä. OP Ryhmän hallintohenkilöihin luetaan OP Ryhmän pääjohtaja (OP Osuuskunnan johtokunnan puheenjohtaja), OP Osuuskunnan toimitusjohtaja, johtokunnan jäsenet ja varajäsenet sekä hallintoneuvoston jäsenet ja varajäsenet sekä näiden läheiset perheenjäsenet. Hallintohenkilöiden lähipiiriin luetaan myös yhtiöt, joissa hallintohenkilöllä tai hallintohenkilön läheisellä perheenjäsenellä on huomattava vaikutusvalta. Muihin lähipiiriin kuuluviin yhteisöihin luetaan OP-Eläkekassa ja OP-Eläkesäätiö.

Lähipiirille myönnetyissä lainoissa noudatetaan normaaleja luottoehtoja. Lainat on sidottu yleisesti käytössä oleviin viitekorkoihin.

OP Ryhmän pääjohtajan, muiden OP Osuuskunnan johtokunnan jäsenten ja varajäsenen osalta työnantajan noudattama irtisanomisaika on 6 kuukautta. Työsuhteen päättyessä johtajasopimuksessa erikseen määritellyissä tilanteissa pääjohtajalle maksetaan irtisanomisajan palkan lisäksi enintään 12 kuukauden rahapalkkaa vastaava summa ja muille johtokunnan jäsenille ja varajäsenelle enintään 6 kuukauden rahapalkkaa vastaava summa.

Liiketapahtumat lähipiirin kanssa 2017

Tuhatta euroa	Osakkuusyhtiöt	Hallinto-henkilöt	Muut
Luotot	313 226	10 442	
Muut saamiset	23	3 093	1 590
Talletukset	15 216	4 927	163 466
Korkotuotot		54	
Korkokulut Vakuutusmaksutuotot		2	77
Palkkiotuotot	22	61	6 985
Palkkiokulut	166	39	197
	7	18	7
Taseen ulkopuoliset sitoumukset			
Takaukset			
Palkat ja palkkiot sekä tulospalkat			
Palkat ja palkkiot		6 234	
Lähipiirin omistamien			
Osuuksien lukumäärä		68	

Tilikaudella on myyty johtokunnan jäsenelle tavanomaisin ehdoin käypään arvoon asunnon ja autopaikan osakkeet 1 211 tuhannella eurolla. Kaupasta on kirjattu myyntivoittoa noin 77 tuhatta euroa. Huoneisto ja autopaikka olivat aiemmin vuokrattu johtokunnan jäsenelle työsuhdeasunnoksi.

Liiketapahtumat lähipiirin kanssa 2016

Tuhatta euroa	Osakkuusyhtiöt	Hallinto-henkilöt	Muut
Luotot	178 604	11 198	
Muut saamiset	45	2 790	
Talletukset	5 301	3 622	42 119
Korkotuotot		136	
Korkokulut Vakuutusmaksutuotot	3	2	230
Palkkiotuotot	22	59	6 308
Palkkiokulut	152	47	135
	6	15	6
Palkat ja palkkiot sekä tulospalkat			
Palkat ja palkkiot		6 576	
Lähipiirin omistamien			
Osuuksien lukumäärä		79	

Johtokunnan jäsenten eläkesitoumukset

OP Osuuskunnalla on hallituksena toimiva johtokunta. Johtokuntaan kuuluvat toimitusjohtajana toimiva puheenjohtaja, jota nimitetään pääjohtajaksi, pääjohtajan varamies, sekä vähintään neljä ja enintään yhdeksän muuta jäsentä ja enintään neljä varajäsentä.

Pääjohtajan eläkeikä on 63 vuotta. Muiden johtokunnan jäsenten ja varajäsenten eläkeikä on 63 vuotta. Eläke-etuudet määräytyvät eläkelakien ja OP Ryhmän omien eläkejärjestelmien mukaisesti. OP Ryhmän eläkejärjestelmiä on kuvattu tarkemmin tilinpäätöksen liitetiedossa 33.

Tuhatta euroa	TyEL järjestelyn eläkekulut* 2017	2016	Vapaaehtoisten etuusperusteisten lisäeläkkeiden IFRS-kulu 2017	2016
Pääjohtaja Reijo Karhinen, johtokunnan puheenjohtaja	165	174	186	122
Tony Vepsäläinen, johtokunnan varapuheenjohtaja	159	163	174	170
Carina Geber-Teir, johtokunnan jäsen	67	62	42	34
Jari Himanen, johtokunnan jäsen	93	71	92	62
Olli Lehtilä, johtokunnan jäsen	67	81	85	67
Harri Luhtala, johtokunnan jäsen	64	64	64	46
Harri Nummela, johtokunnan jäsen	78	78	80	49
Erik Palmén, johtokunnan jäsen	59	60	57	56
Jouko Pölönen, johtokunnan jäsen	96	100	101	68
Markku Koponen, lakiasiain johtaja		40		51
Outi Taivainen, henkilöstöjohtaja, johtokunnan jäsen	64	30	42	31
Karri Alameri, liiketoimintajohtaja, johtokunnan jäsen	56	45	78	50

* TyEL etuusperusteiden osan osalta on käytetty IFRS-kulua ja maksuperusteisen osana ko. henkilön maksun tasausosaa vähennettynä työntekijän maksuosuudella.

Liite 51. Muuttuva palkitseminen

Henkilöstörahasto

OP Ryhmän henkilöstörahastoon kuuluu noin 82 prosenttia koko henkilöstöstä.

OP Ryhmän henkilöstörahastolle maksettava voittopalkkioerä vuonna 2017 perustui seuraavien tavoitteiden saavuttamiselle: OP Ryhmän tulos ennen veroja 60 %:n painolla, digitaalinen asiointi 20 %:n painolla, kohtaamisten NPS 15 %:n painolla ja bränditason NPS 5 %:n painolla. Henkilöstörahastoon tehtävän palkkiosiirron määrä vuodelta 2017 on noin 3,2 % (5,7 %) rahaston jäsenten palkkasummasta. Vuonna 2017 kirjattiin palkkioita yhteensä 11 miljoonaa euroa (25).

Pitkäaikaiset palkitsemisjärjestelmät

OP Ryhmän palkitsemisjärjestelmät noudattavat finanssi- ja rahoitusalan sääntelyä ja perustuvat OP Ryhmän strategisiin tavoitteisiin.

OP Ryhmän muuttuvan palkitsemisen periaatteissa on huomioitu ryhmän riskiasema ja riskienhallintamenetelmät. Ansaintamittarien tavoitteet on mitoitettu niin, etteivät ne kannusta liialliseen riskinottoon. Pitkän aikavälin muuttuva palkitseminen perustuu OP Ryhmän strategisten tavoitteiden saavuttamiseen kun taas lyhyen aikavälin muuttuva palkitseminen perustuu ryhmään kuuluvan yhtiön tai liiketoimintayksikön tavoitteiden saavuttamiseen. Palkkioiden enimmäismäärät ovat kaikissa järjestelmissä rajattu.

Pitkän aikavälin ohjelma

Johdon pitkän aikavälin palkkiojärjestelmän piiriin kuuluvat OP Osuuskunta –konsernissa ja jäsenpankeissa sekä niiden tytäryhtiöissä toimivat johtajat ja erikseen määritellyt avaintehtävissä toimivat henkilöt, jotka kyseisen yhtiön hallitus tai OP Osuuskunnan hallintoneuvosto on nimennyt. Vuoden 2011–2013 järjestelmään, jonka viimeinen palkkioerä maksettiin kesäkuussa 2017, kuuluu yhteensä 294 (294) henkilöä, vuoden 2014–2016 järjestelmään kuuluu noin 300 (311) henkilöä ja tilikauden alussa alkaneeseen vuoden 2017-2019 järjestelmään kuuluu 322 henkilöä.

Järjestelmä koostuu peräkkäisistä kolmen vuoden pituisista ansaintajaksoista, joista ensimmäinen oli 1.1.2011–31.12.2013. Ansaintajakson 2011–2013 palkkio maksettiin lykkäysajan jälkeen kolmessa yhtä suuressa erässä kesäkuun loppuun mennessä vuosina 2015–2017. Toinen ansaintajakso on 1.1.2014–31.12.2016 ja palkkiot maksetaan lykkäysajan jälkeen kolmessa yhtä suuressa erässä kesäkuun loppuun mennessä vuosina 2018–2020. Tilikaudella alkaneen kolmannen ansaintajakson 1.1.2017-31.12.2019 palkkiot maksetaan neljässä yhtä suuressa erässä vuosina 2020-2023. OP Osuuskunnan johtokunnan jäsenille, varajäsenille ja tarkastusjohtajalle palkkio maksetaan kuudessa yhtä suuressa erässä vuosina 2020-2025.

Palkkio on porrastettu tehtävän mukaan. Ansaintajaksolla 2011-2013 oli mahdollisuus ansaita vuosittain 2-12 kuukauden säännöllistä ennakonpidätyksen alaista palkkaa vastaava palkkio asetettujen tavoitteiden toteutuessa 100 prosenttisesti. Ansaintajakson 2011-2013 tavoitteiden toteuma oli n. 43 %. Ansaintajaksolla 2014-2016 oli mahdollisuus ansaita vuosittain 2-8 kuukauden palkkaa vastaava palkkio ja tavoitteiden toteuma oli n. 57 %. Ansaintajaksolla 2017-2019 on mahdollisuus ansaita 1-8 kuukauden palkkaa vastaava palkkio vuositasolla, jos tavoitteet toteutuvat 100 prosenttisesti.

Pitkän aikavälin ohjelman ansaintamittarit

OP Osuuskunnan hallintoneuvosto päättää järjestelmän ansaintamittarit ja niille asetettavat tavoitteet kullekin ansaintajaksolle erikseen. Vuoden 2011–2013 järjestelmän tavoitteet perustuivat seuraaviin kriteereihin:

- Keskittäjäasiakasmäärän kasvu
- Yritysasiakasliiketoiminnan markkinaosuuden muutos
- Taloudellisen pääoman tuotto

Vuoden 2014–2016 järjestelmän tavoitteiden asettamisessa on huomioitu Euroopan parlamentin ja neuvoston luottolaitosdirektiivi CRD4, joka rajaa muuttuvan palkitsemisen enimmäismäärän enimmillään henkilön kiinteän palkitsemisen suuruiseksi vuositasolla. Vuoden 2014–2016 järjestelmän tavoitteet perustuvat seuraaviin kriteereihin:

- OP Ryhmän tulos ennen veroja
- OP Ryhmän ydinvakavaraisuus (CET 1)
- Keskittäjäasiakkaiden määrän kasvu

Vuoden 2017–2019 järjestelmän tavoitteet ovat voimassa olevan strategian mukaiset ja ne perustuvat seuraaviin kriteereihin:

- OP Ryhmän tulos ennen veroja
- Digitaalinen asiointi
- Kohtaamisten NPS
- Bränditason NPS

Ryhmätasoiset tavoitteet ovat yhtenevät johdon kannustinjärjestelmässä ja OP Ryhmän henkilöstörahastossa.

Pitkän aikavälin palkkion määräytyminen ja maksatus

2011–2013 järjestelmän alussa määriteltiin tavoitepalkkio eli palkkion maksimimäärä Pohjola Pankki Oyj:n A osakkeiden lukumääränä. Tavoitepalkkio v. 2011–2013 ansaintajaksolle oli 5,1 milj. osaketta (5,1), joka maksettaisiin osittain rahana (ennakonpidätyksen osuus) ja osakkeina. OP Osuuskunta toteutti vapaaehtoisen julkisen ostotarjouksen kaikista Pohjola Pankki Oyj:n liikkeeseen laskemista A- ja K-sarjan osakkeista, jotka eivät olleet OP Osuuskunnan omistuksessa. Tämän johdosta ansaintajakson 2011–2013 palkkioiden maksatuksessa sovelletaan järjestelmän ehtoa, jonka mukaan palkkio maksetaan kokonaan rahana, mikäli jollekin Pohjolan osakkeenomistajista syntyy osakeyhtiölain 18 luvun 1 §:n tarkoittama lunastusoikeus ja lunastusvelvollisuus sen perusteella, että osakkeenomistajalla on yli 90 % yhtiön osakkeista ja osakkeiden tuottamista äänistä. Palkkiot, jotka oli tarkoitus maksaa Pohjolan A-sarjan osakkeiden ja rahan yhdistelmänä, maksettiin rahana ja alkuperäisen maksuaikataulun mukaisesti vuosina 2015, 2016 ja 2017. Palkkio muutettiin rahamääräiseksi kertomalla osakkeiden lukumäärä lunastushinnalla.

Vuoden 2014–2016 järjestelmän alussa palkkio määriteltiin euromääräisesti ja järjestelmän perusteella mahdollisesti maksettava palkkio maksetaan OP:n liikkeeseen laskemina debentuureina. Ansaittu euromääräinen palkkio muunnetaan debentuurien kappalemääräksi järjestelmän toteuman selvittyä. Palkkiosta vähennetään rahana maksettava osuus, jolla katetaan palkkiosta aiheutuvia veroja ja veroluonteisia maksuja. Tilikauden aikana OP Osuuskunnan hallintoneuvosto päätti muuttaa järjestelmän ehtoja niin, että debentuurin sijaan palkkio maksetaan OP Osuuskunnan hallintoneuvoston tai sen nimeämän palkitsemisvaliokunnan päättämään viiteinstrumenttiin sidottuna.

Vuoden 2017-2019 palkkio maksetaan rahana, ellei henkilöön sovelleta sääntelyn mukaista lykkäysmenettelyä.

Vuoden 2014-2016 järjestelmien palkkioiden maksun edellytyksenä on, että OP Ryhmän RAVA vakavaraisuus on maksuhetkellä 1,30 tai sen yli. Vuoden 2017-2019 järjestelmän palkkion maksun edellytyksenä on, että CET1-vakavaraisuus on maksuhetkellä yli EKP:n asettaman CET1-puskurin +3 %. Lisäksi edellytetään, että henkilö on OP Ryhmän palveluksessa maksuhetkeen saakka.

Järjestelmien kulut jaksotetaan ansaintajakson alusta maksuhetkeen asti (oikeuden syntymisjaksolle) henkilöstökuluihin ja vastaava velka kirjataan siirtovelkoihin. Järjestelmistä kirjattu velka oli 31.12.2017 yhteensä 19,3 miljoonaa euroa (22,8).

OP Osuuskunnan hallintoneuvosto tai sen nimeämä palkitsemisvaliokunta hallinnoi pitkän aikavälin järjestelmää ja valvoo sen noudattamista. OP Osuuskunnan hallintoneuvosto voi harkintansa mukaan muuttaa järjestelmän ehtoja ja lykätä palkkion maksua erityisen painavista syistä.

Lyhyen aikavälin palkitsemisjärjestelmät
Lyhyen aikavälin ohjelmissa ansaintajakso on kalenterivuosi ja palkkio maksetaan rahana. Osuuspankeissa ansaintajaksot vaihtelevat 1-12 kuukauden välillä. Lyhyen aikavälin palkitsemisjärjestelmät perustuvat yritys- ja yhteisökohtaisiin tavoitteisiin ja kattavat koko OP Ryhmän henkilöstön.

Palkkio on porrastettu vaativuusluokan mukaan ja palkkiomaksimit vastaavat 1-4 kuukauden palkkaa vuositasolla. Erikseen määritellyissä tehtävissä palkkiomaksimi voi enintään olla henkilön vuoden palkkaa vastaava summa.

Lyhyen aikavälin ohjelman ansaintamittarit
OP Keskusyhteisökonsernin henkilöstön lyhyen aikavälin palkitsemisessa yhteisten-, liiketoiminto/toiminto- ja henkilökohtaisten tavoitteiden painot määräytyvät henkilön tehtävän vaativuuden perusteella. Yhteisinä tavoitteina mitataan OP Ryhmän tulosta ennen veroja ja OP Keskusyhteisökonsernin kuluja. Lisäksi mitataan liiketoiminnoittain/toiminnoittain asiakasliiketoiminnan tulosta ja kuluja. Tuloskortin henkilökohtaiset tavoitteet johdetaan vuosisuunnittelun tekemisistä.

Osuuspankkien lyhyen aikavälin palkitseminen perustuu pankkitasoisiin yhteisiin tavoitteisiin sekä henkilökohtaisiin tavoitteisiin. Mittaristossa näkyy vahvasti mm. asiakaskokemus, myynti sekä strategiasta johdetut kasvun ja digitaalisuuden tavoitteet.

Lyhyen aikavälin palkkion määräytyminen ja maksatus
Kuten pitkän aikavälin palkitsemisessa, palkkion maksun edellytyksenä on, että CET1-vakavaraisuus on maksuhetkellä yli EKP:n asettaman CET1-puskurin + 3 %. Järjestelmässä on myös OP Ryhmän tulokseen liittyvä kerroin, jonka perusteella ansaittuja palkkioita kerrotaan alaspäin, jos OP Ryhmän tulos ennen veroja ei ole ennalta määritellyllä tasolla. Lisäksi edellytetään, että henkilö on OP Ryhmän palveluksessa maksuhetkeen saakka. Osuuspankeissa palkkion maksun edellytyksenä on, että pankin asiakasliiketoiminta on voitollista.

Henkilön tuloskortin perusteella ansaittua palkkiota alennetaan ennen palkkion maksua, mikäli ryhmässä tai tehtävässä noudatettavia sitovia sisäisiä ohjeita tai sääntelyn vaatimuksia ei ole huomioitu ja riskienhallinnallisia elementtejä on toteutunut. Mikäli rikkeet tai huolimattomuudet tulevat ilmi vasta palkkionmaksun jälkeen, voidaan palkkion alentamista tai takaisinperintää soveltaa myös takautuvasti.

Järjestelmän kulut jaksotetaan ansaintajakson alusta maksuhetkeen asti (oikeuden syntymisjaksolle) henkilöstökuluihin ja vastaava velka kirjataan siirtovelkoihin.

OP Osuuskunnan hallintoneuvoston nimeämä palkitsemisvaliokunta linjaa ryhmässä käytössä olevien lyhyen aikavälin järjestelmien palkkiomaksimit sekä järjestelmien rakenteellisen viitekehikon. Järjestelmien tarkemmat ehdot ja mittarit päätetään OP Osuuskunnan johtokunnassa ja osuuspankkien hallituksissa.

Muuttuvan palkkion maksamisen viivästäminen
Muuttuvien palkkioiden maksamisesta on säädetty laissa Luottolaitostoiminnasta (610/2014). Jos henkilö on luokiteltu työtehtäviensä perusteella ryhmään, joiden ammatillisesta toiminnasta voi aiheutua yritykselle merkittävää riskiä ("riskiprofiiliin vaikuttava henkilö"), lykätään muuttuvan palkkion maksua tietyissä olosuhteissa kolmelle vuodelle.

Riskiprofiiliin vaikuttavaan henkilöryhmään kuuluu OP Ryhmässä mm. toimitusjohtajat ja muut toiminnan johtamiseen osallistuvat henkilöt, muut henkilöt, joiden toiminnalla on olennainen vaikutus yrityksen riskiasemaan, sisäinen valvontatoimi sekä muut nimetyt henkilöt tai erityisryhmät.

Riskiprofiiliin vaikuttavaan henkilöryhmään sovelletaan muuttuvan palkkion maksamisen lykkäämistä mikäli henkilön muuttuva palkkio yhden vuoden ansaintajaksolta ylittää Finanssivalvonnan kannanoton mukaisen rajan 50.000 euroa. Riskiprofiiliin vaikuttavan henkilön palkkioita tarkastellaan 50.000 euron lykkäysrajan suhteen kokonaisuutena huomioiden sekä pitkän- että lyhyen aikavälin palkkiot.

Jos maksun viivästämisen euroraja ylittyy, osa palkkiosta maksetaan heti ja loput palkkion maksusta lykätään. Lykkäystilanteessa viivästettävä palkkio maksetaan kolmen seuraavan vuoden aikana. Sanotussa lykkäystilanteessa muuttuvasta palkkiosta puolet maksetaan rahana ja puolet sidotaan OP Osuuskunnan hallintoneuvoston tai sen nimeämän palkitsemisvaliokunnan päättämän viiteinstrumentin arvoon. Viiteinstrumenttiin sidottu palkkio maksetaan henkilölle vuoden odotusajan jälkeen.

Valvontatoimissa työskentelevien henkilöiden palkitseminen
Riippumattomissa valvontatoiminnoissa, kuten riskienhallinnassa, sisäisessä tarkastuksessa sekä compliance- ja aktuaari-toiminnoissa työskentelevien henkilöiden palkitsemisen tavoitteet eivät saa vaarantaa tehtävän riippumattomuutta. Muuttuvan palkkion tulee muodostua valvottavasta liiketoiminnasta riippumatta eikä riskienhallintajohtajan mittareissa saa olla suoria myynnillisiä tavoitteita. Suosituksena on myös, että tuloskortille valitaan jokin valvontatoimen suorittamista mittaava laadullinen mittari.

OP Ryhmän palkitsemisen seuranta
OP Ryhmä seuraa kokonaispalkitsemisen markkinaehtoisuutta säännöllisesti. Markkinapalkkatietoja ja tietoa järjestelmien rakenteiden markkinaehtoisuudesta saadaan toimittajilta kuten Alexander Incentives, Aon Hewitt, Hay Group ja Mercer.

OP Osuuskunnan nimeämä palkitsemisvaliokunta seuraa vuosittain, miten maksetut palkkiot suhteutuvat OP Ryhmän menestykseen suhteessa vertailuyhtiöihin ja suhteessa asiakkaille maksettuihin palautuksiin. Myös ryhmätason sisäistä vertailua palkitsemisesta ja rakenteista tehdään säännöllisesti.

Muuttuvasta palkitsemisesta kirjatut kulut*

Milj. €	2017	2016
Henkilöstörahasto	11	25
Lyhyen aikavälin ohjelmat	27	34
Pitkän aikavälin ohjelmat:		
vuoden 2011–2013 ohjelma	0	3
vuoden 2014–2016 ohjelma	4	0
vuoden 2017–2020 ohjelma	4	5
Yhteensä	**45**	**67**

* Ilman sosiaalikuluja

Lisätietoja palkitsemisjärjestelmistä on saatavilla www.op.fi > OP Ryhmä > Hallinnointi > Palkitseminen

Liite 52. Tilinpäätöspäivän jälkeiset tapahtumat

Ei tilinpäätöspäivän jälkeisiä tapahtumia.

Riskienhallinnan liitetiedot

OP Ryhmän riskien ja vakavaraisuuden hallinnan periaatteet on kuvattu liitetiedossa 2.
OP Ryhmän riskiasema on esitetty liitetiedoissa 53-55, pankkitoiminnan riskiasema 56-62, vahinkovakuutustoiminnan riskiasema liitetiedoissa 63-74, varallisuudenhoidon riskiasema liitetiedoissa 75-82 ja vakavaraisuus liitetiedoissa 83-89. OP Ryhmä julkistaa ns. Pilari III mukaiset tiedot OP Yhteenliittymän vakavaraisuusraportissa.

OP Ryhmän riskiasema

Liite 53. OP Ryhmän riskitoleranssit

Vakavaraisuusasetuksen 435 artiklan 1 kohdan mukaan OP Ryhmän on julkistettava muun muassa ylimmän hallintoelimen (OP Osuuskunnan hallintoneuvosto) hyväksymä riskilausuma, jossa kuvataan tiivistetysti liiketoimintastrategiaan liittyvä kokonaisriskiprofiili.

Hallintoneuvoston riskilausuma:
OP Ryhmän strategisena tavoitteena on varmistaa riskinottokyky kaikissa olosuhteissa ja riskinoton pitäminen maltillisena suhteessa riskinottokykyyn. Pitkällä aikavälillä maltillisen riskinoton puitteissa haetaan markkinoita nopeampaa kasvua. Tämä edellyttää vahvaan riskienhallintaan nojaavaa harkittua riskinottoa.

Riskinottohalukkuutta konkretisoidaan hallintoneuvoston vahvistamilla riskinoton laadullisilla ja määrällisillä toleransseilla. Riskitoleranssimittaristo heijastaa OP Ryhmän määrällisten riskien riskiprofiilia. Hallintoneuvosto vahvistaa vuosittain Riskitoleranssijärjestelmän periaatteissa OP Ryhmän merkittävät riskit. Toleransseja määritellään merkittäville riskeille. Toleransseja tarkennetaan Riskipolitiikan tarkempien riskimittareiden tavoitetasoilla, laadullisilla tavoitteilla sekä limiiteillä ja valvontarajoilla. OP Ryhmä on pysynyt vuoden aikana asetetuissa toleransseissa.

Mittari	Toleranssi	31.12.2017	31.12.2016
Vakavaraisuus			
Ydinvakavaraisuus (CET1), %	14,0	20,1	20,1
RaVa-vakavaraisuus, %*	110	143	160
Riskinottohalu (Taloudellinen pääomavaade / pysyvät omat varat, %)			
OP Ryhmä, %	75	48	54,2
Pankkitoiminta, %	50	35	36,1
Keskuspankki, %	15	5	7,3
Varallisuudenhoito, %	25	9	13,3
Vahinkovakuutus, %	20	12	13,4
Vastapuoliriskikeskittymät			
Suurin yksittäinen asiakasriski / RaVa–omat varat,%	10	5	4,0
Merkittävien asiakasriskien (≥ 3 %) yhteismäärä / RaVa–omat varat, %	100	21	32,6
Toimialariski /yritysasiakkaiden vastuut, %	15	11	11,0
Keskittymäriski			
Maariskikeskittymä / RaVa - omat varat, %	5	2,5	3,3
Luottoriskit			
Ongelmasaamiset / luotto- ja takauskanta, %	5	3,40	3,2
Luottoriskin taloudellinen pääomavaade / vastuun määrä maksukyvyttömyyshetkellä, %	3	2,10	2,0
Markkinariskit			
Rahoitustaseen 12 kk korkotuloriski 1 %-yksikön koronmuutokselle, milj. €	-250	-81,0	-206,8
Rahoitustaseen nykyarvoriski 2%-yks. koronmuutokselle / pysyvät omat varat, %	-10	1,5	0,6
Trading-toiminnan VaR 99%, 1pv, milj. €	7	1,8	1,8
Keskuspankin ja pankkitoiminnan pitkäaikaiset sijoitukset, VaR 95%, 1kk / nimellisarvo, %	0,85	0,5	0,5
Vakuutustoiminnan pitkäaikaiset sijoitukset VaR 95%, 1kk / markkina-arvo, %	3,1	2,2	2,5
Vakuutusriskit			
Vahinkovakuutuksen kohde- ja tapahtumakohtainen korkein omapidätys, milj. €	20	20	20
Likviditeettiriskit			
Maksuvalmiusvaatimus (LCR-vaade), %	95	123	117
Pysyvän varainhankinnan vaatimus (NSFR-vaade), %	100	116	114

* Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuus, laskettu ilman siirtymäsäännöksiä. RaVa-luvut ovat tilintarkastamattomia.

Keskittymäriski
Maariskikeskittymällä tarkoitetaan sijaintivaltioon kohdistuvista vastuista syntyviä odottamattomia ja odotettuja tappioita. Toleranssi määrittää maksimitason yhteen sijaintivaltioon kohdistuville vastuille. Tappiot suhteutetaan ryhmän Rava -omiin varoihin.

Luottoriskit
OP Ryhmän luottoriskitoleransseilla hajautetaan riskiä toimialoittain ja vastapuolittain sekä rajoitetaan ongelmasaamisten muodostumista. Ryhmän toimiala- ja asiakasriskit ovat hajautuneita. Vuoden lopussa sekä yksittäisestä vastapuolesta muodostuva asiakasriski että merkittävien asiakasriskien yhteismäärä oli selvästi toleranssien sisällä. Merkittävien asiakasriskien laskennassa huomioidaan kaikki ne asiakasriskit, joiden määrä on vähintään kolme prosenttia ryhmän asiakasriskiä kattavista RaVa–omista varoista. Toimialariskin laskennassa käytetään ryhmän sisäistä päätoimialajakoa ja pankkitoiminnan saamisten ja sitoumusten lisäksi otetaan huomioon vakuutusyhteisöjen suorat sijoitukset, keskeneräiset asuntoyhteisöt sekä julkisyhteisöjen takaukset. Vuoden lopussa suurin toimialariski muodostui muista kuin asuinkiinteistöjen hallinnasta.

Markkinariskit
Trading-toiminnan ja pitkäaikaisen sijoitustoiminnan markkinariskejä rajoitetaan ryhmän riskilimiittijärjestelmässä VaR-limiiteillä.

Trading-toiminnan VaR oli vuoden lopussa selvästi sille asetetun toleranssin sisällä.

Keskuspankin ja pankkitoiminnan pitkäaikaisten sijoitusten markkinariski on pysynyt vakaana vuoden aikana ollen vuoden lopussa selkeästi sille asetetun toleranssirajoitteen alapuolella.

Vakuutustoiminnan pitkäaikaisten sijoitusten markkinariski on laskenut maltillisesti vuoden aikana ollen vuoden lopussa selkeästi sille asetetun toleranssirajoitteen alapuolella.

Vakuutusriskit
Kaikki omapidätysrajan ylittävät vakuutusriskit jälleenvakuutetaan, jotta yksittäisestä kohteesta ja tapahtumasta aiheutuva vahinkomeno pysyy riskitoleranssin puitteissa.

Likviditeettiriskit
Sääntelyyn perustuva maksuvalmiusvaatimus (LCR) edellyttää luottolaitoksilta riittävää määrää likvidejä varoja, joka vastaa vähintään nettokassavirtoja ulos 30 päivää kestävässä akuutissa stressitilanteessa.

Pysyvän varainhankinnan vaatimuksella (NSFR) mitataan yhteenliittymän pysyvän rahoituksen riittävyyttä suhteessa liiketoiminnan edellyttämään (merkittävimpinä luotonanto sekä sijoitus- ja johdannaisliiketoiminta) pysyvän rahoituksen vaatimukseen.

Liite 54. OP Ryhmän vastuiden maajakauma

Pääosa OP Ryhmän maavastuista on EU-maissa. Vastuut sisältävät kaikki tase-erät sekä taseen ulkopuoliset erät ja ne perustuvat vakavaraisuudessa käytettyihin arvoihin.

OP Ryhmän vastuiden maajakauma 31.12.2017

Milj. €	Valtio- ja keskus-pankki-vastuut	Luotto-laitos-vastuut	Yritys-vastuut	Vähittäis-vastuut	Oman pääoman ehtoiset sijoitukset*	Vakuu-delliset saamis-todistukset**	Muut	Kokonais-vastuut
Suomi	16 758	213	43 276	56 255	418	526	1 322	118 768
Baltia	129	194	1 880	16	0		0	2 220
Muut Pohjoismaat	186	734	1 328	146	4	1 958	38	4 395
Saksa	2 173	213	41	191	18	1 085	17	3 737
Ranska	413	368	182	165	20	750	21	1 919
Iso-Britannia		821	147	302	62	539	25	1 896
Italia	84	24	16	23		6	8	160
Espanja		22	12	26	0	13	65	137
Muut EU-maat	1 648	411	479	170	833***	1 019	60	4 621
Muu Eurooppa	12	247	91	87	5	63	12	516
USA		284	33	564	217	12	325	1 435
Venäjä		50	11	8	13		0	82
Aasia		346	101	67	33	5	44	596
Muut maat	975	126	78	64	448***	1 342	258	3 291
Yhteensä	**22 379**	**4 054**	**47 674**	**58 082**	**2 071**	**7 318**	**2 194**	**143 773**

* Sisältää myös korkorahastoja 91 miljoonaa euroa.

** Muodostuu RMBS, ABS ja Covered Bond sijoituksista.

*** Sisältää pääosin sijoituksia Muissa EU-maissa Eurooppa rahastoihin ja Muissa maissa Emerging Markets ja Global rahastoihin.

OP Ryhmän vastuiden maajakauma 31.12.2016

Milj. €	Valtio- ja keskus-pankki-vastuut	Luotto-laitos-vastuut	Yritys-vastuut	Vähittäis-vastuut	Oman pääoman ehtoiset sijoitukset*	Vakuu-delliset saamis-todistukset**	Muut	Kokonais-vastuut
Suomi	12 989	312	40 628	54 559	299	583	1 426	110 796
Baltia	197	0	1 494	16	0		0	1 707
Muut Pohjoismaat	206	650	1 171	139	20	1 940	21	4 147
Saksa	2 523	228	50	268	21	1 111	0	4 201
Ranska	696	539	153	249	44	738	14	2 433
Iso-Britannia	0	852	222	315	106	503	5	2 004
Italia	147	21	7	58	12			244
Espanja		34	15	35	14	1	61	160
Muut EU-maat	2 765	355	510	249	1 014***	1 024	16	5 933
Muu Eurooppa	11	261	94	100	27	102	13	609
USA	5	329	105	517	298	8	182	1 445
Venäjä		7	28	10	24		0	68
Aasia		308	112	66	41	6	22	554
Muut maat	38	104	106	72	499***	1 357	221	2 398
Yhteensä	**19 576**	**4 002**	**44 694**	**56 653**	**2 419**	**7 373**	**1 980**	**136 698**

* Sisältää myös korkorahastoja 182 miljoonaa euroa.

** Muodostuu RMBS, ABS ja Covered Bond sijoituksista.

*** Sisältää pääosin sijoituksia Muissa EU-maissa Eurooppa rahastoihin ja Muissa maissa Emerging Markets ja Global rahastoihin.

Liite 55. Rahoitusvaroista kirjatut arvonalentumistappiot

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Johdannaissopimukset		
Kaupankäyntitarkoituksessa	0	-1
Lainat ja muut saamiset		
Myönnetyt lainat	39	68
Takaussaamiset	9	9
Myytävissä olevat rahoitusvarat		
Osakkeet ja osuudet	1	1
Rahoitusvarat yhteensä	**48**	**77**

Pankkitoiminnan riskiasema

Liite 56. Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta sekä ongelmasaamiset

	Saamiskanta					
31.12.2017	Ei arvon-alennettu (brutto)	Arvon-alennettu (brutto)	Yhteensä	Saamis-kohtaiset arvon-alentumiset	Saamis-ryhmä-kohtaiset arvon-alentumiset	Tasearvo
Saamiset						
Saamiset luottolaitoksilta	506		506		2	504
Saamiset asiakkailta	80 247	627	80 875	421	70	80 383
josta pankkitakaussaamiset	2	8	11	8	1	2
Rahoitusleasing	1 856		1 856			1 856
Yhteensä	**82 609**	**627**	**83 236**	**421**	**71**	**82 744**
Saamiset sektoreittain						
Yritykset	29 253	423	29 677	317	38	29 321
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	1 387	0	1 387	0	2	1 385
Kotitaloudet	49 931	201	50 132	102	30	50 000
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	788	3	791	2	1	789
Julkisyhteisöt	1 250		1 250		0	1 250
Yhteensä	**82 609**	**627**	**83 236**	**421**	**71**	**82 744**

	Saamiskanta					
31.12.2016	Ei arvon-alennettu (brutto)	Arvon-alennettu (brutto)	Yhteensä	Saamis-kohtaiset arvon-alentumiset	Saamis-ryhmä-kohtaiset arvon-	Tasearvo
Saamiset						
Saamiset luottolaitoksilta	339		339		2	337
Saamiset asiakkailta*	76 880	640	77 520	445	63	77 013
josta pankkitakaussaamiset	2	9	11	9	1	2
Rahoitusleasing*	1 591		1 591		0	1 591
Yhteensä	**78 810**	**640**	**79 450**	**445**	**64**	**78 941**
Saamiset sektoreittain						
Yritykset	27 280	461	27 741	349	32	27 360
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	1 035	0	1 035	0	3	1 032
Kotitaloudet	48 921	173	49 094	92	29	48 973
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	758	6	765	4	1	760
Julkisyhteisöt	816		816		0	816
Yhteensä	**78 810**	**640**	**79 450**	**445**	**64**	**78 941**

* Vertailutietoa on oikaistu rahoitusleasingsaamisten luokittelun täsmennyksen seurauksena.

31.12.2017	Ei arvon-alennettu (brutto)	Arvon-alennettu (brutto)	Yhteensä	Rästit	Arvonalentumiset Saamis-kohtaiset	Arvonalentumiset Saamis-ryhmä-kohtaiset
Ongelmasaamiset ja lainanhoitojoustot						
Saamiset luottolaitoksilta						2
Saamiset asiakkailta	2 712	626	3 338	394	421	70
josta pankkitakaussaamiset	2	8	11	8	8	1
Rahoitusleasing	2	1	3	1		
Yhteensä	**2 714**	**627**	**3 341**	**395**	**421**	**71**
Ongelmasaamiset ja lainanhoitojoustot sektoreittain						
Yritykset	568	423	992	240	317	38
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	2	0	2	0	0	2
Kotitaloudet	2 124	201	2 324	153	102	30
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	21	3	24	2	2	1
Julkisyhteisöt				0		0
Yhteensä	**2 714**	**627**	**3 341**	**395**	**421**	**71**

31.12.2016	Ei arvon-alennettu (brutto)	Arvon-alennettu (brutto)	Yhteensä	Rästit	Arvonalentumiset Saamis-kohtaiset	Arvonalentumiset Saamis-ryhmä-kohtaiset
Ongelmasaamiset ja lainanhoitojoustot						
Saamiset luottolaitoksilta						2
Saamiset asiakkailta	2 432	640	3 073	378	445	63
josta pankkitakaussaamiset	2	9	11	9	9	1
Rahoitusleasing	3		3	0		
Yhteensä	**2 435**	**640**	**3 076**	**378**	**445**	**64**
Ongelmasaamiset ja lainanhoitojoustot sektoreittain						
Yritykset	547	461	1 008	235	349	32
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	0	0	0	0	0	3
Kotitaloudet	1 869	173	2 042	140	92	29
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	19	6	25	3	4	1
Julkisyhteisöt				0		0
Yhteensä	**2 435**	**640**	**3 076**	**378**	**445**	**64**

Ongelmasaamiset ja lainanhoitojoustot

31.12.2017	Terveet ("performing") saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta (brutto)	Järjestämättömät ("non-performing") saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta (brutto)	Saamiset luotto-laitoksilta ja asiakkailta (brutto)	Saamis-kohtaiset arvon-alentumiset	Saamiset luotto-laitoksilta ja asiakkailta (netto)
Yli 90 pv erääntyneet		611	611	217	394
Todennäköisesti maksamatta jäävät		513	513	147	366
Lainanhoitojoustosaamiset	1 876	341	2 217	58	2 160
Yhteensä	**1 876**	**1 465**	**3 341**	**421**	**2 920**

Ongelmasaamiset ja lainanhoitojoustot

31.12.2016	Terveet ("performing") saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta (brutto)	Järjestämättömät ("non-performing") saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta (brutto)	Saamiset luotto-laitoksilta ja asiakkailta (brutto)	Saamis-kohtaiset arvon-alentumiset	Saamiset luotto-laitoksilta ja asiakkailta (netto)
Yli 90 pv erääntyneet		578	578	222	356
Todennäköisesti maksamatta jäävät		508	508	173	335
Lainanhoitojoustosaamiset	1 711	279	1 990	50	1 940
Yhteensä	**1 711**	**1 364**	**3 076**	**445**	**2 631**

Yli 90 pv erääntyneenä saamisena raportoidaan jäljellä oleva pääoma sellaisesta saamisesta, jonka korko tai pääoma on ollut erääntyneenä ja maksamatta yli kolme kuukautta. Todennäköisesti maksamatta jäävinä sopimuksina raportoidaan kahden heikoimman luottoluokan (henkilöasiakkailla F ja muilla 11–12) omaavat sopimukset. Lainanhoitojoustoina raportoidaan saamiset, joiden ehtoja on neuvoteltu uudelleen asiakkaan heikentyneestä maksukyvystä johtuen. Uudelleen neuvoteltujen saamisten lainaehtoja on helpotettu asiakkaan taloudellisista vaikeuksista johtuen esimerkiksi myöntämällä lyhennysvapaa, jonka kesto on 6–12 kk.

Tunnusluku, %	2017	2016
Saamiskohtaiset arvonalentumiset, % ongelmasaamisista	12,6 %	14,5 %

Erääntyneiden rahoitusvarojen maturiteettijakauma

31.12.2017	alle 30 pv.	30-90 pv.	90-180 pv.	yli 180 pv.	Yhteensä
Erääntyneet saamiset, ei arvonalennettu	622	278	139	232	1 271

31.12.2016	alle 30 pv.	30-90 pv.	90-180 pv.	yli 180 pv.	Yhteensä
Erääntyneet saamiset, ei arvonalennettu	564	312	136	203	1 215

Liite 57. Luottotappioiden ja arvonalentumisten kehitys

Milj. €	2013	2014	2015	2016	2017
Saamisten arvonalentumiset	171	181	190	183	147
Saamisten arvonalentumisten peruutukset	-72	-87	-88	-99	-91
Suoritukset poistetuista saamisista	-15	-13	-15	-15	-15
Ryhmäkohtaisten arvonalentumisten nettomuutos	-1	7	-9	7	7
Yhteensä	**84**	**88**	**78**	**77**	**48**

Vuonna 2017 luotto- ja takaustappioiden ja arvonalentumisten osuus luotto- ja takauskannasta oli 0,06 % (0,10)

Liite 58. OP Ryhmän varainhankinnan rakenne

Milj. €	31.12.2017	Osuus, %	31.12.2016	Osuus, %
Velat luottolaitoksille	5 157	4,9	4 669	4,6
Velat asiakkaille				
Talletukset	57 991	55,1	54 822	53,9
Muut	7 559	7,2	5 255	5,2
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat				
Sijoitus- ja yritystodistukset sekä ECP:t	7 075	6,7	8 033	7,9
Joukkovelkakirjat	19 766	18,8	20 253	19,9
Muut velat	3 150	3,0	4 226	4,2
Velat, joilla huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla	1 400	1,3	1 445	1,4
Lisäosuuspääoma	0	0,0	77	0,1
Jäsenosuudet	191	0,2	182	0,2
Tuotto-osuudet	2 906	2,8	2 719	2,7
Yhteensä	**105 195**	**100,0**	**101 681**	**100,0**

Liite 59. Rahoitusvarojen ja -velkojen maturiteettijakauma jäljellä olevan juoksuajan mukaan

31.12.2017	alle 3 kk	3-12 kk	1-5 v	5-10 v	yli 10 v	Yhteensä
Rahoitusvarat						
Käteiset varat	12 910					12 910
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat						
Saamistodistukset	219	197	136	37	0	589
Saamiset luottolaitoksilta	369	127	8	0	0	504
Saamiset asiakkailta	5 847	7 508	31 561	18 231	19 093	82 240
Sijoitusomaisuus						
Myytävissä olevat saamistodistukset	58	734	8 157	2 986	256	12 190
Eräpäivään asti pidettävät saamistodistukset	5	0	13	22	0	40
Rahoitusvarat yhteensä	**19 409**	**8 565**	**39 874**	**21 276**	**19 349**	**108 474**
Käypään arvoon kirjattavien rahoitusvarojen	-219	-197	-136	-37	0	-589
siirto alle 3 kk-ryhmään	589					589
Rahoitusvarat yhteensä sisäisessä raportoinnissa	**19 779**	**8 368**	**39 738**	**21 239**	**19 349**	**108 474**

Rahoitusvelat	alle 3 kk	3-12 kk	1-5 v	5-10 v	yli 10 v	Yhteensä
Velat luottolaitoksille	1 130	0	4 000	27		5 157
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat	1					1
Velat asiakkaille	62 602	2 139	339	123	346	65 549
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	5 248	4 758	10 907	5 647	282	26 841
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla		140	1 035	225	0	1 400
Rahoitusvelat yhteensä	**68 981**	**7 037**	**16 281**	**6 022**	**628**	**98 949**
Vaadittaessa maksettavien yksityis-asiakkaiden talletusten siirto alle 3 kk-ryhmästä 3-12 kk-ryhmään	-33 519	33 519				
Rahoitusvelat yhteensä sisäisessä raportoinnissa	**35 462**	**40 556**	**16 281**	**6 022**	**628**	**98 949**
Takaukset	3	51	448	11	129	643
Takuuvastuut	262	463	584	64	563	1 936
Luottolupaukset	12 176					12 176
Lyhytaikaisiin kauppatapahtumiin liittyvät sitoumukset	109	184	77	0	1	372
Muut	534	370	1	216	0	1 121
Taseen ulkopuoliset sitoumukset yhteensä	**13 084**	**1 068**	**1 111**	**290**	**693**	**16 247**

31.12.2016	alle 3 kk	3-12 kk	1-5 v	5-10 v	yli 10 v	Yhteensä
Rahoitusvarat						
Käteiset varat	9 441					9 441
Saamistodistukset	407	63	148	33	2	653
Saamiset luottolaitoksilta	142	168	27	0	0	337
Saamiset asiakkailta	5 541	7 146	30 378	17 518	18 021	78 604
Sijoitusomaisuus						
Myytävissä olevat saamistodistukset	36	207	8 045	4 742	16	13 047
Eräpäivään asti pidettävät saamistodistukset	38	11	20	24	0	92
Rahoitusvarat yhteensä	**15 606**	**7 594**	**38 617**	**22 318**	**18 039**	**102 175**
Käypään arvoon kirjattavien rahoitusvarojen	-407	-63	-148	-33	-2	-653
siirto alle 3 kk-ryhmään	653					653
Rahoitusvarat yhteensä sisäisessä raportoinnissa	**15 852**	**7 532**	**38 469**	**22 285**	**18 037**	**102 175**

Rahoitusvelat	alle 3 kk	3-12 kk	1-5 v	5-10 v	yli 10 v	Yhteensä
Velat luottolaitoksille	1 482	126	3 032	30		4 669
Velat asiakkaille	57 056	1 993	523	158	347	60 077
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	7 991	4 030	10 752	5 155	360	28 287
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla		40	735	670	0	1 445
Rahoitusvelat yhteensä	**66 528**	**6 188**	**15 042**	**6 012**	**708**	**94 478**
Vaadittaessa maksettavien yksityisasiakkaiden talletusten siirto alle 3 kk-ryhmästä 3-12 kk-ryhmään	31 030	31 030				
Rahoitusvelat yhteensä sisäisessä raportoinnissa	**35 498**	**37 218**	**15 042**	**6 012**	**708**	**94 478**
Takaukset	13	210	449	12	153	836
Takuuvastuut	247	521	613	53	487	1 921
Luottolupaukset	11 049					11 049
Lyhytaikaisiin kauppatapahtumiin liittyvät sitoumukset	77	90	191	0	0	358
Muut	536	258	0	170	2	966
Taseen ulkopuoliset sitoumukset yhteensä	**11 922**	**1 079**	**1 252**	**235**	**642**	**15 129**

Liite 60. Rahoitusvarojen ja -velkojen maturiteetit erääntymisen tai uudelleenhinnoittelun

31.12.2017	1 kk tai alle	>1-3 kk	>3-12 kk	>1-2 v	>2-5 v	> 5 v	Yhteensä
Rahoitusvarat							
Käteiset varat	12 910						12 910
Saamistodistukset	97	139	198	21	96	38	589
Saamiset luottolaitoksilta	350	18	128	7	0	0	504
Saamiset asiakkailta	16 735	19 335	40 971	633	2 432	2 134	82 240
Myytävissä olevat rahoitusvarat							
Saamistodistukset	545	248	665	1 117	6 374	3 242	12 190
Eräpäivään asti pidettävät rahoitusvarat							
Saamistodistukset	15	21	0	3	0	1	40
Rahoitusvarat yhteensä	**30 652**	**19 761**	**41 962**	**1 781**	**8 902**	**5 415**	**108 474**
Rahoitusvelat							
Velat luottolaitoksille	990	168	0		4 000		5 157
Velat asiakkaille	61 996	1 030	2 076	92	14	342	65 549
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	2 983	3 801	5 510	2 206	6 424	5 917	26 841
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla	74	328	117	0	732	150	1 400
Rahoitusvelat yhteensä*	**66 042**	**5 326**	**7 703**	**2 298**	**11 169**	**6 409**	**98 948**

31.12.2016	1 kk tai alle	>1-3 kk	>3-12 kk	>1-2 v	>2-5 v	> 5 v	Yhteensä
Rahoitusvarat							
Käteiset varat	9 441						9 441
Saamistodistukset	94	318	70	14	125	33	653
Saamiset luottolaitoksilta	138	29	144	22	3	0	337
Saamiset asiakkailta	17 591	19 861	36 361	620	2 516	1 656	78 604
Myytävissä olevat rahoitusvarat							
Saamistodistukset	606	281	207	1 182	6 068	4 702	13 047
Eräpäivään asti pidettävät rahoitusvarat							
Saamistodistukset	44	28	11	6	3	1	92
Rahoitusvarat yhteensä	**27 914**	**20 517**	**36 793**	**1 843**	**8 716**	**6 392**	**102 175**
Rahoitusvelat							
Velat luottolaitoksille	1 397	129	126		3 017		4 669
Velat asiakkaille	55 826	1 689	1 981	215	63	303	60 077
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	3 385	6 187	5 419	2 346	5 980	4 971	28 287
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla	81	401	42	0	274	647	1 445
Rahoitusvelat yhteensä	**60 689**	**8 405**	**7 568**	**2 561**	**9 334**	**5 921**	**94 478**

Liite 61. Korko- ja markkinariskin herkkyysanalyysi

OP Ryhmän rahoitustaseen nykyarvoriski

	-200bp		+200bp	
Valuutta, milj. €	2017	2016	2017	2016
EUR	111	31	521	694
GBP	-1	-10	1	10
USD	2	-4	-2	4
Muut valuutat	1	4	1	4

SEK-, GBP- ja USD-valuuttojen riskit on ilmoitettu eurovasta-arvoina. Muiden valuuttojen euromääräiset riskit on laskettu itseisarvoina yhteen. Korkoriski lasketaan kassavirtojen nykyarvon muutosherkkyytenä korkokäyrän 2 %-yksikön paralleelille muutokselle. Laskenta tehdään kuukausittain ja se kattaa OP Ryhmän luottolaitosten ja OP Osuuskunnan rahoitustaseen kaikki korolliset tase-erät ja korolliset taseen ulkopuoliset erät. Osuuspankkien eräpäivättömien asiakastalletusten korkoherkkyys lasketaan käyttäen asiantuntija-arvioon perustuvia maturiteettiolettamia. Laskennan sisältöä on vuoden 2017 aikana muutettu ja vuoden 2016 osalta luvut on oikaistu vertailukelpoisiksi.

Vähittäispankkitoiminnan rahoitustaseen korkotuloriski

	-100bp		+100bp	
Valuutta, milj. €	2017	2016	2017	2016
EUR	-81	-207	167	189

Vähittäispankkitoiminnan korkoriskiä lasketaan myös korkotuloriskimenetelmällä, joka mittaa 1%-yksikön yhdensuuntaisen koronmuutoksen vaikutusta kertyvään korkokatteeseen seuraavan 12 kuukauden aikana. Laskenta ja raportointi tehdään kuukausittain ja se kattaa vähittäispankkitoiminnan rahoitustaseen kaikki korolliset tase-erät ja korolliset taseen ulkopuoliset erät. Korkotuloriskin laskennassa huomioidaan myös negatiiviset korot, mutta korkoihin sovelletaan -2%:n alarajaa. Luottoihin sopimusehtojen perusteella sovellettava viitekorkojen 0 % -lattia on otettu laskennassa huomioon vuoden 2017 alusta lukien. Taseen rakenne pidetään ennallaan korvaamalla erääntyvät erät vastaavilla korkosidonnaisuuksilla tai kiinteäkorkoisten juoksuajoilla. Laskennassa käytetään eräpäivättömille talletuksille mallinnukseen perustuvaa erääntymismallia. Vähittäispankkitoiminta sisältää tässä yhteydessä osuuspankkien rahoitustoiminnan.

Markkinariskin herkkyysanalyysi

		Muutos	
Milj. €		2017	2016
Korkovolatiliteetti*	10bp	2	1
Valuuttavolatiliteetti*	yksikköä	1	1
Luottoriskipreemio**	10bp	-45	55

* Kaupankäyntisalkku

** Pitkäaikainen sijoitusomaisuus

Liite 62. Likviditeettireservi

Likviditeettireservi esitetään Muu toiminta segmentissä.

Likviditeettireservin maturiteetti- ja luottoluokitusjakauma 31.12.2017, milj. €

Vuotta	0–1	1–3	3–5	5–7	7–10	10–	Yhteensä	Osuus, %
Aaa*	13 201	2 499	2 470	1 367	435	20	19 992	85,6
Aa1–Aa3	205	707	475	423	225	0	2 036	8,7
A1–A3	1	18	6	0	5	0	30	0,1
Baa1–Baa3	10	36	64	18	13		141	0,6
Ba1 tai alempi	0	12	20	65	22	0	119	0,5
Sisäisesti luokiteltu**	480	198	252	99			1 029	4,4
Yhteensä	**13 897**	**3 470**	**3 286**	**1 973**	**700**	**21**	**23 347**	**100,0**

* ml. Talletukset keskuspankissa

** PD </= 0,40 %

Likviditeettireservin (pl. Talletukset keskuspankissa) keskimääräinen jäljellä oleva juoksuaika on 3,7 vuotta.

Likviditeettireservin maturiteetti- ja luottoluokitusjakauma 31.12.2016, milj. €

Vuotta	0–1	1–3	3–5	5–7	7–10	10–	Yhteensä	Osuus, %
Aaa*	9 435	1 893	3 509	2 409	578		17 826	81,1
Aa1–Aa3	56	488	845	506	850	0	2 746	12,5
A1–A3	14	35	6	0	0		56	0,3
Baa1–Baa3	3	44	82	11	17	1	158	0,7
Ba1 tai alempi	5	28	14	24	9	16	94	0,4
Sisäisesti luokiteltu**	524	226	120	148	6	77	1 101	5,0
Yhteensä	**10 038**	**2 715**	**4 576**	**3 099**	**1 460**	**94**	**21 981**	**100,0**

* ml. Talletukset keskuspankissa

** PD </= 0,40 %

Likviditeettireservin (pl. Talletukset keskuspankissa) keskimääräinen jäljellä oleva juoksuaika on 4,3 vuotta.

Vahinkovakuutustoiminnan riskiasema

Liite 63. Vahinkovakuutustoiminnan riskinottokyky

Vahinkovakuutuksen tulee täyttää viranomaisten asettamat vakavaraisuusvaatimukset. Viranomaiset asettavat vakavaraisuusvaatimuksensa pääasiassa yhtiötasolla. EU direktiiveihin perustuen kaikilla vahinkovakuutusyhtiöillä on vähimmäispääomavaatimus ja vakavaraisuuspääomavaatimus.

Omien varojen suhdetta vakavaraisuuspääomaan kuvataan vakavaraisuusasteeksi, joka kuvaa yhtiön mahdollisuutta kattaa odottamattomia riskejä. Vakavaraisuuteen liittyvät luvut ovat tilintarkastamattomia.

Vakavaraisuus, milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Hyväksyttävä oma varallisuus	**902**	**983**
Vakavaraisuuspääomavaatimus (SCR)		
Markkinariski	460	483
Vakuutusriski	289	293
Vastapuoliriski	40	31
Operatiivinen riski	45	43
Hajautushyödyt ja vaimennusvaikutus	-169	-164
Yhteensä	**666**	**687**
Puskuri SCR:ään	**296**	**296**
SCR-suhde, %	**135 %**	**143 %**
SCR-suhde, % ilman siirtymäsäännöksiä	**135 %**	**127 %**

Liite 64. Vahinkovakuutustoiminnan riskiherkkyys

Oheisessa taulukossa on kuvattu eri riskimuuttujien vaikutusta tulokseen ja vakavaraisuuspääomaan.

Riskimuuttuja	Kokonais-määrä 2017, milj. €	Muutos riski-muuttujassa	Vaikutus tulokseen/ omaan pääomaan, milj. €	Vaikutus yhdistettyyn kulusuhteeseen
Maksutuotot*	1 431	kasvaa 1 %	14	paranee 1,0 % -yksikköä
Korvauskulut*	1 085	kasvaa 1 %	-11	heikkenee 0,8 % -yksikköä
Suurvahinko yli 5 milj. €		1 kappale	-5	heikkenee 0,3 % -yksikköä
Henkilöstökulut*	116	kasvaa 8 %	-9	heikkenee 0,6 % -yksikköä
Toimintokohtaiset kulut */**	385	kasvaa 4 %	-15	heikkenee 1,1 % -yksikköä
Inflaatio kollektiivisessa korvausvastuussa	745	%-yksikköä	-5	heikkenee 0,4 %-yksikköä
Elinikä diskontatussa vakuutusvelassa	1 905	1 vuotta	-45	heikkenee 3,1 %-yksikköä
Diskonttokorko diskontatussa vakuutusvelassa	1 905	laskee 0,1 %-yksikköä	-27	heikkenee 1,9 %-yksikköä

* Liukuva 12 kuukautta.
** Vahinkovakuutuksen toimintokohtaiset kulut ilman sijoitusten hoitokuluja ja muiden palveluiden tuottamiseen liittyviä kuluja.

Liite 65. Vakuutusmaksutulon ja vakuutusmäärien luokkajakaumia

Vakuutusmaksutulon jakautuminen EML-luokittain* yritysten omaisuusvakuutuksessa
Omaisuusvakuutuksen riskillisyyttä voidaan tarkastella luokittelemalla riskit luokkiin niiden EML* määrien mukaan. Oheisessa taulukossa on luokittelun perusteella laskettu kuhunkin luokkaan tulevien riskien maksutulo.

Milj. €	5–20	20–50	50–100	100–500
2017	13	10	9	8
2016	13	14	11	11

* EML = Estimated Maximum Loss, kohdekohtainen maksimivahingon määrä

Vakuutusmaksutulon jakautuminen TSI-luokittain* yritysten vastuuvakuutuksessa

Vastuuvakuutuksen riskillisyyttä voidaan tarkastella luokittelemalla riskit luokkiin niiden TSI-määrien* mukaan. Oheisessa taulukossa on luokittelun perusteella laskettu kuhunkin luokkaan tulevien riskien maksutulo.

Milj. €	2–4	4–10	10–30	30–90
2017	4	4	6	3
2016	3	4	6	2

* TSI= Total Sum Insured, kokonaisvakuutusmäärä

Rakennusvirhevakuutuksen vakuutusmäärät

Rakennusvirhevakuutuksen volyymia kuvaa vakuutussopimusten vakuutusmäärä. Vakuutusmäärän brutto- ja nettoluvut on eritelty oheisessa taulukossa. Rakennusvirhevakuutuksen vakuutuskausi on 10 vuotta.

	Brutto		Netto*	
Milj. €	2017	2016	2017	2016
Rakennusvirhevakuutus	1 882	2 100	1 882	2 100

* Vakuutusyhtiön vastuulla jälleenvakuuttajien osuuden jälkeen, ennen vastavakuuksia

Liite 66. Suurvahinkojen kehitys

Havaittujen suurvahinkojen lukumäärät havaitsemisvuosittain vuosilta 2013-2017

Vahinkovakuutuksessa seurataan tiiviisti suurvahingoista aiheutuvaa korvausmenoa. Tämä korvausmeno selittää merkittävän osuuden vakuutusliikkeen vuosittaisesta tuloksen vaihtelusta. Lisäksi suurvahingoista aiheutuvan korvausmenon seurannalla voidaan havaita riskeissä tai niiden valinnassa tapahtuneita muutoksia. Tässä tarkastelussa suurvahingoiksi on luokiteltu vahingot, joiden brutto- tai nettomäärä on yli 2 miljoonaa euroa. Suurvahinkoja tapahtuu eniten omaisuus- ja keskeytysvakuutuksessa. Lakisääteisissä vakuutuksissa suurvahinkoriski on pieni suhteessa vakuutuslajin suureen volyymiin.

Bruttomäärä

Yli 2 milj. € vahinkojen lukumäärä	Laki-sääteiset	Muu tapaturma ja sairaus	Kasko ja kuljetus	Omaisuus ja keskeytys	Vastuu ja oikeus-turva	Pitkä-kestoiset
2013	4			5	1	
2014	6			5	1	
2015	1			6		
2016				6		
2017				9		
			Korvaukset yhteensä		168 milj. €	
Bruttomäärä korvaukset yhteensä, milj. €						
2013–2017	**24**			**138**	**6**	

Nettomäärä

Yli 2 milj. € vahinkojen lukumäärä	Laki-sääteiset	Muu tapaturma ja sairaus	Kasko ja kuljetus	Omaisuus ja keskeytys	Vastuu ja oikeus-turva	Pitkä-kestoiset
2013	4			3	1	
2014	6			5		
2015	1			6		
2016				6		
2017				9		
			Korvaukset yhteensä		119 milj. €	
Nettomäärä korvaukset yhteensä, milj. €						
2013–2017	**24**			**93**	**3**	

Liite 67. Vakuutusliikkeen kannattavuus

Vakuutusmaksutuottojen (brutto ja netto) sekä yhdistetyn kulusuhteen (netto) kehitys
Vakuutusmaksutuotoilla kuvataan vakuutusluokan volyymiä. Sen avulla voidaan arvioida vakuutusluokan merkittävyyttä kokonaisuuden kannalta. Vastaavasti yhdistetyn kulusuhteen (CR) avulla voidaan arvioida vakuutusluokan tuloksen vaihtelua sekä vakuutusluokan kannattavuutta. Yhdistetty kulusuhde on esitetty erikseen oikaistuna kertaluonteisilla erillä, jotka kohdistuvat aikaisempiin vakuutuskausiin.

2017, milj. €	Brutto VM–tuotto	Netto VM–tuotto	Netto CR*	Netto** CR*
Lakisääteiset	442	440	105 %	105 %
Muu tapaturma ja sairaus	250	250	94 %	94 %
Kasko ja kuljetus	302	301	92 %	92 %
Omaisuus ja keskeytys	385	354	93 %	93 %
Vastuu ja oikeusturva	89	83	87 %	87 %
Pitkäkestoiset	5	3	14 %	14 %
Yhteensä	**1 473**	**1 431**	**96 %**	**96 %**

2016, milj. €	Brutto VM–tuotto	Netto VM–tuotto	Netto CR*	Netto** CR*
Lakisääteiset	462	460	96 %	96 %
Muu tapaturma ja sairaus	227	227	84 %	84 %
Kasko ja kuljetus	301	300	86 %	86 %
Omaisuus ja keskeytys	380	348	82 %	82 %
Vastuu ja oikeusturva	87	81	81 %	81 %
Pitkäkestoiset	4	3	17 %	17 %
Yhteensä	**1 461**	**1 418**	**86 %**	**86 %**

* Yhdistetty kulusuhde (Combined ratio) lasketaan jakamalla korvauskulujen (netto) ja vakuutusliikkeen liikekulujen summa vakuutusmaksutuotoilla (netto). Aineettomien oikeuksien poistoja ei ole otettu huomioon.
** Kertaluonteiset vakuutustekniseen laskelmaan vaikuttavat muutokset eliminoitu.

Liite 68. Vakuutusvelan luonnetta kuvaavia tietoja

Velan luonnetta kuvaavia tietoja	2017	2016
Velat vakuutussopimuksista (netto, milj. €)		
Latentit ammattitaudit	15	17
Muu	3 033	2 913
Yhteensä (ennen siirtoja)	**3 048**	**2 930**
Velan duraatio (vuosina)		
Diskontattu vakuutusvelka	14,4	13,7
Diskonttaamaton vakuutusvelka	2,2	2,1
Yhteensä	**9,8**	**9,3**
Diskontatun velan määrä (netto, milj. €)		
Tunnettu eläkemuotoinen korvausvastuu	1 517	1 427
Kollektiivinen korvausvastuu	351	343
Vakuutusmaksuvastuu	43	45
Yhteensä	**1 911**	**1 816**

Liite 69. Vakuutusvelan arvioitu maturiteettijakauma

31.12.2017, milj. €	0–1 v	1–5 v	5–10 v	10–15 v	yli 15 v	Yhteensä
Vakuutusmaksuvastuu*	416	120	21	6	10	574
Korvausvastuu						
Diskonttaamaton	322	225	60	12	4	624
Diskontattu	96	434	354	281	685	1 849
Vakuutusvelka yhteensä**	**835**	**779**	**435**	**299**	**699**	**3 048**

* Sisältää diskontattua vastuuta 43 miljoonaa euroa.

** Ilman vakuutusvelan korkoriskiä suojaavien johdannaisten arvoa

31.12.2016, milj. €	0–1 v	1–5 v	5–10 v	10–15 v	yli 15 v	Yhteensä
Vakuutusmaksuvastuu*	410	118	21	6	10	565
Korvausvastuu						
Diskonttaamaton	303	212	57	11	4	587
Diskontattu	97	447	345	268	612	1 771
Vakuutusvelka yhteensä**	**810**	**777**	**423**	**285**	**626**	**2 922**

* Sisältää diskontattua vastuuta 45 miljoonaa euroa.

** Ilman vakuutusvelan korkoriskiä suojaavien johdannaisten arvoa

Liite 70. Sijoitustoiminnan riskiasema

	31.12.2017		31.12.2016	
Sijoituskannan allokaatiojakauma	Käypä arvo*, milj. €	%	Käypä arvo*, milj. €	%
Rahamarkkinat yhteensä	**332**	**9**	**72**	**2**
Rahamarkkinasijoitukset ja talletukset**	327	8	66	2
Johdannaiset***	5	0	5	0
Joukkolainat ja korkorahastot yhteensä	**2 812**	**72**	**2 969**	**77**
Valtiot	511	13	522	13
Inflaatiolinkatut joukkovelkakirjalainat	14	0	45	1
Investment Grade	1 835	47	1 981	51
Kehittyvät markkinat ja High Yield	251	6	330	9
Strukturoidut sijoitukset****	201	5	91	2
Osakkeet yhteensä	**408**	**10**	**425**	**11**
Suomi	70	2	77	2
Kehittyneet markkinat	185	5	169	4
Kehittyvät markkinat	76	2	65	2
Käyttöomaisuus ja ei-noteeratut osakkeet	3	0	3	0
Pääomasijoitukset	75	2	111	3
Vaihtoehtoiset sijoitukset yhteensä	**26**	**1**	**33**	**1**
Hedge fund -rahastot	26	1	33	1
Kiinteistösijoitukset yhteensä	**324**	**8**	**378**	**10**
Suorat kiinteistöt	187	5	208	5
Epäsuorat kiinteistösijoitukset	137	4	170	4
Yhteensä	**3 903**	**100**	**3 876**	**100**

* Sisältää siirtyneet korot

** Sisältää kauppahintasaamiset ja -velat sekä johdannaisten markkina-arvon

*** Johdannaisten vaikutus omaisuuslajin allokaatioon (deltavasta-arvo)

**** Sisältää kiinteistövakuudelliset lainat sekä lainarahastot ja epälikvidit lainat

Liite 71. Sijoitusriskien herkkyysanalyysi

Alla olevassa taulukossa on selvitys sijoitusriskien herkkyyksistä sijoitusluokittain. Vakuutusvelan laskentaan liittyvän diskonttauskoron herkkyystarkastelu on esitetty vakuutusvelan liitetiedoissa 64. Sijoitusten ja vakuutusvelan muutosten vaikutukset kumoavat toisiaan.

Vahinkovakuutus	Kanta käyvin arvoin 31.12.2017, milj. €	Riskiparametri	Muutos	Vaikutus omaan pääomaan, milj. € 31.12.2017	31.12.2016
Joukkolainat ja korkorahastot *	2 654	Korko	1 %-yksikkö	127	150
Osakkeet **	356	Markkina-arvo	10 %	34	46
Pääomasijoitukset ja noteeraamattomat osakkeet	78	Markkina-arvo	10 %	8	11
Kiinteistöt	324	Markkina-arvo	10 %	32	38
Valuutta	138	Valuutan arvo	10 %	20	11
Luottoriskipreemio***	2 605	Luottoriskimarginaali	0,1%-yksikköä	31	15
Johdannaiset	11	Volatiliteetti	10 %-yksikköä	1	

* Sisältää rahamarkkinasijoitukset, vaihtovelkakirjalainat ja korkojohdannaiset

** Sisältää hedge fund -rahastot ja osakejohdannaiset

*** Sisältää jvk- ja vvk-lainat sekä rahamarkkinasijoitukset mukaan lukien kehittyneiden valtioiden liikkeelle laskemat jvk-lainat ja korkojohdannaiset

Liite 72. Korkoriski

Koron muutoksista aiheutuvaa markkinariskiä seurataan luokittelemalla sijoitukset instrumenteittain duraation mukaan. Vakuutusvelan korkoriskiä tasaavaa vaikutusta ei ole esitetty taulukossa, koska vakuutusvelasta vain osa on diskontattu hallinnollisella korolla (liite 30).

Käypä arvo juoksuajan tai uudelleenhinnoittelupäivän mukaan, milj. €*	31.12.2017	31.12.2016
0-1 vuotta	442	199
>1-3 vuotta	643	513
>3-5 vuotta	776	909
>5-7 vuotta	415	552
>7-10 vuotta	385	434
>10 vuotta	267	299
Yhteensä	**2 929**	**2 906**
Modifioitu duraatio	5,1	5,4
Efektiivinen korko, %	1,8	1,7

* Sisältää rahamarkkinasijoitukset ja talletukset, joukkovelkakirjalainat, vaihtovelkakirjalainat ja korkorahastot

Korkosalkun maturiteetti- ja luottokelpoisuusjakauma 31.12.2017*, milj. €

Vuotta	0–1	1–3	3–5	5–7	7–10	10–	Yhteensä	Osuus, %
Aaa	6	82	149	143	172	164	715	24,4 %
Aa1–Aa3	326	49	162	33	50	34	654	22,3 %
A1–A3	33	199	168	70	54	41	564	19,2 %
Baa1–Baa3	48	248	274	153	107	27	856	29,2 %
Ba1 tai alempi	27	65	25	16	2	0	135	4,6 %
Sisäisesti luokiteltu	1	1	0	0	1	0	3	0,1 %
Yhteensä	**442**	**643**	**776**	**415**	**385**	**267**	**2 929**	**100,0 %**

Korkosalkun maturiteetti- ja luottokelpoisuusjakauma 31.12.2016*, milj. €

Vuotta	0–1	1–3	3–5	5–7	7–10	10–	Yhteensä	Osuus, %
Aaa	22	15	220	140	189	192	778	26,8 %
Aa1–Aa3	56	54	115	51	56	40	372	12,8 %
A1–A3	62	152	179	146	76	39	654	22,5 %
Baa1–Baa3	20	206	306	181	104	27	844	29,0 %
Ba1 tai alempi	37	83	85	29	9	1	244	8,4 %
Sisäisesti luokiteltu	1	4	5	4		0	14	0,5 %
Yhteensä	**199**	**513**	**909**	**552**	**434**	**299**	**2 906**	**100,0 %**

* Ei sisällä luottojohdannaisia

Maturiteetti on ilmoitettu juoksuajan loppuun. Jos paperilla on Call-mahdollisuus, maturiteetti on ilmoitettu ensimmäiseen mahdolliseen Call-päivään saakka.

Vahinkovakuutuksen korkosalkun keskimääräinen luottoluokitus Moody's:n luokituksen mukaan on A3.

Vahinkovakuutuksen korkosalkun keskimääräinen jäljellä oleva juoksuaika on 5,7 vuotta (laskettu Call-päivän ja eräpäivän perusteella)

Liite 73. Valuuttariski

Valuuttapositio, milj. €	31.12.2017	31.12.2016
USD	72	46
SEK	0	2
JPY	0	0
GBP	9	48
Muut	56	16
Yhteensä*	**138**	**112**

* Valuuttapositio on 3,5 % (2,9 %) sijoituskannasta. Valuuttapositio lasketaan yksittäisten valuuttojen itseisarvojen summana.

Liite 74. Vastapuoliriski

Luottoluokitusjakauma, milj. €	31.12.2017		31.12.2016	
Moody's vastaavuus	Sijoitus*	Vakuutus**	Sijoitus*	Vakuutus**
Aaa	715		778	
Aa1–Aa3	654	25	372	20
A1–A3	564	29	654	25
Baa1–Baa3	856	0	844	0
Ba1 tai alempi	135		244	
Sisäisesti luokiteltu	3	42	14	34
Yhteensä	**2 929**	**96**	**2 906**	**79**

* Sisältää rahamarkkinasijoitukset ja talletukset, joukkolainat ja korkorahastot.

** Sisältää jälleenvakuuttajien osuuden vakuutusvelasta ja saamiset jälleenvakuuttajilta.

Varallisuudenhoidon riskiasema

Varallisuudenhoitosegmentti tarjoaa vakuutussäästämisen, henkilöriskien vakuuttamisen, rahastojen ja sopimuspohjaisen varallisuudenhoidon tuotteet ja palvelut. Ryhmän henkivakuutus-, varainhoito- ja rahastoyhtiön liiketoiminnat sisältyvät varallisuudenhoitosegmenttiin.

Varallisuudenhoidon keskeisimmät riskit ovat henkivakuutuksen sijoitusomaisuuden markkinariskit, vakuutusvelan arvostamisessa käytetty korkotaso, sekä vakuutettujen elinajanodotteen ennakoitua nopeampi kasvu.

Liite 75. Varallisuudenhoidon hallinnoitavat varat

Varallisuudenhoidon hallinnoitavien varojen kokonaismäärä 31.12.2017 oli 78,0 miljardia euroa (74,5). Hallinnoitavista varoista on sijoitusrahastoista 24,6 miljardia (23,5), sijoitussidonnaisista henkivakuutuksista 10,2 miljardia euroa (9,2), instituutioasiakkaista 24,2 miljardia euroa (24,6) ja private bankin asiakkaista 9,2 miljardia euroa (17,3).

Liite 76. Henkivakuutustoiminnan luonnetta kuvaavia tietoja ja vakuutusvelan herkkyysanalyysi

Henkivakuutustoiminnan riskinottokyky lakisääteisin mittarein

Henkivakuutusyhtiön tulee täyttää voimassa olevan lainsäädännön mukaiset vakavaraisuusvaatimukset. Keskeisimmät seurattavat vaatimukset ovat lainsäädännön mukaiset vähimmäis- ja vakavaraisuuspääomavaatimukset.

Henkivakuutusyhtiön oma varallisuus vuoden 2017 lopussa oli 1 317 miljoonaa euroa siirtymäsäännöt huomioiden ja 1 019 miljoonaa euroa ilman siirtymäsääntöjä. Vuotta aikaisemmin oma varallisuus oli 1 455 miljoonaa euroa siirtymäsäännöt huomioiden ja 1 135 miljoonaa euroa ilman siirtymäsääntöjä. Vakavaraisuuspääomavaatimus oli 674 miljoonaa euroa (742 siirtymäsäännöt huomioiden ja 763 ilman siirtymäsääntöjä) ja vähimmäispääomavaatimus 279 miljoonaa euroa (197 siirtymäsäännöt huomioiden ja 202 ilman siirtymäsääntöjä).

Henkivakuutuksen riskinkantokykyä mitataan vakavaraisuusasteella, jolla tarkoitetaan oman varallisuuden suhdetta vakavaraisuuspääomaan. Ryhmän strategisissa mittareissa on asetettu tavoitteeksi 130% vakavaraisuusaste ilman siirtymäsääntöjen huomioimista. Vakavaraisuusluvut ovat tilintarkastamattomia.

Vakavaraisuus, milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Hyväksyttävä oma varallisuus	**1 317**	**1 455**
Vakavaraisuuspääomavaatimus (SCR)		
Markkinariski	759	996
Vakuutusriski	394	405
Vastapuoliriski	27	27
Operatiivinen riski	36	25
Hajautushyödyt ja vaimennusvaikutus	-542	-711
Yhteensä	**674**	**742**
Puskuri SCR:ään	**643**	**713**
SCR-suhde, %	**195 %**	**196 %**
SCR-suhde, % ilman siirtymäsäännöksiä	**151 %**	**149 %**

Henkivakuutusliiketoiminnan vakuutus- ja sijoitussopimuskanta 31.12.2017

	Vastuu 31.12.2017, milj. €	Vakuutettuja tai sopimuksia, kpl	Duraatio korkokäyrällä 31.12.2017
Sijoitussidonnaiset sopimukset	**10 120**	**349 082**	**10,2**
Sijoitussidonnaiset vakuutussopimukset	**5 036**	**230 840**	**10,3**
Henkivakuutus/Säästäminen	3 571	102 623	10,2
Yksilöllinen eläkevakuutus	1 361	121 948	10,3
Ryhmäeläkevakuutus	104	6 269	14,2
Sijoitussidonnaiset sijoitussopimukset	**5 084**	**118 242**	**10,1**
Säästäminen	**3 273**	**63 224**	**12,1**
Yksilölliset eläkesopimukset	1 373	50 427	7,4
Ryhmäeläkesopimukset	30	2 773	10,2
Kapitalisaatiosopimukset	407	1 818	8,8
Muut kuin sijoitussidonnaiset sopimukset	**6 845**	**555 715**	**9,2**
Vakuutussopimukset diskontattuna perustekorolla	**6 780**	**555 700**	**9,2**
Henkivakuutus/Säästäminen	1 580	71 781	8,9
Takuukorko 4,5 %	52	713	5,7
Takuukorko 3,5 %	443	10 105	8,0
Takuukorko 2,5 %	179	9 475	13,6
Takuukorko 1,5 %	2	122	8,6
Takuukorko 4,5% (Eriytetty tase 1)	904	51 366	9,0
Yksilöllinen eläkevakuutus	3 625	78 457	8,4
Takuukorko 4,5 %	300	7 677	5,7
Takuukorko 3,5 %	492	19 613	8,0
Takuukorko 2,5 %	266	21 799	13,6
Takuukorko 1,5 %	1	96	8,6
Takuukorko 4,5% (Eriytetty tase 2)	2 565	29 272	8,2
Ryhmäeläkevakuutus	1 406	29 879	12,0
Etuusperusteinen 3,5 %	1 110	22 474	11,6
Etuusperusteinen 2,5 %	111	1 744	12,9
Etuusperusteinen 1,5 %	108	1 515	15,5
Etuusperusteinen 0,5 %	18	635	15,1
Maksuperusteinen 3,5 %	5	70	16,1
Maksuperusteinen 2,5 %	48	3 081	13,6
Maksuperusteinen 1,5 %	6	322	14,0
Maksuperusteinen 0,5 %	0	38	21,5
Yksilölliset riskihenkivakuutukset	164	370 268	4,5
Ryhmähenkivakuutukset	5	5 315	1,6
Muut kuin sijoitussidonnaiset sijoitussopimukset diskontattuna perustekorolla	**3**	**15**	**3,1**
Kapitalisaatiosopimukset	3	15	3,1
Takuukorko 2,5 %	3	14	2,8
Takuukorko 1,5 %	0	1	10,6
Markkinakorolla diskonttauksen vaikutus	**-8**		
Muut vakuutusvelan erät	**70**		
Yhteensä	**16 965**	**904 797**	**9,8**

Henkivakuutusliiketoiminnan vakuutus- ja sijoitussopimuskanta 31.12.2016

	Vastuu 31.12.2016, milj. €	Vakuutettuja tai sopimuksia, kpl	Duraatio korkokäyrällä 31.12.2016
Sijoitussidonnaiset sopimukset	**9 166**	**351 453**	**10,4**
Sijoitussidonnaiset vakuutussopimukset	**4 944**	**241 462**	**10,5**
Henkivakuutus/Säästäminen	3 573	111 486	10,3
Yksilöllinen eläkevakuutus	1 275	123 777	10,8
Ryhmäeläkevakuutus	95	6 199	15,0
Sijoitussidonnaiset sijoitussopimukset	**4 221**	**109 991**	**10,3**
Säästäminen	**2 801**	**56 372**	**12,3**
Yksilölliset eläkesopimukset	1 088	50 185	7,6
Ryhmäeläkesopimukset	16	1 895	12,3
Kapitalisaatiosopimukset	316	1 539	8,5
Muut kuin sijoitussidonnaiset sopimukset	**7 618**	**590 260**	**9,7**
Vakuutussopimukset diskontattuna perustekorolla	**7 500**	**590 243**	**9,7**
Henkivakuutus/Säästäminen	1 804	85 114	**9,4**
Takuukorko 4,5 %	58	1 000	6,0
Takuukorko 3,5 %	479	11 746	8,5
Takuukorko 2,5 %	199	10 868	14,3
Takuukorko 1,5 %	2	138	7,5
Takuukorko 4,5% (Eriytetty tase 1)	1 066	61 362	9,5
Yksilöllinen eläkevakuutus	4 119	88 673	8,9
Takuukorko 4,5 %	309	8 156	6,0
Takuukorko 3,5 %	500	20 735	8,5
Takuukorko 2,5 %	264	22 580	14,3
Takuukorko 1,5 %	1	102	7,5
Takuukorko 4,5% (Eriytetty tase 2)	3 045	37 100	8,8
Ryhmäeläkevakuutus	1 385	35 253	12,3
Etuusperusteinen 3,5 %	1 133	26 837	11,9
Etuusperusteinen 2,5 %	115	2 876	13,1
Etuusperusteinen 1,5 %	69	1 728	15,2
Etuusperusteinen 0,5 %	11	276	17,5
Maksuperusteinen 3,5 %	5	73	18,2
Maksuperusteinen 2,5 %	46	3 148	14,6
Maksuperusteinen 1,5 %	5	293	13,2
Maksuperusteinen 0,5 %	0	22	16,4
Yksilölliset riskihenkivakuutukset	182	375 609	4,7
Ryhmähenkivakuutukset	10	5 594	1,6
Muut kuin sijoitussidonnaiset sijoitussopimukset diskontattuna perustekorolla	**3**	**17**	**3,9**
Kapitalisaatiosopimukset	3	17	3,9
Takuukorko 2,5 %	3	15	3,7
Takuukorko 1,5 %	0	2	8,6
Markkinakorolla diskonttauksen vaikutus	**42**		
Muut vakuutusvelan erät	**72**		
Yhteensä	**16 783**	**941 713**	**10,1**

Asiakassopimukset, joissa kuolemanvaraturva on vakuutuksen säästöjen suuruinen ja joissa ei oikeutta lisäetuihin, OP Henkivakuutus luokitteli 31.12.2017 uudelleen vakuutussopimuksista sijoitussopimuksiksi. Nämä kaikki sopimukset ovat sijoitussidonnaisia. Vertailuvuoden tiedot 31.12.2016 on oikaistu.

Henkivakuutusvelkojen herkkyys laskentaolettamuksien muutoksille

Koska säästö- ja sijoitusmuotoisia vakuutuksia on myyty runsaasti hyvin pitkäaikaisina sopimuksina, vakuutuksenottajat päättävät sopimuksiaan tarpeidensa mukaan takaisinostoon ennen sopimuksen mukaista päättymispäivää. Tämän takia takaisinostojen määrä on suuri. Yhtiö huomioi tästä aiheutuvan tulevien yli- tai alijäämien poisjäännin henkivakuutuksen vakavaraisuusasemaa laskiessaan.

Sen sijaan yksilöllisten eläkevakuutusten takaisinostoriski on hyvin vähäinen, sillä lainsäädäntö rajaa takaisinostomahdollisuudet vain laissa mainittuihin tilanteisiin kuten avioero ja pitkäaikainen työttömyys. Takaisinostona maksetaan vakuutuksen kertynyt takaisinostoarvo.

Yksilöllisten eläkevakuutusten eläkemaksatuksen alkua lykätään. Vakuutusta ottaessaan vakuutuksenottajalla ei ole ollut usein realistista käsitystä todellisesta eläkkeelle jäämisestään. Toisaalta yksilöllisten eläkevakuutusten verokohtelua on muutettu vuosikymmenien aikana useampaan kertaan siten, että eläkkeelle jäämisen mahdollisuutta vakuutuksen avulla on lykätty myöhempiin ikävuosiin.

Eläkevakuutusten kuolevuushavainnot osoittavat, että laskuperusteiden mukaiset elinajanodotteet ovat liian matalia. Yksilöllisten eläkevakuutuksien kuoleman- ja elämänvaraturvien riskit kompensoivat toisiaan niin suuressa määrin, että elinajanodotteen kasvamisesta huolimatta tarvetta kuolevuustäydennykseen ei ole. Sen sijaan ryhmäeläkevakuutuksissa elämänvaraosan riski on suurempi kuin kuolemanvaran ja siten vakuutusvelkaa on ollut syytä täydentää. Mikäli kuolevuusoletusta muutetaan siten että vakuutettujen elinajanodote kasvaa keskimäärin 1 vuotta kasvaa vakuutusvelka 27 miljoonaa euroa (25) .

Säästö- ja sijoitusvakuutuksissa kuoleman- ja elämänvaraturvien riskit lähes kompensoivat toisensa, joten niihin ei ole ollut syytä tehdä kuolevuustäydennystä.

Muodostaessaan vakuutussopimusten velkaa yhtiö on noudattanut kansallisen tilinpäätöksen periaatteita lukuun ottamatta sitä, että yhtiö on siirtynyt diskonttauskorossa lähemmäksi ajantasaista korkoa. Yhtiön riskillä on vakuutussopimusten säästöjä, joiden takuukorko on 0,5% - 4,5%. Niiden sopimusten joiden laskuperustekorko on 4.5%, vakuutusvelkaa on pysyvästi täydennetty niin, että vakuutusvelan diskonttokorkona on 3.5% (pl. Keskinäisestä Henkivakuutusyhtiö Suomesta siirtyneet vakuutussäästöt, jotka kuuluvat OP-Henkivakuutuksen muusta taseesta eriytettyihin taseisiin). Lisäksi kaikkien takuukorkoisten sopimusten vakuutusvelkaa on täydennetty lyhytaikaisella korkotäydennyksellä 31.3.2020 asti ja myytyjen vastuuvelkaa suojanneiden korkosijoitusten myynnistä tuloutunut tuotto on varattu vastuuvelkaan korkotäydennykseksi jäljellä olevalle korkosijoitusten juoksuajalle. Korkotäydennysten jälkeen yhtiön laskuperustekorkoisen kannan diskonttokorko on 0% 31.3.2020 asti, sitä seuraavalle 10 vuodelle 2,2% ja tästä eteenpäin 3,1%. Osan markkina- ja diskonttauskoron välisestä korkoriskistä yhtiö on suojannut korkosijoituksilla. Koska korkosijoituksista saatava etu käytetään vakuutus- ja kapitalisaatiosopimusten taattuihin etuihin, lisätään niiden velkaa kansallisen tilinpäätöksen arvosta korkosijoitusten arvolla -8 miljoonaa euroa (4).

Kansallisessa tilinpäätöksessä 0,1%-yksikön diskonttauskoron alentaminen kasvattaisi vakuutusvelkaa 26 miljoonaa euroa (27).

OP-Henkivakuutukseen siirtyi 31.12.2015 kannanluovutuksena vastuuvelkaa Keskinäisestä Henkivakuutusyhtiö Suomesta. Tuolloin siirtyneistä säästövakuutuksista muodostettiin yhtiön muusta taseesta eriytetty tase. Keskinäisen Henkivakuutusyhtiö Suomen yksilöllinen eläkevakuutuskanta yhdisteltiin 30.9.2016 OP Henkivakuutus Oy:n. Myös tästä kannasta on muodostettu yhtiön muusta taseesta eriytetty tase. Eriytetyillä taseilla on omat voitonjakopolitiikkansa, jotka on määritelty kannanluovutussuunnitelmissa. Eriytettyihin taseisiin sisältyvät myös tulevien lisäetujen vastuut, jotka puskuroivat eriytettyjen taseiden markkina- ja asiakaskäyttäytymisriskejä.

Sijoitussidonnaisten vakuutussopimusten velka arvostetaan tilinpäätöshetken sopimuksiin liitettyjen varojen markkina-arvoilla.

Sijoitussopimuksia on kolmenlaisia: OP- Henkivakuutuksen sijoitussopimukset ovat kapitalisaatiosopimuksia ja sellaisia sijoitussidonnaisia säästösopimuksia, joissa kuolemanvaraturva on vakuutusvelan suuruinen, sekä eläkesopimuksia, joissa kuolemanvaraturva on lähes vakuutusvelan suuruinen siten, että merkittävää vakuutusriskiä ei synny. Osassa kapitalisaatiosopimuksia on oikeus harkinnanvaraiseen lisäetuun ja ne on arvostettu vakuutussopimusstandardin mukaan. Osassa taas ei ole tätä oikeutta ja ne sekä muut sijoitussopimukset on arvostettu standardin IAS 39 mukaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviksi.

Liite 77. Henkivakuutuksen vakuutusvelan purkautuminen kassavirroiksi

	Duraatio						
31.12.2017 milj. €	2018–2019	2020–2021	2022–2026	2027–2031	2032–2036	2037–2041	2042–
Sijoitussidonnaiset sopimukset	**-1 280**	**-1 244**	**-2 414**	**-1 633**	**-1 075**	**-742**	**-1 042**
Vakuutussopimukset	**-697**	**-691**	**-1 353**	**-843**	**-549**	**-385**	**-616**
Henkivakuutus/Säästäminen	-598	-561	-1 051	-640	-410	-303	-502
Yksilöllinen eläkevakuutus	-89	-118	-271	-182	-125	-69	-79
Ryhmäeläkevakuutus	-9	-12	-31	-22	-15	-12	-34
Sijoitussopimukset	**-583**	**-553**	**-1 061**	**-790**	**-526**	**-357**	**-426**
Säästäminen	**-244**	**-224**	**-518**	**-446**	**-332**	**-255**	**-391**
Yksilölliset eläkesopimukset	-259	-261	-432	-246	-117	-56	-33
Ryhmäeläkesopimukset	-3	-4	-11	-9	-4	-2	-2
Kapitalisaatiosopimukset	-78	-63	-100	-89	-72	-44	0
Muut kuin sijoitussidonnaiset sopimukset	**-1 160**	**-1 262**	**-2 307**	**-1 318**	**-740**	**-382**	**-658**
Vakuutussopimukset	**-980**	**-1 183**	**-2 192**	**-1 286**	**-729**	**-379**	**-657**
Henkivakuutus/Säästäminen	-108	-249	-407	-173	-87	-44	-115
Takuukorko 4,5 %	-43	-83	-139	-33	-8	-1	0
Takuukorko 3,5 %	-51	-119	-197	-87	-46	-22	-20
Takuukorko 2,5 %	-14	-47	-71	-53	-33	-21	-95
Takuukorko 1,5 %	0	0	0	0	0	0	0
Takuukorko 4,5 % (Eriytetty tase 1)	-101	-93	-237	-225	-128	-21	-14
Yksilöllinen eläkevakuutus	-108	-249	-407	-173	-87	-44	-115
Takuukorko 4,5 %	-43	-83	-139	-33	-8	-1	0
Takuukorko 3,5 %	-51	-119	-197	-87	-46	-22	-20
Takuukorko 2,5 %	-14	-47	-71	-53	-33	-21	-95
Takuukorko 1,5 %	0	0	0	0	0	0	0
Takuukorko 4,5 % (Eriytetty tase 1)	-432	-395	-732	-420	-206	-107	-141
Ryhmäeläkevakuutus	-192	-172	-378	-287	-219	-162	-272
Etuusperusteinen 3,5 %	-163	-146	-320	-241	-181	-131	-200
Etuusperusteinen 2,5 %	-15	-12	-26	-19	-16	-13	-27
Etuusperusteinen 1,5 %	-7	-6	-11	-9	-8	-8	-22
Etuusperusteinen 0,5 %	-1	-1	-2	-2	-1	-1	-3
Maksuperusteinen 3,5 %	-1	-1	-2	-1	-1	-1	-3
Maksuperusteinen 2,5 %	-4	-6	-16	-14	-11	-7	-14
Maksuperusteinen 1,5 %	-1	-1	-2	-1	-1	-1	-2
Maksuperusteinen 0,5 %	0	0	0	0	0	0	0
Yksilölliset riskihenkivakuutukset	-34	-23	-30	-9	-2	0	0
Ryhmähenkivakuutukset	-5	-1	0	0	0	0	0
Sijoitussopimukset	**-1**	**-1**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Kapitalisaatiosopimukset	-1	-1	0	0	0	0	0
Takuukorko 2,5 %	-1	-1	0	0	0	0	0
Takuukorko 1,5 %	0	0	0	0	0	0	0
Vastaisten lisäetujen vastuu	-3	0	0	0	0	0	0
Korkotäydennys	-176	-78	-115	-32	-11	-3	0
Muut vakuutusvelan erät	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Yhteensä	**-2 440**	**-2 506**	**-4 721**	**-2 951**	**-1 815**	**-1 124**	**-1 700**

				Duraatio			
31.12.2016 milj. €	2017–2018	2019–2020	2021–2025	2026–2030	2031–2035	2036–2040	2041–
Sijoitussidonnaiset sopimukset	**-1 179**	**-1 105**	**-2 123**	**-1 492**	**-977**	**-651**	**-950**
Vakuutussopimukset	**-695**	**-655**	**-1 312**	**-853**	**-543**	**-366**	**-597**
Henkivakuutus/Säästäminen	-608	-541	-1 028	-650	-406	-283	-480
Yksilöllinen eläkevakuutus	-79	-103	-256	-182	-124	-72	-83
Ryhmäeläkevakuutus	-8	-11	-28	-21	-13	-11	-34
Sijoitussopimukset	**-484**	**-449**	**-810**	**-639**	**-433**	**-285**	**-353**
Säästäminen	**-204**	**-190**	**-426**	**-361**	**-287**	**-213**	**-322**
Yksilölliset eläkesopimukset	-223	-207	-304	-184	-106	-51	-28
Ryhmäeläkesopimukset	-1	-2	-5	-4	-3	-2	-3
Kapitalisaatiosopimukset	-55	-51	-76	-90	-38	-19	0
Muut kuin sijoitussidonnaiset sopimukset	**-1 181**	**-1 287**	**-2 564**	**-1 515**	**-893**	**-486**	**-712**
Vakuutussopimukset	**-1 048**	**-1 206**	**-2 433**	**-1 478**	**-879**	**-483**	**-711**
Henkivakuutus/Säästäminen	-106	-222	-433	-183	-96	-70	-112
Takuukorko 4,5 %	-39	-81	-148	-39	-10	-2	-1
Takuukorko 3,5 %	-50	-106	-212	-90	-53	-26	-25
Takuukorko 2,5 %	-16	-34	-72	-54	-32	-42	-87
Takuukorko 1,5 %	0	0	0	0	0	0	0
Takuukorko 4,5 % (Eriytetty taso 1)	-123	-106	-262	-265	-182	-37	-20
Yksilöllinen eläkevakuutus	-106	-222	-433	-183	-96	-70	-112
Takuukorko 4,5 %	-39	-81	-148	-39	-10	-2	-1
Takuukorko 3,5 %	-50	-106	-212	-90	-53	-26	-25
Takuukorko 2,5 %	-16	-34	-72	-54	-32	-42	-87
Takuukorko 1,5 %	0	0	0	0	0	0	0
Takuukorko 4,5 % (Eriytetty taso 1)	-476	-451	-882	-544	-279	-138	-181
Ryhmäeläkevakuutus	-196	-179	-389	-291	-224	-168	-285
Etuusperusteinen 3,5 %	-166	-151	-328	-247	-186	-136	-212
Etuusperusteinen 2,5 %	-16	-13	-28	-19	-16	-13	-28
Etuusperusteinen 1,5 %	-9	-7	-14	-11	-10	-9	-24
Etuusperusteinen 0,5 %	0	0	0	0	0	0	0
Maksuperusteinen 3,5 %	-1	-1	-2	-1	-1	-1	-4
Maksuperusteinen 2,5 %	-4	-5	-15	-12	-11	-7	-15
Maksuperusteinen 1,5 %	0	-1	-2	-1	-1	-1	-2
Maksuperusteinen 0,5 %	0	0	0	0	0	0	0
Yksilölliset riskihenkivakuutukset	-37	-26	-34	-11	-2	0	0
Ryhmähenkivakuutukset	-5	-1	0	0	0	0	0
Sijoitussopimukset	**-1**	**-1**	**-2**	**0**	**0**	**0**	**0**
Kapitalisaatiosopimukset	-1	-1	-2	0	0	0	0
Takuukorko 2,5 %	-1	-1	-2	0	0	0	0
Takuukorko 1,5 %	0	0	0	0	0	0	0
Vastaisten lisäetujen vastuu	-6	0	0	0	0	0	0
Korkotäydennys	-126	-79	-129	-37	-14	-3	-1
Muut vakuutusvelan erät	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Yhteensä	**-2 360**	**-2 392**	**-4 686**	**-3 007**	**-1 870**	**-1 137**	**-1 662**

Liite 78. Henkivakuutuksen liiketoiminnan kannattavuus

	2017			2016		
Milj. €	Riskitulo	Korvaus-menot	Korvaus-suhde	Riskitulo	Korvaus-menot	Korvaus-suhde
Henkivakuutus	**417**	**383**	**92 %**	**407**	**368**	**91 %**
Riskihenkivakuutus	49	16	34 %	50	14	28 %
Vakuutussäästäminen	369	367	99 %	357	354	99 %
Eläkevakuutus	**42**	**42**	**100 %**	**40**	**41**	**102 %**
Etuusperusteinen	24	24	100 %	24	25	103 %
Maksuperusteinen	18	18	99 %	16	16	101 %
OP-Henkivakuutus	**460**	**425**	**93 %**	**447**	**409**	**92 %**

Etuusperusteinen ryhmäeläkkeen korvausmeno sisältää vuonna 2017 kuolevuustäydennyksen 3,0 miljoonaa euroa ja 2016 3,7 miljoonaa euroa.

Liite 79. Henkivakuutuksen sijoitusten jakauma

	31.12.2017		31.12.2016	
Sijoitusomaisuuden jakauma	Käypä arvo	Osuus (%)	Käypä arvo	Osuus (%)
Korkosijoitukset*)				
Joukkovelkakirjalainat	2 639	69 %	2 942	72 %
Muut rahamarkkinavälineet***	313	8 %	131	3 %
Sijoitusrahastot	24	1 %	238	6 %
Osakkeet ja osuudet				
Osakkeet ja sijoitusrahastot***	366	10 %	258	6 %
Vaihtoehtoiset sijoitukset**	223	6 %	237	6 %
Kiinteistöt	265	7 %	294	7 %
Yhteensä	**3 830**	**100 %**	**4 100**	**100 %**

* Sis. kertyneet korot sekä rahoitusvarojen lainat ja saamiset -luokkaan uudelleenluokitellut saamistodistukset. Ei sis. vakuutusvelan korkoriskin suojaamiseen käytettyjä korkojohdannaisia.

** Sis. hedge-rahastosijoitukset ja pääomasijoitukset

*** Ml. osakefutuurin vaikutus

Liite 80. Henkivakuutuksen sijoitusten herkkyysanalyysi

				Vaikutus omaan pääomaan, milj. €	
31.12.2017	Kanta käyvin arvoin, milj. €	Riskipara-metri	Muutos	31.12.2017	31.12.2016
Joukkovelkakirjalainat ja korkorahastot	2 976	Korko	1 %-yksikköä	132	155
Osakkeet ja vaihtoehtoiset	588	arvo	10 prosenttia	47	66
Kiinteistöt	265	arvo	10 prosenttia	27	36

Yksilöllisen henkivakuutuskannan eriytetty tase (erillistase 1)

				Vaikutus kannan puskuriin, milj. €	
31.12.2017	Kanta käyvin arvoin, milj. €	Riskipara-metri	Muutos	31.12.2017	31.12.2016
Joukkovelkakirjalainat ja korkorahastot	739	Korko	1 %-yksikköä	38	48
Osakkeet ja vaihtoehtoiset	93	arvo	10 prosenttia	11	12
Kiinteistöt	59	arvo	10 prosenttia	6	7

Yksilöllisen eläkevakuutuskannan eriytetty tase (erillistase 2)

31.12.2017	Kanta käyvin arvoin, milj. €	Riskipara-metri	Muutos	Vaikutus kannan puskuriin, milj. € 31.12.2017	31.12.2016
Joukkovelkakirjalainat ja korkorahastot	2 046	Korko	1 %-yksikköä	120	
Osakkeet ja vaihtoehtoiset	337	arvo	10 prosenttia	40	
Kiinteistöt	189	arvo	10 prosenttia	19	

Eriytettyjen vakuutuskantojen sijoitus- ja asiakaskäyttäytymisriskejä on puskuroitu tulevien lisäetujen vastuulla. Puskurit riittävät kattamaan merkittävän negatiivisen sijoitusomaisuuden tuoton eriytetyille kannoille, minkä jälkeen OP Ryhmä kantaa kannan kaikki riskit. Puskurin ylittävät muutokset sijoitustuotoissa vaikuttavat OP Ryhmän omaan pääomaan. Erillistase 1:n puskuri on 96 miljoonaa euroa ja erillistase 2:n 271 miljoonaa euroa.

Liite 81. Henkivakuutuksen korkosijoitusten riskiasema

Käypä arvo juoksuajan tai uudelleenhinnoittelupäivän mukaan, milj. €	31.12.2017	31.12.2016
0-1 vuotta	415	316
>1-5 vuotta	1 406	1 550
>5-10 vuotta	925	1 111
>10-20 vuotta	143	167
>20 vuotta	87	104
Yhteensä	**2 977**	**3 248**
Modifioitu duraatio	4,4	4,9
Keskikorko, %	1,3	1,4

Korkosalkun maturiteetti- ja luottokelpoisuusjakauma 31.12.2017, milj. €

Vuotta	0–1	1–3	3–5	5–7	7–10	10–	Yhteensä	Osuus, %
Aaa	0	61	203	127	165	154	710	23,9 %
Aa1–Aa3	300	39	121	42	59	20	580	19,5 %
A1–A3	19	230	191	63	82	28	614	20,6 %
Baa1–Baa3	65	220	249	183	177	27	921	30,9 %
Ba1 tai alempi	18	49	25	13	11	1	116	3,9 %
Sisäisesti luokiteltu	12	15	3	3	0	0	35	1,2 %
Yhteensä	**415**	**614**	**793**	**431**	**494**	**231**	**2 977**	**100,0 %**

Korkosalkun maturiteetti- ja luottokelpoisuusjakauma 31.12.2016, milj. €

Vuotta	0–1	1–3	3–5	5–7	7–10	10–	Yhteensä	Osuus, %
Aaa	-8	170	171	117	228	172	850	26,2 %
Aa1–Aa3	112	57	87	52	75	21	404	12,4 %
A1–A3	59	143	261	132	115	39	749	23,1 %
Baa1–Baa3	82	242	300	191	150	37	1 003	30,9 %
Ba1 tai alempi	27	91	23	24	19	2	185	5,7 %
Sisäisesti luokiteltu	43	14	-9	8	0	0	56	1,7 %
Yhteensä	**316**	**717**	**833**	**523**	**587**	**271**	**3 248**	**100,0 %**

Maturiteetti on ilmoitettu juoksuajan loppuun. Jos paperilla on Call-mahdollisuus, maturiteetti on ilmoitettu ensimmäiseen mahdolliseen Call-päivään saakka.

Henkivakuutuksen korkosalkun keskimääräinen luottoluokitus Moody's:n luokituksen mukaan on A2.

Henkivakuutuksen korkosalkun keskimääräinen jäljellä oleva juoksuaika on 5,0 vuotta (laskettu Call-päivän ja eräpäivän perusteella)

Liite 82. Henkivakuutuksen sijoitusten valuuttariski

Valuuttapositio, milj. €	31.12.2017	31.12.2016
USD	66	70
SEK	0	2
JPY		0
GBP	10	47
Muut	45	60
Yhteensä*	**121**	**178**

* Kokonaisnettovaluuttapositio

Valuuttapositio oli 3,2 % sijoituskannasta (4,3 %).

Vakavaraisuus

Seuraavissa liitetiedoissa esitetään kooste OP Ryhmän vakavaraisuudesta. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 575/2013 (CRR) kahdeksannen osan mukaiset tiedot osuuspankkien yhteenliittymän konsolidointiryhmän vakavaraisuudesta (ns. Pilari III tiedot) julkaistaan OP Yhteenliittymän vakavaraisuusraportissa. Pilari III tiedot perustuvat osuuspankkien yhteenliittymän konsolidoituun luottolaitosvakavaraisuuteen, joten vakavaraisuustiedot eivät ole suoraan vertailukelpoisia muihin julkaistuihin OP Ryhmää koskeviin tietoihin.

Osuuspankkien yhteenliittymä muodostuu yhteenliittymän keskusyhteisöstä (OP Osuuskunta), keskusyhteisön jäsenluottolaitoksista ja niiden konsolidointiryhmiin kuuluvista yrityksistä. Vaikka OP Ryhmän vakuutusyhtiöt eivät kuulukaan osuuspankkien yhteenliittymään, on niihin tehdyillä sijoituksilla merkittävä vaikutus luottolaitosten vakavaraisuussäännöstön mukaisesti laskettuun vakavaraisuuteen. Tarkemmat tiedot konsolidointiryhmään kuuluvista yhtiöistä on ilmoitettu liitteissä 22 ja 49.

Liite 83. Omat varat

Omat varat on esitetty EU:n vakavaraisuusasetuksen (EU 575/2013) (CRR) mukaisesti.

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
OP Ryhmän oma pääoma	**11 121**	**10 237**
Poistetaan vakuutusyhtiöiden vaikutus omasta pääomasta	92	-168
Käyvän arvon rahasto, rahavirran suojaus	-16	-41
Lisäosuuspääomat, joihin sovelletaan siirtymäsäännöstä		77
Ydinpääoma (CET1) ennen vähennyksiä	**11 197**	**10 105**
Aineettomat hyödykkeet	-717	-620
Eläkevastuun ylikate ja arvostusoikaisut	-31	-64
Takaisinmaksettavat osuuspääomat	-148	-156
Ennakoitu voitonjako	-90	-83
Arvonalentumiset - odotetut tappiot alijäämä	-320	-309
Ydinpääoma (CET1)	**9 891**	**8 872**
Pääomalainat, joihin sovelletaan siirtymäsäännöstä	81	81
Ensisijainen lisäpääoma (AT1)	**81**	**81**
Ensisijainen pääoma (T1)	**9 973**	**8 954**
Debentuurilainat	1 121	1 239
Toissijainen pääoma (T2)	**1 121**	**1 239**
Omat varat yhteensä	**11 093**	**10 192**

Ydinpääomaa kasvattivat pankkitoiminnan tulos, Tuotto-osuuksien liikkeeseenlaskut sekä osingot ryhmän vakuutusyhteisöiltä. Ydinpääomista vähennetyt IAS 19 -oikaisut laskivat hieman vuodenvaihteen tasosta. Tuotto-osuuksien määrä ydinpääomissa oli 2,8 miljardia euroa (2,6). Tammikuussa 2018 palautettuja Tuotto-osuuksia, 0,1 miljardia euroa, ei ole luettu ydinpääomaan.

Ydinpääomasta (CET1) on vähennetty varovaisen arvostamisen oikaisu 20 (36) miljoonaa euroa.

Lisäosuuspääomiin ja pääomalainoihin on sovellettu vanhoja pääomainstrumentteja koskevia siirtymäsäännöksiä.

Liite 84. Kokonaisriski

Yritys- ja luottolaitosvastuiden pääomavaateen laskentaan on käytetty sisäisten luottoluokitusten perusmenetelmää (FIRB). FIRB-menetelmässä käytetään sisäisiä luottoluokituksia asiakkaan maksukyvyttömyyden (PD) määrittämiseen, kun taas tappio-osuus (LGD) ja luottovasta-arvokerroin (CF) ovat viranomaiskaavan määrittelemiä standardiestimaatteja. Vähittäisvastuiden pääomavaateen laskentaan on käytetty sisäisten luottoluokitusten menetelmää (IRBA), jossa käytetään sisäisiä luottoluokituksia asiakkaan maksukyvyttömyyden (PD) määrittämiseen, tappio-osuus (LGD) ja luottovasta-arvokerroin (CF) ovat sisäisesti estimoituja.

Oman pääoman ehtoisten sijoitusten vakavaraisuusvaatimuksen laskennassa voidaan käyttää eri menetelmiä. PD/LGD-menetelmässä sijoitusten riskipainotettu määrä lasketaan käyttämällä sisäiseen luottoluokitukseen perustuvaa maksukyvyttömyyden todennäköisyyttä (PD) ja viranomaiskaavan määrittelemää tappio-osuutta (LGD). Yksinkertaisessa menetelmässä sijoitusten riskipainotettu määrä saadaan kertomalla kukin sijoitus riskipainolla, joka määräytyy sijoituksen tyypin perusteella.

Operatiivisten riskien ja markkinariskien vakavaraisuusvaatimuksen laskentaan on käytetty standardimenetelmää.

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Luotto- ja vastapuoliriski	**39 383**	**38 853**
Standardimenetelmä (SA)	**3 859**	**3 233**
Valtio- ja keskuspankkivastuut	18	39
Luottolaitosvastuut	8	36
Yritysvastuut	2 423	1 812
Vähittäisvastuut	1 057	1 039
Muut	353	307
Sisäisten luottoluokitusten menetelmä (IRB)	**35 525**	**35 620**
Luottolaitosvastuut	1 054	1 143
Yritysvastuut	21 438	20 913
Vähittäisvastuut	4 959	4 698
Oman pääoman ehtoiset sijoitukset	7 002	7 605
Muut	1 072	1 261
Markkina- ja selvitysriski, standardimenetelmä	**1 179**	**1 329**
Operatiivinen riski, standardimenetelmä	**3 958**	**3 666**
Vastuun arvonoikaisu (CVA)	**205**	**253**
Kokonaisriski yhteensä	**44 725**	**44 101**
EKP:n päätöksen mukaiset riskipainolattiat	**4 492**	
Kokonaisriski sisältäen riskipainolattiat	**49 216**	**44 101**

Kokonaisriski oli 11,6 prosenttia suurempi kuin viime vuoden lopussa. Vuoden 2016 lopun luvussa ei ole huomioitu EKP:n asettamaa riskipainoalarajaa, jonka osuus kasvusta on 88 prosenttia. EKP:n asettama vähittäisvastuiden riskipainoalaraja oli 4,5 miljardia euroa, jota ilman kokonaisriski oli 44,7 miljardia euroa ja kasvu vuodenvaihteesta 1,4 prosenttia. Yritysvastuiden keskimääräiset riskipainot laskivat hieman luottokannan laadun parannuttua ja laskennan optimoinnin seurauksena. Vähittäisvastuiden keskimääräiset riskipainot nousivat hieman.

Oman pääoman ehtoisten sijoitusten riskipaino sisältää 6,4 miljardia euroa ryhmän sisäisistä vakuutusyhtiösijoituksista.

Muiden vastuiden riskipainosta 283 (253) miljoonaa euroa on laskennallisia verosaamisia, jotka käsitellään 250 % riskipainolla ydinpääomasta vähentämisen sijaan.

Vastapuoliriskin omien varojen vaade on 39 miljoonaa euroa (54 miljoonaa euroa).

Liite 85. Vakavaraisuuden tunnusluvut

Suhdeluvut, %	31.12.2017	31.12.2016
Ydinpääoman (CET1) vakavaraisuussuhde	20,1	20,1
Tier 1 vakavaraisuussuhde	20,3	20,3
Vakavaraisuussuhde	22,5	23,1

Suhdeluvut ilman siirtymäsäännöksiä, %	31.12.2017	31.12.2016
Ydinpääoman (CET1) vakavaraisuussuhde	20,1	19,9
Tier 1 vakavaraisuussuhde	20,1	19,9
Vakavaraisuussuhde	22,4	22,8

Suhdeluvut ilman riskipainolattioita, %	31.12.2017	31.12.2016
Ydinpääoman (CET1) vakavaraisuussuhde	22,1	20,1
Tier 1 -vakavaraisuussuhde	22,3	20,3
Vakavaraisuussuhde	24,8	23,1

Riskipainolattioiden vaikutus CET 1 -suhdelukuun oli -2,0 prosenttiyksikköä.

Pääomavaatimus, milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Omat varat	11 093	10 192
Pääomavaatimus puskureilla	7 027	5 520
Puskuri pääomavaatimuksiin	4 067	4 673

Pääomavaatimus 14,3 prosenttia muodostuu minimivaatimuksesta 8 prosenttia, kiinteästä lisäpääomavaatimuksesta 2,5 prosenttia, O-SII-pääomavaatimuksesta 2,0 prosenttia, EKP:n asettamasta pääomavaatimuksesta (P2R) 1,75 prosenttia ja ulkomaisten vastuiden maakohtaisista muuttuvista lisäpääomavaatimuksista. Vertailuvuonna pääomavaatimus oli 12,5 prosenttia. EKP:n P2R-vaatimus tuli voimaan 1.1.2017.

Liite 86. Vähittäisvastuut luottoluokittain (AIRB)

Kaikki vähittäissaamiset

Luottoluokka 31.12.2017	Vastuu-arvo, (EAD) milj. €	CF, keski-määrän, %	PD, keski-määrän, %	LGD, keski-määrän, %	Maturiteetti, keskimäärin, v.	Riski-painotetut erät, milj. €	Riskipaino, keskimäärin, %	Odotetut tappiot, milj. €
Henkilöasiakkaat yhteensä	**49 868**	**53,1**	**0,7**	**17,0**	**13,8**	**4 159**	**7,5**	**157**
A	30 788	52,4	0,0	15,8	14,5	528	1,7	2
B	11 178	53,8	0,1	17,2	13,3	592	5,3	3
C	3 928	56,6	0,5	21,9	11,4	666	17,0	4
D	2 192	52,7	2,3	20,6	10,9	789	36,0	10
E	1 368	45,0	20,0	20,8	11,0	1 142	83,5	56
F	415		100,0	25,1	18,0	441	106,3	82
Yritysasiakkaat yhteensä	**1 596**	**68,4**	**3,4**	**38,3**	**5,2**	**800**	**42,6**	**42**
2,5–5,5	500	67,9	0,4	22,6	5,7	57	11,5	0
6,0–7,0	626	66,7	1,3	42,6	4,4	257	41,1	4
7,5–8,5	313	70,6	5,1	47,6	4,3	221	70,5	8
9,0–10,0	114	74,4	23,4	47,6	4,0	127	111,2	12
11,0–12,0	43		100,0	65,3	18,9	138	320,6	18
Yhteensä	**51 464**	**54,1**	**0,8**	**17,7**	**13,5**	**4 959**	**8,6**	**199**

Kaikki vähittäissaamiset

Luottoluokka 31.12.2016	Vastuu-arvo, (EAD) milj. €	CF, keski-määrän, %	PD, keski-määrän, %	LGD, keski-määrän, %	Maturiteetti, keskimäärin, v.	Riski-painotetut erät, milj. €	Riskipaino, keskimäärin, %	Odotetut tappiot, milj. €
Henkilöasiakkaat yhteensä	**48 607**	**52,5**	**0,8**	**16,9**	**13,7**	**3 919**	**7,3**	**147**
A	30 426	52,5	0,0	16,0	14,3	533	1,8	2
B	10 757	52,8	0,1	16,3	13,5	521	4,8	2
C	3 759	54,7	0,5	21,4	11,4	621	16,5	4
D	1 965	43,9	2,3	21,0	10,7	712	36,2	9
E	1 323	24,9	20,6	21,1	11,0	1 127	85,2	56
F	378		100,0	24,9	19,0	405	107,2	74
Yritysasiakkaat yhteensä	**1 552**	**68,2**	**3,3**	**37,0**	**5,4**	**779**	**41,3**	**39**
2,5–5,5	493	67,1	0,4	21,9	5,6	58	11,8	0
6,0–7,0	606	67,4	1,3	41,1	4,5	244	40,3	3
7,5–8,5	294	69,6	4,9	46,5	5,0	201	68,4	7
9,0–10,0	111	74,0	22,9	45,4	3,7	118	106,5	11
11,0–12,0	47		100,0	63,1	19,9	157	332,2	18
Yhteensä	**50 159**	**53,7**	**0,8**	**17,5**	**13,5**	**4 698**	**8,3**	**186**

Kiinteistövakuudelliset vähittäissaamiset

Luottoluokka 31.12.2017	Vastuu-arvo, (EAD) milj. €	CF, keski-määrin, %	PD, keski-määrin, %	LGD, keski-määrin, %	Maturiteetti, keskimäärin, v.	Riski-painotetut erät, milj. €	Riskipaino, keskimäärin, %	Odotetut tappiot, milj. €
Henkilöasiakkaat yhteensä	**44 257**	**53,9**	**0,7**	**14,5**	**14,2**	**2 903**	**5,7**	**81**
A	29 490	54,3	0,0	14,3	14,5	452	1,5	1
B	9 120	51,9	0,1	14,5	13,9	398	4,4	2
C	2 691	53,7	0,5	15,1	13,6	318	11,8	2
D	1 583	54,0	2,3	14,5	12,7	495	31,3	5
E	1 041	53,9	20,6	14,8	12,8	858	82,5	32
F	332		100,0	19,8	16,9	381	114,7	38
Yritysasiakkaat yhteensä	**814**	**68,5**	**3,1**	**14,6**	**6,1**	**237**	**25,0**	**9**
2,5–5,5	181	66,3	0,3	6,3	7,0	5	2,6	0
6,0–7,0	431	67,5	1,0	13,7	5,8	64	14,8	1
7,5–8,5	131	71,5	5,1	22,4	4,9	78	59,5	2
9,0–10,0	54	75,3	24,2	22,9	4,4	53	98,6	3
11,0–12,0	18		100,0	36,6	17,9	38	205,5	4
Yhteensä	**45 072**	**55,8**	**0,7**	**14,5**	**14,1**	**3 140**	**6,1**	**89**

Kiinteistövakuudelliset vähittäissaamiset

Luottoluokka 31.12.2016	Vastuu-arvo, (EAD) milj. €	CF, keski-määrin, %	PD, keski-määrin, %	LGD, keski-määrin, %	Maturiteetti, keskimäärin, v.	Riski-painotetut erät, milj. €	Riskipaino, keskimäärin, %	Odotetut tappiot, milj. €
Henkilöasiakkaat yhteensä	**43 832**	**53,6**	**0,7**	**14,7**	**14,1**	**2 822**	**5,7**	**75**
A	29 194	54,1	0,0	14,6	14,3	460	1,6	1
B	9 283	51,3	0,1	14,8	13,7	402	4,3	2
C	2 625	51,9	0,5	15,3	13,4	317	12,1	2
D	1 433	54,3	2,3	14,8	12,6	449	31,3	5
E	999	48,9	21,5	15,1	12,9	849	85,0	33
F	298		100,0	19,2	17,6	345	115,7	32
Yritysasiakkaat yhteensä	**813**	**68,4**	**3,1**	**14,5**	**6,1**	**242**	**24,7**	**9**
2,5–5,5	169	66,2	0,3	6,4	7,0	5	3,2	0
6,0–7,0	444	67,7	1,0	13,6	5,8	68	15,4	1
7,5–8,5	122	71,0	5,0	22,0	4,7	70	57,6	1
9,0–10,0	56	74,4	24,2	21,4	4,2	51	92,1	3
11,0–12,0	22		100,0	36,7	16,5	47	211,8	4
Yhteensä	**44 645**	**55,4**	**0,7**	**14,7**	**13,9**	**3 065**	**6,0**	**84**

Keskimääräisessä PD:ssä ja riskipainossa ei ole huomioitu maksukyvyttömiä eli luottoluokkia 11,0 ja 12,0 sekä F.

Liite 87. Yritysvastuut luottoluokittain (FIRB)

Luottoluokka 31.12.2017	Vastuu-arvo, (EAD) milj. €	CF, keski-määrin, %	PD, keski-määrin, %	LGD, keski-määrin, %	Maturiteetti, keskimäärin, v.	Riski-painotetut erät, milj. €	Riskipaino, keskimäärin, %	Odotetut tappiot, milj. €
1,0–2,0	880	93,3	0,0	44,7	4,3	128	14,6	0
2,5–5,5	18 800	72,7	0,2	44,5	6,2	7 335	39,0	18
6,0–7,0	7 998	69,7	1,3	44,0	8,4	6 803	85,1	45
7,5–8,5	4 658	70,0	4,3	44,1	7,7	5 596	120,1	89
9,0–10,0	823	62,5	19,9	44,2	11,4	1 576	191,5	72
11,0–12,0	743	59,2	100,0	45,0	15,5			335
Yhteensä	**33 903**	**71,9**	**1,5**	**44,3**	**7,2**	**21 438**	**64,7**	**560**

Luottoluokka 31.12.2016	Vastuu-arvo, (EAD) milj. €	CF, keski-määrin, %	PD, keski-määrin, %	LGD, keski-määrin, %	Maturiteetti, keskimäärin, v.	Riski-painotetut erät, milj. €	Riskipaino, keskimäärin, %	Odotetut tappiot, milj. €
1,0–2,0	933	92,2	0,0	44,7	4,2	137	14,7	0
2,5–5,5	17 374	74,5	0,2	44,4	6,1	7 044	40,6	17
6,0–7,0	7 717	71,6	1,3	44,2	7,7	6 786	87,9	43
7,5–8,5	4 638	70,7	4,6	44,2	7,0	5 825	125,6	94
9,0–10,0	616	55,1	22,1	44,0	11,7	1 120	181,9	60
11,0–12,0	747	54,9	100,0	45,2	14,6			338
Yhteensä	**32 024**	**73,5**	**1,6**	**44,4**	**6,9**	**20 913**	**66,9**	**552**

Keskimääräisessä PD:ssä ja riskipainossa ei ole huomioitu maksukyvyttömiä eli luottoluokkia 11,0 ja 12,0.

Liite 88. Luottolaitosvastuut luottoluokittain (FIRB)

Luottoluokka 31.12.2017	Vastuu-arvo, (EAD) milj. €	CF, keski-määrin, %	PD, keski-määrin, %	LGD, keski-määrin, %	Maturiteetti, keskimäärin, v.	Riski-painotetut erät, milj. €	Riskipaino, keskimäärin, %	Odotetut tappiot, milj. €
1,0–2,0	2 510	76,7	0,0	15,0	4,0	131	5,2	0
2,5–5,5	4 589	60,9	0,1	19,6	6,2	656	14,3	1
6,0–7,0	182	24,7	1,9	45,0	0,9	236	129,2	2
7,5–8,5	16	20,9	5,6	45,0	0,4	26	165,6	0
9,0–10,0	2	56,6	24,0	45,0	0,1	4	260,1	0
Yhteensä	**7 299**	**57,2**	**0,1**	**18,7**	**5,3**	**1 054**	**14,4**	**3**

Luottoluokka 31.12.2016	Vastuu-arvo, (EAD) milj. €	CF, keski-määrin, %	PD, keski-määrin, %	LGD, keski-määrin, %	Maturiteetti, keskimäärin, v.	Riski-painotetut erät, milj. €	Riskipaino, keskimäärin, %	Odotetut tappiot, milj. €
1,0–2,0	2 456	76,7	0,0	13,5	4,4	114	4,7	0
2,5–5,5	5 037	60,6	0,1	20,3	4,7	799	15,9	1
6,0–7,0	150	27,2	1,7	45,0	1,8	184	122,6	1
7,5–8,5	23	20,7	6,8	45,0	0,4	41	177,1	1
9,0–10,0	2	53,1	19,1	45,0	0,0	5	247,1	0
Yhteensä	**7 668**	**57,9**	**0,1**	**18,6**	**4,5**	**1 143**	**14,9**	**3**

Keskimääräisessä PD:ssä ja riskipainossa ei ole huomioitu maksukyvyttömiä eli luottoluokkia 11,0 ja 12,0.

Liite 89. OP Ryhmän vakavaraisuus

Liitetiedossa 2, OP Ryhmän riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan periaatteet, linjataan miten ryhmätasoinen riskien- ja vakavaraisuudenhallinnan prosessi järjestetään. OP Ryhmä sekä kaikki siihen kuuluvat yhteisöt täyttävät viranomaisten asettamat vakavaraisuusvaatimukset.

Omat varat ja vakavaraisuus rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukaan

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
OP Ryhmän omat pääomat	11 121	10 237
Muu osuuspääoma, pääomalainat ja debentuurilainat	1 202	1 397
Muut omiin varoihin sisältymättömät toimialakohtaiset erät	-236	-139
Liikearvo ja aineettomat hyödykkeet	-1 525	-1 438
Vakuutusliiketoiminnan arvostuserot*	824	743
Suunniteltu voitonjako	-90	-83
Omista varoista vähennettävät IFRS-erät**	3	16
Arvonalentumiset - odotetut tappiot alijäämä	-294	-283
Ryhmittymän omat varat yhteensä	**11 005**	**10 449**
Luottolaitostoiminnan omien varojen vaade***	6 107	4 713
Vakuutusliiketoiminnan omien varojen vaade*	1 340	1 434
Ryhmittymän omien varojen vähimmäismäärä yhteensä	**7 447**	**6 147**
Ryhmittymän vakavaraisuus	**3 558**	**4 302**
Ryhmittymän vakavaraisuussuhde (omat varat/omien varojenvähimmäismäärä) (%)	**148**	**170**

* Vakuutusyhtiöiden vakavaraisuuden mukaiset arvostuserot ja arvio SCR:sta.

** Eläkevastuun ylikate, käyvän arvon rahastosta rahavirran suojauksen osuus.

*** Kokonaisriski x 14,3 %, vertailukaudella kokonaisriski x 12,5 %.

Luvuissa on huomioitu siirtymäsäännökset ja riskipainolattiat. Vakuutusyhtiöiden SCR luvut on esitetty liitteissä 63 ja 76. OP Ryhmälle 1.1.2017 asetettu P2R-pääomavaatimus laski vakavaraisuussuhdetta noin 17 prosenttiyksikköä. Riskipainolattiat laskivat vakavaraisuussuhdetta noin 14 prosenttiyksikköä. RaVa-laskelma on tilintarkastamaton.

Vakavaraisuus

OP Ryhmän vakavaraisuudelle on asetettu kaksi riskilimiittimittaria. Ensimmäinen mittareista on rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuus. Ryhmän riskilimiitti tälle vakavaraisuussuhteelle on 110 %. Lain edellyttämä vähimmäistaso on 100 %. Vuoden lopussa omien varojen suhde vähimmäismäärään oli 148 (170) %. Vuoden lopussa ryhmän omat varat olivat 2 814 miljoonaa euroa (3 687) suuremmat kuin ryhmän sisäinen riskiraja olisi edellyttänyt ja 3 558 miljoonaa euroa (4 302) suuremmat kuin lakisääteinen raja.

Tilinpäätöslausuma

Olemme hyväksyneet talletuspankkien yhteenliittymästä annetun lain 9 §:ssä tarkoitetun taloudellisen kokonaisuuden, OP Ryhmän, toimintakertomuksen ja yhdistellyn tilinpäätöksen tilikaudelta 1.1.–31.12.2017. Toimintakertomus ja tilinpäätös esitellään ja annetaan tiedoksi OP Osuuskunnan varsinaiselle osuuskunnan kokoukselle.

Helsingissä 13. päivänä helmikuuta 2018

OP Osuuskunnan johtokunta

Tony Vepsäläinen
OP Ryhmän pääjohtaja

Karri Alameri

Carina Geber-Teir

Jari Himanen

Olli Lehtilä

Harri Luhtala

Harri Nummela

Erik Palmén

Jouko Pölönen

Outi Taivainen

Tilinpäätösmerkintä

Suoritetusta tilintarkastuksesta on tänään annettu kertomus.

Helsingissä 15. päivänä helmikuuta 2018

KPMG Oy Ab
Tilintarkastusyhteisö

Raija-Leena Hankonen
KHT

KPMG Oy Ab
Töölönlahdenkatu 3 A
PL 1037
00101 HELSINKI

Puhelin 020 760 3000
www.kpmg.fi

Tilintarkastuskertomus

OP Osuuskunnan jäsenille

Tilinpäätöksen tilintarkastus

Lausunto

Olemme tilintarkastaneet talletuspankkien yhteenliittymästä annetun lain tarkoittaman OP Ryhmän yhdistellyn tilinpäätöksen tilikaudelta 1.1.–31.12.2017. Tilinpäätös sisältää yhdistellyn taseen, tuloslaskelman, laajan tuloslaskelman, laskelman oman pääoman muutoksista, rahavirtalaskelman ja liitetiedot, mukaan lukien yhteenveto merkittävimmistä tilinpäätöksen laatimisperiaatteista.

Lausuntonamme esitämme, että OP Ryhmän yhdistelty tilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan OP Ryhmän taloudellisesta asemasta sekä sen toiminnan tuloksesta ja rahavirroista EU:ssa käyttöön hyväksyttyjen kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IFRS) mukaisesti.

Lausuntomme on ristiriidaton OP Osuuskunnan johtokunnalle ja hallintoneuvoston tarkastusvaliokunnalle OP Osuuskuntakonsernista annetun lisäraportin kanssa.

Lausunnon perustelut

Olemme suorittaneet tilintarkastuksen Suomessa noudatettavan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti. Hyvän tilintarkastustavan mukaisia velvollisuuksiamme kuvataan tarkemmin kohdassa *Tilintarkastajan velvollisuudet tilinpäätöksen tilintarkastuksessa*.

Olemme riippumattomia OP Ryhmän tilinpäätökseen yhdisteltävistä yhteisöistä niiden Suomessa noudatettavien eettisten vaatimusten mukaisesti, jotka koskevat suorittamaamme tilintarkastusta ja olemme täyttäneet muut näiden vaatimusten mukaiset eettiset velvollisuutemme.

OP Ryhmään kuuluville yhteisöille suorittamamme muut kuin tilintarkastuspalvelut ovat parhaan tietomme ja käsityksemme mukaan olleet Suomessa noudatettavien, näitä palveluja koskevien säännösten mukaisia, emmekä ole suorittaneet EU-asetuksen 537/2014 5. artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja kiellettyjä palveluja. Suorittamamme muut kuin tilintarkastuspalvelut on esitetty OP Ryhmän yhdistellyn tilinpäätöksen liitetiedossa 11.

Käsityksemme mukaan olemme hankkineet lausuntomme perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä.

Olennaisuus

Tarkastuksemme laajuuteen on vaikuttanut soveltamamme olennaisuus. Olennaisuus on määritetty perustuen ammatilliseen harkintaamme ja se ohjaa tarkastustoimenpiteiden luonteen, ajoituksen ja laajuuden määrittämisessä, sekä todettujen virheellisyyksien vaikutusten arvioimisessa suhteessa tilinpäätökseen kokonaisuutena. Olennaisuuden taso perustuu arvioomme sellaisten virheellisyyksien suuruudesta, joilla yksin tai yhdessä voisi kohtuudella odottaa olevan vaikutusta tilinpäätöksen käyttäjien tekemiin taloudellisiin päätöksiin. Olemme ottaneet huomioon myös sellaiset virheellisyydet, jotka laadullisten seikkojen vuoksi ovat mielestämme olennaisia tilinpäätöksen käyttäjille.

Tilintarkastuksen kannalta keskeiset seikat

Tilintarkastuksen kannalta keskeiset seikat ovat seikkoja, jotka ammatillisen harkintamme mukaan ovat olleet merkittävimpiä tarkastuksen kohteena olevan tilikauden tilintarkastuksessa. Nämä seikat on otettu huomioon tilinpäätökseen kokonaisuutena kohdistuneessa tilintarkastuksessamme sekä laatiessamme siitä annettavaa lausuntoa, emmekä anna näistä seikoista erillistä lausuntoa. EU-asetuksen 537/2014 10 artiklan 2 c -kohdan mukaiset merkittävät olennaisen virheellisyyden riskit sisältyvät alla kuvattuihin tilintarkastuksen kannalta keskeisiin seikkoihin.

KPMG Oy Ab, a Finnish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity.

Y-tunnus 1805485-9
Kotipaikka Helsinki

Olemme ottaneet tilintarkastuksessamme huomioon riskin siitä, että johto sivuuttaa kontrolleja. Tähän on sisältynyt arviointi siitä, onko viitteitä sellaisesta johdon tarkoitushakuisesta suhtautumisesta, josta aiheutuu väärinkäytöksestä johtuvan olennaisen virheellisyyden riski.

TILINTARKASTUKSEN KANNALTA KESKEISET SEIKAT	KUINKA KYSEISIÄ SEIKKOJA KÄSITELTIIN TILINTARKASTUKSESSA

Saamiset asiakkailta (tilinpäätöksen liitteet 1, 4, 12 ja 19)

Saamiset asiakkailta, yhteensä 82,2 mrd. euroa, on OP Ryhmän yhdistellyn taseen merkittävin erä muodostaen 60 % taseen loppusummasta. Saamisista kertyvä korkotuotto, yhteensä 1,2 mrd. euroa, muodostaa olennaisen osan OP Ryhmän tuloksesta.

Lainojen ja muiden saamisten arvonalentumisia kirjataan saamiskohtaisesti ja saamisryhmäkohtaisesti. Arvonalentumiset arvioidaan saamiskohtaisesti, mikäli asiakkaan vastuiden määrä on merkittävä. Saamiskohtainen arvonalentuminen kirjataan silloin, kun on saatu objektiivista näyttöä siitä, että saamista ei saada perityksi täysimääräisesti. Ryhmäkohtaisten arvonalentumisten määrittäminen perustuu laskentamalliin, jonka perusteita OP Osuuskunta arvioi ja validoi säännönmukaisesti.

Saamisten arvostamiseen liittyy johdon harkintaa erityisesti arvonalentumisten määrään ja kirjaamisajankohtaan liittyen.

Saamisten tasearvon merkittävyydestä sekä niiden arvostamiseen liittyvästä johdon harkinnasta johtuen saamiset ovat tilintarkastuksen kannalta keskeinen seikka.

Tarkastustoimenpiteisiimme on sisältynyt saamisten kirjaamis- ja arvostamisperiaatteiden asianmukaisuuden arviointia sekä lainojen arvonalentumisten määrittämiseen ja kirjaamiseen liittyvien sisäisten kontrollien testausta.

Olemme arvioineet luotonannon ohjeistuksen noudattamista sekä testanneet lainasaamisten, korkojen sekä arvonalentumisten kirjaamiseen ja valvontaan liittyviä kontrolleja OP Osuuskunta -konsernin yhteisöissä. Luottokannan tarkastuksessa on hyödynnetty data-analyysejä. Data-analyysien tuloksena määritellyn otoksen perusteella olemme lisäksi arvioineet saamiskohtaisten arvonalentumisten asianmukaisuutta.

Tarkastustoimenpiteisiimme on sisältynyt myös korkotuottojen analysointia suhteessa lainasaamisten ja korkomarginaalien kehitykseen.

Olemme perehtyneet käytössä olevaan saamisryhmäkohtaisten arvonalentumisten laskentamalliin, laskennassa käytettyihin parametreihin sekä mallin validointiprosessiin.

Olemme pyytäneet muiden OP Ryhmän tilinpäätökseen yhdisteltyjen yhteisöjen tilintarkastajilta lausunnon siitä, että tilinpäätökseen yhdistellyissä yhteisöissä on noudatettu OP Osuuskunnan antamia ohjeistuksia saamisten arvostamisesta.

Lisäksi olemme arvioineet OP Ryhmän saamisia ja arvonalentumisia koskevien liitetietojen asianmukaisuutta.

Sijoitusomaisuus ja johdannaissopimukset (tilinpäätöksen liitteet 1, 7, 18, 20 ja 28)

Sijoitusomaisuuden tasearvo on 22,5 mrd. euroa käsittäen pääasiassa käypään arvoon arvostettavia sijoituksia. Johdannaisvarat ovat yhteensä 3,4 mrd. euroa ja johdannaisvelat 3,0 mrd. euroa koostuen kaupankäynti- ja suojaustarkoituksessa pidettävistä sopimuksista. Johdannaiset arvostetaan tilinpäätöksessä käypään arvoon.

Rahoitusinstrumenttien käypä arvo määritellään joko toimivilta markkinoilta saatavien hintanoteerauksien avulla tai jos toimivia markkinoita ei ole, OP Ryhmän omia arvostusmenetelmiä käyttäen. Sijoitusten ja johdannaisten käyvän arvon määrittämiseen liittyy harkintaa erityisesti niiden instrumenttien osalta, joiden markkina-arvoa ei saada julkisista markkinanoteerauksista.

Sijoitusomaisuus ja johdannaispositiot käsittävät monipuolisesti korko-, valuutta-, hyödyke- ja osakeinstrumentteja sekä kiinteistösijoituksia ja niiden käyvät arvot voivat vaihdella merkittävästi markkinaolosuhteista riippuen.

Sijoitusomaisuuden ja johdannaispositioiden ollessa huomattavan määräisiä ja niiden arvostamiseen liittyessä epälikvidien tuotteiden osalta myös johdon harkintaa, on kyseisten erien arvostaminen määritelty tilintarkastuksen kannalta keskeiseksi seikaksi.

Olemme arvioineet OP Ryhmän soveltamien tilinpäätösperiaatteiden ja arvostusmenetelmien asianmukaisuutta sekä testanneet sijoitusomaisuuden ja johdannaissopimusten arvostamisprosessiin liittyviä sisäisiä kontrolleja.

Tarkastustoimenpiteisiimme on sisältynyt myös sijoitustoiminnan nettotuottojen arviointia suhteessa markkinakehitykseen ja sijoitussalkun rakenteeseen.

Johdannaissopimusten osalta olemme arvioineet kirjanpitokäsittelyn asianmukaisuutta suhteessa IFRS-säännösten vaatimuksiin.

Tilinpäätöstarkastuksen yhteydessä olemme verranneet sijoitusomaisuuden ja johdannaisten arvostamisessa käytettyjä käypiä arvoja markkinanoteerauksiin ja muihin ulkopuolisiin hintalähteisiin.

Olemme myös perehtyneet OP Ryhmän sijoituksiinsa soveltamiin arvonalentumisperiaatteisiin ja -menetelmiin.

Lisäksi olemme arvioineet sijoitusomaisuutta ja johdannaissopimuksia koskevien liitetietojen asianmukaisuutta.

Vakuutusvelka (tilinpäätöksen liitteet 1, 5 ja 30)

Vakuutusvelka on OP Ryhmän taseessa 10,0 mrd. euron velkaerä, jonka määrittämisessä käytetään erilaisia vakuutusmatemaattisia oletuksia ja laskentamenetelmiä.

Vakuutusvelan laskenta perustuu useista eri tietojärjestelmistä saataviin tietoihin ja näiden

Tarkastustoimenpiteisiimme on sisältynyt vakuutusvelan kirjaamiseen ja laskentaan liittyvien periaatteiden arviointia. Aktuaari-asiantuntijamme on selvittänyt vakuutusvelan laskennassa käytettyjen oletusten ja menetelmien asianmukaisuutta sekä verrannut käytettyjä oletuksia muun muassa toimialan kehitykseen ja markkinainformaatioon.

tietojen yhdistelyyn. Tietokannat ovat laajoja ja järjestelmien käsittelemät tietomäärät suuria.

Vakuutusvelan korkoriskiä hallitaan johdannais- ja korkoinstrumenteilla, jotka arvostetaan tilinpäätöksessä käypään arvoon.

Vakuutusvelan tasearvon merkittävyyden ja sen laskentaan liittyvien vakuutusmatemaattisten mallien monimutkaisuuden johdosta vakuutusvelka on määritelty tilintarkastuksen kannalta keskeiseksi seikaksi.

Olemme perehtyneet vakuutusvelan laskennassa hyödynnettävien lähtötietojen oikeellisuuden sisäiseen valvontaan, arvioineet vakuutusvelan laskennassa käytettävien kontrollien asianmukaisuutta sekä verranneet niitä yleisesti alalla käytössä oleviin menetelmiin.

Olemme selvittäneet vakuutusvelan korkoriskin suojauksen tehokkuutta sekä suojaavien johdannaisinstrumenttien kirjanpitokäsittelyn asianmukaisuutta.

Lisäksi olemme arvioineet vakuutusvelkaa koskevien liitetietojen asianmukaisuutta.

Taloudelliseen raportointiin liittyvä kontrolliympäristö ja tietojärjestelmät

OP Ryhmän tilinpäätöksen oikeellisuuden kannalta keskeiset raportointiprosessit ovat järjestelmäriippuvaisia. Tietojärjestelmien merkitys on keskeinen niin jatkuvuuden ja häiriötilanteiden hallinnan kuin taloudellisen raportoinnin oikeellisuuden näkökulmasta. Taloudellisen raportoinnin tietojärjestelmäympäristöllä sekä yksittäisten tietojärjestelmien sovelluskontrolleilla on siten merkittävä vaikutus valittavaan tilintarkastustapaan.

OP Ryhmän yhdistellyn tilinpäätöksen perustuessa laajaan määrään tietovirtoja lukuisista eri järjestelmistä, olemme määritelleet taloudellisen raportoinnin järjestelmäympäristön tilintarkastuksen kannalta keskeiseksi seikaksi.

Olemme muodostaneet käsityksen taloudelliseen raportointiin liittyvistä tietojärjestelmistä ja järjestelmien kontrolliympäristöstä sekä testanneet taloudellisen raportoinnin sisäisten kontrollien tehokkuutta.

Tarkastus on kohdistunut myös keskeisten tietovirtojen ja transaktioiden käsittelyn valvontaan, muutoshallintaan ja järjestelmien väliseen tiedonsiirtoon sekä ulkoistusten hallintaan.

Tilikaudella 2017 painopisteenä ovat olleet ostolasku- ja maksatusjärjestelmä sekä yritysasiakkaiden luottopäätössovellus. Tarkastustoimenpiteisiimme on sisältynyt merkittävässä määrin aineistotarkastustoimenpiteitä sekä data-analyysejä taloudellisen raportoinnin eri osa-alueisiin liittyen.

Aineettomiin hyödykkeisiin sisältyvien kehittämismenojen arvostaminen (tilinpäätöksen liitteet 1, 10, 11, 23)

OP Ryhmän sisäisen kehittämistyön tuloksena aikaansaadut aineettomat hyödykkeet koostuvat pääasiassa ohjelmistoista. Kehittämismenot aktivoidaan siitä lähtien, kun on todettu, että ohjelmistosta saadaan tulevaisuudessa taloudellista hyötyä. Muihin aineettomiin hyödykkeisiin sisältyvien kehitettävien tietojärjestelmien tasearvo oli 286 milj. euroa ja valmiiden tietojärjestelmien tasearvo 344 milj. euroa. OP Ryhmän kehittämismenot olivat 454 miljoonaa euroa vuonna 2017.

OP Ryhmä arvioi vuosittain arvonalentumisen varalta keskeneräiset kehittämishankkeet tulevaisuudessa kertyvien tuottojen ja muiden hyötyjen perusteella. Valmiit tietojärjestelmät arvostetaan poistoilla ja arvonalentumisilla vähennettyyn hankintamenoon.

Kehittämismenojen kirjaamisperiaatteiden soveltaminen ja arvostaminen sekä valmiiden hyödykkeiden arvonalentumistarpeen arviointi edellyttävät merkittävässä määrin johdon harkintaa. Kehittämismenojen luonteen johdosta arvostamiseen liittyy myös tyypillisesti keskimääräistä enemmän epävarmuutta. Tämän vuoksi aineettomiin oikeuksiin sisältyvät kehittämismenot ovat tilintarkastuksen kannalta keskeinen seikka.

Tarkastustoimenpiteisiimme on sisältynyt aineettomien hyödykkeiden seuranta- ja valvontaprosessien, sekä kirjausperiaatteiden arviointia suhteessa OP Ryhmän sisäisiin ohjeistuksiin, sekä kehittämishankkeiden kontrollien testausta. Tarkastuksessa on testattu otosten perusteella, että investointihankkeet on käsitelty OP Ryhmässä vahvistettujen periaatteiden mukaisesti.

OP Ryhmä on tilinpäätöksen laatimisen yhteydessä arvioinut kehitettäviin tietojärjestelmiin tulevaisuudessa kohdistuvia tuottoja ja muita hyötyjä sekä määrittänyt tarvittavat arvonalennukset tilinpäätöshetkellä.

Olemme arvioineet laadittuja analyyseja sekä niihin perustuen kehittämismenojen arvostamisen asianmukaisuutta. Olemme myös arvioineet aineettomiin hyödykkeisiin sisältyvien kehittämismenojen ja niistä tehtyjen poistojen esittämistapaa tilinpäätöksessä.

Tilinpäätöstä koskevat johtokunnan ja toimitusjohtajan velvollisuudet

Johtokunta ja toimitusjohtaja vastaavat tilinpäätöksen laatimisesta siten, että OP Ryhmän tilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan EU:ssa käyttöön hyväksyttyjen kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IFRS) mukaisesti liitetiedoissa tarkemmin kuvatulla tavalla ja täyttää lakisääteiset vaatimukset. Johtokunta ja toimitusjohtaja vastaavat myös sellaisesta sisäisestä valvonnasta, jonka ne katsovat tarpeelliseksi voidakseen laatia tilinpäätöksen, jossa ei ole väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyyttä.

Johtokunta ja toimitusjohtaja ovat tilinpäätöstä laatiessaan velvollisia arvioimaan OP Ryhmän kykyä jatkaa toimintaansa ja soveltuvissa tapauksissa esittämään seikat, jotka liittyvät toiminnan jatkuvuuteen ja siihen, että tilinpäätös on laadittu toiminnan jatkuvuuteen perustuen. Tilinpäätös laaditaan toiminnan jatkuvuuteen perustuen, paitsi jos OP Ryhmä aiotaan purkaa tai toiminta lakkauttaa tai ei ole muuta realistista vaihtoehtoa kuin tehdä niin.

Tilintarkastajan velvollisuudet tilinpäätöksen tilintarkastuksessa

Tavoitteenamme on hankkia kohtuullinen varmuus siitä, onko tilinpäätöksessä kokonaisuutena väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyyttä, sekä antaa tilintarkastuskertomus, joka sisältää lausuntomme. Kohtuullinen varmuus on korkea varmuustaso, mutta se ei ole tae siitä, että olennainen virheellisyys aina havaitaan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti suoritettavassa tilintarkastuksessa. Virheellisyyksiä voi aiheutua väärinkäytöksestä tai virheestä, ja niiden katsotaan olevan olennaisia, jos niiden yksin tai yhdessä voitaisiin kohtuudella odottaa vaikuttavan taloudellisiin päätöksiin, joita käyttäjät tekevät tilinpäätöksen perusteella.

Hyvän tilintarkastustavan mukaiseen tilintarkastukseen kuuluu, että käytämme ammatillista harkintaa ja säilytämme ammatillisen skeptisyyden koko tilintarkastuksen ajan. Lisäksi:

- Tunnistamme ja arvioimme väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvat tilinpäätöksen olennaisen virheellisyyden riskit, suunnittelemme ja suoritamme näihin riskeihin vastaavia tilintarkastustoimenpiteitä ja hankimme lausuntomme perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä. Riski siitä, että väärinkäytöksestä johtuva olennainen virheellisyys jää havaitsematta, on suurempi kuin riski siitä, että virheestä johtuva olennainen virheellisyys jää havaitsematta, sillä väärinkäytökseen voi liittyä yhteistoimintaa, väärentämistä, tietojen tahallista esittämättä jättämistä tai virheellisten tietojen esittämistä taikka sisäisen valvonnan sivuuttamista.

- Muodostamme käsityksen tilintarkastuksen kannalta relevantista sisäisestä valvonnasta pystyäksemme suunnittelemaan olosuhteisiin nähden asianmukaiset tilintarkastustoimenpiteet mutta emme siinä tarkoituksessa, että pystyisimme antamaan lausunnon OP Ryhmän sisäisen valvonnan tehokkuudesta.

- Arvioimme sovellettujen tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden asianmukaisuutta sekä johdon tekemien kirjanpidollisten arvioiden ja niistä esitettävien tietojen kohtuullisuutta.

- Teemme johtopäätöksen siitä, onko johtokunnan ja toimitusjohtajan ollut asianmukaista laatia tilinpäätös perustuen oletukseen toiminnan jatkuvuudesta, ja teemme hankkimamme tilintarkastusevidenssin perusteella johtopäätöksen siitä, esiintyykö sellaista tapahtumiin tai olosuhteisiin liittyvää olennaista epävarmuutta, joka voi antaa merkittävää aihetta epäillä OP Ryhmän kykyä jatkaa toimintaansa. Jos johtopäätöksemme on, että olennaista epävarmuutta esiintyy, meidän täytyy kiinnittää tilintarkastuskertomuksessamme lukijan huomiota epävarmuutta koskeviin tilinpäätöksessä esitettäviin tietoihin tai, jos epävarmuutta koskevat tiedot eivät ole riittäviä, mukauttaa lausuntomme. Johtopäätöksemme perustuvat tilintarkastuskertomuksen antamispäivään mennessä hankittuun tilintarkastusevidenssiin. Vastaiset tapahtumat tai olosuhteet voivat kuitenkin johtaa siihen, ettei OP Ryhmä pysty jatkamaan toimintaansa.

- Arvioimme tilinpäätöksen, kaikki tilinpäätöksessä esitettävät tiedot mukaan lukien, yleistä esittämistapaa, rakennetta ja sisältöä ja sitä, kuvastaako tilinpäätös sen perustana olevia liiketoimia ja tapahtumia siten, että se antaa oikean ja riittävän kuvan.

- Hankimme tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä OP Ryhmään kuuluvia yhteisöjä tai liiketoimintoja koskevasta taloudellisesta informaatiosta pystyäksemme antamaan lausunnon OP Ryhmän tilinpäätöksestä. Vastaamme tilintarkastuslausunnosta yksin.

- OP Ryhmän yhdistellyn tilinpäätöksen tarkastus perustuu OP Osuuskunta –konsernin ja jäsenosuuspankkien tilinpäätöksiin sekä tilintarkastuskertomuksiin, jotka on annettu OP Ryhmän yhdistellyn tilinpäätöksen tarkastusta varten.

Kommunikoimme OP Osuuskunnan hallintoelinten kanssa muun muassa tilintarkastuksen suunnitellusta laajuudesta ja ajoituksesta sekä merkittävistä tilintarkastushavainnoista, mukaan lukien mahdolliset sisäisen valvonnan merkittävät puutteellisuudet, jotka tunnistamme tilintarkastuksen aikana.

Lisäksi annamme OP Osuuskunnan hallintoelimille vahvistuksen siitä, että olemme noudattaneet riippumattomuutta koskevia relevantteja eettisiä vaatimuksia, ja kommunikoimme niiden kanssa kaikista suhteista ja muista seikoista, joiden voi kohtuudella ajatella vaikuttavan riippumattomuuteemme, ja soveltuvissa tapauksissa niihin liittyvistä varotoimista.

Päätämme, mitkä hallintoelinten kanssa kommunikoiduista seikoista olivat merkittävimpiä tarkasteltavana olevan tilikauden tilintarkastuksessa ja näin ollen ovat tilintarkastuksen kannalta keskeisiä. Kuvaamme kyseiset seikat tilintarkastuskertomuksessa, paitsi jos säädös tai määräys estää kyseisen seikan julkistamisen tai kun äärimmäisen harvinaisissa tapauksissa toteamme, ettei kyseisestä seikasta viestitä tilintarkastuskertomuksessa, koska siitä aiheutuvien epäedullisten vaikutusten voitaisiin kohtuudella odottaa olevan suuremmat kuin tällaisesta viestinnästä koituva yleinen etu.

Muut raportointivelvoitteet

Tilintarkastustoimeksiantoa koskevat tiedot

Olemme toimineet OP Osuuskunnan kokouksen valitsemana tilintarkastajana vuodesta 2002 alkaen yhtäjaksoisesti 16 vuotta.

Muu informaatio

Johtokunta ja toimitusjohtaja vastaavat muusta informaatiosta. Muu informaatio käsittää toimintakertomuksen. Tilinpäätöstä koskeva lausuntomme ei kata muuta informaatiota.

Velvollisuutenamme on lukea muu informaatio tilinpäätöksen tilintarkastuksen yhteydessä ja tätä tehdessämme arvioida, onko muu informaatio olennaisesti ristiriidassa tilinpäätöksen tai tilintarkastusta suorittaessa hankkimamme tietämyksen kanssa tai vaikuttaako se muutoin olevan olennaisesti virheellistä. Velvollisuutenamme on lisäksi arvioida, onko toimintakertomus laadittu sen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti.

Lausuntonamme esitämme, että toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot ovat yhdenmukaisia ja että toimintakertomus on laadittu toimintakertomuksen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti.

Jos teemme suorittamamme työn perusteella johtopäätöksen, että toimintakertomuksessa on olennainen virheellisyys, meidän on raportoitava tästä seikasta. Meillä ei ole tämän asian suhteen raportoitavaa.

Helsingissä 15. helmikuuta 2018

KPMG OY AB

Raija-Leena Hankonen
KHT